

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Ivana Brač

**SINTAKTIČKA I SEMANTIČKA ANALIZA
BESPRIJEDLOŽNOGA
INSTRUMENTALA
U HRVATSKOMU JEZIKU**

DOKTORSKI RAD

Zagreb, 2017.

University of Zagreb

Faculty of Humanities and Social Sciences

Ivana Brač

**SYNTACTIC AND SEMANTIC ANALYSIS
OF THE NON-PREPOSITIONAL
INSTRUMENTAL CASE IN THE
CROATIAN LANGUAGE**

DOCTORAL THESIS

Zagreb, 2017

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Ivana Brač

**SINTAKTIČKA I SEMANTIČKA ANALIZA
BESPRIJEDLOŽNOGA
INSTRUMENTALA
U HRVATSKOMU JEZIKU**

DOKTORSKI RAD

Mentori:
dr. sc. Matea Birtić
prof. dr. sc. Bernardina Petrović

Zagreb, 2017.

University of Zagreb

Faculty of Humanities and Social Sciences

Ivana Brač

**SYNTACTIC AND SEMANTIC ANALYSIS
OF THE NON-PREPOSITIONAL
INSTRUMENTAL CASE IN THE
CROATIAN LANGUAGE**

DOCTORAL THESIS

Supervisors:
Matea Birtić, Ph.D.
Bernardina Petrović, Ph.D.

Zagreb, 2017

ZAHVALE

Zahvaljujem mentoricama dr. sc. Matei Birtić, koja je predložila temu, strpljivo odgovarala na moja pitanja i čitala rad u svim fazama, i prof. dr. sc. Bernardini Petrović, koja mi je otvorila vrata u znanstveni svijet, vjerovala u mene i poticala me.

Zahvaljujem članovima povjerenstva prof. dr. sc. Ivi Pranjkoviću, akademiku Ranku Matasoviću i prof. dr. sc. Maji Bratanić na svim komentarima i prijedlozima te na tome što su se svaki put brzo dogovorili za termin obrane. Posebno zahvaljujem šefici što mi je dopustila da izaberem temu koju želim, brinula se o svemu i bodrila me.

Hvala prijateljima koji su ispunili anketu, a posebno Josipi Jovici, Ivanu Jurošu, Ivanu Braču, Ani Ostroški Anić, Mikićima i drugima koji su natjerali svoje kolege i prijatelje da učine isto.

Zahvaljujem svojim cimerima Ani Ostroški Anić i Siniši Runjaiću što su me trpjeli. Najveća hvala prijateljima i kolegama koje sam ubijala pitanjima, posebno Ivi Nazalević Čučević, profesoru Branimiru Belaju, Sanji Drljača Magić, Teni Gnjatović, Zrinki Kolaković i Mii Batinić.

Hvala mami što me nije pitala kada će biti obrana, tati što je sve pratio s neba i posebna hvala Krešimiru Dominisu na pomoći s anketom, tehničkim stvarima i strpljenju.

PODATCI O MENTORIMA

Matea Andrea Birtić rođena je 1967. godine u Zagrebu. Studirala je opću lingvistiku, povijest umjetnosti i švedski jezik na Filozofskom fakultetu u Zagrebu i na Sveučilištu u Beču. Poslijediplomski studij generativne skandinavske lingvistike završila je u Norveškoj (Sveučilište u Tromsøu), gdje je i magistrirala 1996. godine s radom *Norwegian and Croatian Possessive Constructions*. Doktorirala je iz područja tvorbe riječi u generativnoj gramatici 2004. godine na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. U Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje zaposlila se 1999. godine, gdje i danas radi na Odjelu za opće jezikoslovlje u zvanju višega znanstvenog suradnika. U Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje radila je na više projekata: *Rječnici suvremenoga hrvatskoga jezika*, *Hrvatski normativni jednosvezačni rječnik*, *Valencijski rječnik hrvatskih glagola*, *Baza hrvatskih glagolskih valencija*. Od 2008. do 2013. godine bila je voditeljica projekta *Valencijski rječnik hrvatskih glagola* koji je financiralo Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, a od 2013. vodi projekt *Baza hrvatskih glagolskih valencija*.

U razdoblju od 1999. do 2013. držala je diplomsku i preddiplomsku nastavu iz više predmeta (*Sintaktički opis*, *Opća lingvistika*, *Lingvistika*, *Jezična raznolikost*, *višejezičnost i izumiranje jezika*, *Sintaksa i semantika hrvatskih glagola*) na više odsjeka Filozofskoga fakulteta u Zagrebu i Hrvatskih studija. Dobitnica je dviju nagrada (*Nagrada grada Zagreba*, 2012. za rad na *Školskom rječniku hrvatskoga jezika* i *Nagrada Ivana Filipović*, 2013. za rad na *Hrvatskom pravopisu*.). Objavila je više radova u domaćim i inozemnim časopisima i zbornicima radova sa skupova. Autorica je jedne monografije, dviju knjiga u suautorstvu te urednica dviju knjiga i 32. broja časopisa *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*. Sudjelovala je na mnogim domaćim i inozemnim skupovima. Članica je dviju međunarodnih COST-ovih akcija: *European Network of e-Lexicography* i *PARSEME: Parsing and Multi-word Expressions*, Hrvatskoga filološkoga društva, Organizacijskoga odbora skupa *Hrvatski sintaktički dani*, uredništva časopisa *Linguistics and Literature Studies*, Povjerenstva za ocjenu udžbenika iz hrvatskoga jezika pri Ministarstvu znanosti, obrazovanja i sporta, a od lipnja 2016. Upravnoga vijeća Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Područja su njezina interesa morfologija, sintaksa, leksikografija, generativna gramatika, teorija valentnosti.

Bernardina Petrović rođena je 1965. godine u Vinkovcima gdje je završila osnovnu i srednju školu. Studij kroatistike završila je 1991. Akademski je stupanj magistra znanosti stekla 1999. na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu obranivši magistarski rad *Uzorak sinonimnoga rječnika u hrvatskome jeziku*, a akademski stupanj doktora znanosti 2003. na istome fakultetu obranivši doktorski rad *Leksička sinonimija u hrvatskome jeziku*. Od 1. siječnja do 31. kolovoza 1992. radila je kao profesorica hrvatskoga jezika i književnosti u dvjema osnovnim i jednoj srednjoj školi. Od 1. rujna 1993. do 30. lipnja 2004. zaposlena je kao znanstvena novakinja u *Zavodu za lingvistička istraživanja Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti* u Zagrebu na znanstvenoistraživačkim projektima *Hrvatski rječnik* i *Istraživanje hrvatskih dijalekata*. Godine 1999. izabrana je u istraživačko zvanje asistentice, a 2003. u zvanje više asistentice. Od 1. srpnja 2004. zaposlena je kao docentica, a od 2011. kao izvanredna profesorica na Katedri za hrvatski standardni jezik Odsjeka za kroatistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu gdje predaje kolegije *Hrvatski standardni jezik – Fonologija i morfonologija*, *Tekstna lingvistika*, *Semantika hrvatskoga jezika* i *Hrvatski jezik za nastavnike*.

Znanstveni joj je i stručni interes usmjeren ponajprije semantičkim, leksikološkim, tekstnolingvističkim, metaleksikografskim i leksikografskim temama. Sveukupno je objavila tri autorske knjige i jednu uredničku knjigu, 47 znanstvenih radova u znanstvenim časopisima i zbornicima radova sa znanstvenih skupova (16 radova u publikacijama a1, 16 radova u publikacijama a2 i 17 radova u ostalim publikacijama) te četiri prikaza u znanstvenim časopisima. Sudjelovala je izlaganjima na 49 znanstvenih skupova – međunarodnih (23), domaćih skupova s međunarodnim sudjelovanjem (7) i domaćih (19).

Od 1999. do 2004. godine bila je tajnica uredništva *Filologije*, časopisa Razreda za filološke znanosti HAZU. Od 2016. članica je Uredništva časopisa *Croatica*. Aktivno je sudjelovala u organizaciji nekoliko znanstvenih skupova. Održala je pedesetak pozvanih predavanja na stručnim skupovima i seminarima, ljetnim školama i znanstvenopopularnim tribinama. Članica je Hrvatskoga filološkog društva. Potpredsjednica je Ogranka Matice hrvatske u Velikoj Gorici i glavna urednica njihova časopisa *Luč*. U ak. god. 2014./2015. i 2015./2016. pročelnica je Odsjeka za kroatistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

SAŽETAK

U radu se analiziraju sintaktičke i semantičke posebnosti besprijedložnoga instrumentala u hrvatskom jeziku. Analizi prethodi pregled proučavanja instrumentala, s posebnim naglaskom na istraživanjima o ruskom jeziku, koji su proučavali mnogi slavenski, europski i američki jezikoslovci. Dosadašnji su opisi podijeljeni s obzirom na to je li u opisu padeža naglasak na semantici ili sintaksi. U analizi se polazi od popisa koji sadržava oko 650 glagola koji zahtijevaju instrumental, a podijeljeni su s obzirom na značenje i valencijski obrazac. Svakomu je glagolu pridružen primjer iz *Hrvatskoga mrežnog korpusa*, *Hrvatske jezične riznice* ili *Hrvatskoga nacionalnoga korpusa* kako bi se istraživanje temeljilo na podacima iz stvarne upotrebe. Osim metodom korpusne lingvistike koristi se i metodom ispitivanja jezične intuicije izvornih govornika, tako se na temelju odgovora 106 izvornih govornika proučavala upotreba instrumentala uz glagol *biti* i semikopulativne glagole, značenjske razlike između kopulativnih rečenica s nominativom i instrumentalom te prepoznavanje glagola na temelju dopune ili dodatka u instrumentalu.

Na temelju dosadašnje literature i semantičkih uloga koje su određene svim aktantima predložena je nova podjela značenja besprijedložnoga instrumentala. Predstavljene su testovi za razlikovanje instrumentala kao dopune i dodatka te se povezano značenje sa sintaktičkom funkcijom. Instrumental se odredio kao strukturni, leksički ili semantički padež ovisno o strukturi u kojoj se nalazi. Uočene su posebnosti hrvatskoga jezika u odnosu na ruski jezik i druge slavenske jezike.

Rad je rezultirao temeljitim opisom besprijedložnoga instrumentala te čvršćom povezanošću semantičke i sintaktičke razine. Rezultati istraživanja posebice doprinose valencijskomu opisu glagola te popis glagola s primjerima može olakšati pripremu materijala za poučavanje hrvatskoga jezika kao inoga jezika.

Ključne riječi: instrumental, sintaksa, semantika, dopuna, dodatak, imenski predikat, sekundarni predikat

ABSTRACT

This doctoral thesis analyses the syntactic and semantic characteristics of the non-propositional instrumental case in Croatian, a topic that has been poorly investigated in the Croatian linguistic literature. The instrumental case is considered the case with the most different meanings and syntactic functions, which led Potebnja (1888) to the conclusion that we actually use the term ‘instrumental’ for many different cases.

The first part of the thesis is an overview of research concerning the instrumental case, with a focus on research on the instrumental case in the Russian language, a subject that has been the focus of many Slavic, European, and American linguists.

Many linguists discern between atomistic and holistic approaches to the cases. More precisely, the atomistic approach describes all meanings of a case without finding a connection between them (Potebnja 1888, Mrázek 1964), while the holistic approach is oriented towards finding the prototypical meaning of a case (Hjelmslev 1935, Jakobson 1936, 1958, Wierzbicka 1980, Janda 1993, etc).

This thesis rejects the division into atomistic and holistic analyses of cases. The reasoning for this stems from fact that e.g. Mrázek (1964), an atomist, connects the meanings of the instrumental, while Wierzbicka (1980) lists as many meanings as the “atomists” do, sometimes without a clear connection between them. Instead, we have decided to distinguish between the semantic and syntactic approaches to the instrumental. The semantic approach is based on the meanings of the instrumental case and the syntactic is concerned with structures in which the instrumental case occurs and the possibility of replacing the instrumental with other cases and constructions. This division is also not entirely justified, because neither approach completely ignores syntax or semantics. These approaches belong to different theoretical frameworks, but this thesis takes into account assumptions from both approaches that provide the best solution to a particular problem.

The goal of this research is the systematical and thorough description of the syntactic functions of the non-prepositional instrumental case in the Croatian language, e.g. the structures in which it occurs and the possibility of replacing it with other cases and constructions. The meanings of the non-prepositional instrumental are described and connected with the syntactic level.

The research is based on the following hypotheses:

- a) the meanings of the instrumental case can be interconnected;
- c) the selection of instrumental complements is closely linked to verb meaning, and the verb can be recognized from the meaning of the instrumental complement;
- a) the instrumental in the Croatian language has characteristics that distinguish it from the instrumental in the other Slavic languages;
- b) depending on the structure in which it occurs, the instrumental can be considered a structural, lexical, and semantic case.

This research is based on a list of the verbs and their complements developed at the Institute of Croatian Language and Linguistics. The list has been revised in a manner that verbs not attested in the corpora are excluded, as were verbs without an instrumental complement. Each verb is associated with an example from the Croatian Web Corpus, the Croatian Language Corpus, and/or the Croatian National Corpus. Verbs are divided into 5 groups according to their valence pattern and 25 groups according to their meaning. The advantage of this method is that the research is based on actual data and examples from everyday communication.

Besides of the method of corpus linguistics, this research uses the method of testing native speakers' linguistic intuition. The survey included 106 respondents who supplemented the results in order to provide a picture of how often they use the instrumental with copula and semicopulative verbs. They were asked if there is a semantic difference between sentences with the nominative and the instrumental case in given copulative sentences. Also, this method tests the hypothesis that a verb can be recognized from the meaning of an instrumental noun phrase. The contrastive method is also present, since many assumptions made for the Russian language are often the starting point in analysis, and differences between the instrumental in Russian and Croatian are observed.

Based on the relevant literature and the verb list, a new classification of the meanings of the instrumental case is proposed, including the following categories: the instrumental of means, the instrumental of theme, the instrumental of identification and attribution, the instrumental of effector, the instrumental of space, the instrumental of time, and the instrumental of manner.

Relevant syntactic tests and semantic criteria for distinguishing an instrumental noun phrase as a complement or an adjunct are proposed and analysed, which can be useful in descriptions of verb valency. The instrumental of theme and the instrumental of identification and attribution, e.g. the predicate instrumental, are defined as obligatory complements; space, time, and manner are defined as adjuncts, and effector is described as a facultative complement. The semantic difference between intermediary instrument and facilitating instrument is analysed based on the causative relationship between agent and instrument, as well as its syntactic consequences. The intermediary instrument is defined as a facultative complement, and the facilitating instrument is defined as an adjunct. The hypothesis that governed instrumental case is not completely unpredictable, but it depends on a verb's lexical aspect is revised, e.g. the accusative occurs with telic verbs and the instrumental with atelic verbs.

Differences between Russian and Croatian instrumental predicates and secondary predicates are emphasized, as are differences between the instrumental in passive constructions in both languages.

The instrumental is defined as a lexical, syntactic, and semantic case based on the structure in which it occurs.

The results of the research contribute to the thorough description of the non-prepositional case, stronger correlation between the syntactic and semantic levels, and to the description of verb valency. A verb list with examples from corpora can be used in preparing materials for teaching the instrumental case in courses of Croatian as a second and foreign language. The research is also a good starting point for research into other cases and contrastive analyses.

Key words: instrumental, syntax, semantics, complement, adjunct, secondary predicate.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
1.1. Ciljevi i hipoteze istraživanja	4
1.2. Metodologija.....	5
1.3. Struktura rada	7
2. DOSADAŠNJI OPISI INSTRUMENTALA.....	9
2.1. Semantički pristup	11
2.1.1. Roman Jakobson	12
2.1.2. Milka Ivić	17
2.1.3. Roman Mrázek	21
2.1.4. Anna Wierzbicka.....	26
2.1.5. Laura A. Janda.....	29
2.2. Sintaktički pristup.....	33
2.3. Opis instrumentala u hrvatskim priručnicima	56
2.4. Prijedlog nove klasifikacije značenja besprijedložnoga instrumentala	61
3. INSTRUMENTAL SREDSTVA.....	63
3.1. Određenje dopune i dodatka	66
3.2. Testovi za razlikovanje sredstva kao dopune i dodatka	71
3.2.1. Pomicanje na mjesto subjekta	72
3.2.2. Test ponovljivosti	79
3.2.3. Test <i>učiniti isto (do so)</i>	81
3.2.4. Test <i>upotrijebiti (use test)</i>	82
3.3. Semantički kriteriji	84
3.4. Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	91
3.4.1. Glagoli prodiranja u pacijensa.....	92
3.4.2. Glagoli dodirivanja površine pacijensa	93
3.4.3. Glagoli potpuna uništavanja	95
3.5. Glagoli hranjenja	96
3.6. Glagoli promjene prostora	98
3.7. Glagoli prijenosa vlasništva.....	106
4. INSTRUMENTAL TEME	116
4.1. Glagoli vladanja, upravljanja i trgovanja	122

4.1.1.	Glagoli vladanja i upravljanja	122
4.1.2.	Glagoli raspolaganja čime u kakvu svrhu	128
4.2.	Glagoli bavljenja, igranja i hvaljenja.....	130
4.2.1.	Glagoli bavljenja čime	130
4.2.2.	Glagoli igranja.....	132
4.2.3.	Glagoli hvaljenja	135
4.3.	Glagoli pomicanja dijelova tijela (i predmeta)	136
4.4.	Instrumental uz glagole izražavanje svojstva ili stanja teme.....	143
4.4.1.	Instrumental uz fazne glagole	145
4.4.2.	Glagoli odašiljanja čega	147
5.	INSTRUMENTAL IDENTIFIKACIJE I ATRIBUCIJE	153
5.1.	Imenski predikat	155
5.2.	Sekundarni predikat	172
5.2.1.	Sekundarni predikati dopune.....	177
5.2.2.	Sekundarni predikati dodatci.....	206
6.	INSTRUMENTAL UZROČNIKA	214
6.1.	Instrumental uzročnika uz psihološke glagole.....	214
6.2.	Instrumental uzročnika u pasivnim konstrukcijama.....	220
7.	PROSTORNI, VREMENSKI I NAČINSKI INSTRUMENTAL.....	228
7.1.	Prostorni instrumental.....	229
7.2.	Vremenski instrumental.....	234
7.3.	Načinski instrumental	240
7.3.1.	Način u užem smislu	242
7.3.2.	Pomoćno sredstvo	246
8.	ZAKLJUČAK	252
9.	LITERATURA	261
10.	PRILOZI.....	281
	PRILOG I – ANKETA	281
	PRILOG II – REZULTATI ANKETE	289
	PRILOG III – POPIS GLAGOLA.....	307
	ŽIVOTOPIS.....	356

POPIS SLIKA

Slika 1. Trodimenzionalni prikaz ruskoga padežnog sustava	15
Slika 2. Značenja instrumentalna Milke Ivić (1954).....	18
Slika 3. Značenja instrumentalna Romana Mrázeka (1964)	23
Slika 4. Mreža značenja instrumentalna Anne Wierzbicke (1980).....	28
Slika 5. Mreža instrumentalna Laure Jande (1993: 140).....	30
Slika 6. Struktura glagola A-korijena i I-korijena.....	51
Slika 7. Prikaz strukturnoga stabla	67
Slika 8. D-struktura rečenice	177
Slika 9. Struktura rečenice <i>They consider John a fool</i>	178
Slika 10. Struktura rečenice <i>Я считаю его дураком</i>	178
Slika 11. Struktura surečenice <i>Саша кажется дураком</i>	179
Slika 12. Struktura rečenice <i>Мы танцевали голыми</i>	207
Slika 13. Struktura rečenice <i>Мы нашли его пьяным</i>	208

POPIS TABLICA

Tablica 1. Jakobsonova padežna obilježja (1936).....	13
Tablica 2. Jakobsonova padežna obilježja (1958).....	15
Tablica 3. Obilježja instrumentalna u engleskom jeziku	29
Tablica 4. Dio tijela i glagoli.....	142
Tablica 5. Sekundarni predikat u engleskom, ruskom i hrvatskom jeziku	173

1. UVOD

S obzirom na to da instrumental ima mnogo značenja i sintaktičkih funkcija, smatra se najsloženijim padežom, zbog čega je Potebnja (1888) zaključio da nije riječ o jednom padežu koji nazivamo instrumental, nego o različitim padežima. Vinogradov (1972: 141) smatra da je instrumental za suvremene gramatičare izvor najveće anksioznosti, a posebnost instrumentala uočila je Wierzbicka (1980: 1) koja je navela da je instrumental poznat po svojim zakučastim (*mind-boggling*) svojstvima. Stoga ne začuđuje da je instrumentalu posvećeno nekoliko monografija (Ivić 1954, Bernštejn 1958, Mrázek 1964, Nilsen 1973, Wierzbicka 1980, Janda 1993) i mnogo radova. Od slavenskih jezika najviše je istražen instrumental u ruskom jeziku, a u hrvatskom je opisan u gramatikama (npr. Katičić 2002, Silić i Pranjković 2005, Belaj i Tanacković Faletar 2014) i u pojedinim člancima (npr. Mihaljević 1982–1983, 2010, Filipović 1986, Rišner 2002, Šarić 2008, Marković 2009, Belaj i Tanacković Faletar 2010). Većina se radova bavi određenim problemom povezanim s instrumentalom, s naglaskom na semantici ili sintaksi, dok izostaje cjelokupan opis instrumentala. Ivić (1954) temeljito je opisala razvoj instrumentala u srpskom jeziku, dajući primjere i iz hrvatskoga jezika, a njezin je rad utjecao i na opis instrumentala u ruskom jeziku (npr. Bernštejn 1958, Mrázek 1964). Njezina opažanja, iako nastala prije više od pola stoljeća, lako bi se uklopila u suvremene teorije, no nije suvišan sinkronijski opis s primjerima iz referentnih korpusa, kakav se nudi u ovom radu.

U opisivanju značenja instrumentala mogu se uočiti dvije tendencije: nastoje se popisati sva značenja instrumentala, što često rezultira time da je teško uspostaviti vezu među njima, ili se nastoji pronaći središnje značenje instrumentala, čime se opet dolazi do preopćenitoga zaključka i nedovoljno informacija o padežu. Zanimljivo je što među jezikoslovcima nema konsenzusa u vezi s tim koja su značenja instrumentala, pa svatko predlaže drugu podjelu, koja je manje ili više temeljita. Najčešće se navodi da je središnje značenje instrumentala sredstvo, no ni to nije bespogovorno prihvaćeno (npr. Veyrenc 1971). Belaj i Tanacković Faletar (2014), preuzevši podjelu Silića i Pranjkovića (2005), u okviru kognitivne gramatike smatraju da se sva značenja instrumentala mogu uklopiti u shemu prostornoga paralelizma zajedničkoga kretanja dvaju objekata.

S druge strane, pojedini pristupi koji polaze od sintakse smatraju da su rečenice s instrumentalom sastavljene od dviju surečenica, odnosno instrumental je dio male surečenice (Bailyn 2001, Strigin i Demjjanow 2001, Demjjanow i Strigin 2000, 2001, Strigin 2004,

2005, Szucsich 2001, 2002). Posebno je zanimljivo shvaćanje instrumentala kao rezultata preoblake te se u rečenici pojavljuje kao rezultat degradacije određenoga rečeničnoga člana (npr. Channon 1987). U ovom se radu nije odlučilo za jedan teorijski okvir, nego se uzimaju u obzir teorije koje najbolje odgovaraju opisu određene pojave i čija su rješenja najprihvatljivija za pojedine probleme.

U radu je analiziran besprijedložni instrumental. Prijedložni instrumental nije se analizirao polazeći od teorijskih pretpostavki da prijedložnim upravlja prijedlog, a ne glagol te ima druge sintaktičke uloge i druga značenja od onih analiziranih u ovom radu. S druge strane, postoje teorijski pristupi prema kojima se prijedložni i besprijedložni padeži moraju promatrati skupa jer je uvijek prisutan prijedlog, s tim da u slučaju besprijedložnoga padeža on nije ostvaren fonetski (v. Richardson 2007). Jakobson (1958: 131) navodi da se isti prijedlog može javiti uz više padeža i jedan padež može imati više različitih prijedloga, stoga je riječ o dvama gramatičkim procesima. No bez obzira na semantičke razlike padeža s prijedlozima i bez njih opće značenje padeža ostaje isto. Ivić (1954) smatra da se prijedlog *s* mora uključiti u istraživanja besprijedložnoga instrumentala, a uočavaju se i česta kolebanja u upotrebi besprijedložnoga instrumentala i instrumentala *s* prijedlogom *s*. U hrvatskim gramatikama pri opisivanju značenja padeža posebno se opisuje padež bez prijedloga i *s* prijedlozima, stoga analiza besprijedložnoga instrumentala nije novina. Svakako bi bilo bolje da se istražio i prijedložni instrumental kako bi se dobio cjelovit opis, no ovaj rad može biti samo prva faza u proučavanju instrumentala.¹ Morfološke osobitosti instrumentala nisu predmet ovoga rada, nego se istražuju značenja i sintaktičke funkcije besprijedložnoga instrumentala, polazeći od glagola uz koje se javlja instrumental. Da bi se dobila potpuna analiza instrumentala, potrebno je proučiti instrumental dijakronijski jer je poznavanje povijesti nužno kako bi se sa sigurnošću moglo zaključiti kako se razvijao instrumental. U radu će se u opisivanju pojedinih semantičkih i sintaktičkih kategorija osloniti na sekundarne izvore koji su se bavili poviješću, no svakako bi istraživanje trebalo proširiti i na starija razdoblja hrvatskoga jezika.

Unatoč tomu što su se u više radova analizirala značenja instrumentala i strukture u kojima se javlja u hrvatskom jeziku, njegova je posebnost, koja je bila predmetom brojnih rasprava u

¹ O sinkretizmu između komitativa i sredstva u različitim jezicima v. Stolz (1997).

svjetskom jezikoslovlju, nedovoljno istražena i postoji potreba za njegovim sustavnim sintaktičkim i semantičkim opisom te povezivanjem tih dviju razina.

1.1. Ciljevi i hipoteze istraživanja

Cilj je rada opisati besprijedložni instrumental kao semantičku kategoriju, odnosno njegovo središnje značenje i ostala značenja, i kao sintaktičku kategoriju, odnosno odrediti u kojim je slučajevima riječ o dopuni ili dodatku, kada se mogu preoblikovati rečenice koje sadržavaju instrumental te s kojim padežima i prijedložnim izrazima alternira instrumental. Na temelju istraživanja provedenih u drugim slavenskim jezicima i opsežna popisa glagola koji zahtijevaju instrumental razradit će se kategorizacija značenja instrumentala i njegovih sintaktičkih uloga.

U istraživanju se polazi od nekoliko temeljnih hipoteza:

1. značenja instrumentala mogu se međusobno povezati;
2. izbor instrumentalne dopune usko je povezan sa značenjem glagola i značenje glagola može se prepoznati iz značenja instrumentalne dopune;
3. instrumental u hrvatskom jeziku ima svoje posebnosti koje ga razlikuju od instrumentala u drugim slavenskim jezicima;
4. ovisno o strukturi u kojoj se javlja instrumental se može smatrati strukturnim, leksičkim ili semantičkim padežom.

Naglasak je na čvršćem povezivanju sintakse i semantike pa će se zaključiti može li se iz određenoga značenja instrumentala utvrditi o kojoj je sintaktičkoj funkciji riječ. Popis glagola i njihov opis može pomoći pri izradi materijala za učenje hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika te služiti kao polazište za kontrastivna istraživanja. Primjenom pouzdanih kriterija za razlikovanje dopune i dodatka olakšat će se opis glagolske valentnosti u hrvatskom jeziku.

1.2. Metodologija

U istraživanju se pošlo od interne leksičko-morfološke baze glagola Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje koja sadržava više od 24000 glagola kojima su određene rekcijske dopune. Popis je glagola golem zbog toga što ne uključuje samo suvremenu građu iz jednojezičnih rječnika nego i iz starijih rječnika (primjerice *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* JAZU, *Rječnik hrvatsko-talijanski* Dragutina Parčića) te iz specijaliziranih rječnika (Klaićev *Rječnik stranih riječi*, Šulekovi rječnici i dr.). Za potrebe ovoga rada iz baze su izvučeni samo glagoli koji imaju uza se instrumental te su podijeljeni s obzirom na broj i vrstu dopuna. Budući da građa obuhvaća i starije rječnike, kao što je već rečeno, pretraživanjem korpusa utvrđeno je da za pojedine glagole nema potvrda ni u jednom korpusu (*alosati se*, *apanirati*, *aufšprajcati se*, *džarnuti*, *hmućnuti*, *natrokati* i sl.), stoga su oni isključeni iz istraživanja. Također je utvrđeno da uz pojedine glagole, za koje su pronađene potvrde, ne dolazi instrumental (*užimati*, *vrgnuti*, *tegnuti* i sl.), pa su i ti glagoli izbačeni s popisa. U popis su dodani glagoli na koje je autorica naišla čitanjem literature. Tako je dobiveno oko 650 glagola koji su potom podijeljeni s obzirom na valencijski obrazac u pet skupina:

1. nominativna dopuna (NomD) – instrumentalna dopuna (InstD)
2. nominativna dopuna (NomD) – akuzativna dopuna (AkD) – instrumentalna dopuna (InstD)
3. nominativna dopuna (NomD) – predikatna dopuna (PredD)
4. nominativna dopuna (NomD) – akuzativna dopuna (AkD) – predikatna dopuna (PredD)
5. nominativna dopuna (NomD) – dativna dopuna (DatD) – instrumentalna dopuna (InstD)

Istraživanje se temelji na primjerima prikupljenima iz hrvatskih mrežnih korpusa, odnosno iz *Hrvatskoga mrežnoga korpusa*, *Hrvatske jezične riznice* i/ili *Hrvatskoga nacionalnoga korpusa*. *Hrvatski mrežni korpus* nastao je skupljanjem podataka s domena s oznakom .hr koje su vršne (*top-level*), odnosno najposjećenije. U istraživanju se koristilo inačicom v2.0 koja sadržava 1,9 milijardu pojavnica (više u Ljubešić i Erjavec 2011, Ljubešić i Klubička 2014). Budući da je u korpus uključena građa s portala, blogova, foruma i sl., primjeri pokazuju jezik koji nije biran, odnosno neformalan je, što je bilo važno za utvrđivanje određenih jezičnih pojava i njihove učestalosti. Također, pazilo se da nisu uzeti primjeri iz srpskoga ili bosanskoga jezika tako da se provjeravala domena na kojoj se oni nalaze. Prednost je ovoga

korpusa što je lematiziran te se može pretraživati pomoću CQL upita, primjerice upit za sve instrumentale imenica muškoga roda jednine uz glagol *mahati* jest: „mahati” [tag=„Ncmsi“]. *Hrvatska jezična riznica* sastoji se od odabranih književnih, publicističkih, znanstvenih djela i udžbenika od druge polovice 19. stoljeća do danas te tiskovina koje su mrežno dostupne (*Vjesnik*, *Sportske novosti*, *Narodne novine*). Korpus nije lematiziran, što otežava pretraživanje, a njegova je prednost što se mogu pronaći primjeri iz „biranoga” jezika. Ima oko 85 milijuna pojava (više u Brozović-Rončević i Čavar 2012).

Hrvatski nacionalni korpus v3.0 sastavljen je također od odabranih tekstova različitih žanrova i sadržava 216,8 milijuna pojava te je lematiziran (više u Tadić 2009).

Pojedini primjeri preuzeti iz korpusa skraćeni su radi zornosti, odnosno izbačeni su nepotrebni dijelovi, nisu lektorirani, jedino su dodani dijakritički znakovi ako su nedostajali. Primjeri na ruskom jeziku napisani su na ćirilici bez obzira na to kako je napisano u izvorniku.

Glagoli su podijeljeni i u semantičke skupine, no budući da bi vremenski rok u kojem je nastao rad bio nedovoljan da se prouče sva značenja svih glagola, pri utvrđivanju značenja služilo se općejezičnim rječnicima, najčešće *Hrvatskim jezičnim portalom*, te bazama glagolskih valencija, odnosno *Crovallexom* (više u Mikelić Preradović 2008) i *Bazom hrvatskih glagolskih valencija* (više u Birtić i Runjaić 2016), a za mnoge glagole pokušala su se utvrditi značenja proučavanjem korpusa.

Semantičke skupine u koje su glagoli podijeljeni jesu: fazni glagoli, glagoli bavljenja čime, glagoli davanja imena, naziva, atributa, glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa, glagoli hranjenja, glagoli igranja, glagoli izražavanja dojma koji tko želi ostaviti, glagoli izražavanja mišljenja, glagoli odašiljanja energije, čuvstva i sl., glagoli odašiljanja mirisa, glagoli pomicanja dijelova tijela, glagoli raspolaganja čime, glagoli vladanja i upravljanja, psihološki glagoli i dr. (v. Prilog III).

Popis glagola s instrumentalnim dopunama nalazi se u Prilogu III. U popisu su glagoli razvrstani prema semantičkoj skupini i valencijskom obrascu. Svakomu je glagolu pridružen primjer iz referentnih korpusa i određene su semantičke uloge aktanata.

Osim metodom korpusne lingvistike u radu se koristilo i metodom ispitivanja jezične intuicije izvornih govornika kako bi se provjerile određene jezične pojave. Anketa je napravljena u Googleovu alatu za izradu anketnih obrazaca, odnosno jednom od programskih alata unutar Googleovih dokumenata (*Google docs*). *Google docs* izabran je jer je besplatan, mrežno dostupan, automatski obrađuje odgovore, na anketu može odgovoriti neograničen broj ispitanika i nema ograničen broj pitanja. Na pitanje o obrazovanju ispitanicima je ponuđen višestruki izbor, a za ostala pitanja koja se tiču podataka o ispitanicima (dob i mjesto rođenja) izabran je kratak odgovor. Kako se ponuđenim odgovorima u višestrukome izboru ne bi utjecalo na odgovore ispitanika, za jezična pitanja odabran je kratak ili opširniji odgovor.

U anketi je sudjelovalo 106 ispitanika. Najviše je ispitanika završilo sveučilišni diplomski studij (64,15%) nejezičnoga smjera, jednak je postotak ispitanika koji su završili srednju školu i poslijediplomski specijalistički studij (10,38%) te sveučilišni preddiplomski studij i poslijediplomski doktorski studij (4,72%), a višu školu završilo je 5,66% ispitanika. Više od polovice ispitanika ima između 31 godine i 40 godina (53,8%), od 20 do 30 godina ima 21,7% ispitanika, od 41 do 50 godina 14,2 % i od 51 do 60 godina 10,3%.

Anketa i odgovori na sva pitanja nalaze se u Prilogu I i II, a o rezultatima ankete bit će više riječi u dijelovima rada koji se bave problemom koji se ispitivao.

Budući da je instrumental najbolje istražen u ruskom jeziku, u radu se često polazilo od pretpostavaka navedenih za ruski i istraživalo se mogu li se one primijeniti na hrvatski jezik, stoga je u radu prisutna i kontrastivna metoda.

1.3. Struktura rada

U uvodnom se poglavlju obrazložila tema doktorske disertacije, cilj i hipoteze istraživanja, građa i metodologija istraživanja. U drugom se poglavlju opisuju različite teorije koje su se bavile instrumentalom, i to u prvom redu u ruskom jeziku. Poglavlje je podijeljeno na semantički i sintaktički pristup instrumentalu, a na kraju je dan prijedlog nove klasifikacije značenja instrumentala (instrumental sredstva, instrumental teme, instrumental identifikacije i atribucije, instrumental uzročnika, prostorni instrumental, vremenski instrumental, načinski instrumental).²

² Moram napomenuti da u rad nije uključena literatura napisana nakon lipnja 2016. Naime, doktorski rad predan je u lipnju 2016., no zbog neodržavanja sjednica Vijeća Filozofskoga fakulteta ocjena rada prihvaćena je tek na sjednici koja se održala 16. veljače 2017. te sam doktorski rad obranila 24. veljače 2017.

U trećem se poglavlju analizira instrumental s ulogom sredstva tako da se pokušavaju utvrditi kriteriji prema kojima će se odrediti kao dopuna ili dodatak. Nakon teorijskoga uvoda analiziraju se glagoli koji izražavaju radnju za čije je ostvarenje potrebno sredstvo te se dijele s obzirom na to kakvo je sredstvo potrebno i u kakvu su stanju pacijens i sredstvo nakon izvršenja radnje.

U četvrtom se poglavlju obrađuje instrumental teme, odnosno instrumental daljega objekta u vezi s kojim se nastoji utvrditi zbog čega se baš instrumental javlja uz određene glagole, a ne akuzativ. U vezi s tim ispitat će se pretpostavka da će se instrumental javiti uz atelične glagole.

U petom poglavlju analizira se instrumental identifikacije i atribucije koji se javlja kao imenski predikat uz kopulativni glagol *biti* i kao sekundarni predikat uz glagole nepotpuna značenja, koji će se podijeliti u skupine na temelju semantičkih i sintaktičkih sličnosti. Utvrdit će se razlike između ruskoga i hrvatskoga jezika koje su očite u ovoj kategoriji.

Razlike između hrvatskoga i ruskoga jezika očite su i u vezi s instrumentalom uzročnika, odnosno instrumentalom u pasivnim konstrukcijama, što se analizira u šestom poglavlju. Instrumental uzročnika javlja se i uz psihološke glagole.

U sedmom poglavlju analiziraju se instrumentalne skupine koje su dodatci, a dijele se s obzirom na značenje na prostorni, vremenski i načinski instrumental. Proučit će se mogućnosti zamjene instrumentala sa značenjem prostora i vremena drugim padežima te semantičke posljedice zamjene. Načinski se instrumental dijeli na način u užem smislu i pomoćno sredstvo, koje nije nužno za izvršenje radnje.

U zaključnom se poglavlju sažimaju rezultati istraživanja i predlažu teme za daljnja istraživanja kako bi opis instrumentala u hrvatskom jeziku bio potpun. Na kraju je rada priložena anketa i objedinjeni rezultati ankete te prilog s popisom glagola koji imaju instrumentalnu dopunu.³

³ Odlukom Senata u naslovu rada dodan je navezak *u* na pridjev *hrvatskom*.

2. DOSADAŠNJI OPISI INSTRUMENTALA

Proučavanje padeža važan je dio jezikoslovnih istraživanja još od Pāninija i antičkih jezikoslovaca sve do danas kada se istražuju unutar mnogih jezikoslovnih teorija. Kao prekretnica u suvremenom istraživanju padeža uzimaju se djela Hjelmsleva (1935) i Jakobsona (1936, 1958) koja su bila model za proučavanje padeža sve do pojave semantičkih uloga (Gruber 1965), odnosno dubinskih padeža (Fillmore 1968), koji su utjecali na različite funkcionalne i kognitivnolingvističke pristupe (npr. lokalistička teorija Andersona 1977, kognitivna teorija Langackera 1987, 2008, 2009, Janda 1993 i dr.) te na uključivanje semantike u generativnu sintaksu (npr. Chomsky 1981). Budući da su se tijekom posljednja dva-tri desetljeća razvile brojne padežne teorije i veoma je zahtjevan posao opisati ih sve, u radu će se koncentrirati na djela koja se bave instrumentalom. Različite padežne teorije dobro su opisane u stranim monografijama o padežima (npr. Blake 2004, Anderson 2006, Butt 2006, Malchukov i Spencer 2011), a na hrvatskom su jeziku pregled dali Tanacković Faletar (2011) i Belaj i Tanacković Faletar (2014), s posebnim naglaskom na kognitivnoj gramatici, dok je razvoj generativne gramatike i teorije padeža na hrvatskom jeziku prikazao Mihaljević (1998).

Palić (2010: 16) postavlja pitanje je li padež koherentna semantička kategorija, koja ima opće značenje i pojedinačna specifična značenja koja se očituju u upotrebi, o čemu je pisao Jakobson (1936), ili gramatička kategorija vezana za sintaktičku funkciju, što je prisutno u formalnim pristupima. Blake (2004: 32) navodi da razlika između njih nije jasna jer da jest, sintaktički bi padež izražavao samo čisto sintaktičke odnose, a semantički samo homogene semantičke odnose. U ovom se radu smatra da su obje kategorije povezane, tako se semantičke razlike očituju na sintaktičkom planu.

U literaturi (npr. Kilby 1986, Janda 1993, Belaj i Tanacković Faletar 2014) razlikuje se atomistički pristup padežima, koji popisuje pojedina značenja padeža ne dovodeći ih u vezu, i holistički, koji smatra da su sva značenja međusobno povezana, odnosno postoji jedno temeljno značenje. Obično se atomistima smatraju Potebnja (1888/1954) i Mrázek (1964) koji su iscrpno opisali različita značenja i upotrebe ruskih padeža (Potebnja) odnosno instrumentala (Mrázek), a može se uvrstiti i Ivić (1954) koja je opisala instrumental u „srpsko-hrvatskom”. Holistički pristup počinje sa strukturalističkim pristupom Hjelmsleva (1935) i Jakobsona (1936, 1958), donekle se njime koristi Wierzbicka (1980), a prevladao je s Jandom (1993), odnosno s početkom kognitivne gramatike. Ovo je poglavlje u početku bilo

zamišljeno tako da se razdvoje atomistički i holistički pristup, no temeljitim uvidom u literaturu pokazalo se da takva podjela nije opravdana jer se Mrázek (1964) ne može smatrati atomistom, a tako ni Ivić (1954) jer sva značenja povezuju, i to ništa manje nego što to čini Wierzbicka (1980). Također smatram da bez „popisivanja” značenja ne bi bili mogući ni shematični opisi kojima se nastoje sistematizirati sva značenja. No problem je s „popisivanjem” značenja, kao što ističe Janda (1994: 26), taj što se u svakoj podjeli može dodati još koje značenje, ovisno o tome koliko se strogo dijele.

Kilby (1986) smatra da atomistički pristup instrumentalu nije dobar, nego se mora moći donijeti općenitije zaključke o upotrebi instrumentala. Naime, on smatra da bi učenje jezika bilo otežano ako bi se moralo naučiti svako posebno značenje, no također navodi da nije dovoljno ni opće značenje jer učenik ne bi mogao iz opće informacije zaključiti o pojedinačnim upotrebama padeža.

Kilby (1986) navodi da jezik teži biti ekonomičan i imati što manje padeža, a istodobno imati mogućnost izražavanja svakoga pojedinačnog značenja. Da bi se to ostvarilo, kombinira povezana značenja u jedan padež, i to tako da se izbjegne dvosmislenost i da se ne naruši padežni sustav. Smatra da je za instrumental ključno da su imenice koje se upotrebljavaju u instrumentalu specifične i zbog toga se velik broj različitih upotreba može podvesti pod jedan padež: „the instrumental can be looked on as a case which 'mops up' a lot of loose ends, picks up small and insignificant constructions and includes them in itself” (Kilby 1986: 330). Drugim riječima, zbog značenja imenice koja je označena instrumentalom ne može se pogrešno odrediti značenje, primjerice, prostornoga instrumentala i instrumentala osobne karakteristike, a slično su zaključili i Mrázek (1964), Janda (1993) te Rakhilina i Tribushinina (2010). Kilby (1986) smatra da se ne trebaju odbaciti ni atomistički ni holistički pristup instrumentalu, nego se uz pomoć oba pristupa može analizirati instrumental, samo s različitih polazišta. Svima je zajedničko da instrumental smatraju perifernim padežom.

Budući da je napuštena podjela na atomistički i holistički pristup, u ovom će se poglavlju prikazati istraživanja koja u opisu instrumentala polaze od semantike, a zatim ona koja polaze od sintakse. Nije ni ta podjela opravdana jer se u semantičkim pristupima ne zanemaruje sintaksa, tako se unutar opisa pojedinih značenja navode konstrukcije u kojima se ona javljaju te se često značenja nazivaju po sintaktičkoj ulozi u kojoj se nalazi imenska skupina označena instrumentalom. Pristupi koji polaze od sintakse uzimaju u obzir semantičke uloge i razlike u značenju. No ova će se podjela zadržati radi preglednosti.

2.1. Semantički pristup

Potebnja (1888/1954)⁴ smatra da je opće značenje padeža čista apstrakcija i produkt čijega razmišljanja te zapravo ne postoji u jeziku. Umjesto općega značenja stvarna su pojedinačna značenja i pojedinačne upotrebe, oblici i značenja koja se ne daju analizirati. Potebnja (1888/1954: 431) navodi da je zadaća jezikoslovaca otkriti konkretna formalna značenja, odrediti granice među njima i utvrditi postojanje ili nepostojanje genetske veze, čime naznačuje da su značenja povezana. No opisao je svako pojedino značenje, a u drugi je plan stavio razvoj instrumentala, odnosno povezanost između različitih značenja. Budući da je protiv bilo kakve apstrakcije, navodi da se obično govori „o jednom instrumentalu u ruskom jeziku, no ustvari taj padež nije jedna gramatička kategorija, nego nekoliko različitih, genetski povezanih međusobno. Svaka upotreba instrumentala novi je padež, tako imamo nekoliko padeža koje nazivamo instrumentalom”⁵ (Potebnja 1888/1954: 64). No u svojem je radu opisao značenja instrumentala, a ne posebnih padeža.

Korak prema sistematizaciji učinio je Hjelmslev (1935) koji smatra da jedan padež ne znači nekoliko različitih stvari, nego ima jedno apstraktno značenje iz kojega se mogu izvesti pojedinačne konkretne upotrebe toga padeža.⁶

⁴ Potebnja (1888/1954: 434–478) razlikuje devet osnovnih značenja instrumentala:

1. socijativni (*творительный падеж социативный*),
2. instrumental mjesta (*творительный места*),
3. instrumental vremena (*творительный времени*),
4. instrumental oruđa i sredstva (*творительный орудия и средства*),
5. instrumental pasivnoga subjekta (*творительный падеж, условленный страдательным сказуемым*),
6. instrumental upravljan imenskim riječima i prilozima (*творительный падеж, условленный именем и наречием*),
7. instrumental uzroka (*творительный причины*),
8. instrumental načina (*творительный образа действия*).

Mogu se izdvojiti i druga značenja i podznačenja, primjerice instrumental odnosa, mjere, karakterističnoga svojstva i stanja, predikatni, no gore navedena značenja Potebnja izdvaja kao posebna.

⁵ „Мы привыкли, напр., говорит об одном творительном пад. в русском языке, но на деле этот падеж есть не одна грамматическая категория, а несколько различных, генетически связанных между собой. Всякое особое употребление творительного есть новый падеж, так что, собственно у нас несколько падежей, обозначаемых именем творительного” (Potebnja 1888/1954: 64).

⁶ „Un cas, comme une forme linguistique en general, ne signifie pas plusieurs choses differentes; il signifie une seule chose, il porte une seule notion abstraite dont on peut deduire les emplois concrets” (Hjelmslev 1935: 85).

2.1.1. Roman Jakobson

Slično kao i Hjelmslev (1935) zaključio je i Jakobson (1936, 1958), čijemu ćemo opisu padežnoga sustava ruskoga jezika posvetiti više pozornosti. No prvo nije naodmet smjestiti njegov rad u širi kontekst. Schooneveld (1991) opisuje lingvističku zajednicu kojoj su ti članci bili namijenjeni kao zajednicu koja je bila usmjerena na proučavanje latinskoga i grčkoga jezika, stoga su slijedili opise padeža ponuđene u latinskim i grčkim priručnicima. Osim što su bili povijesno usmjereni, popisivali su sva značenja određenoga padeža, ne dovodeći ih u vezu. Jakobson (1936, 1958) nudi drukčiji pristup zaključivši da su različita značenja padeža, do kojih se dolazi komponencijalnom analizom, međusobno povezana. Jakobson (1936: 59–60) kritizira Potebnjin (1888/1954) stav da je opće značenje čista apstrakcija, dok su stvarna samo pojedinačna značenja te takav pristup naziva atomizacijom jer ne dolazi do sinteze analiziranih podataka. Takvim se pristupom gubi veza između izraza i značenja jer se različita značenja istoga oblika promatraju kao značenjski nepovezana, odnosno „the case would inevitably disintegrate into several disconnected homonymous forms” (Jakobson 1936: 60).⁷ Stoga on smatra da svaki padež ima opće značenje (*Gesamtbedeutung*, *general meaning*), koje se iskazuje obilježjima, te temeljno značenje (*principal meaning*), koje je prototipno, odnosno središnje, i pojedinačna značenja (*Sonderbedeutung*, *particular meaning*), koja se izvode se iz općega značenja. Jakobson (1936: 63) određuje padež kao primarno morfološku kategoriju jer je opće značenje predmet morfologije, odnosno neovisno je o okruženju, dok je pojedinačno značenje predmet sintakse jer je određeno „by various combinations of surrounding words involving both their formal and their real reference – the particular meanings are therefore (...) **combinatory variants of general meaning**” (Jakobson 1936: 69). Do pojedinačnih značenja dolazi sintagmatski, a do općega značenja paradigmatski, odnosno supostavljanjem različitih padeža (v. Schooneveld 1991: 375). Smatra da se značenje padeža ne može proučavati tako da se popišu pojedinačna značenja i odabere prikladno ime za opće značenje: „The particular meanings, determined syntactically or phraseologically, are not a mechanical accumulation, but form rather a regular **hierarchy of particular meanings**. (Jakobson 1936: 70).

Do općega značenja određenoga padeža može se doći samo poredbenim analizama i tipološkim studijama cijeloga padežnoga sustava jednoga jezika. Da bi se odredilo opće

⁷ Jakobson (1936: 60) smatra da opis padeža temeljen na popisivanju različitih značenja, koja se smatraju nepovezanim, pristupa padežima kao homonimnim oblicima. Belaj i Tanacković Faletar (2014: 240) navode da Jakobson pristupa padežu kao polisemnom odnosu jer su sva značenja istoga izraza povezana općim značenjem, „koje kategoriju na planu sadržaja čini koherentnom”.

značenje, potrebna su obilježja koja će u različitim kombinacijama odrediti ruski padežni sustav, a ujedno da bi se izvela pojedinačna značenja iz općega značenja, padežna se teorija mora učiniti „abstract and flexible enough to capture the general meanings of individual cases” (Franks 1995: 42), a upravo su tu apstraktnost pojedini autori kasnije kritizirali (npr. Wierzbicka 1980, Kilby 1986). Jakobson (1936) uvodi semantička obilježja usmjerenost, status, opseg i oblikovanje te padeže dijeli na pune ili središnje i periferne.⁸

Tablica 1. Jakobsonova padežna obilježja (1936)

PADEŽ	USMJERENOST	STATUS	OPSEG	OBLIKOVANJE
nominativ				
akuzativ	+			
genitiv 1			+	
instrumental		+		
dativ	+	+		
lokativ 1		+	+	
genitiv 2			+	+
lokativ 2		+	+	+

Kao što je rečeno, Jakobson (1936) naglašava da se padeži moraju promatrati u suodnosu, a ne izolirano te u opisu polazi od zajedničkih semantičkih komponenata koje u različitim kombinacijama tvore padežni sustav. Tako je nominativ padež koji ne specificira prisutnost ni odsutnost usmjerenosti radnje prema entitetu, dok akuzativ⁹ označuje da je radnja usmjerena prema entitetu, tj. ima obilježje usmjerenosti. Genitiv označuje stupanj uključenosti referenta u sadržaj iskaza, pa se naglašava da entitet nije u potpunosti uključen ili je isključen, tj. ima obilježje opsega. Genitiv i lokativ dijeli na G 1 i G 2 te L 1 i L 2 koji se razlikuju na planu izraza s obzirom na morfem (G 1 završava na *-a*, a G 2 na *-u* kod određenih imenica muškoga

⁸ Više o Jakobsonovim obilježjima u Neidle 1988, Chvany 1991, Franks 1995.

⁹ Jakobson (1936: 66) razlikuje akuzativ koji može biti a) jako upravljani – akuzativom je određen unutarnji objekt koji je rezultat radnje (*pisati pismo*) ili vanjski objekt koji postoji neovisno o radnji (*čitati knjigu*) i b) slabo upravljani – akuzativom se označuje vrijeme ili mjesto obuhvaćeno radnjom (npr. *živjeti godinu*) ili opredmećeni sadržaj iskaza (*objectivized content of an utterance*) (*muku mučiti*). Slabo upravljani akuzativ razlikuje se od jako upravljanioga po tome što njegov sadržaj nije dovoljno neovisan o radnji, stoga je po funkciji između objekta i priložne oznake, što se ogleda i u tome da se može javiti uz neprijelazne glagole. Osim toga slabo upravljani akuzativ ne može postati subjekt pasivne rečenice i može se pojaviti u rečenici s jako upravljanim akuzativom (npr. *Cijelu subotu učio sam matematiku.*), dok se dva jako upravljana akuzativa ne mogu javiti u istoj rečenici. Ta Jakobsonova pretpostavka može se povezati s kasnijim kriterijem ponovljivosti za razlikovanje dopune i dodatka, o čemu će više biti riječi.

roda i imenica ženskoga roda i-sklonidbe, L 1 na *-e* i *-i* (ženski rod) i L 2 na *-u*), a na planu sadržaja razlikuju se s obzirom na svojstvo oblikovanja (G 1 i L 1 oblikuju ili su oblikovani, a G 2 i L 2 oblikuju).

Nominativ¹⁰ je Jakobson (1936: 67–68) odredio kao padež s čistom funkcijom imenovanja (*pure naming function*), koji entitetu ne pripisuje nikakvu ulogu zbog čega je neobilježeni oblik za imenovanje funkcija rečenice. S druge strane, entitet označen instrumentalom topik je rečenice, zbog čega ima obilježje status. Dativ i instrumental stoje u suodnosu s akuzativom i nominativom, pa je dativu i akuzativu zajednička usmjerenost, odnosno uključenost referenta u radnju, dok nominativ i instrumental ne upućuju na to vrši li referent sam radnju ili sudjeluje u njoj. Jakobson (1936: 78) zaključuje stoga da su dativ i instrumental periferni padeži, a nominativ i akuzativ puni ili središnji padeži (*full*). Periferni padež upućuje na to da referent ima periferan status u semantičkom sadržaju rečenice, a puni padež ne govori ništa o tom statusu. Periferni padež pretpostavlja postojanje središnje točke u sadržaju rečenice te pomaže da se to mjesto odredi.¹¹ Čak i ako središnja točka nije izražena, a periferna jest, pretpostavlja se postojanje središnje točke. Bez nominativa i akuzativa u rečenici s prijelaznim glagolima rečenica je nepotpuna, eliptična, no to nije slučaj s dativom i instrumentalom jer nisu izravno povezani sa središtem iskaza.

Jakobson (1958: 109) pojednostavnjuje sustav obilježja predstavljen u radu iz 1936. te razlikuje tri dimenzije¹² na kojima se temelji ruski padežni sustav:

1. Obilježje usmjerenosti (*направленный, directionality*) koje određuje cilj radnje, a karakterizira akuzativ i dativ naspram nominativa i instrumentala.
2. Obilježje opsega (*объемный, quantification*) koje određuje stupanj uključenosti entiteta u iskazu, a karakterizira genitiv naspram nominativa i akuzativa te lokativ naspram instrumentala i dativa.

¹⁰ Funkcija je nominativa subjekt i predikatno ime. Dvostruki nominativ u rečenici moguć je ako se njime označuje isti entitet s različitih aspekta ili kako Jakobson piše (1936: 68) „...only the mutual reference of two meaning is given by the 'double N', and only the actual meaning of the nouns, or the entire context, suggests which of the two meanings is the determining one and which is the determined.”

¹¹ „A **peripheral case** indicates that its referent occupies a **peripheral status** in the overall semantic content of the utterance, while a **full case** indicates nothing about such a status. ... a peripheral case presupposes the **presence of a central point in the content of the utterance**, which the peripheral case helps determine” (Jakobson 1936: 78).

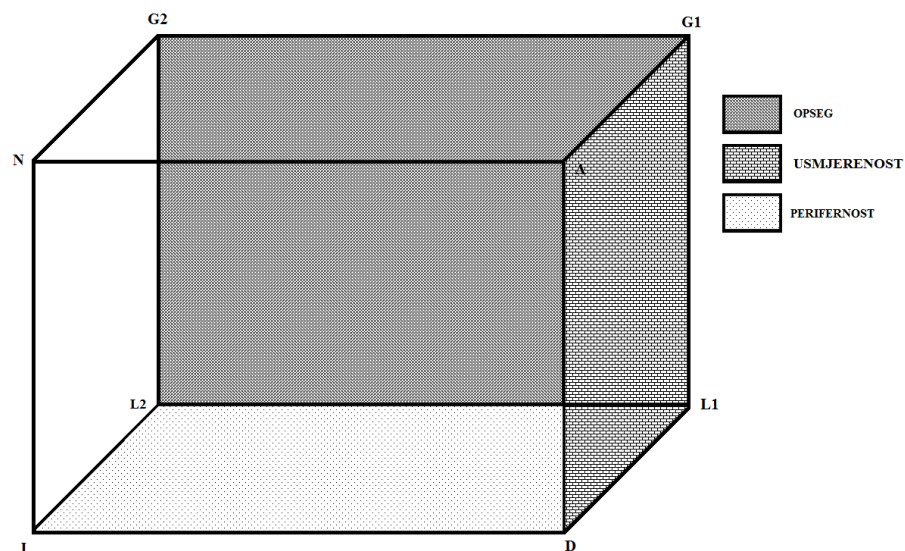
¹² Na kraju rada navodi još dvije dimenzije: 1. *direct* (nominativ i akuzativ) i *oblique* (ostali padeži) te 2. *indefinite* (nominativ i instrumental) i *definite* (ostali padeži). Više u Chvany 1991 i Franks 1995.

3. Obilježje perifernosti (*периферийный, marginality*) koje određuje položaj entiteta u iskazu, a karakterizira instrumental, dativ i lokativ naspram nominativa, akuzativa i genitiva, koji nemaju to svojstvo.

Tablica 2. Jakobsonova padežna obilježja (1958)

PADEŽ	USMJERENOST	OPSEG	PERIFERNOST
nominativ			
akuzativ	+		
genitiv 1	+	+	
instrumental			+
dativ	+		+
lokativ 1	+	+	+
genitiv 2		+	
lokativ 2		+	+

Ili kako je Jakobson (1958: 126) to prikazao trodimenzionalno:

Slika 1. Trodimenzionalni prikaz ruskoga padežnog sustava, prema Jakobson (1958: 126)¹³

Dakle, opće je svojstvo instrumentala periferna ili marginalna uloga koja je pridružena entitetu u sadržaju iskaza. Sva druga svojstva proizlaze iz individualne upotrebe instrumentala i ovise o značenju imenice te o kontekstu, ali ne o padežu (Jakobson 1936: 83). Perifernošću

¹³ Originalnoj Jakobsonovoj kocki dodana su obilježja.

se razlikuje od nominativa, akuzativa i genitiva, a sličan je dativu i lokativu. Od dativa se razlikuje po tome što je dativu pridruženo obilježje usmjerenosti, a od genitiva i lokativa po tome što oni označuju stupanj uključenosti entiteta u sadržaju iskaza.

Jakobson (1958: 107) smatra da se sva specifična kontekstualna značenja mogu svesti pod zajednički nazivnik. To je pokazao u radu iz 1936. u kojem navodi sljedeće semantičke tipove unutar općega značenja instrumentala (Jakobson 1936: 79–82):

1. Instrumental kao uvjet radnje (*instrument of stipulation*) koji obuhvaća:
 - a. izvor radnje (*убит врагами* – ubijen neprijateljima 'ubijen od neprijatelja'),
 - b. motiv (*увлечься спортом* 'baviti se sportom'),
 - c. sredstvo¹⁴ (*управлять машиной* 'upravljati automobilom', *владеть рабами* 'vladati robovima', *распоряжаться деньгами* 'raspolagati novcem'),
 - d. način (*идти войной* 'ići ratom'),
 - e. prostor na kojem se radnja događa (*идти лесом* 'ići šumom'),
 - f. vrijeme radnje (*путешествовать ночью* 'putovati noću'),
 - g. javlja se u iskazima u kojima je glagol prisutan implicitno (*кнутом его!* 'štapom ga!') ili uz glagolske imenice (*увлечение спортом* 'bavljenje sportom'),
 - h. instrumental pojačavanja (*I of reinforcement*), koji objašnjava kao reduplikaciju kojom se naglašava intenzitet radnje (*криком кричать* 'krikom kričati').
2. Instrumental ograničenja (restrikcije) (*I of restriction*) označuje područje primjene određenoga svojstva koje je izraženo predikatom ili atributom, primjerice *помолодеть душой* 'pomladiti (se) dušom', *юн душой* 'mlad dušom'. U vezi s perifernim statusom instrumentala ograničenja Jakobson (1936: 80) zaključuje da se ogleda u suodnosu prema relevantnijoj cjelini, tj. u primjeru *юн душой* duša je u odnosu prema cjelini i zbog toga je njezin status periferan.
3. Instrumental uloge (*I of role*) odnosi se na referenta na kojega se odnosi i puni padež (nominativ ili akuzativ) u istoj rečenici i označuje određenu ulogu ili funkciju toga entiteta, odnosno kakvo prolazno svojstvo, npr. zanimanje: *Он здесь судьей*. 'On je ovdje sucem.', *Он избран судьей*. 'Izabran je sucem'. Ako se odnosi na stalno svojstvo ili se ne

¹⁴ Schooneveld (1991: 377) navodi da se instrumentalom označuje referent čija je pozicija periferna u narativnoj situaciji, no teško mu je prihvatiti da je *машиной* u *управлять машиной* manje u središtu nego referent označen akuzativom. No objašnjava da se instrumentalom označuje prolazno svojstvo (*transitory property*), odnosno instrumental ograničuje trajanje određenoga svojstva na narativnu situaciju i tako instrumental uz glagole vladanja i upravljanja povezuje s predikatnim instrumentalom.

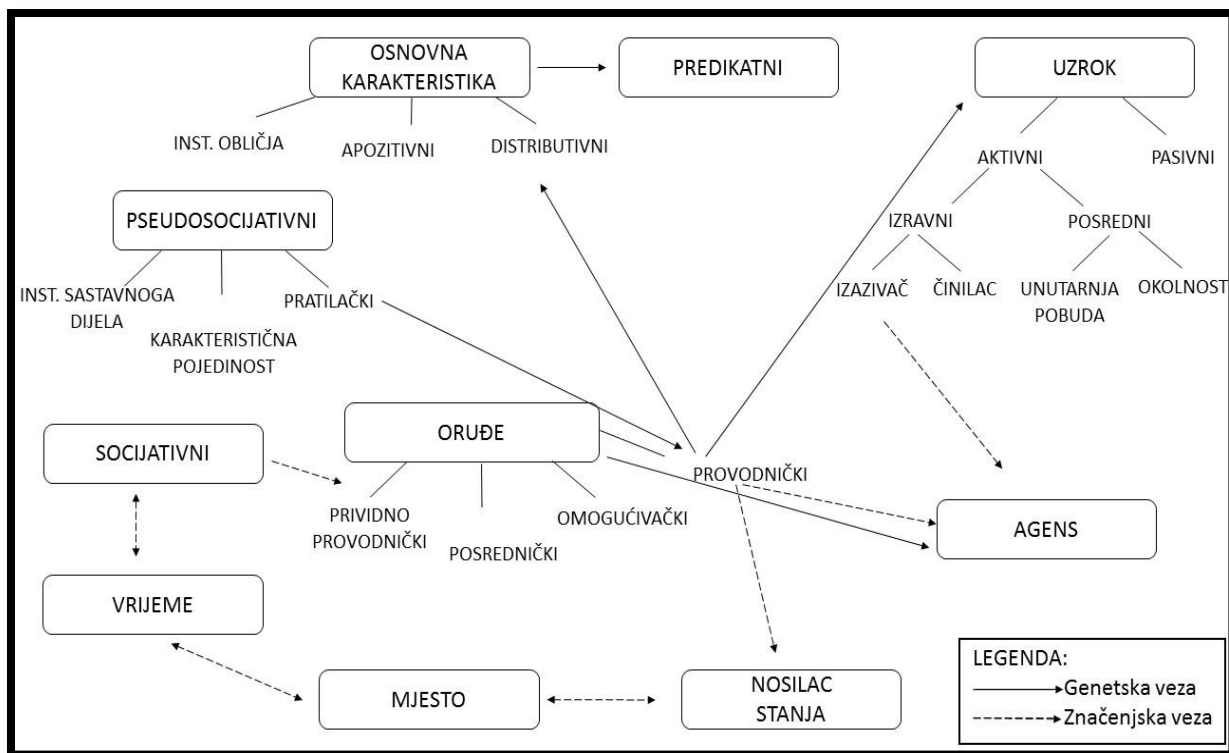
želi naglasiti prolaznost određenoga svojstva, tada instrumental nije moguć: *Все они были греку*. 'Svi su oni bili Grci.' S ovim značenjem povezuje i instrumental komparacije ili usporedbe (*I of comparison*) jer se uspoređuje vremenski ograničeno i sinegotično značenje u odnosu na šire i trajno značenje te se time ukazuje na periferan status instrumentala (*казак буйным соколом ринулся на врага* – Kozak bujnim sokolom bacio se na neprijatelja – 'Kozak se bacio na neprijatelja kao bujni sokol/poput bujnoga sokola'). Kada se svojstvo doživljava kao trajna identifikacija, upotrebljava se nominativ (*казак, буйный сокол, ринулся на врага* 'Kozak, bujni sokol, bacio se na neprijatelja').

Zanimljivo je da se pri izvođenju pojedinačnih značenja iz općega značenja ne koristi sintaktičkim nazivima, primjerice izvor radnje ne naziva subjektivnim instrumentalom i instrumental uloge ne naziva predikatnim. Važno je primijetiti da se neobilježeni padeži u generativnoj sintaksi smatraju strukturnim padežima (nominativ, akuzativ i genitiv), dok se obilježeni padeži (instrumental, dativ i lokativ) smatraju nestrukturnim padežima, o čemu će više biti riječi kasnije.

2.1.2. Milka Ivić

Milka Ivić (1954) napisala je opsežnu studiju i jedinu monografiju o značenjima instrumentala u „srpskohrvatskom”, a poseban je naglasak stavljen na razvoj instrumentala, odnosno dijakroniju. Obradila je besprijedložni instrumental i instrumental s prijedlogom *s* jer smatra da se te dvije kategorije moraju promatrati zajedno. Razlikuje deset značenja instrumentala, od kojih se osam značenja odnosi na besprijedložni instrumental.

Temeljnim značenjem smatra značenje provodnika pa tako navodi da se iz jezika gube neka značenja jer je tendencija da se zadrži instrumental koji se može uklopiti u sustav s provodničkim instrumentalom (v. Ivić 1954: 113). Što se tiče naziva, Ivić (1954) izbjegava korištenje sintaktičkih pojmova za imenovanje značenja (instrumental objekta – instrumental nosioca stanja), no ne čini to dosljedno (predikatni instrumental). Naglašava genetske veze između različitih upotreba i značenjsku povezanost između značenja koja se nisu razvila jedna iz drugih. Taj se odnos može vidjeti na Slici 2.

Slika 2. Značenja instrumentala Milke Ivić (1954)

Instrumental oruđa dijeli na 1. provodnički, koji je podređen subjektu ili je njegov integralni dio koji izvodi radnju identičnu s radnjom subjekta (Ivić 1954: 51), 2. omogućivački, koji je samostalan u odnosu na vršitelja radnje, no svejedno djeluje usporedno sa subjektom i omogućuje realizaciju glagolske radnje, 3. prividno provodnički i 4. posrednički instrumental¹⁵ koji obilježavaju entitete koji djeluju samostalno, odnosno živa su bića, a danas se ne upotrebljava. Provodnici su organi koji su nerazlučivo vezani uz vršioca, odnosno integralni dio tijela vršioca ili predmeti kojima se koristi u svrhu koja predstavlja njihovu primarnu namjenu (*rezati nožem*). Omogućivači ne provode vršenje radnje, nego je samo na određeni način omogućuju (*poslati pismom, javiti telefonom*). Ivić, koristeći se drugom terminologijom, zaključuje da su provodnici dopune (dopunske padežne sintagme), a omogućivači dodatci (odredbene padežne sintagme) koji izriču pod kakvim se okolnostima određena radnja vrši te se mogu parafrazirati pomoću izraza: *pomoću, na osnovi, uz upotrebu, služeći se, preko* itd.

¹⁵ Ivić (1954) određuje prividno provodnički instrumental kao onaj kojim su označene osobe koje djeluju za nekoga drugoga, odnosno u ime koga drugoga (*borio se na bojišnici sinom*), a danas je zamijenjen konstrukcijama za + akuzativ, u ime + genitiv. Posrednički instrumental označuje bića u ulozi koja im po prirodi nije tipična (*saznao je vijesti majkom*), a danas je zamijenjen konstrukcijama po + lokativ, preko + genitiv. Babukić (1854: 381) navodi da je upotreba instrumentala u tim slučajevima „tuđa skladnja”.

Instrumental pasivnih konstrukcija javlja se uz ograničen broj leksema, od kojih Ivić (1954: 63) razlikuje prirodne sile koje se mogu shvatiti kao subjektni instrumental i osjećaje koje shvaća kao izazivače stanja, a ne prave agense. No obje upotrebe instrumentala razvile su se iz provodničke funkcije.

Ivić (1954: 93) instrumental uzroka razlikuje od instrumentala oruđa po tome što agens ovisi o izazivaču i izazivač djeluje samostalno, dok oruđe ovisi o agensu. Ta kategorija danas nije raširena, što Ivić (1954: 98) povezuje s tendencijom da se iz jezika ukloni kategorija samoaktivnoga instrumentala. Ivić (1954: 70) razlikuje aktivni i pasivni instrumental uzroka koji se razlikuju po svojoj ulozi u stvaranju određenoga stanja ili radnje. Instrumental aktivnoga uzroka dijeli na instrumental činioca i instrumental izazivača te posrednoga izazivača (unutrašnja pobuda ili vanjske okolnosti) koji izravno djeluju na agensa i dovode ga u određeno stanje, a razlikuju se u stupnju „neposrednosti u delovanju pojma obeleženog instrumentalom na vršioca” (Ivić 1954: 70). Nijedna vrsta danas nije živa u jeziku.¹⁶ Pasivni uzrok ne utječe izravno na određeno stanje ili radnju, odnosno ne izaziva vanjske okolnosti koje dovode do određene radnje, niti utječe na unutarnje pobude, nego je njegova uloga posredna, a danas se zamjenjuje konstrukcijom zbog + genitiv. „Njime se prosto otkriva prva i daleka karika na koju su se, spletom okolnosti, nadovezale druge od kojih je poslednja – dato stanje, odnosno radnja” (Ivić 1954: 85), a navodi da se danas javlja uz glagole *ponositi se*, *dičiti se*, *proslaviti se* i uz pridjev *zadovoljan* i uz oblik *time*, odnosno rečenicu koja se uvodi tom zamjenicom. Granični slučajevi između instrumentala uzroka i provodnika javljaju se uz glagol *zabaviti (se)*.

Instrumental kojim je obilježen pojam – nosilac stanja naziva se i instrumental objekta jer pojam izražen instrumentalom predstavlja objekt i često se može zamijeniti akuzativom, no Ivić (1954: 101) naziva ga instrumentalom netipičnoga objekta jer se javlja u situacijama koje

¹⁶ Ivić (1954) navodi da je instrumental činioca izražava samoaktivno biće koje djeluje izravno na određeno stanje ili radnju, a javlja se uz neprijelazne glagole i pridjeve, primjerice *On je ubijen bratom* = brat je onaj koji čini da je on ubijen. Za taj primjer navodi da je blizak subjektnom instrumentalu, no ne navodi zašto ga smatra uzrokom, a ne subjektom (osim kriterija da se instrumental mora moći zamijeniti cijelom rečenicom „onaj koji čini da”). Instrumental izazivača označuje „kakvo fizičko, ređe kakvo psihičko stanje koje je u toku ili se završava, ili nastaje, raste ili opada pod neposrednim uticajem pojave koja je u pitanju” (Ivić 1954: 72), a javlja se uz neprijelazne glagole rezultativnoga tipa (npr. *umrijeti*, *poginuti*) i u konstrukcijama s pridjevima (*biti bolestan*, *nemoćan*). Danas je tu kategoriju zamijenila ablativna konstrukcija od + genitiv (*umrijeti od gladi*). Posredni uzrok može biti kakva unutarnja pobuda ili vanjska okolnost. Izražavanje unutarnje pobude, odnosno impulsa za vršenje radnje danas je zamijenila konstrukcija iz + genitiv (*odbio je to iz mržnje*). Vanjska okolnost podrazumijeva da se radnja vrši pod čijim pritiskom, a danas se zadržao u pravnim tekstovima (*voljom naroda*, *odlukom narodne skupštine*) i češće je zamijenjen konstrukcijom po + lokativ.

nisu objekatske. Točnije, važno je da je iz radnje isključen moment ciljnosti koja, ako se javlja, mora biti spontana, npr. fiziološka radnja (*migati očima*), ili irelevantna. Dakle, za samu radnju nije bitno vrši li se na objektu. Javlja se uz glagole kretanja, tj. pomicanja dijelova tijela i glagole tipa *vladati, gospodariti, rukovoditi* i sl., *roditi, uroditi*, a u starijem jeziku uz psihološke glagole i glagole koji izražavaju fiziološke procese (npr. *pljuvati krvlju*), uz koje su akuzativ ili dativ potisnuli instrumental.

Instrumentalom mjesta (prosekutiv) izražava se prostor koji je prijeđen kretanjem, dakle uključena je dinamika. Po tome je instrumental mjesta sličan prijedložnoj konstrukciji po + lokativ. Katkad se može zamijeniti konstrukcijom kroz + akuzativ kada označuje točno određen prostor koji se prelazi kretanjem, primjerice *ići pećinom* = „prostorom koji zahvata pećina i kroz pećinu kao dati objekat” (Ivić 1954: 125). Ivić (1954: 126) smatra da se instrumental mjesta samo u određenim konstrukcijama može povezati s instrumentalom sredstva (*došao je šumskom stazom*), dok mu je zapravo bliže socijativno značenje jer se mjesto i vrijeme shvaćaju „kao pojmovi koji učestvuju u izvesnom smislu naporedno sa subjektom u vršenju glagolske radnje”, ali ga povezuje i s nosiocem stanja jer je prostor zahvaćen radnjom. Vremenski instrumental također povezuje sa socijativom i navodi da govornici često upotrebljavaju instrumental s prijedlogom *s* kako bi naglasili paralelizam između vremena i vršenja radnje. Vremenski i prostorni instrumental dijele obilježje dinamičnosti (kretanje po mjestu i kretanje kroz vrijeme), s tim da je bolje sačuvana dinamičnost uz instrumental mjesta.

Instrumental osnovne karakteristike Ivić (1954: 143) povezuje s provodničkim instrumentalom zbog jedinstva i identičnosti subjekta i pojma u instrumentalu u trenutku vršenja radnje, a razlikuju se po tome što se ovim instrumentalom određuje fizičko, psihičko i drugo stanje subjekta u trenutku vršenja radnje, a ne sredstvo kojim subjekt vrši radnju. To je svojstvo okazionalne i efemerne prirode jer je vezano za trenutak radnje ili je po prirodi okazionalno (npr. *dob*).¹⁷ Smatra da se ne može povezati sa socijativnim instrumentalom jer

¹⁷ Ivić (1954) razlikuje tri vrste instrumentala osnovne karakteristike: 1. apozitivni tip, koji određuje u kakvu se svojstvu, dobi, profesiji, činu nalazi agens u trenutku vršenja radnje (*došla udovicom, uzeo djevojkom* i sl.) i to je zapravo temporalni determinativ predikata (*kad sam bila udovica*); 2. oblični tip (instrumental „obličja”) određuje u kakvu se vidu, obliku javlja pojam u trenutku vršenja radnje (*istinu lažima iznositi*); 3. distributivni tip, koji određuje u kakvu se broju, sastavu, formaciji javlja pojam u trenutku vršenja radnje (*jatom ptice lete, pjesme gomilama potvrđuju* i sl.). Napominje da je danas u upotrebi distributivni tip, a apozitivni samo kada se odnosi na *dob*. No danas se oba tipa doživljavaju zastarjelima.

socijativni odnos podrazumijeva da su pojmovi neovisni, dok je ovdje riječ o jedinstvu subjekta i pojma u instrumentalu. S ovim značenjem instrumentala povezan je i komparativni instrumental za koji Ivić (1954: 145) zaključuje da se razlikuje od instrumentala osnovne karakteristike po tome što se instrumentalom otkriva „samo ono čemu kao da je jednako, na šta liči, potseća dati pojam u tome trenutku”, a instrumentalom osnovne karakteristike kakav jest subjekt u određenom trenutku.

Predikatni instrumental povezuje s instrumentalom osnovne karakteristike (a ne obrnuto), a razlikuje se od njega jer se njime izriče što subjekt postaje, dok se instrumentalom osnovne karakteristike izriču samo postojeća svojstva subjekta u trenutku vršenja radnje. Ta vrsta instrumentala ne može se povezati s temeljnim značenjem – instrumentalom oruđa, što Ivić (1954: 154) uzima kao jedan od argumenata da se razvio iz apozitivnoga tipa instrumentala osnovne karakteristike.

Ivić (1954) uočila je brojne specifičnosti različitih značenja instrumentala te je njezino djelo utjecalo i na jezikoslovce koji su proučavali ruski jezik (Mrázek 1964, Staniševa 1958) i omogućilo da se u te radove uvrste i primjeri iz hrvatskoga jezika. Iako je naglasak na razvoju značenja, nije zanemarila sintaktičke uloge pojedinoga značenja, tako primjerice razlikuje instrumental provodnika i omogućivača kao dopunu i dodatak glagola te navodi mogućnosti zamjenjivanja instrumentala drugim padežima u rečenici.

2.1.3. Roman Mrázek

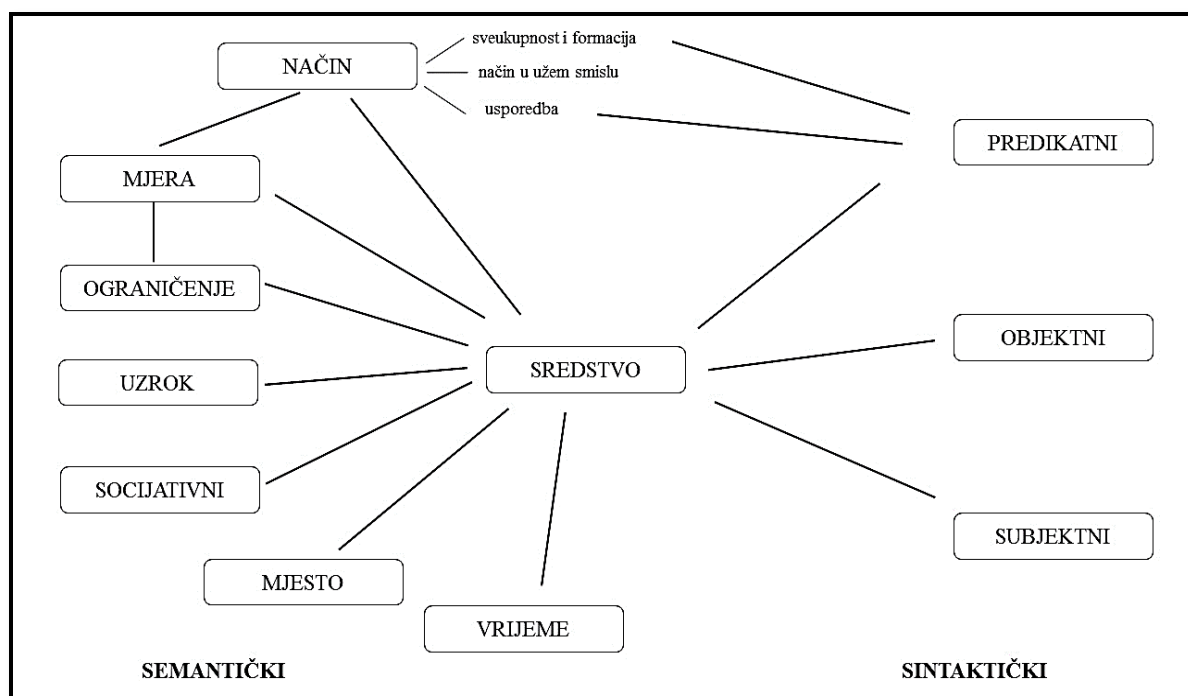
Mrázek (1964) temeljito je opisao razvoj i značenja instrumentala u ruskom jeziku, navodeći primjere iz staroslavenskoga i staroruskoga jezika, ali i iz suvremenih slavenskih jezika, točnije ukrajinskoga, bjeloruskoga, češkoga, slovačkoga, poljskoga i „srpskohrvatskoga”.

U literaturi mu se zamjera atomistički pristup, odnosno navodi se da je popisao sva značenja instrumentala, a nije ih povezo. No čini mi se da je nepravедno ocijenjeno njegovo djelo kao strogo atomističko. Štoviše, on sam kritizira takav pristup: „Отдельные 'значения' творительного проходились одно за другим без надлежащего общего обоснования и без ясной внутренней перспективы” (Mrázek 1960: 41). Mrázek (1964: 14) navodi da instrumental dijakronijski ima dvije temeljne funkcionalno-semantičke zone: 1. omogućivač (*овозможнитель*), koji je u suvremenom jeziku najčešće adverbijaliziran i 2. manifestiranje osobine (*проявление признака*), koji ima široku upotrebu. Mrázek (1964: 15) smatra da

strukturalistički pristup, koji nastoji naći jedno opće značenje, također nosi sa sobom probleme te on odlučuje obuhvatiti sva značenja instrumentala, njegove funkcije i odnose s drugim padežima. S Jakobsonom se slaže da je instrumental periferan padež. Instrumental se razlikuje od drugih padeža ne toliko općim značenjem koliko time što ovisi o pojedinoj imenskoj skupini i distribuciji (npr. *он ел ребенком икру* 'on je djetetom jeo ikru', *он ел пудами икру* 'on je jeo pudovima ikru' (= on je jeo ikru na tone), *он ел ложкой икру* 'on je jeo žlicom ikru', *он ел дорогой икру* 'on je jeo putem ikru', *он ел утром икру* 'on je jeo jutrom ikru').¹⁸ Mrázek opisuje pojedine upotrebe instrumentala, no cijelo ih vrijeme povezuje i navodi sličnosti i razlike među različitim značenjima instrumentala. Da bi se moglo doći do općega značenja i da bi se značenja mogla povezati, nužno je proučiti pojedinačna značenja i kontekste u kojima se javljaju. Stoga smatram da je Mrázekov induktivni pristup jedini pravi način da se temeljito opiše padežni sustav. Kao i Potebnja (1888/1954), Mrázek obuhvaća i dijakroniju i sinkroniju, po čemu je njegov opis sličan opisu Milke Ivić (1954)¹⁹, koja također povezuje značenja, a uz to Mrázek uspoređuje ruski s drugim slavenskim jezicima. Prednost je njegova opisa i ta što razlikuje semantički i sintaktički instrumental, što se donekle podudara i s razlikovanjem dopune i dodatka. O čisto sintaktičkoj upotrebi padeža govori kada nije izraženo konkretno značenje, nego određeni padež zahtijeva glava koja upravlja imenskom skupinom. Budući da ovisi o leksičko-gramatičkim obilježjima glave, njega ne može zamijeniti drugi padež (usp. Mrázek 1960: 42). Semantički padež ima konkretno značenje, odnosno uvijek izražava okolnost (sredstvo, način, mjesto, vrijeme itd.) i nije obvezan. Mrázek (1964) razlikuje sedam semantičkih, odnosno adverbijalnih značenja instrumentala koja katkad dijeli na podskupine i tri sintaktička, odnosno neadverbijalna značenja instrumentala (v. Sliku 3.).

¹⁸ Slično navode i Rakhilina i Tribushinina (2010) uvodeći pristup orijentiran prema imenici, a ne prema glagolu. Naime, smatraju da se iz značenja imenice može prepoznati značenje padeža. Tako *палкой* 'štapom' znači sredstvo, *лесом* 'šumom' prostor, *вечерами* 'večerama' vrijeme itd. Naravno, važnu ulogu igra i glagol (više u Rakhilina i Tribushinina 2010: 4ff).

¹⁹ Mrázek (1964) opisuje i besprijedložni socijativni instrumental, no navodi da je u svim suvremenim slavenskim jezicima zamijenjen prijedložnim instrumentalom.

Slika 3. Značenja instrumentala Romana Mrázeka (1964)²⁰

Mrázek razlikuje instrumental sredstva (*творительный инструментальный*) kojim su označeni predmeti koji služe subjektu (odnosno agensu) da ostvari radnju, ali sam predmet nije cilj radnje. S obzirom na to kakva je veza između subjekta i predmeta razlikuje a) izravno sredstvo (*средство прямое*) i b) posredno sredstvo (*средство косвенное*). Mrázek (1964: 36) uočio je da se izravno sredstvo pretvara u posredno kada se upotrijebi s prijedlogom *s pomoću, posredstvom*, a do toga najčešće dolazi u znanstvenom stilu jer se želi postići jasnoća i izbjeći dvosmislenost, odnosno želi se isključiti mogućnost shvaćanja oruđa kao subjekta radnje. U izravna sredstva ubraja: 1. integralni dio subjekta; 2. oruđe u užem smislu, tj. samostalni predmeti specijalizirani za vršenje određene radnje; 3. druga konkretna sredstva, u koja ubraja prijevozna sredstva, sredstva prijenosa informacije (*средства передачи и связи*), koja se u suvremenom jeziku javljaju s prijedlogom *po* i dativom, različite materijale i tkanine, i druga sredstva; 4. apstraktna sredstva, koja su rezultat čovjekova rada (npr. *выразить своими словами* 'izraziti svojim riječima'). U posredna sredstva, koja su u suvremenom ruskom jeziku rijetka, ubraja tehniku i metodu, koji se danas zamjenjuju prijedlozima *s pomoću, putem*, i posrednika, koji se odnosio na živo u starom jeziku, a danas

²⁰ Ideja za slikovni prikaz preuzeta je od Jande (1994: 34), no razlikuje se od njezina prikaza po tome što se držalo Mrázekove podjele na glavna značenja te podjele na semantičke i sintaktičke upotrebe instrumentala.

je zamijenjen prijedložnim izrazima (*Ты должен доказать свою правоту через/посредством/при помощи свидетелей.*).

Način radnje dijeli na a) način radnje u užem smislu, b) instrumental usporedbe (*летит стрелом* – leti strijelom = leti kao strijela) i c) sveukupnost i formacija. Način radnje u užem smislu izražava unutarnje svojstvo radnje ili intenzitet, primjerice *сказать строгим тоном* 'reći strogim tonom', *идти быстрыми шагами* 'ići brzim koracima' i može se zamijeniti prilogom: *сказать строго* 'reći strogo', *идти быстро* 'ići brzo'. Iz značenja glagola može se zaključiti koje imenice mogu izražavati način radnje, odnosno uzak je izbor imenica (usp. Mrázek 1964: 57), a nužan je atribut kako bi se uopće opisala radnja. Podvrsta je tautološki instrumental koji se prepoznaje po tome što je instrumentalom označena imenica nastala od glagola (*погледати строгим поглядом*), odnosno imenica i glagol imaju isti korijen. Instrumental sveukupnosti i formacije izražava sudjeluju li svi sudionici u radnji ili ne (kolektivno sudjelovanje) (*радоваться всей семьей* – radovati se svom obitelji = cijela se obitelj raduje) i kako su sudionici formirani (*ходить маленькими группами* – hodati malenim grupama = hodati u malenim grupama). U hrvatskom jeziku nije živa upotreba instrumentala usporedbe i sveukupnosti i formacije.

Instrumental mjere blizak je instrumentalu ograničenja i načina, a poseban je po tome što izražava u kojoj se mjeri što razlikuje od čega (*он выше меня десятью сантиметрами*). U hrvatskom jeziku ne upotrebljava se instrumental mjere (*виши је од мене за десет центиметара* ili *виши је од мене десет центиметара*).

Instrumental ograničenja sužava sferu javljanja danoga svojstva i količine (*постареть лицом* 'ostarjeti licem', *чист сердцем* 'čist srcem', *высок ростом* 'visok rastom'), odnosno izražava fizička i psihička svojstva čovjeka. U suvremenom je hrvatskom jeziku rijetka upotreba toga instrumentala.

Mrázek (1964) izdvaja i instrumental uzroka, pod kojim podrazumijeva kakvu pojavu koja izaziva drugu pojavu, a razlikuje vanjske i unutarnje uzroke. Mrázek (1964: 113) navodi kako je instrumental uzroka stara indoeuropska pojava koja je bila neograničena u svojoj pojavnosti, no s vremenom se ograničila samo na određene lekseme i češće je zamijenjen konstrukcijom *ot + genitiv, iz-za (zbog), po, za*. Uzročno značenje povezuje sa značenjem sredstva. Razlikuje uzroke povezane sa subjektom, odnosno povezane s njegovim

djelovanjem koje dijeli na unutarnje uzroke, odnosno fiziološke i psihološke pojave te na vanjske uzroke, koji djeluju na subjekt, a čiji su ostatci prilozi *čudom, greškom, slučajem*.

Instrumental mjesta povezuje sa sredstvom jer prostor služi kao sredstvo da se kretanjem po njemu dođe do cilja, dok instrumental vremena izražava vremenski okvir u kojem se događa radnja.

Među neadverbijalne instrumentale, odnosno sintaktičke Mrázek svrstava subjektni instrumental koji se javlja u pasivnim i bezličnim konstrukcijama, a preoblikom dolazi na mjesto subjekta, odnosno postaje nominativ. Zatim objektni instrumental koji određuje kao nesemantički padež pomoću kojega se uspostavlja veza između upravne riječi (glagola) i imenice, no navodi da je katkad teško odrediti je li riječ o objektu ili sredstvu, odnosno priložnoj oznaci jer se na objektni karakter instrumentala nameće manji ili veći utjecaj konkretne semantike sredstva.²¹ Razlikuje ih tako što objektom upravlja glagol i ovisi o njegovim leksičko-gramatičkim svojstvima, dok se priložna oznaka može izostaviti i parafrazirati. Objekt je lišen konkretnoga značenja, odnosno ne izražava priložno značenje sredstva, načina, uzroka, mjesta i dr., nego služi samo za realizaciju sintaktičkoga odnosa imenice i glagola. Sredstvo nije neposredan rezultat radnje, nego samo pomaže da se radnja usmjeri na objekt, odnosno izvrši, dok je radnja usmjerena na objekt u instrumentalu. Kao dokaz da je riječ o čisto sintaktičkoj kategoriji uzima mogućnost alternacije s akuzativom uz pojedine glagole. Mrázek (1964: 182–183) navodi da je do pojave objektnoga instrumentala došlo desemantizacijom značenja sredstva ili socijativa te se učvrstio kao dopuna određenim glagolima, a potom analogijom proširio na glagole slična značenja (npr. *vladati – dirigitati, komandirati, manevrirati* i sl.). Desemantizaciju sredstva objašnjava na primjeru *vladati svojim imetkom* što je prvotno značilo 'imati vlast posredstvom svojega imetka', a desemantizaciju socijativa na primjerima glagola *igrati, trgovati, baviti se, hvaliti se* i dr. Glagole koji imaju objekt u instrumentalu dijeli u nekoliko skupina: 1. glagoli vladanja i rukovođenja, 2. glagoli koji izražavaju pozitivan ili negativan odnos prema čemu, usmjerenost zanimanja na što, 3. glagoli sa značenjem 'dijeliti, zamijeniti, smijeniti', 4. glagoli pokretanja čega, a posebice dijela tijela, 5. glagoli hvaljenja i slavljenja, 6. glagoli stavljanja čega u sebe (hrana, napitci, zrak itd.), 7. glagoli snabdijevanja čime, 8. glagoli sa značenjem 'napuniti (se)', 'pokrivati (se)', 'okružiti (se)'. Predikatni instrumental Mrázek (1964: 211–213) povezuje

²¹ „...на объектный характер тв/п-а накладывается меньший или больший отпечаток конкретной орудной семантики” (Mrázek 1964: 180).

s instrumentalom načina, točnije s usporedbom i sveukupnošću i formacijom te navodi kako se razvio iz adverbijalnoga značenja predikatnoga denotata, a uz glagole imenovanja razvio se iz značenja sredstva jer dano ime služi kao sredstvo za imenovanje.

Najveća novina koju Mrázek (1964) uvodi jest ta da upotrebe instrumentala dijeli na semantičke i sintaktičke, što može poslužiti za razlikovanje instrumentala kao dopune i dodatka, no podjela u ovom radu neće se u potpunosti podudarati s Mrázekovom podjelom.

2.1.4. Anna Wierzbicka

Wierzbicka (1988: 391) navodi da svaki padež ima središnje značenje, na temelju kojega se može identificirati u svim jezicima, i druga povezana značenja koja su jezično specifična i koja moraju biti određena u gramatičkom opisu određenoga jezika.

Wierzbicka (1980) osvrće se na Potebnjin pristup navodeći da nisu jasni kriteriji po kojima je dijelio značenja te navodi da ih nije ni pokušalo povezati. Wierzbicka (1980: xiv–xv) kritizira takav pristup i zbog toga što se nije povlačila granica između dijakronije i sinkronije, što su učinili strukturalisti. Jakobsonov pristup s jedne strane hvali zbog sustavnog opisa i zbog toga što se usmjerio na sinkroniju²², s druge ga strane kritizira jer obilježja koja navodi nisu dovoljno jasna, odnosno apstraktna su, što se može zloupotrijebiti tako da se njima koristi svatko kako mu odgovara za određeni opis. Osim toga osoba koja ne zna ruski jezik ne može ga naučiti na temelju Jakobsonovih formula. Wierzbicka (1980: xix) smatra da svaki padež ima velik broj značenja koja se jasno mogu razlikovati, ali su međusobno povezana tako da dijele određene značenjske komponente. Navodi da je značenje padeža povezano sa sintaktičkom strukturom, odnosno kontekstom, stoga se može zaključiti da padež ima onoliko značenja u koliko se rečenica javlja. Wierzbicka (1988: 7) smatra da je sintaksa semantički motivirana i svaka konstrukcija prenosi određena značenja te se upotreba određene konstrukcije može predvidjeti iz značenja. Značenje rečenice proizlazi iz značenja riječi u njoj i gramatičkih sredstava, a granica je između njih arbitrarna. Stoga zaključuje: „We must develop, and learn to employ, an integrated semantic metalanguage, suitable for the description of meaning no matter how this meaning is conveyed” (Wierzbicka 1988: 7). Sva značenja padeža mogu se opisati pomoću preciznih formula sastavljenih od intuitivno

²² U proučavanju padeža ne može se u potpunosti zanemariti dijakronija, što je ujedno glavna kritika koju Ivić (1953–1954: 196) upućuje strukturalističkomu pristupu.

razumljivih semantičkih primitiva. Time se razlikuje od Jakobsona jer se on koristi apstraktnim značenjskim obilježjima, no zajednička im je pretpostavka da postoji središnje značenje instrumentala, odnosno da su sva značenja povezana. Kilby (1986: 329) navodi da se iz njezina opisa može zaključiti da je instrumental semantički specifičan i nespecifičan istodobno. Specifičan je jer u slučajevima u kojima postoji izbor između dvaju izraza, odabir instrumentala uvijek je semantički uvjetovan, a nespecifičan je jer se upotrebljava u različitim kontekstima te tvrdi da se iz Wierzbickinih formula ne može izdvojiti nijedno zajedničko značenje, odnosno semantički primitiv. Ipak se iz formula može iščitati da je svim upotrebama instrumentala zajednička periferna uloga, pa je instrumentalom označeno nešto što se događa ili se može reći o nečemu, ali ne zbog toga što X (agens) želi da se nešto dogodi IN-u (imenska skupina u instrumentalu), nego je uvijek riječ o samom agensu ili pacijensu.

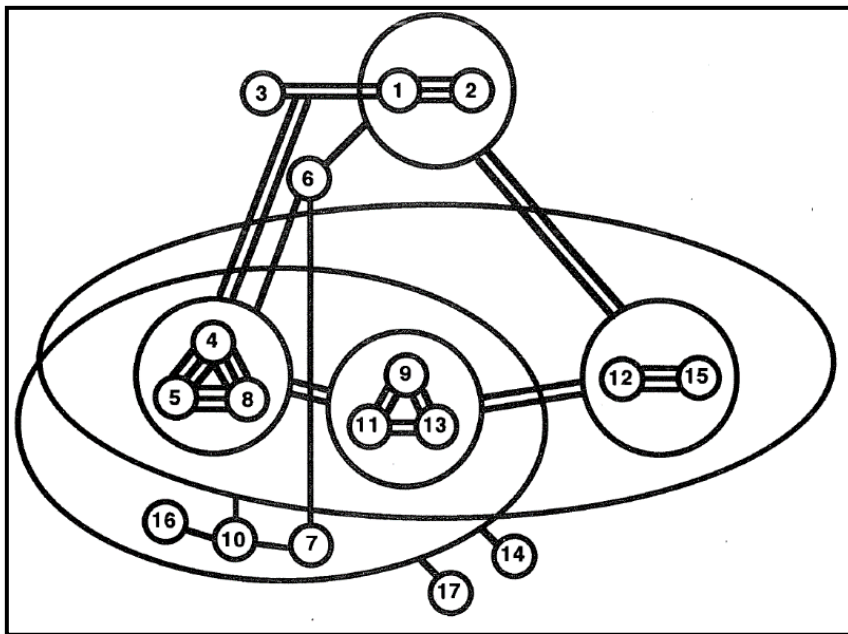
Wierzbicka (1980) razlikuje 17 značenja instrumentala:²³

1. sredstvo (*Иван ударил Петра палкой.* 'Ivan je udario Petra palicom.')
2. objekt u rečenicama koje izražavaju radnju (*Иван швырял камнями.* 'Ivan je bacao kamenjem.')
3. dijelovi tijela (*Иван кивнул головой.* 'Ivan je kimnuo glavom.')
4. objekt u povratnim rečenicama koje izražavaju radnju (*Дети объелись сливами.* 'Djeca su se prejela šljivama.')
5. emocije (*Иван гордится сыном.* 'Ivan se ponosi sinom.')
6. neobjašnjiva sila (*Ивана убило деревом.* 'Ivana je ubilo drvetom.')
7. agens u pasivnim rečenicama (*Окно было разбито детьми.* 'Prozor je bio razbijen djecom.')
8. tvar (građa) u rečenicama koje izražavaju radnju (*Иван нагрузил телегу сеном.* 'Ivan je natovario kola sijenom.')
9. tvar (građa) u rečenicama koje izražavaju proces (*Иван харкал кровью.* 'Ivan je pljuvao krvlju.')
10. usporedba (*Он был волком.* 'On je zavijao vukom.')
11. način (*Она плакала горькими слезами.* 'Ona je plakala gorkim suzama.')
12. mjesto (*Он шел лесом.* 'On je išao šumom.')
13. vrijeme (*Он пришел ночью.* 'On je došao noću.')

²³ U hrvatskom se jeziku ne upotrebljava instrumental neobjašnjive sile u rečenicama bez agensa, agens u pasivnim rečenicama, tvar (građa) u rečenicama koje izražavaju proces i instrumental usporedbe.

14. trajanje (*Он часами возился с радиоприемником.* 'On se satima vozio s radioprijemnikom.')
15. prijevoz (*Они приехали автомашиной.* 'Oni su došli automobilom.')
16. osobna karakteristika (*Она была бледна лицом.* 'Ona je bila blijeda licem.')
17. predikatni instrumental (*Он был тогда титулярным советником.* 'On je tada bio titularnim vijećnikom.').

Janda (1993: 35) shematski je prikazala povezanost značenja koja opisuje Wierzbicka (1980), a navodi da nije ni ona eksplicitno označila odnose među značenjima, kao ni Mrázek, ali se također može zaključiti da su značenja povezana tako da dijele jednu ili više značenjskih komponenata, što je Janda (1993: 36) prikazala linijama tako da jedna linija znači da dijele jednu ili dvije značenjske komponente, dvije linije znače tri zajedničke komponente, a tri linije četiri.

Slika 4. Mreža značenja instrumentala Anne Wierzbicke (1980), preuzeto od Janda (1993: 35)

S obzirom na to da razlikuje mnogo značenja instrumentala, ne može se njezin pristup smatrati manje atomističkim od prethodno opisanih, no napravila je pomak tako da je pokušala svim značenjima pronaći zajedničke značenjske komponente, odnosno usustaviti i donekle formalizirati svoj opis.

Značenjske komponente jasnije je istaknuo Nilsen (1973) u opisu instrumentala u engleskom jeziku. On smatra da se dubinski padeži najbolje mogu opisati pomoću semantičkih obilježja, s tim da su obilježja koja on navodi konkretna u odnosu na Jakobsonova, a jasno izražena u odnosu na Wierzbicku (1980). Na temelju obilježja navedenih u Tablici 3. Nilsen smatra da su sredstva (*Tools*), sila (*Force*), materijal (*Material*) i dio tijela (*Body Part*) četiri odvojena dubinska padeža.²⁴

Tablica 3. Obilježja instrumentala u engleskom jeziku, prilagođena i prevedena tablica prema Nilsen (1973: 121).

	NAMJERNO	UZROK	UPRAVLJAČ	UPRAVLJAN	KONKRETNO	BROJIVO
agens	+/-	+	+	-	+	+
sredstvo	-	+	+	+/-	+	+
dio tijela	-	+	+	+	+	+
sila	-	+	+	-	-	-
materijal	-	-	-	+	+	+

Svima je zajednička uzročnost te da djeluju na pacijensa, osim materijala. Razlikuju se s obzirom na druga svojstva na temelju kojih Nilsen zaključuje da je riječ o odvojenim dubinskim padežima.

2.1.5. Laura A. Janda

Opis dativa i instrumentala u ruskom i češkom jeziku koji je ponudila Janda (1993) postao je polazište za opis padeža kroz semantičke mreže koji prevladava u opisu padeža u okviru kognitivne gramatike (više u Belaj i Tanacković Faletar 2014). Janda (1993) smatra da u dosadašnjim istraživanjima nije dovoljno istaknuta povezanost među značenjima.

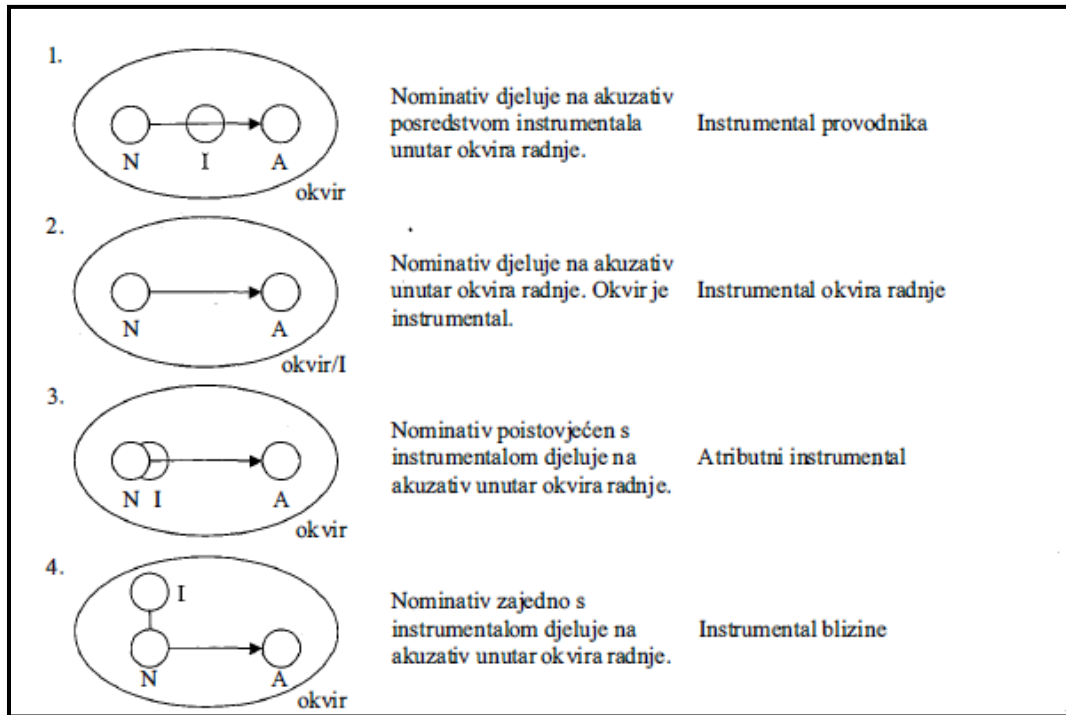
Janda (1993: 139) navodi da se o instrumentalu može isprva zaključiti da „the Russian instrumental apperas to be an intractable tangle of meanings, accessible only to an encyclopedic account”, no zapravo ima četiri uloge, od kojih je prva prototipna:

1. provodnik (*conduit instrumental*),
2. okvir radnje (*instrumental of setting [for the action]*),

²⁴ Nilsen (1973: 53) navodi da je Lambert (1969) podijelila instrumental na te četiri podskupine, dok on smatra da su to četiri odvojena padeža.

3. atributni (*attributive instrumental* – neobvezni sudionik),
4. socijativni i proksimativni (*comitative and proximate instrumental*).

Te je uloge prikazala i shematski:

Slika 5. Mreža instrumentala Laure Jande (1993: 140), preuzeto od Belaj i Tanacković Faletar (2014: 246)

Janda (1993: 139) slaže se s Jakobsonom da je instrumental periferan: „it serves merely as an adjunct to the action or to one of the participans (schemas 1 and 3), or as an accompaniment for a participant (schema 4), or as the setting (shema 2)”.²⁵ Sama Janda (1993: 142–143) navodi da se njezine sheme podudaraju sa značenjima koja su naveli Mrázek (1964) i Wierzbicka (1980), pa ih je grupirala tako da se u shemu 1 ubrajaju subjekt u pasivnim rečenicama, objekt, način, sredstvo i dr., u shemu 2 vrijeme i mjesto, u shemu 3 predikatni instrumental, instrumental usporedbe i kvantifikacije, u shemu 4 ubraja se prijedložni instrumental, odnosno socijativ i proksimativ.

²⁵ Ujedno objašnjava povezanost cijele mreže koja se temelji na perifernosti, a određuju je dvije varijable: 1. referentna točka perifernosti, izražena kao sam događaj ili sudionik i 2. relativna integracija perifernoga elementa koja može biti shvaćena kao unutrašnja ili vanjska prema referentnoj točki. Iz toga slijedi da je shema 1 unutrašnje periferna prema događaju, shema 2 vanjski periferna prema događaju, shema 3 unutrašnje periferna prema sudioniku i shema 4 vanjski periferna prema sudioniku.

U radu ćemo se osvrnuti na prve tri sheme u kojima je riječ o besprijedložnom instrumentalu, dok se posljednja neće analizirati.

Janda (1993: 143) u shemu 1 ubraja konstrukcije s nominativom i akuzativom u kojima je instrumental dio događaja, ali ne sudjeluje u njemu. Prvu shemu dijeli na nekoliko podshema, a u **shemu 1a** ubraja instrumental sredstva i agens u pasivnim rečenicama, zatim objekt u instrumentalu i instrumental upravljani glagolom. Navodi da se mogu razlikovati iz značenja imenice u instrumentalu, odnosno ako je označeno sredstvo, riječ je o instrumentalu sredstva; ako je agens označen instrumentalom, riječ je o pasivu; dio tijela upućuje na objektni instrumental, a ako je imenica logički objekt glagola, tada je u pitanju instrumental upravljani glagolom. Razlika između objekta u instrumentalu i instrumentala upravljanim glagolom jest ta da je objekt u instrumentalu varijanta sredstva i upotrijebit će se kad instrumentalom nije označen cilj radnje, nego služi da se radnja ostvari (2.1), a u suprotnom slučaju bit će upotrijebljen akuzativ (2.2):²⁶

(2.1) Крутить рулем – дело не сложное.

Okretati (vrtjeti) upravljačem – nije teško.

(2.2) Двигатель крутит колеса.

Motor okreće kotače.

Instrumental upravljani glagolom javlja se uz skupinu glagola koji uključuju značenjsku komponentu dominirati i obvezni su (uz glagole vladanja i posjedovanja) te se i oni mogu svrstati pod provodnički instrumental jer označuju „entity by means of which the verb is expressed by the subject” (Janda 1993: 161).

Shema 1b nastaje kada u rečenici nema sudionika označena nominativom, odnosno pacijens je označen akuzativom, a agens je neobjašnjiva sila u instrumentalu (2.3). No i u tom slučaju može se protumačiti da postoji neimenovani agens u nominativu (viša sila) s obzirom na to da je prazno mjesto subjekta.

²⁶ Zanimljivo je da dodatno objašnjenje temelji na sintaksi, odnosno navodi da je razlika između objekta u akuzativu i instrumentalu u prijelaznosti, pa su akuzativne konstrukcije prijelazne, a instrumental se može javiti uz glagole koji su inherentno neprijelazni.

(2.3) Его убило молнией.

Njega je ubilo munjom.

'Ubijen je munjom.'

Shema 1c odnosi se na rečenice bez sudionika u nominativu i akuzativu, odnosno u besubjektnim rečenicama uz glagole odašiljanja čega (2.4) i u rečenicama sa subjektom u instrumentalu (2.5).

(2.4) От реки потянуло прохладой.

Od rijeke bje hladnoćom. (= Hladnoća je krenula od rijeke.)

(2.5) Двор пахнет сеном.

Dvorište miriše sijenom.

Shema 2 obuhvaća instrumental mjesta i vremena koje Janda svrstava u skupinu instrumentala okvira radnje (*instrumental of setting*) jer se odnose na događaj kao cjelinu i sudionici u rečenici ne pomažu određivanju značenja instrumentala. Pomoću same imenice razlikuju se mjesto i vrijeme.

Shema 3 obuhvaća atributni instrumental, odnosno instrumental koji opisuje subjekt. U skupinu se ubrajaju instrumental kvantifikacije, kvalitativni (predikatni instrumental, sekundarni predikat dopunu i dodatak), tautološki instrumental i instrumental usporedbe.

Palancar (2001: 371) ističe da je problem u vezi s Jandinom shemom taj što „she blends in an incoherent way two distinct representational dominia, such as the semantic/conceptual representation on the one hand, and the grammatical organization of the clause in Russian”. Janda shemu 1 dijeli na podsheme s obzirom na to jesu li u rečenici prisutni nominativ i akuzativ uz instrumental, dakle oslanja se na rečeničnu strukturu, a da bi unutar sheme 1a razlikovala instrumental, oslanja se na značenja imenice u instrumentalu, odnosno na izvanjezično znanje. S druge strane, Janda (1993: 146) smatra da je razlikovanje sredstva, načina i materijala posljedica enciklopedijskoga znanja i da se ne može pripisati samomu padežu. Obično se kao kriterij za razlikovanje načina uzima pitanje *Kako?*, no ono se može postaviti i za druge instrumentale sredstva, stoga ona svrstava način pod sredstvo. Slažem se da to pitanje nije dovoljno razlikovno i pouzdano, no postoje drugi testovi kojima se može

utvrditi razlika, o čemu će više biti riječi. Schlesinger (1979) u okviru kognitivne gramatike smatra da društvo, sredstvo i način čine kontinuum na čijim su krajevima sredstvo i društvo.

Janda i Clancey (2002) u priručniku o ruskim padežima nešto drukčije opisuju instrumental. U opisu su spojili shemu 1 i shemu 2 u instrumental sredstva (*means*) koji je povezan s radnjom i odnosi se na sredstvo kojim se ostvaruje radnja, shema 3 preimenovana je u instrumental oznake (*label*), no zadržan je opis, dok je instrumental blizine, koji je obuhvaćao socijativ i proksimitiv, odnosno prijedložni instrumental, podijeljen u dvije skupine, odnosno instrumental adjunkt (*adjunct*) i orijentir (*landmark*), a s instrumentalom oznake zajedničko im je da se odnose na sudionika radnje, a ne na samu radnju. Mjesto²⁷ (odnosno put) i vrijeme svrstani su u istu skupinu sa sredstvom jer se mogu shvatiti kao „a channel for realizing the activity of the verb” (Janda i Clancy 2002: 20). Štoviše, u opisu sredstva polaze od mjesta i navode da „By taking the original concept of path for movement and extending it to facilitator for activity we open up a wide horizon of ideas” (Janda i Clancy 2002: 24). Autori smatraju da se polazeći od te postavke može objasniti pojava instrumentala sredstva i agensa. Takva je pretpostavka utemeljena i u lokalističkoj teoriji koja drži da su temeljna značenja padeža prostorna, a sva su ostala izvedena iz njih.²⁸

2.2. Sintaktički pristup

Dosad opisanim teorijama zajedničko je da polaze od značenja instrumentala i većinom ne razlikuju dopune i dodatke, no s obzirom na to kako su pojedina značenja grupirana, može se zaključiti koju sintaktičku funkciju imaju imenske skupine u instrumentalu. U okviru generativne sintakse jezikoslovci su se više bavili strukturom rečenice u kojoj se javlja instrumental, odnosno polaze od položaja instrumentala u rečeničnoj strukturi, a ne od značenja.

Prvi, koliko mi je poznato, koji je smatrao da se instrumental treba analizirati sintaktički jest Worth (1958) koji kritizira opis instrumentala u gramatici ruskoga jezika iz 1954. jer ne polazi od jasnih kriterija, odnosno katkad se oslanja na značenje leksema, katkad na značenje glagola

²⁷ S putom povezuju i primjere poput *Она была бледна лицом*. 'Ona je bila blijeda licem.' jer se lice može shvatiti kao statičan put, odnosno bljedoća se proteže licem kao što se kretanje proteže putom (Janda i Clancey 2002: 21).

²⁸ „...a localist interpretation of case involves taking syntactic case categories to be extensions of local case categories into an abstract domain” (Blake 2004: 81). Više o lokalističkoj teoriji v. Blake (2004: 80ff), na hrvatskom Belaj i Tanacković Faletar (2014: 220–223).

ili se kombiniraju oba kriterija, zatim na morfologiju glagola (prijelaznost, pasiv), prisutnost i odsutnost modifikatora i sl. Navodi da je problem sa semantičkim kriterijima taj što riječi imaju više značenja i grupiraju se riječi slična značenja, no tada je teško odrediti zajednički naziv i pribjegava se nedovoljno preciznim nazivima, odnosno gotovo značenjski praznim nazivima, primjerice objektni instrumental. Osim toga značenje ovisi o kontekstu, koji je opet povezan sa sintaksom. Najviše zamjera odvajanje značenja od oblika jer se tako taj pristup odvojio od „the realm of the demonstrable fact to enter that of the unprovable assertion” (Worth 1958: 287). Stoga Worth smatra da je jedini način kojim se može uniformno opisati instrumental taj da se pođe od mogućnosti transformacije kako bi se klasificirali izrazi koji su morfološki identični. Njegov postupak ide tako da iz rečenice izbací nepotrebne dijelove, odnosno modifikatore (*reduction*) kako bi došao do strukturne jezgre. Zatim konstrukcije lišene modifikatora svrstava u skupine na temelju toga jesu li podložne određenim transformacijama bez promjene smisla. Tim postupkom odredio je da postoji šest vrsta instrumentalnih skupina i više podskupina (više u Worth 1958).

Veyrenc (1971) polazi od analize različitih upotreba i značenja instrumentala iz monografije Akademije SSSR *Творительный падеж в славянских языках* (Bernštejn 1958) i predlaže sintaktičku klasifikaciju upotreba instrumentala, dok semantika služi boljoj podjeli. Veyrenc (1971) smatra da nije temeljno značenje instrumentala sredstvo i nije jedino, možda je prije bilo, no u suvremenom jeziku sam naziv ne odgovara tomu padežu, nego mu više odgovara naziv padeža uključivanja ili unutarnje veze. Naime, tvrdi da su rečenice koje sadržavaju instrumental nastale transformacijom iz osnovne strukture (*базисна структура*), u kojoj se nalazi nominativ (2.6b) ili akuzativ (2.7b), u složenu strukturu (2.6a–2.7a) pa se prema tome instrumental može odrediti kao padež uključivanja čija je glavna funkcija ustanoviti unutarnje odnose.

(2.6a) Он летит стрелой.

On leti strijelom. ('On leti kao strijela.')

(2.6b) Он летит. + Стрела летит.

On leti. + Strijela leti.

(2.7a) Они убили его ножом.

Oni su ga ubili nožem.

(2.7b) Они убили его. + Нож убил его.

Oni su ga ubili. + Nož ga je ubio.

Kilby (1977, 1986) povezuje instrumental s položajem, odnosno promjenom mjesta u dubinskoj strukturi, primjerice (2.8–2.9):

(2.8a) Он насыпал зерно в мешок.

On je nasuo žito u vreću.

(2.8b) Он насыпал мешок зерном.

On je nasuo vreću žitom.

(2.9a) Он затыкает вату в уши.

On „zatiče” vatu u uši.

(2.9b) Он затыкает уши ватой.

On „zatiče” uši vatom.

Worth (1958), Veyrenc (1977) i Kilby (1977, 1986) polaze od dubinske strukture i instrumental promatraju kao produkt transformacije, dok Jakobson (1936, 1958), Ivić (1954), Mrázek (1964), Wierzbicka (1980) i Janda (1993) polaze od semantičkih svojstava karakterističnih za instrumental. Kilby (1986: 333) navodi da se ta dva pristupa ne moraju promatrati kao potpuno odvojena i nepoveziva jer sintaktička analiza, koju nude Kilby i Veyrenc, uzima u obzir semantiku, dok semantička analiza Jakobsona i Wierzbicke određuje prihvatljivost sintaktičkih pravila. Drugim riječima, Veyrenc i Kilby daju pravila koja objašnjavaju kako dolazi do pojave instrumentala u rečenici, a analiza Jakobsona i Wierzbicke može pomoći da se objasni zašto određena struktura ima instrumental, dok druga nema. Kilby (1986: 336) zaključuje da ti pristupi nisu suprotstavljeni, samo imaju drukčije ciljeve.

Channon (1987: 346–347) u okviru relacijske gramatike navodi da se instrumental pojavljuje u rečenici kao rezultat transformacije druge rečenice:

(2.10a) Архитектор нарисовал новый план.

Arhitekt je nacrtao novi tlocrt.

(2.10b) Новый план был нарисован архитектором.

Novi tlocrt nacrtan je arhitektom.

(2.11a) Задача коллектива – обеспечивать всей области семена.

Zadaća kolektiva – osigurati/opskrbiti cijeloj oblasti sjeme.

(2.11b) Задача коллектива – обеспечивать всю область семенами.

Zadaća kolektiva – osigurati/opskrbiti cijelu oblast sjemenom.

(2.12a) На баржу грузили руду.

Na baržu su natovarili rudu.

(2.12b) Баржу грузили рудой.

Baržu su natovarili rudom.

(2.13a) Гнев кипит в моем сердце.

Gnjev kipi u mojem srcu.

(2.13b) Мое сердце кипит гневом.

Moje srce kipi gnjevom.

Rečenice (2.10b–2.13b) nastale su transformacijom iz rečenica (2.10a–2.13a) tako da se argument odnosno dopuna koja je niže na ljestvici pomiče, no budući da je to mjesto već zauzeto, dopuna (*obliques*) na čije se mjesto pomiče druga dopuna mora se pomaknuti s toga mjesta i postaje sintaktički degradirana (*chômeurs*), odnosno neobvezna. Channon (1987) uočio je da se nakon pomicanja javlja instrumental bez obzira na to s kojega se mjesta pomiče dopuna i koju ulogu ima. Prva je vrsta transformacije pomicanje pacijensa na mjesto subjekta, pri čemu agens postaje dodatak označen instrumentalom (2.10). U primjeru (2.11a) primatelj je označen dativom, odnosno neizravni objekt, a tema akuzativom. Preoblikom primatelj postaje akuzativ, odnosno izravni objekt, a tema instrumental (2.11b). U primjeru (2.12a) mjesto je izraženo prijedložnim akuzativom, a tema akuzativom, preoblikom mjesto dobiva akuzativ, a tema instrumental (2.12b). Primjer (2.13) sličan je primjeru (2.12) jer transformacijom nominativna dopuna na mjestu subjekta postaje instrumentalna, a mjesto postaje nominativ. Zaključuje da nije riječ o jedinstvenoj semantičkoj ulozi koju imaju dopune koje su postale instrumental, a također ni o jednom sintaktičkom pravilu. Bez obzira na to što instrumental može imati različite semantičke upotrebe i značenje, može se zaključiti da služi tomu da označi dodatke. U ovom se radu ne smatra da su u tim primjerima instrumentalom označeni dodatci, no svakako je zanimljivo da nakon detopikalizacije imenska skupina biva označena instrumentalom.

Bailyn i Rubin (1991) i Bailyn (2001, 2012) smatraju da su rečenice sa sekundarnim predikatom u instrumentalu sastavljene od dviju surečenica, odnosno glavne i male surečenice koju uvodi predikatna glava Pred. Važno je naglasiti da smatraju da je riječ o jedinstvenoj strukturi svih rečenica sa sekundarnim predikatima, a malim surečenicama smatraju i sredstva te instrumental u pasivnim konstrukcijama (više u poglavlju Instrumental identifikacije i

atribucije). No Bailyn (2012: 226) odustaje od proširene verzije zbog toga što mnogi jezici koji imaju predikatni instrumental ne označuju sredstvo na isti način, i obrnuto.

Demjjanow i Strigin (2000, 2001) polaze od Bailynove pretpostavke o uniformnoj strukturi sekundarnih predikata u ruskom jeziku i proširuju je na sve instrumentale dodatke (instrumental prijevoza, prostora, vremena, mjere) i zaključuju kako je i u tom slučaju riječ o predikaciji unutar male surečenice. Instrumentalom se opisuje situacija, odnosno daju se dodatne informacije o okolnostima vršenja radnje. Mala surečenica spojena je konjukcijom, primjerice *Ivan je išao u Zagreb vlakom*. sastavljena je od *Ivan je išao u Zagreb*. i *To je bilo vlakom*.

U okviru generativne gramatike razmatra se i pitanje mjesta na koje instrumental ulazi u strukturu, odnosno glave koja ga odabire i prema tome se određuje kao leksički, semantički ili strukturni padež, o čemu više riječi u sljedećem potpoglavlju.

2.2.1. Instrumental kao leksički, semantički i strukturni padež

U ranoj generativnoj teoriji (Chomsky 1957) nije se posvećivala pozornost padežima, no postoji nekoliko radova koji se u okviru transformacijsko-generativne teorije bave instrumentalom, a koji su opisani u prethodnom poglavlju.

Padežnoj je teoriji posvećeno više mjesta u teoriji upravljanja i vezanja, tako je Chomsky (1981: 49)²⁹ zaključio da svaka imenica, odnosno imenska riječ, koja je fonetski ostvarena³⁰, ima apstraktni padež, a to osigurava padežni filter:

*NP ako je NP fonetski ostvareno, a nema Padež.³¹

²⁹ Chomsky i Lasnik (1977) napravili su popis sintaktičkih pravila koja objašnjavaju zašto se NP može ili ne može javiti u određenom kontekstu, no nisu jasno naznačili zašto ta ograničenja postoje (usp. Pesetsky i Torrego 2009). Vergnaud (1977) u pismu Chomskom i Lasniku iznosi pretpostavku da su ta ograničenja posljedica određenih svojstava pripisanih imenici, odnosno padeža te bez obzira na to označuje li jezik morfološki padeže, postoji apstraktni mehanizam koji služi da se uključi na određeni sintaktički položaj. Dakle, padežni filter vrijedi i za jezike koji nemaju morfološki obilježene padeže (*phonologically zero case morphology*) jer oni u tom slučaju imaju apstraktni padež. Pesetsky i Torrego (2011: 4) navode primjer ruskoga jezika koji ima razvijeno morfološko obilježavanje padeža, no ima i nesklonjive imenice koje se mogu pojaviti na svim mjestima kao i sklonjive: „Since phonologically null case marking is clearly available in Russian, we may conclude that it is not an implausible proposal for English either.”

³⁰ Chomsky (1981: 49) navodi da padežni filter mogu izbjeći samo prazne kategorije tragova i PRO. Freidin i Lasnik (1981) smatraju da i tragovi moraju biti označeni padežom.

³¹ „*NP if NP has phonetic content and has no Case” (Chomsky 1981: 49).

Standardna padežna teorija (Chomsky 1981, 1986) razlikuje strukturni i inherentni padež.³² Chomsky (1981: 170) navodi svojstva strukturnih padeža, koji nisu povezani s tematskim ulogama:

1. NP je u nominativu ako njime upravlja AGR
2. NP je objektiv (akuzativ) ako njime upravlja V
3. NP je kosi padež ako njime upravlja P
4. NP je genitiv u kontekstu [_{NP} – X']
5. NP je inherentni padež ako ovisi o obilježjima upravljača.³³

Dakle, strukturni padež ovisi o strukturi, odnosno mjestu na kojem NP ulazi u strukturu i nije povezan s tematskim ulogama, a riječ je o nominativu kao padežu subjekta i akuzativu kao padežu objekta.³⁴ Promjenom mjesta u rečenici mijenja se i padež, što se vidi na primjeru s pasivom (2.14b).

(2.14a) Ivan je pročitao knjigu.

(2.14b) Knjiga je pročitana.

S druge strane, inherentni padež³⁵, odnosno nestrukturni ne ovisi o strukturi, nego o glavi koja njime upravlja (glagol ili prijedlog kojima je već u leksikonu određeno koji padež zahtijevaju) i povezan je s tematskom ulogom, a promjenom mjesta u rečenici zadržava se padež.

Takvo su polazište prihvatili mnogi jezikoslovci, no ne slažu se oko toga koji su točno strukturni, a koji nestrukturni padeži te smatraju da se nestrukturni padež treba podijeliti. Primjerice, Woolford (2006) smatra da se nestrukturni padež mora podijeliti na leksički i inherentni kako bi se razlikovali iregularni i regularni padeži. Leksički je padež iregularan,

³² Vergnaud (1977) razlikuje a. subjektivni padež (*Subject Case*), koji je padež subjekta u rečenici s finitnim glagolom, b. genitivni (*Genitive Case*), za koji možemo zaključiti da se odnosi na posvojne izraze s obzirom na primjere koje Vergnaud navodi (*Mary's book, hers, mine...*) te c. upravljani padež (*Governed Case*), koji nose dopune glagola i prijedloga.

³³ „1. NP is nominative if governed by AGR

2. NP is objective if governed by V with the subcategorization feature: - NP (i.e., transitive)

3. NP is oblique if governed by P

4. NP is genitive in [_{NP} – X']

5. NP is inherently Case-marked as determined by properties of its [– N] governor” (Chomsky 1981: 170).

³⁴ Kasnije se kao strukturni padež odredio i genitiv kao dopuna imenica (v. u Birtić 2000).

³⁵ Inherentni padež naziva se još leksički (*lexical*), nestrukturni (*non-structural*) i *quirky*. U kasnijim radovima napraviti će se razlika među njima. U ovom će se radu koristiti nazivom leksički, pri čemu se misli na padež koji dodjeljuje leksička glava.

idiosinkratičan i leksički odabran, odnosno ovisi o glavi koja ga odabire (najčešće glagol ili prijedlog). Inherentni je padež povezan s određenom tematskom ulogom, odnosno predvidljiv je. Distribucija tematskih uloga komplementarna je među njima, tako leksički padež mogu imati samo teme, odnosno unutarnji argumenti, dok inherentni imaju vanjski argumenti i argumenti s ulogom cilja (*DP goal arguments*).³⁶ Primjer bi inherentnoga padeža u hrvatskom jeziku bio primatelj ili recipijent³⁷ označen dativom uz trovalentne glagole tipa *dati*, *pokazati*³⁸ i sl., a Richardson (2007: 40) dodaje da je u slavenskim jezicima i iskustvenik označen dativom također inherentni padež.

Wunderlich i Lakämper (2001), u okviru optimalnosne teorije, razlikuju apstraktni padež, koji proizlazi iz odnosa s glavom, i morfološki padež, koji je svojstvo NP-a i DP-a koje proizlazi iz konteksta u kojem se javljaju. Morfološki padež dijeli se na: strukturni padež (npr. akuzativ, ergativ, dativ, genitiv), kao padež koji reflektira hijerarhiju semantičkih uloga, i semantički padež (npr. instrumental, komitativ, lokativ), koji kodira dodatne semantičke odnose između DP i glave, odnosno glagola. Wunderlich i Lakämper (2001: 378) navode da je strukturni padež tipičan za dopune, dok je semantički tipičan za dodatke jer je dodijeljen samo s obzirom na značenje glave. Strukturni padež čini zatvoren sustav jasno rangiranih tematskih uloga, s dativom na vrhu kao najviše označenim, akuzativom i ergativom kao manje označenima i nominativom kao neoznačenim padežom (odnosno tzv. *default case*). S druge strane, broj je semantičkih padeža neograničen. Wunderlich i Lakämper (2001) tako smatraju

³⁶ Woolford (2006), pozivajući se na Chomskoga (2000), objašnjava da su agens (vanjski argument) i argumenti s ulogom cilja odobreni malim *v* te da samo malo *v* može odobriti inherentni padež, a leksički padež dodjeljuju leksičke glave (V, P). Argumenti unutar VP-a dobivaju leksički padež koji im dodjeljuje glava, odnosno glagol. Na temelju islandskoga i njemačkoga jezika pokazano je da agens nikada ne dobiva idiosinkratični padež, nego je dodijeljen strukturni padež koji je nominativ, a ako je subjekt u nekom drugom padežu, tada ne nosi ulogu agensa, odnosno nije vanjski argument. U hrvatskom je jeziku primjer dativni subjekt. Univerzalna je pojava da tema nikada ne dobiva inherentni padež, iako Burzio (1986) tvrdi da tema dobiva inherentni akuzativ kada se javlja kao drugi objekt u konstrukcijama s dvama akuzativima, što Woolford smatra netočnim (v. Woolford 2006: 5). Woolford (2006) predlaže testove kojima se može odrediti je li padež na NP-u strukturni ili nestrukturni, no Bruening (2007) smatra da je jedini pouzdan test taj da nestrukturni padež ovisi o leksičkoj jedinici koja njime upravlja ili tematskoj ulozi, a ne o strukturi. Ako je na NP-u zadržana tematska uloga, a struktura se promijenila, riječ je o nestrukturnom padežu.

³⁷ Pojedini autori, primjerice Wunderlich (1997), smatraju dativ s ulogom primatelja ili cilja strukturnim padežom.

³⁸ Richardson (2007: 35) prihvaća određenje leksičkoga i inherentnoga padeža kakvo predlaže Woolford (2006), no navodi da postoji jedna iznimka pri označavanju inherentnoga padeža na primatelju, a riječ je o glagolima koji u korijenu imaju *uč-* koji izravnomu objektu dodjeljuju dativ, a neizravnomu, odnosno primatelju akuzativ: *Я учила его английскому языку*. 'Ja sam ga učila engleskomu jeziku'. U hrvatskom jeziku, a Richardson (2007: 36) navodi isto za češki, slovački i „BCS”, mogu se javiti i dva objekta u akuzativu: *Ja sam ga učila engleski jezik*. Dziwirek (2002: 333–334) navodi da je to jedini glagol s dvama akuzativnim objektima u hrvatskom jeziku, no primjećuje da se u pasivnim rečenicama primatelj javlja u nominativu, a materija koja se prenosi (možemo zaključiti da je to tema) u dativu: *Najmlađi učenici su bili učeni lijepom ponašanju*. Zovko Dinković (2010) dodaje i glagole *podučavati*, *(za)tražiti*, *(za)moliti*, *(u)pitati*, *stajati*, odnosno *koštati*.

instrumental semantičkim padežom koji nosi neobveznu semantičku informaciju i mora biti kompatibilan sa značenjem glagola.³⁹

Više je pozornosti instrumentalu posvećeno u istraživanjima ruskoga jezika. Freidin i Babby (1984) i Babby (1986) tako osim sintaktičkoga označivanja padeža, prema kojemu se padeži dijele na strukturne (konfiguracijski) i leksičke, razlikuju i semantičko označivanje padeža koje određuju drukčije od Wunderlich i Lakämper (2001), odnosno smatraju da instrumental kao semantički padež utječe na semantičku interpretaciju rečenice i zamjenjiv je nominativom. Dodjeljivanje strukturnoga padeža uvijek je najekonomičnije jer ne ovisi o značenju glagola. No ako je potrebno razlikovati uloge dodijeljene dvama objektima, semantički padež pomoći će njihovu razlikovanju (i obrnuto strukturni ako je određeno značenje semantičkoga padeža suprotno značenju glagola).

Instrumental se najčešće određuje kao leksički padež, zatim kao semantički, a iz pojedinih radova može se shvatiti i kao strukturni padež.

2.2.1.1. Instrumental kao leksički padež

Većina autora (Babby 1986, 1991, Pesetsky 1982, Neidle 1988, Franks 1995, Pereltsvaig 2007) smatra instrumental objekta leksičkim padežom. Babby (1986) navodi da u ruskom jeziku relativno malen broj glagola dodjeljuje obvezni padež svojim objektima, primjerice *управлять* + INST 'upravljati', *завидовать* + DAT 'zavidjeti' i sl. Te glagole određuje kao dodjeljivače leksičkoga padeža (*lexical-case assigners*) jer padež koji dodjeljuju svojim objektima nije predvidljiv, nego su oni idiosinkratična leksička svojstva glagola i u leksikonu su dio informacija o tom glagolu te se tako dodijeljen padež zadržava na svim razinama i u svim preoblikama. Naime, u leksikonu su za svaki glagol sadržane informacije o fonološkim, morfosintaktičkim i semantičkim svojstvima koja su idiosinkratična svojstva, a ako glagol zahtijeva dopune u drugom padežu osim u nominativu i akuzativu, to je također dio leksičkoga unoska (v. Van Valin 2001: 160).

³⁹ Wunderlich i Lakämper (2001: 379) navode četiri ograničenja koja se tiču odnosa strukturnoga i semantičkoga padeža:

- a. STRUCTURAL CASE: Argument roles encoded by abstract case features are realized by structural case.
- b. UNIQUENESS: Each structural case is realized at most once in a clause.
- c. MARK SEMANTICS: Non-default semantic information is realized by semantic case.
- d. SEMANTIC COMPATIBILITY: A semantic case must be compatible with the meaning of the verb.”

Jedan od kriterija za određivanje leksičkoga padeža jest taj da je obvezan i uvijek ima prednost pred strukturnim padežom u sintaksi, dok strukturni padež može biti zamijenjen drugim padežom. Primjerice, Freidin i Babby (1984: 87) prikazuju hijerarhiju padeža prema kojoj leksički padež ima prednost jer se uvijek mora ostvariti i ne mijenja se promjenom strukture (*Principle of Lexical Satisfaction*).

leksički > semantički > strukturni

Objekt u akuzativu strukturni je padež (2.15a), određen sintaktičkom strukturom koju zauzima NP, a ne glagolom, i ako dođe do nominalizacije glagola, neće se zadržati akuzativ, nego će se ostvariti genitiv (2.15b). No ako je riječ o leksički dodijeljenom padežu, npr. instrumentalu (2.16a), pri nominalizaciji zadržat će se instrumental (2.16b):

(2.15a) читать книгу

čitati knjigu

(2.15b) чтение книги

čitanje knjige

(2.16a) торговать вином

trgovati vinom

(2.16b) торговля вином

trgovanje vinom

Nadalje, u ruskom se jeziku akuzativ zamjenjuje genitivom u niječnim rečenicama (2.17).⁴⁰ S druge strane, leksički se padež ni u niječnoj rečenici neće zamijeniti genitivom (2.18) (v. i Babby 1987):

(2.17) Она читает книгу. / Она не читает книги.

Ona čita knjigu. / Ona ne čita knjige.

(2.18) Она управляет канцелярией. / Она не управляет *канцелярии/канцелярией.

Ona upravlja kancelarijom. / Ona ne upravlja *kancelarije/kancelarijom.

⁴⁰ O ograničenjima u vezi s genitivom negacije v. u npr. Neidle 1988, Partee i Borschev 2002, Kim 2003. Babby (1986) smatra genitiv negacije semantičkim padežom.

Obveznost leksičkoga padeža djeluje i na brojeve. Ako je dopuna glagola QP i dodijeljena je strukturno, broj će biti u akuzativu, a imenica iza broja u genitivu (2.19).⁴¹ No ako je padež QP-u dodijeljen leksički, i broj i imenica slagat će se u padežu koji dodjeljuje glagol (2.20).

(2.19) Она читает две книги.

Ona čita dvije knjige.

(2.20) Она управляет двумя офисами.

Ona upravlja dvama uredima.

(2.21) *Она управляет два офиса.

*Ona upravlja dva ureda.

Isto vrijedi i za hrvatski, s tim da se u ruskom sklanjaju svi brojevi, a u hrvatskom brojevi do četiri. Franks (1995) smatra da uz brojeve u ruskom i „srpsko-hrvatskom” nije riječ o istom padežu, odnosno u ruskom je genitiv kvantifikacije strukturni padež, isto smatraju i Freidin i Babby (1984: 79), a u „srpsko-hrvatskom” inherentni, odnosno uvijek će iza broja, u kojem god padežu on bio, imenica biti u genitivu. Međutim, Franks (1995: 97–98) navodi primjere iz „srpsko-hrvatskoga” u kojima se uz glagole koji leksički dodjeljuju padež brojevi javljaju s prijedlogom, koji on smatra obveznim uz brojeve, ili navodi brojeve veće od četiri, stoga se ne može vidjeti sklanja li ih ili ne, no navodi primjere (2.22–2.24) koje ne sklanja:⁴²

(2.22) komandujem sa tri bataljona

(2.23) Turska se nalazi na oba ova kontinenta.

(2.24) između dva zla

Primjer (2.22) Franks (1995: 98) navodi kao jedino moguće ostvarenje uz broj, no u hrvatskom se može ostvariti i bez prijedloga, i to sročnošću broja i imenice: *komandira trima bataljonima*. Tako zaključujemo da će se leksički padež ostvariti na brojevima i imenskim skupinama koje iza njih slijede. Kada je riječ o nesklonjivim brojevima, odnosno broju pet i

⁴¹ Postoje neslaganja oko toga o kojem je padežu zapravo riječ. U hrvatskim se priručnicima (Silić i Pranjković 2005) obično navodi da uz brojeve dva, tri, četiri kada je riječ o muškom i srednjem rodu, dolazi genitiv jednine, a kada je riječ o ženskom rodu, nominativ množine. Uz brojeve veće od pet dolazi genitiv množine. Pojedini autori smatraju da je riječ o dvojini koja se oblikom podudara s genitivom jednine (Težak i Babić 2009, Raguž 2010). No ovdje je važno to da će se broj i imenica slagati u padežu ako je padež dodijeljen leksički.

⁴² Naravno, u hrvatskom nije rijetkost da se sklonjivi brojevi ne sklanjaju (2.25), štoviše, češća je pojava:

(2.25) Od g. 1949. upravlja s tri župe.

dalje, javit će se prijedlog *s(a)* koji u tom slučaju pomaže „da se i nesklonjivi brojevi uključe u komunikacijski odgovarajuće sintagmatske odnose” (Silić i Pranjković 2005: 143). Zanimljivo je da se javlja baš prijedlog *s(a)*, za što Bošković (2006) navodi da je to način na koji glagol može provjeriti instrumental dodijeljen svojoj dopuni.⁴³ Drugim riječima, „*sa* 'absorbs' the instrumental case from the verb, and then checks its theta-role for it” (Franks 2002: 168).

Freidin i Babby (1984) i Babby (1986, 1987) pokazuju i na primjeru pasiva da je objekt u instrumentalu leksički padež. Naime, akuzativ na objektu strukturni je padež (2.28a) i prilikom pasivizacije objekt se pomiče na mjesto subjekta i dobiva nominativ (2.28b). No kada je riječ o leksičkom padežu na objektu (2.29a), pasivizacija nije moguća (2.29b) jer se leksički padež dodjeljuje samo jednom u strukturi i ne može se promijeniti (Babby 1987: 96). Drugim riječima, nije moguće da se u pasivnim rečenicama pomicanjem objekta, kojemu je leksički dodijeljen padež, na mjesto subjekta promijeni instrumental u nominativ (2.29b), nego se uvijek zadržava instrumental (2.29c) kojim je imenska skupina bila označena i u aktivnoj rečenici jer „lexical properties once fixed do not change in the course of the derivation” (Freidin i Babby 1984: 95)⁴⁴:

(2.28a) Иван читает книгу.

Ivan čita knjigu.

(2.28b) Книга читается (Иваном).

Knjiga se čita (od Ivana).

(2.29a) Ivan upravlja zemljom.

(2.29b) *Zemlja se upravlja.

(2.29c) Zemljom se upravlja.⁴⁵

⁴³ Bošković (2006: 528–529) smatra da su ti brojevi bez padeža, kao i strana ženska imena koja ne završavaju na *-a* te se ne sklanjaju, no uz glagole koji zahtijevaju instrumental također se javlja prijedlog *s(a)* (2.26), dok on izostaje ako je ispred imena modifikator (2.27):

(2.26) Džokej je ovladao s Meri.

(2.27) Džokej je pokušao ovladati našom/neukrotivom Meri.

⁴⁴ Babby (1991: 10–11, fn. 10) navodi da se katkad može pasivizirati rečenica s glagolom koji leksički dodjeljuje padež, no ta je mogućnost također podatak koji je dio leksičkoga unoska glagola.

⁴⁵ Fowler (1996) mogućnost pasivizacije rečenica koje sadržavaju glagol s instrumentalnom i genitivnom dopunom uzima kao argument da je riječ o izravnom objektu „that happen to be marked in an oblique surface case” (Fowler 1996: 540), dok to nije moguće s dativom. Smatra kako pasivizacija ne mora biti univerzalni test kojim se određuje ima li glagol izravni objekt ili ne. Prijelaznost je nužan, ali ne jedini uvjet za pasivizaciju, ona

Pesetsky i Torrego (2011) tu pojavu objašnjavaju time da, budući da je riječ o inherentnom padežu, odnosno padežu koji zahtijeva glagol, imenica se ne mora pomicati na mjesto SpecTP da bi dobila padežno obilježje jer ga ima.

Babko-Malaya (1999) drži da instrumental na objektu nije nepredvidljiv i prema tome ne može se smatrati leksičkim padežom. Dodjeljivanje instrumentala objektu posljedica je različite sintaktičke strukture glagola i aspekta, stoga se može i predvidjeti, o čemu slijedi više riječi.

2.2.1.2. Instrumental i leksički aspekt

Potrebno je ukratko objasniti na što se misli pod leksičkim aspektom. Razlikuju se aspekt ili vid kao morfološka kategorija glagola (svršeni – nesvršeni) i *aktionsart* ili leksički aspekt, odnosno način vršenja glagolske radnje kao leksičko-semantička kategorija koja pripada značenju glagola.

Vendler (1957: 145) razlikuje glagole koji imaju završnu točku i „climax,' which has to be reached if the action is to be what it is claimed to be” od onih koji nemaju. Prvi se nazivaju teličnima, a drugi ateličnima. S obzirom na to glagoli se mogu podijeliti u četiri skupine, s tim da su atelični glagoli stanja i aktivnosti, a telični su glagoli postignuća i uspjeha:

1. Stanje (*state*) – A voli nekoga od t_1 do t_2 – odnosno u bilo kojem trenutku između t_1 i t_2 A voli tu osobu.
2. Aktivnost (*activity*) – A je trčao u vrijeme t – t se proteže dok A trči.
3. Postignuće (*accomplishment*) – A je crtao krug u t – t se proteže dok A crta.
4. Uspjeh (*achievement*) – A je pobijedio u utrci između t_1 i t_2 – trenutak pobjede između je trenutka t_1 i t_2 .^{46, 47}

ovisi i o teličnosti glagola te zahvaćenosti objekta. Tako izravnim objektom u instrumentalu smatra 17 glagola vladanja ili nadzora koji čine konzistentnu semantičku skupinu (v. tablicu u Fowler 1996: 521).

⁴⁶ „For activities: 'A was running at time t ' means that time instant t is on a time stretch throughout which A was running.

For accomplishments: 'A was drawing a circle at t ' means that t is on the time stretch in which A drew that circle.

For achievements: 'A won a race between t_1 and t_2 ' means that *the* time instant at which A won the race between t_1 and t_2 .

For states: 'A loved somebody from t_1 to t_2 ' means that any instant between t_1 and t_2 A loved that person” (Vendler 1957: 149).

Aktivnost je proces koji nije ograničen i nije trenutačan te „any part of the process is of the same nature as the whole” (Vendler 1957: 146), primjerice *trčati, crtati, hodati, plivati*. S druge strane, glagoli postignuća kreću se prema točki u kojoj se ostvaruje radnja i nakon koje se radnja ne može nastaviti, stoga je ona ograničena, ali nije trenutačna, primjerice *trčati milju, crtati krug, graditi kuću, pisati roman, igrati šah, ozdraviti*. Glagoli uspjeha razlikuju se od glagola postignuća po tome što se radnja događa u trenutku, primjerice *dosegnuti vrh, prepoznati što, izgubiti ili naći, pobijediti trku, prijeći granicu, početi, završiti, roditi se, umrijeti*. Stanje se tijekom vremena ne mijenja, nije ograničeno i nije trenutačno, primjerice *imati, željeti, voljeti, mrziti, vjerovati, znati, vladati, dominirati*. U stanja se ubrajaju tzv. „immanent operations”, odnosno, možemo zaključiti, psihološki glagoli i glagoli znanja i umijeća, zatim navike u doslovnom smislu, npr. *pušiti*, te u širem smislu zanimanja, npr. *vladati*. Vendler (1957: 151) navodi da vladar uvijek vlada zemljom, čak i kada jede jastoga, kao i kada se obraća vojsci ili sl. U literaturi se razlikuje i peta skupina glagola koji su trenutačni ili semelfaktivni (*semelfactives*) glagoli koji nemaju pripremnu fazu – *udariti, kašljati, kucati*.

Mnogi su autori preuzeli Vendlerovu podjelu i nezaobilazna je u bavljenju aspektom. Dowty (1979: 123–125) donosi formule⁴⁸ kojima izražava Vendlerove četiri kategorije, gdje je V_n glagol s n dopuna, a a_1, \dots, a_n njegove su dopune:

Stanje: $V_n(a_1, \dots, a_n)$

Aktivnost: $DO(a_1, V_n(a_1, \dots, a_n))$

Uspjeh: $BECOME(V_n(a_1, \dots, a_n))$

Postignuće: $DO(a_1, V_n(a_1, \dots, a_n)) \text{ CAUSE } BECOME (V_n(a_1, \dots, a_n))$.

Problem koji se javlja u vezi s Vendlerovom podjelom jest taj što se treba uzeti u obzir kontekst u kojem se glagol javlja da bi se mogao svrstati u određenu skupinu, odnosno zanemarena je višeznačnost glagola i pragmatika (više u Dowty 1979 i Filip 2011, 2012). U engleskom jeziku Verkuyl (1993) dovodi u vezu aspekt i određeni i neodređeni član te razlikuje durativne i terminativne rečenice. Butt (1998: 18) slaže se s Verkuylom da se aspekt

⁴⁷ Nazivi su prvo prevedeni neovisno o hrvatskoj literaturi, no s obzirom na to da su jednako prevele Cvikić i Jelaska (2007), odlučila sam zadržati te nazive.

⁴⁸ Verkuyl (1993: 52) promijenio je simbole u Dowtyjevim formulama i tako ih učinio jasnijima (npr. π je zamijenio s V, a α s a), stoga se u radu koristi Verkuyllovim simbolima.

ne može temeljiti samo na leksičkoj semantici glagola, nego se u obzir treba uzeti šire okruženje glagola, odnosno prilozi, kvantifikatori te semantika NP dopuna.⁴⁹ Na primjeru kauzativa u urdskom razlikuje glagole kojima se izriče promjena na objektu koji nije bio takav prije radnje (*break*) i one koji označuju radnju, a pritom se nužno ne mijenja završno stanje (*run*) te zahtijevaju druge padeže. Dakle, objekt u akuzativu zahvaćen je radnjom i glagol je teličan. Ako objekt nije izravno zahvaćen (*affected*) radnjom, umjesto akuzativa bit će označen instrumentalom.

Filip (2004) navodi da se četiri skupine glagola razlikuju s obzirom na a) promjenu stanja na pacijensu, b) kraj, granicu, c) vremensku protežnost. Telični glagoli – postignuće i uspjeh – uključuju promjenu i krajnju točku, a razlikuju se po tome što postignuće traje u vremenu, a uspjeh je trenutačan. Atelični glagoli – stanje i aktivnost – nemaju završnu točku i protežu se u vremenu, a razlikuju se po tome što aktivnost uključuje promjenu. Budući da stanje ne uključuje promjenu, nema ni završnu točku koju može dosegnuti.

Filip (2004) pobija pretpostavku, koja se često navodi u studijama o slavenskim jezicima, prema kojoj se teličnost kodira prefiksima. Prema toj pretpostavci svi su svršeni glagoli telični, a nesvršeni većinom atelični, no dodavanjem prefiksa mijenja se njihov gramatički vid i teličnost, ali i argumentna struktura glagola, odnosno povećava se ili smanjuje broj dopuna, omogućuje se stvaranje novoga svršenoga glagola koji je prijelazan. Filip smatra da svršeni glagoli mogu biti atelični te da prefiks nužno ne znači teličnost jer prefiks nema stalno značenje uza sve glagole i ne može se predvidjeti kada će određeni prefiks promijeniti teličnost glagola. O utjecaju prefiksa na argumentnu strukturu bit će više riječi dalje u poglavlju.

Budući da je katkad teško odrediti kojoj skupini glagol pripada, osmišljeni su određeni testovi. Najpouzdanijim se testom smatra test s aspektnim priložnim izrazima „in X time”, odnosno „za X vremena” (Dowty 1979, Babko-Malaya 1999, Richardson 2007 i dr.). Telični glagoli odgovaraju na pitanja: *Za koliko si sati (minuta i sl.) to napravio?*, dok atelični na pitanje *Koliko dugo?*:

(2.30) Prodao je cvijeće (za sat vremena) (*sat vremena).

(2.31) Trguje cvijećem (*za sat vremena) (sat vremena).

⁴⁹ Tako i Birtić (2008: 48, fn. 93) navodi da teličnost nije inherentno svojstvo glagola, nego ovisi o vrsti objekta, aspektnim priložima, glagolskom vidu i dr. te se zapravo odnosi na cijelu rečenicu, a ne samo na glagol.

Iz primjera na hrvatskom jeziku vidi se da se durativni prilozi javljaju uz glagole koji imaju dopunu u instrumentalu (2.31), dok se uz akuzativnu dopunu javljaju vremenski ograničeni prilozi (2.30).

Dickey (2000: 13) navodi da se tako razlikuju svršeni glagoli postignuća od svršenih glagola uspjeha, koji ne prolaze ovaj test (*Он прочитал статью за час.* 'On je pročitao članak za sat vremena.' nasuprot **Он нашел ключ за час.*⁵⁰ 'On je našao ključ za sat vremena.').

Nasuprot testu s priložnim izrazom „za X vremena” (*in X time*) postoji i test s priložnim izrazom „X vremena” (*for X time*) koji je problematičan jer nije primjeren stanjima koja kodiraju unutarnje svojstvo (Van Valin 2005: 37), npr. **Ivan je bio visok satima.*

Budući da kod teličnih glagola radnja mora biti završena, odnosno mora doći do kulminacije, da bi se provjerilo je li riječ o toj vrsti glagola, može se napraviti suprotna nezavisno-složena rečenica u kojoj će poslije veznika *ali* biti upotrijebljen negirani svršeni glagol (v. Dickey 2000: 13) (2.32). Taj test ne prolaze atelični glagoli (2.33).

(2.32) On je prodavao cvijeće, ali ga nije prodao.

(2.33) *On je trgovao cvijećem, ali?

Dickey (2000: 13) navodi da se tim testovima razlikuju nesvršeni glagoli postignuća i uspjeha, od kojih potonji ne prolaze ovaj test (*Он читал статью, но не прочитал ее.* 'On je čitao članak, ali ga nije pročitao.' **Он находил ключ, но не нашел его.* '*On je nalazio ključ, ali ga nije našao.'). Stoga se Dickey (2000) koristi tim dvama testovima za razlikovanje glagola postignuća i uspjeha.

Babko-Malaya (1999) smatra da atelični glagoli imaju objekt u instrumentalu, a telični u akuzativu te glagolske korijene dijeli na A-korijen (*A-root*) i I-korijen (*I-roots*).

A-korijeni i I-korijeni razlikuju se:

1. po prefiksima koji im mogu biti dodijeljeni – A-korijen može dobiti leksički prefiks, I-korijeni, ako mogu dobiti prefiks, dobivaju nadleksički;
2. leksičkom aspektu – A-korijeni mogu tvoriti postignuća, I-korijeni ne mogu;

⁵⁰ Pretraživanjem ruskih internetskih stranica taj se primjer pokazao ovjerenim.

3. A-korijeni mogu tvoriti pridjevni (adjektivizirani) pasiv, I-korijeni samo glagolski pasiv.

1. Babko-Malaya (1999) razlikuje leksičke i nadleksičke prefikse. Leksički prefiksi nemaju svoje stabilno značenje, dodjeljuju se glagolu predsintaktički i mijenjaju njegovo značenje. Utječu na obveznost objekta tako da postaje obvezan⁵¹ (2.34b), što Babko-Malaya (1999: 18) objašnjava time da je NP dopuna toga prefiksa, a ne glagola.

(2.34a) Иван писал (письмо).

Ivan je pisao (pismo).

(2.34b) Иван написал *(письмо).

Ivan je napisao *(pismo).

U leksičke prefikse ubraja prefikse za čistu perfektivizaciju (2.34) i rezultativne prefikse (2.35–2.36).⁵² Svršeni glagoli dobiveni čistom perfektivizacijom zadržavaju argumentnu strukturu nesvršenoga glagola (2.34b), a s rezultativnim prefiksima mijenjaju se dopune (2.35–2.36).

(2.35a) Иван копал землю.

Ivan je kopao zemlju.

(2.35b) ??Иван выкопал землю./Иван выкопал всю землю.

??Ivan je iskopao zemlju./Ivan je iskopao svu zemlju.

(2.36a) *Иван копал клад.

*Ivan je kopao blago.

(2.36b) Иван выкопал клад.

Ivan je iskopao blago.

⁵¹ Verkuyl (1993: 27) također navodi da je uz određene perfektivne prefikse objekt obvezan, dok uz nesvršene glagole nije. Riječ je o vidskim parnjacima, odnosno parovima glagola koji se ne razlikuju po značenju dodavanjem prefiksa: *pisati – napisati, čitati – pročitati, piti – popiti*.

⁵² Richardson (2007) smatra da prefiksi nisu dodani glagolima kao dio leksičke operacije, nego sintaktičke derivacije, odnosno glagol u leksikonu stoji ogoljen, bez prefiksa, a njegov leksički unosak nosi informacije o tome koji mu se prefiksi mogu dodati jer je prefiksacija nepredvidljiva. Ona smatra da se čistom perfektivizacijom (*praviti – napraviti*) i nadleksičkim prefiksima (*pjevati – zapjevati*) ne mijenja osnovno značenje glagola, s tim da nadleksički daju dodatnu informaciju o radnji i ponašaju se kao prilozi jer modificiraju radnju izraženu glagolom, ali ne mijenjaju osnovno značenje glagola. Primjerice, to su prefiksi koji stavljaju naglasak na određenu fazu radnje (*pjevati – zapjevati*) ili smjer (*nositi – unositi, iznositi, prenositi* itd.) Leksički prefiksi mogu promijeniti leksički aspekt glagola (*letjeti – ateličan, preletjeti granicu – teličan*). Superleksički prefiksi imaju priložni učinak na značenje glagola: *iznositi = nositi iz kuće*.

Nadleksički prefiks ima svoje stabilno značenje jer je pridružen funkcionalnoj glavi Asp i inkorporiran u glagol kao rezultat pomicanja glave (v. Babko-Malaya 1999: 98). Stavlja naglasak na određenu fazu radnje i tako mijenja značenje cijele rečenice jer odgovara priložima u engleskom i drugim jezicima. Ne utječe na obveznost objekta (2.36), što Babko-Malaya (1999) uzima kao kriterij za razlikovanje leksičkih i nadleksičkih prefiksa.

(2.36a) Иван пел (песню).

Ivan je pjevao (pjesmu).

(2.36b) Иван запел (песню).

Ivan je zapjevao (pjesmu).

Među nadleksičke⁵³ prefikse ubraja prefikse *za-* u značenju 'početi', *od-*, *do-* u značenju 'završiti', *po-* u značenju 'raditi neko vrijeme', *pro-* 'raditi dugo vrijeme'. Ako se svršeni glagol može tvoriti leksičkim prefiksom, tada glagol dodjeljuje akuzativ (*есть – съесть* 'jesti – pojesti'; *помнить – вспомнить* 'sjećati se – sjetiti se', koji u hrvatskom zahtijeva genitiv, i dr.).

S druge strane, neki glagoli koji dodjeljuju instrumental ne mogu uopće tvoriti svršeni vid prefiksima (v. Fowler 1996, Babko-Malaya 1999: 78–79), a oni koji ipak mogu, kod njih je riječ o nadleksičkom prefiksu. Dickey (2000: 8) smatra da je tvorenje svršenoga glagola prefiksom rijetko kada samo gramatički proces, nego je posljedica i promjena značenja glagola. Riječ je o gramatičkom procesu samo u slučaju semantički praznih prefiksa koji ne dodaju dodatno značenje (npr. *pisati – napisati*).

2. Ako se nestativnomu glagolu doda leksički prefiks, dobiva se postignuće i dodjeljuje se akuzativ, primjerice *napisati pismo*. Babko-Malaya (1999: 80) definira postignuće kao događaj koji ima svoje razvojne faze i točku kulminacije, a u njihovu značenju sudjeluju operatori CAUSE i BECOME, a oprimjeruje glagolom *graditi* koji ima objekt u akuzativu, npr. *kuću*, te se podrazumijeva da se kuća gradi neko vrijeme i na kraju je vidljiv rezultat, za razliku od npr. *umrijeti*, *izgubiti*, *naći* koji označuju glagole uspjeha koji ne opisuju sam proces, nego je jedino vidljiv rezultat, a sudjeluje operator BECOME.

⁵³ Zinova i Filip (2014) smatraju da je takav pristup problematičan jer popis nadleksičkih prefiksa nije definiran i autori se ne slažu međusobno.

Nadleksički prefiksi ne mogu tvoriti postignuća jer ne stavljaju naglasak na rezultat ili završno stanje radnje, nego na određenu fazu radnje, te ne mijenjaju teličnost glagola. Zbog toga se ne mogu pojaviti s priložima koji određuju koliko je radnja trajala (2.38b):

(2.37a) Иван продавал цветы час.

Ivan je prodavao cvijeće sat (vremena).

(2.37b) Иван продал цветы за час.

Ivan je prodao cvijeće za sat (vremena).

(2.38a) Иван торговал цветами час.

Ivan je trgovao cvijećem sat (vremena).

(2.38b) * Иван заторговал цветами за час.

*Ivan je zatrgovao cvijećem za sat (vremena).

Babko-Malaya (1999: 81) objašnjava da glagol *продавать* opisuje radnju prodavanja koja ima svoj cilj, odnosno riječ je o aktivnosti koja je ciljno usmjerena (2.37), s druge strane *торговать* označuje proces prodavanja, ali ne govori ništa o rezultatu radnje te sam glagol nema morfološki oblik koji bi istaknuo da je radnja izvršena, odnosno dostignut cilj (2.38b).

3. Ako se stativnomu glagolu dodaju leksički ili nadleksički prefiks, dobiva se glagol uspjeha. Stoga se stativni glagoli koji dodjeljuju akuzativ i oni koji dodjeljuju instrumental ne mogu razlikovati po tome koliko je radnja trajala, nego samo prefiksacijom i tvorenjem glagolskoga pridjeva trpnoga⁵⁴ (*adjectival passive*):

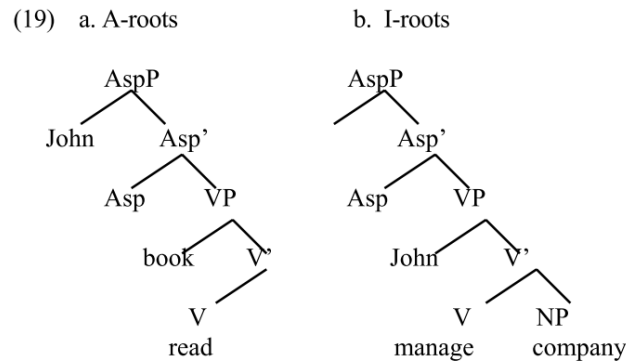
(не)проданные цветы – (не)продано cvijeće

*(не)торгованные цветы – (не)trgovano cvijeće

I-korijeni ne mogu tvoriti pridjevni pasiv jer može biti izveden samo od glagola s leksičkim prefiksom te vanjski argumenti potpuno izostaju, a I-korijeni uvode vanjski argument. A-korijeni su jednomjesni, odnosno imaju samo unutarnji argument, a vanjski argument uvodi neovisna glava. I-korijeni uvode oba argumenta u leksikon, stoga se njihovi argumenti projiciraju na različitim sintaktičkim položajima i iz toga proizlaze različiti padeži. Drugim

⁵⁴ Više o pridjevnom pasivu u hrvatskom jeziku v. Belaj 2002.

riječima, A-korijeni imaju unutarnji argument na mjestu Spec VP, a vanjski argument na Spec AspP, dok I-korijeni imaju oba argumenta unutar VP. Akuzativ se dodjeljuje na mjestu SpecVP, a instrumental na mjestu dopune gdje se ne mogu provjeriti padežna obilježja, stoga se obvezno dodjeljuje instrumental. Primjerice glagol *čitati* opisuje kao čitati (t, y) objekt y je čitan u trenutku t. I-korijeni uključuju dva sudionika, npr. upravljati (y, x, t) x upravlja y u trenutku t.

Slika 6. Struktura glagola A-korijena i I-korijena, preuzeto od Babko-Malaya (1999: 87)

Babko-Malaya (1999) zaključuje da se A-korijen razlikuje od I-korijena po tome što može imati leksički prefiks, tvoriti postignuća i može se tvoriti pridjevni pasiv.

Richardson (2007) smatra da su glagoli koji svojim dopunama dodjeljuju leksički padež uvijek atelični, tj. nije im inherentna točka u kojoj se završava radnja, a test koji se primjenjuje za razlikovanje teličnih i ateličnih glagola u engleskom jeziku – *in X time* – primjenjuje i na slavenske jezike. Nikada glagoli koji označavaju stvaranje ili trošenje čega ne mogu dodjeljivati padež leksički.

Levin (1999) smatra da pojam teličnost ne opisuje dobro strukturu događaja jer nisu postignuća svi složeni događaji te se uzročnost, a time i prijelaznost, nikako ne može povezati s leksičkim aspektom. U poglavlju o instrumentalu teme pokušat će se uočiti javlja li se uvijek instrumental uz atelične glagole.

2.2.1.3. Instrumental kao semantički padež

Freidin i Babby (1984) i Babby (1986) razlikuju i semantički⁵⁵ padež koji se dodjeljuje kada padež nije dodijeljen ni strukturno ni leksički. Riječ je o genitivu negacije i dijelnom genitivu te tzv. subjektnom instrumentalu. Semantički se padež razlikuje od leksičkoga po tome što se može zamijeniti strukturnim, odnosno nominativom ili akuzativom, dok je leksički padež obvezan i javlja se u svim konstrukcijama.

Na temelju primjera (2.39) Freidin i Babby (1984: 78) objašnjavaju razliku između subjekta u nominativu i subjekta u instrumentalu, a time između sintaktičkoga i semantičkoga padeža. Strukturni je padež određen položajem u rečenici i predvidljiv je, stoga ne sudjeluje u semantičkoj interpretaciji rečenice. No, upotrijebi li govornik instrumental da bi označio subjekt (odnosno agensa) u rečenicama koje opisuju prirodne događaje, obilježava posljedice radnje kao nepovoljne (2.39b), dok nominativom izražava neutralan stav prema radnji (2.39a).⁵⁶

(2.39a) Нашла спички, одну ветром затушило.

Našla je šibicu, jednu je vjetrom ugasilo.

[AK] [INSTR]

(2.39b) Нашла спички, одну ветер затушил.

Našla je šibicu, jednu je vjetar ugasio.

[AK] [NOM]

Ako se prihvati stajalište Freidina i Babbyja (1984) i Babbyja (1986) da semantički padež doprinosi semantičkoj interpretaciji rečenice, odnosno omogućuje da se izrazi govornikov stav prema situaciji te da je zamjenjiv nominativom, semantičkim bi se padežom u hrvatskom jeziku mogao smatrati instrumental imenskoga predikata.

⁵⁵ Babby (1986) naglašava da se semantički padež javlja samo u jezicima u kojima su padeži izraženi morfološki te da morfološki padež ne mora odgovarati samo jednomu tipu apstraktnoga padeža i različiti jezici imaju različite apstraktne padeže.

⁵⁶ „The subject noun phrase of a Russian transitive sentence may be assigned the INST rather than the NOM when the speaker wishes to state explicitly or emphasize that the sentence denotes a 'natural' event (agentless act of nature) which may entail unpleasant, undesirable, or even calamitous consequences” (Babby 1986: 205).

Babby (1986) određuje kao semantički padež i instrumental na dodacima, odnosno mjestu i vremenu.

Richardson (2007: 47) drukčije shvaća kategoriju semantičkoga padeža od Freidina i Babbyja (1984) i Babbyja (1986). Ona smatra da se kategorija semantičkoga padeža može proširiti i na instrumental uz glagole pokretanja dijelova tijela uz koje može doći i akuzativ kada se ne odnosi na dio tijela, o čemu će se raspravljati u poglavlju Instrumental teme. Osim toga navodi da se u tu skupinu treba uključiti i svaka predvidljiva upotreba instrumentala, čak i kada nije moguća upotreba drugoga padeža, točnije prostorni instrumental, instrumental sredstva radnje (*писатъ карандашом – pisati olovkom*), kretanja (češ. *mavat rukou – mahati rukom*), uz glagole odašiljanja mirisa (navodi primjere iz „BCS-a” s glagolima *vonjati, zaudarati* i *mirisati*), predikatni instrumental i dr. Smatra da su te upotrebe instrumentala predvidljive i stoga se ne mogu smatrati leksičkim padežom. Čak navodi da se svih 17 značenja instrumentala koje je Wierzbicka (1980) popisala ne smije smatrati leksičkim padežom jer su sve upotrebe predvidljive. Wunderlich i Lakämper (2001) također instrumental smatraju semantičkim padežom, koji mora biti kompatibilan sa značenjem glagola.

2.2.1.4. Instrumental kao strukturni padež

Kao što je rečeno, strukturnim se padežom smatraju nominativ, akuzativ i genitiv uz (odglagolske) imenice. Prema Freidinu i Babbyju (1984) instrumental može biti leksički ili semantički padež, ali ne može biti strukturni.

Mihaljević (2010: 187) naglašava da određivanje instrumentala kao strukturnoga ili inherentnoga padeža ovisi o teoriji koju zastupamo, odnosno smatraju li se odnosi između glagola i dopune uvijek nepromijenjeni bez obzira na promjene u strukturi ili promjenjivi. Ako se smatra da instrumental nije povezan s tematskom ulogom i mijenja se s promjenom rečenične strukture, onda se može smatrati strukturnim padežom. Navodi primjer (2.40):

(2.40a) Luka je ovim maljem razbio tri prozora.⁵⁷

(2.40b) Ovaj je malj razbio tri prozora.

⁵⁷ O ovim primjerima bit će više riječi u poglavlju o razlikovanju dopune i dodatka. Prema nekim teorijama u takvim strukturama instrumental se smatra dodatkom.

U ovom se radu smatra da je tematska uloga nepromijenjena, no nije riječ o inherentnom padežu, nego o semantičkom padežu, kako ga određuju Wunderlich i Lakämper (2001) i donekle Richardson (2007). U primjeru (2.40b) mjesto je subjekta prazno i mora se popuniti kako bi se provjerilo padežno obilježje glave T. Stoga se na to mjesto pomiče sredstvo, a ne pacijens jer na višem položaju u hijerarhiji tematskih uloga. To se može zaključiti i za instrumental s ulogom uzročnika u pasivnim konstrukcijama, tako Wunderlich i Lakämper (2001: 3, fn. 6) navode: „That a semantic case can serve as last resort is obvious from agentive passives. Since passive prevents the agent from being structurally realized, the only way to express it is a semantic case (often the instrumental)”. S druge strane, Ono (1992) smatra da je sredstvo koje je uzročno povezano s radnjom dopuna glagola te rečenice sa sredstvom povezuje s rečenicama s dvostrukim objektom, odnosno agensom, temom i primateljem.

Mihaljević (1982–1983: 15) u vezi s glagolima koji imaju objekt u akuzativu iza kojega slijedi instrumental (odnosno sekundarnim predikatima) zaključuje da NP'-om u malim surečenicama u D-strukturi ne upravlja glagol glavne rečenice jer čvor na kojem se uvodi mala surečenica (S') barijera upravljanju i ne može dobiti tematsku ulogu sredstva te nemaju inherentni padež, nego strukturalni. Nakon uklanjanja čvora S' D-strukturi, stvara se S-struktura u kojoj su NP-i upravljani glagolom glavne rečenice i tako i padežno označeni. Budući da u tim slučajevima instrumental dodjeljuje glagol glavne surečenice, može se zaključiti da je riječ o leksičkom padežu. U vezi sa sekundarnim predikacijama dopunama Mihaljević u radu iz 2010. zaključuje da ako se prihvati pretpostavka da rečenice sa sekundarnim predikacijama sadržavaju apstraktnu predikatnu glavu $Pred^0$, instrumental je tada „inherentni (leksički) padež”. Ako odbacimo pretpostavku o apstraktnoj predikatnoj glavi i sekundarni se predikat shvaća kao AP ili NP u instrumentalu, tada je on „neutralan (default) padež koji se pridjevskoj ili imenskoj skupini pridružuje kada nema pridruživača padeža” (Mihaljević 2010: 189), odnosno on je strukturalni padež. Čini mi se da se instrumental u sekundarnim predikatima može protumačiti kao strukturalni padež i ako postoji glava $Pred$, a ako se odbaci ta pretpostavka, tada glagol glavne surečenice dodjeljuje padež i riječ je o leksičkom padežu. Pereltsvaig (2007) smatra da je uvijek riječ o leksičkom padežu.

Dosad navedeno može se sumirati tako da se zaključi da je objektu u instrumentalu leksički dodijeljen padež, što se pokazalo preoblikama poput nominalizacije glagola, pasiva, nijekanja te u rečenicama s kvantifikatorima. Odbacivanje te pretpostavke na temelju povezanosti s

leksičkim aspektom analizirat će se dalje u radu. Semantičkim se padežom mogu smatrati instrumentalne imenske skupine koje su dodatci (mjesto, vrijeme, način) jer je riječ o predvidljivim upotrebama instrumentala. Sredstvo koje je uzročno povezano s agansom smatra se dopunom, no također i semantičkim padežom jer ovisi o značenju glagola, a u rečenicama bez agensa može se pomaknuti na mjesto subjekta jer je više na ljestvici tematskih uloga od pacijensa. Time se ne razlikuje vrsta padeža na sredstvima koja se ne mogu pomaknuti na mjesto subjekta.

Pitanje je može li se instrumental uz glagol *biti* smatrati semantičkim padežom ako se prihvati pretpostavka da postoji razlika u značenju u rečenicama s nominativom i instrumentalom. Instrumental u sekundarnim predikatima može se smatrati leksičkim padežom ako se prihvati postojanje apstraktne glave Pred koja ima inherentno obilježje instrumentala, kao što navodi Mihaljević (2010), no može i ako se smatra da padež dodjeljuje glagol. Određenje instrumentala kao strukturnoga, leksičkoga ili semantičkoga padeža težak je zadatak jer se shvaćanje tih kategorija mijenjalo u generativnoj gramatici te postoje oprečna mišljenja i definicije tih padeža. Svakako je zanimljivo da se u vezi s instrumentalom može raspravljati o svim trima mogućnostima, premda je teško sa sigurnošću odrediti o kojoj je vrsti padeža riječ u određenoj strukturi.

2.3. Opis instrumentalala u hrvatskim priručnicima

U starijim hrvatskim gramatikama⁵⁸ opisana su značenja instrumentalala te je katkad navedeno temeljno značenje, a nastojale su se popisati sve upotrebe instrumentalala.

Della Bella (1728) navodi da se svakomu glagolu može dodati instrumental sa značenjem sredstva. Popisao je glagole koji zahtijevaju instrumental, s tim da razlikuje one koji ga zahtijevaju zbog gramatičkih pravila (odnosno svojom rekcijom), primjerice *posipati*, *vrtjeti*, *činiti*, *tresti*, *teći*, te zbog stilskih razloga, primjerice „ja djetetom učinih, otidoh” (Della Bella 1728: 107). U vezi s prvom skupinom može se uočiti da ne pravi razliku između različitih značenja instrumentalala i sintaktičkih funkcija pa se tako u istu skupinu svrstavaju instrumental sredstva (*posipaš me pepelom*), predikatni (*činiti koga kraljem*), prostorni (*hoditi poljem*), vremenski (*počinuti časom*), načinski instrumental (*rjeka teče mljekom*) i dr. To se može opravdati time što je riječ o gramatici namijenjenoj govornicima talijanskoga jezika koji uče hrvatski te je to zapravo priručnik uz rječnik. Sustavnije su pristupili opisu instrumentalala Babukić (1854) i Weber (1859).

Babukić (1854: 376) razlikuje instrumental s obzirom na to na koje pitanje odgovara ili uz koji se glagol javlja: a) instrumental oruđa koji odgovara na pitanje *Čim?*, a „naznačuje orudje kojim se što tvori”, primjerice *rezati nožem*, i načina „kojim što biva”, a odgovara na pitanje *Kako?*, primjerice *gledati očima*. U ovu skupinu svrstava i glagole *dičiti se*, *hvaliti se*, *ponositi se*, *kleti se*, *biti* i *postati*. Zatim b) uz glagole *imenovati*, *zvati*, *proglasiti*, *kriviti* i sl. za koje navodi da odgovaraju na pitanje *Koga čime?*. Potom uz c) glagole upravljanja, d) kada odgovara na pitanje *Kuda?* ili *Kojim putem?* (prostorni instrumental), e) način bez čestice *kao*, u koji svrstava primjere *rijekom teče*, *vode je neviestom*, *satvoriti se pticom*, *zarobiti ih robjem*, f) način koji odgovara na pitanje *Kako?* (*korakom*, *skokom*, *kradom*), g) vremenski koji odgovara na pitanje *Kada?*. Uočava se da postoji nekoliko skupina koje se odnose na način.

Weber (1859: 40–46) navodi temeljno značenje instrumentalala i izraze kojima se mogu zamijeniti pojedina značenja, odnosno upotrebe. Smatra da je opće značenje instrumentalala a) oruđe ili sredstvo te ga definira kao „sve ono, čim se tko služi, da postigne što drugo, bilo ono têlovno ili duševno” (Weber 1859: 40). Zatim razlikuje još b) „subjekt bivše aktivne izreke”,

⁵⁸ Opisane su gramatike koje su pretisnute i u kojima se piše o instrumentalalu.

odnosno subjektni instrumental za koji navodi primjer „spomenici serbski, prepisani Nikolajevićem”. Potom c) prostorni „kojim se naznačuje *mêsto* kretanja koga glagolja, pak i *pravac* istoga kretanja” (Weber 1859: 40), d) vremenski koji dijeli na vrijeme kada se što obično događa, a dolazi uz imenice *jutro, večer, zora*, dane u tjednu i doba godine, te kada se odnose na dob ljudi (*Svaka je dobra dêvom, no da je vidimo nevom*). Razlikuje i e) instrumental načina te f) usporedbe koji upotrebljava kada se navodi razlika među stvarima koje se uspoređuju (*nadvisiti stasom*). Navodi i g) instrumental uz glagole *mirisati, vonjati* i sl. koji znače da se „što dêli, izlapljuje iz ustrojnih têlesah” (Weber 1859: 42), a može se zamijeniti konstrukcijom po + lokativ. Instrumentalom se označuje da se što zamijenilo i u instrumentalu je h) stvar koja se prima te se može zamijeniti konstrukcijom za + akuzativ. Razlikuje i i) uzročni instrumental te j) instrumental kojim se označuje podrijetlo uz imenice *ime, rod, pleme, zanat, služba* i *vjera*, a može se zamijeniti konstrukcijom po + lokativ. Uz glagole vladanja javlja se k) objektni instrumental (i uz pridjeve *bogat, plodan, pun* i sl.), a l) instrumental drugotnoga objekta javlja se uz glagole koji znače *napuniti* te *obilovati, opskrbiti* i sl. Lj) predikatni se instrumental javlja uz glagole *biti, postati, imenovati, zvati, proglasiti, držati, smatrati*, dok u posebnu skupinu svrstava m) instrumental uz glagole koji označuju da se što promijenilo ili pretvorilo koji se mogu zamijeniti konstrukcijom u i na + akuzativ („... da se nebi i on jagnjetom provergao” Weber 1859: 43). N) instrumental se javlja i uz glagole koji znače krenuti, odnosno glagole micanja, a može se zamijeniti akuzativom. Zatim o) uz povratne glagole koji „pobliže označuju činjenje” (Weber 1859: 46), primjerice *baviti se, dičiti se, kleti se* i sl. Razlikuje i p) instrumental krivnje uz koji se javlja akuzativ krive osobe uz glagole *kuditi, koriti* i sl.

Maretić (1963: 594–597) navodi da besprijedložni instrumental ima značenje mjesta, vremena, oruđa ili sredstva, načina i popratne okolnosti, daljega objekta, zatim razlikuje predikatni instrumental, instrumental podrijetla (*oznake*) te instrumental usporedbe (*poređenje*). U vezi s instrumentalom usporedbe navodi da se upotrebljava umjesto konstrukcije kao + nominativ ili kao + akuzativ te se s instrumentalom *kao* izostavlja (*svaka je dobra kao djeva – svaka je dobra djevom*), no instrumental se ne može upotrijebiti kada je riječ o jednačenju (*Luka je bogat kao Marko*). Maretić (1963: 595–596) navodi da se u „dobrom narodnom govoru” ne upotrebljava instrumental uz pasivne glagolske oblike, što odgovara subjektnomu instrumentalu (*granice bogom postavljene*), te za izražavanje uzroka (*smrću muža svojega obudovi*), koje je običnije uz genitiv s prijedlogom *zbog*.

Suvremeni jezični priručnici nisu se posebno bavili značenjima instrumentala, nego se obično navodi u kojim se konstrukcijama javlja instrumental. Tako Barić i dr. (1997) navode da se instrumental javlja kao imenski predikat uz glagol *biti* (Barić i dr. 1997: 402–403), kao predikatni proširak uz prijelazne glagole tipa *smatrati, osjećati, roditi, imenovati* i dr. (Barić i dr. 1997: 436), kao priložna oznaka sredstva, mjesta, vremena, načina, vršitelja pasivne radnje (Barić i dr. 1997: 428–430), kao neizravni objekt (Barić i dr. 1997: 441–442) te uz glagole s dvama objektima (Barić i dr. 1997: 443). Raguž (2010) popisuje značenja instrumentala, no pri opisu polazi od sintaktičke uloge instrumentala te ne navodi ograničenja uz pojedino značenje ili ih šturo opisuje. Razlikuje instrumental sredstva, s tim da u istu skupinu svrstava primjere *putovati vlakom, rezati kruh nožem, pogledati koga oštrim pogledom, čuti svojim ušima, jamčiti glavom* i dr. Zatim razlikuje instrumental kao imenski dio predikata, dopunu pridjeva i glagola, prosekutiv i vremenski instrumental. Težak i Babić (2009) navode da je osnovno značenje instrumentala sredstvo, a njegova je najčešća funkcija u rečenici priložna oznaka sredstva, zatim se javlja kao neizravni objekt, priložna oznaka mjesta, vremena, načina, atribut (*promet željeznicom, upravljanje poduzećem*), pridjevna dopuna (*bogat duhom*) i dio imenskoga predikata (uz glagole *biti, postajati, postati, činiti se, učiniti, zvati, smatrati*).

Silić i Pranjković (2005) temeljitije su se u kroatistici bavili značenjima padeža, pa tako i instrumentala. Navode temeljno značenje instrumentala – sredstvo – kojemu je blisko značenje društva, te međusobno povezuju različita značenja. Značenja besprijedložnoga instrumentala uz glagole⁵⁹ jesu (Silić i Pranjković 2005: 234–235):

1. Instrumental sredstva koji označuje predmet kojim se služi da bi se obavila radnja ili se obavlja uz njegovu pomoć (*putovati vlakom, sjeći oštrim predmetom, častiti kavom, oženiti se seoskom djevojkom*). Navode da se uz značenje sredstva može javiti i nijansa načinskoga značenja (*spavati tvrdim snom, platiti čekom*) ili uzročnoga (*gorjeti željom*).
2. Subjektni instrumental određuju kao sredstvo koje se u pasivnim konstrukcijama upotrebljava za pokretača radnje kada je pokretač radnje ili uzrok vanjska ili unutarnja neživa sila. Preoblikom u aktivnu rečenicu pokretač postaje subjekt (*roditelji shrvani tugom = tuga je shrvala roditelje, Zaspao je umiren pjesmom = Pjesma ga je umirila.*).

⁵⁹ Uz pridjeve se javlja pridjevski instrumental koji nije u ovom radu posebno izdvojen. Primjerice, *bogat šumom, siromašan duhom, krcat raznovrsnom robom* (Silić i Pranjković 2005: 235). Upotreba instrumentala uz te pridjeve može se povezati s glagolima koji zahtijevaju instrumental, primjerice *obilovati, raspolagati* i sl.

3. Predikatni instrumental dolazi uz kopulativni glagol *biti* i semikopulativne glagole kao dio imenskoga predikata.
4. Prostorni instrumental (prosekutiv) označuje mjesto na kojem ili po kojem se odvija kakvo kretanje ili radnja (*šetati lijevom stranom ulice, proći podzemnim prolazom*).
5. Vremenski instrumental dijele na a) iterativni, odnosno instrumental koji dolazi najčešće uz učestale glagole, a ograničen je na imenice koje označuju dane u tjednu i dolaze u jednini te znače 'svaki', b) vremensko-socijativno značenje, odnosno opisuje se da se događaj odvija zajedno s vremenom u instrumentalu (*Krenuli su zorom.*), te c) instrumentalom se izražava dugo trajanje, a javljaju se riječi koje označuju mjeru vremena, i to u množini (*Čekao je satima/danima/tjednima/mjesecima/godinama*).
6. Instrumental daljega objekta dolazi uz određene glagole, a blisko mu je značenje sredstva (*Bavi se znanstvenim radom.*).
7. Instrumental podrijetla ili ablativni instrumental označuje imenicu koja objašnjava na temelju čega se govori o čijem podrijetlu (*On je rodom Slovenac.*).
8. Instrumentalom osnovne osobine određuje se obično subjekt po kakvoj osobini, a danas je vrsta imenskoga predikatnoga proširka i vrlo rijedak (*Djevojkom je bila šutljiva.*).

Da nije čvrsta granica između instrumentala sredstva i instrumentala daljega objekta vidi se i iz primjera koji su navedeni, točnije u instrumental sredstva ubraja se npr. *častiti kavom, hraniti se šumskim plodovima, oženiti se djevojkom, mahati krilima*, a u instrumental daljega objekta *opskrbljivati ga namirnicama*. Također instrumentalom sredstva s nijansom načinskoga značenja autori određuju (Silić i Pranjković 2005: 234), među ostalim, primjer *biti ojačan vjerom* koji bi se mogao svrstati i u subjektni instrumental jer može doći na mjesto subjekta: *vjera ga je ojačala*.

Tanacković Faletar (2011) u svojoj disertaciji o kosim padežima i Belaj i Tanacković Faletar (2014) u *Kognitivnoj gramatici hrvatskoga jezika* preuzeli su podjelu Silića i Pranjkovića (2005) i opisali značenja instrumentala u okviru kognitivne gramatike, smatrajući da se sva značenja instrumentala mogu uklopiti u „jedinostveni shematični koncept paralelizma koji je izveden iz prostorne predodžbe zajedničkoga usmjerenog kretanja dvaju fizičkih objekata” (Belaj i Tanacković Faletar 2014: 457). Prototipno je značenje besprijedložnoga instrumentala sredstvo u vezi s kojim uočavaju paralelizam i sinkroniziranost kretanja agensa i sredstva, odnosno preklapanje njihovih putanja, čime se razlikuje od sličnih scenarija s drugim

padežima koji označuju statični orijentir i dinamični trajektor (agens), dok je kod instrumentala riječ o obostranoj dinamičnosti. Obilježje paralelizma ima i prostorni instrumental (prosektiv) koji se razlikuje od instrumentala sredstva (i društva) po tome što orijentir, koji može biti dvodimenzionalni ili trodimenzionalni, jest statičan, no dolazi do preklapanja putanja jer se dinamični trajektor pravocrtno kreće po statičnom orijentiru. Vremenski instrumental smatraju metaforičkom ekstenzijom prototipnih prostornih značenja te se vrijeme shvaća pravocrtno i uspostavlja se paralelizam. Instrumental indirektnoga objekta također se temelji na paralelizmu između trajektora i orijentira u instrumentalu tako da se „konceptualiziraju kao kontinuirana združenost od početka do kraja glagolskoga procesa” (Belaj i Tanacković Faletar 2014: 466). Subjektivi se instrumental također uklapa u shemu paralelizma između referenta u nominativu, koji je zahvaćen određenim procesom ili stanjem izraženim trpnim pridjevom, a koje uzrokuje orijentir, tj. efektor u instrumentalu koji je prisutan tijekom cijeloga procesa. U vezi s predikatnim instrumentalom zaključuju da se glagol *biti* i semikopulativni glagoli razlikuju svojim značenjem iz čega proizlazi i mogućnost alternacije s nominativom i drugim prijedložnim izrazima. Naime, instrumental će biti češći uz glagole koji označuju veću kognitivnu udaljenost između trajektora i orijentira. Instrumental osnovne osobine karakterizira paralelizam između nominativnoga referenta, koji je konkretni ostvaraj, i instrumentalnoga, koji je član šire, općenitije kategorije (*Ivan se rodio lovcom.*), a može se ostvariti samo prisutnošću nominativnoga referenta. Instrumental podrijetla (ablativni instrumental) manifestira paralelizam između trajektora i različitih vrsta podrijetla označenih instrumentalom tako da se „postojanje i trajanje određene osobine poklapa s postojanjem i trajanjem njezina nositelja” (Belaj i Tanacković Faletar 2014: 486), odnosno dolazi do poklapanja njihovih putanja.

Iako se pregledom suvremenih gramatičkih priručnika može zaključiti da se samo u dvjema obrađenim gramatikama više bavi značenjima padeža, mora se naglasiti da u učenju hrvatskoga jezika kao stranoga usvajanje morfoloških osobitosti instrumentala prati i usvajanje različitih značenja instrumentala i njihove upotrebe. Značenja instrumentala obrađuju se u udžbenicima za učenje hrvatskoga kao stranoga (npr. Čilaš-Mikuljić i dr. 2006a, 2006b, 2008, 2009, 2011a, 2011b, Gulešić Machata i dr. 2013) pa do stupnja B1 učenici ovladaju značenjima sredstva, društva, vremena, mjesta i opisa (dodatka), odnosno modifikatora imenice.

2.4. Prijedlog nove klasifikacije značenja besprijedložnoga instrumentala

U ovom se radu ponešto razlikuje klasifikacija značenja besprijedložnoga instrumentala od dosad opisanih. Nastoje se izbjeći sintaktički nazivi u nazivima za značenje (subjektni instrumental, instrumental daljega objekta, predikatni instrumental), instrumental osnovne osobine ne izdvaja se u posebnu skupinu jer je u suvremenom jeziku rijedak i može se podvesti pod vremenski instrumental ili instrumental identifikacije i atribucije. Pridjevni instrumental nije se analizirao jer se u istraživanju pošlo od popisa glagola te se donekle može povezati s instrumentalom teme. Također se nije analizirao instrumental podrijetla ili ablativni instrumental koji se odnosi na ograničen popis imenica.

Značenja su instrumentala:

1. Instrumental sredstva
2. Instrumental teme
3. Instrumental identifikacije i atribucije
4. Instrumental uzročnika
5. Prostorni instrumental
6. Vremenski instrumental
7. Načinski instrumental

Može se uočiti da se značenja nazivaju po semantičkim ulogama, s tim da se predikatni instrumental naziva instrumentalom identifikacije i atribucije jer je riječ o glagolima koji se razlikuju sintaktički i pojedini ne dodjeljuju tematsku ulogu dopuni u instrumentalu. U instrumental sredstva svrstan je instrumental uz glagole koji imaju nominativnu dopunu s ulogom agensa i akuzativnu dopunu s ulogom pacijensa, a instrumentalom je određeno sredstvo kojim upravlja agens zbog čega sredstvo mijenja pacijensa, odnosno agens i sredstvo dijele ulogu uzročnika. Instrumental uzročnika izdvojen je u posebnu skupinu jer se razlikuje od instrumentala sredstva po tome što nema agensa koji pokreće radnju. U tu se skupinu svrstava instrumental uz psihološke glagole te prirodne sile ili emocije koje uzrokuju određenu promjenu na pacijensu, a u pasivnim rečenicama označene su instrumentalom. Novina je da se izdvojio načinski instrumental u posebnu skupinu jer se ne može podvesti pod sredstvo zbog toga što nije uzročno povezan s agensom, odnosno ne uzrokuje promjenu na pacijensu, nego opisuje kako se radnja izvršila. U tu se skupinu svrstavaju i pomoćna sredstva bez kojih bi radnja bila moguća, ali se uz pomoć njih mijenja kvaliteta radnje.

No valja napomenuti da nije riječ o novim nazivima jer se primjerice načinski instrumental izdvajao u starijim hrvatskim gramatikama (npr. Babukić 1854, Weber 1859, Maretić 1963) te u opisima drugih jezika (npr. Potebnja 1888/1954, Mrázek 1964, Wierzbicka 1980, Nilsen 1973). Ivić (1954) instrumental daljega objekta naziva instrumentalom nosioca stanja, što nije dovoljno širok naziv i navodi na to da je riječ o živom, stoga se odlučilo za naziv instrumental teme, iako se mogao odrediti i kao instrumental pacijensa. Najteže je izbjeći oznaku za sintaktičku funkciju u nazivu za predikatni instrumental. Rješenje iz ovoga rada ne mora biti najbolje.

Sva su značenja povezana i sa sintaksom, odnosno s tim je li riječ o instrumentalu kao obveznoj ili neobveznoj dopuni ili dodatku. Tako se instrumental teme i identifikacije i atribucije smatra obveznom dopunom, instrumental sredstva i uzročnika neobveznom dopunom, a prostorni, vremenski i načinski instrumental smatraju se dodacima.

3. INSTRUMENTAL SREDSTVA

Instrumental sredstva sintaktički se određuju kao neizravni objekt ili najčešće kao priložna oznaka. Katkad je teško odrediti o kojoj je kategoriji riječ jer se u gramatikama navode kriteriji koji pomažu njihovu razlikovanju samo u jednostavnim slučajevima, a i navedeno je malo primjera, stoga se često, pa i neopravdano, imenska skupina u instrumentalu proglašava priložnom oznakom.

Katičić (2002) navodi da se objekt u rečenicu uvodi glagolom, a priložnu oznaku određuje kao izraz koji se uvodi po predikatu, ali predikat ne određuje u kojem će se gramatičkom obliku javiti, uključen je u rečenicu svojim sadržajem te se može parafrazirati, što Barić i dr. (1997: 428–429) smatraju pouzdanim kriterijem za njihovo razlikovanje.⁶⁰ Drugim riječima, Silić i Pranjković (2005: 300) navode da se objekt „uvrštava po gramatičkim i leksičkim svojstvima glagola koji dolazi za predikat i povezuje se s predikatom jakim upravljanjem”, a priložnoj oznaci, kao neobveznomu članu rečeničnoga ustrojstva, mjesto otvara predikat i izražava različite okolnosti u kojima se vrši radnja (Silić i Pranjković 2005: 304). Autori napominju (Silić i Pranjković 2005: 301) da objekt ne mora uvijek biti obvezan, što ovisi o konkretnosti radnje, odnosno što je radnja konkretnija, izbor je objekta suženiji i manje obavijestan, stoga je pojava objekta manje obvezna (npr. uz glagol *pjevati* izbor objekata suženiji je nego uz glagol *prodavati*). Također priložna oznaka katkad ne mora biti neobvezna, primjerice uz glagole dužega boravljenja na jednom mjestu koji zahtijevaju priložnu oznaku mjesta (*živjeti, stanovati, boraviti* i dr.), zatim uz glagole *ponašati se, izgledati* i dr. uz koje je obvezna priložna oznaka načina te uz glagol *trajati* i slične uz koje je obvezna priložna oznaka vremena itd. To su primjeri koji pokazuju da priložna oznaka može ovisiti o glagolu. Palić (2011) podijelio je glagole s obveznom priložnom dopunom u

⁶⁰ Barić i dr. (1997: 429) navode primjer *Čamac se primače obali.* u kojem određuju *obali* kao priložnu oznaku jer se može parafrazirati *prema obali, k obali, do obale.* Budući da je autorima parafraza ključan kriterij za razlikovanje objekta i priložne oznake, mišljenja sam da se besprijedložni dativ *obali* i prijedložni *k obali* ne mogu smatrati parafrazom jer je prijedlog *k* uz značenje negranične direktivnosti zalihostan (o razlici između prijedloga *prema* i *k* v. Silić i Pranjković 2005: 221 i Belaj i Tanacković Faletar 2014: 392–399). Rečenice *Čamac se primače (k) obali.* i *Čamac se primače do obale.* imaju različito značenje, odnosno prijedložni genitiv ima značenje granične direktivnosti, dok dativ negranične direktivnosti, kao što je već rečeno (v. Silić i Pranjković 2005: 205). Kretanje čamca prema obali / k obali ne mora značiti da je čamac zaista došao do obale, nego se kretao u njezinu smjeru. Belaj i Tanacković Faletar (2014: 319) navode da konstrukcija *do* + genitiv označuje neposrednu blizinu predmeta koji se kreće i cilja, dok se s dativom ta blizina ne podrazumijeva. Kao priložnu oznaku sredstva Barić i dr. (1997: 429–430) određuju imenske skupine u instrumentalu u sljedećim primjerima: *Svi su se zakitili ružmarinom.* i *Magarac tapka nožicama.*, no ne vidim kako bi se te rečenice mogle parafrazirati. Problematično je i određivanje vršitelja pasivne radnje kao priložne oznake za koje navode primjere, od kojih se posljednji primjer u ovom radu smatra sredstvom: *Ljudi su ti nervozni, obuzeti strahom., Frankopan je, praćen bakljonošom, razabirao., Svi su gradovi opasani zidinama.*

nekoliko skupina s obzirom na značenje dopune: glagoli s dopunom mjesta (npr. *naseliti se*), s dopunom načina (npr. *osjećati se*), s dopunom količine (kvantitete) (npr. *koštati*), s dopunom uzroka (npr. *proizići*), s dopunom vremena (npr. *potrajati*) i s dopunom namjene (npr. *služiti*).

U vezi s razlikovanjem objekta i priložne oznake u instrumentalu Katičić (2002: 125) zaključuje da se ti primjeri „moraju pomniji razmatrati. Da li se u njima radi o objektu ili o adverbnoj oznaci zavisi od shvaćanja. Jedno je obično smislovitije i zato vjerojatnije”. Kao kriterij navodi da je imenska skupina u instrumentalu priložna oznaka ako se njome izriče sredstvo, a objekt ako je predmet radnje.

Test za razlikovanje objekta i priložne oznake u instrumentalu koji se navodi u hrvatskoj literaturi (Barić i dr. 1997, Katičić 2002, Silić i Pranjković 2005, Raguž 2010), kao i u stranoj (Nilsen 1973, Levin 1979), jest postavljanje pitanja *Čime?* ili *Kako?*. Ako se instrumentalom daje odgovor na pitanje *Kako?*, riječ je o priložnoj oznaci, a ako na pitanje *Čime?*, riječ je o objektu. No, mogu se postaviti oba pitanja za rečenicu *Ivan reže kruh nožem*. Silić i Pranjković (2005: 306) upozoravaju na takve primjere, a Raguž (2010: 326), kojemu je to ključan kriterij za razlikovanje objekta i priložne oznake, navodi da se u takvim slučajevima treba „uzeti status priložne oznake kao primaran i bitan” jer se uz objekt nikada ne može postaviti pitanje *Kako?*. No može se tomu i pristupiti tako da se ne može imenska skupina smatrati priložnom oznakom ako se može postaviti pitanje *Čime?*. Ako se uzme u obzir da objekt ovisi o značenju glagola, *nož* se može smatrati objektom, no može se smatrati i priložnom oznakom ako se oslanja na to da predikat ne određuje u kojem će se obliku ona javiti. Stoga, test s pitanjem *Kako?* nije dovoljno pouzdan da bi se razlikovali objekt i priložna oznaka. Odgovor na pitanje *Kako?* označuje dodatak koji izražava način vršenja radnje. Mrazović i Vukadinović (2009: 531) predlažu test koji određuje imensku skupinu dopunom ako se može zamijeniti zamjenicom (pronominalizirati), a ako izražava vršenje radnje i može se zamijeniti prilogom, smatraju je dodatkom (*Ona mi maše maramicom/njome*. prema *Ona mu priđe lakim korakom / tako / na taj način.*).

Budući da je katkad teško odrediti imensku skupinu u instrumentalu kao objekt ili priložnu oznaku, jednostavnije je koristiti se pojmovima dopuna i dodatak, stoga će se oni upotrebljavati za određivanje sintaktičke i semantičke obveznosti imenske skupine. Za semantički opis koristit će se semantičkim ulogama, točnije *agens* koji je voljni, svjesni

pokretač radnje; *pacijens* je zahvaćen radnjom i prolazi kroz kakvu promjenu⁶¹; *tema* su obično predmeti koji su smješteni na određenom mjestu ili im se mijenja mjesto; *sredstvom* upravlja agens zbog njegovih svojstava kako bi djelovao na pacijensa te je on posrednik u uzročnom lancu između agensa koji je pokretač i pacijensa koji je zahvaćen radnjom; *iskustvenik* se odnosi na živo koje ne vrši radnju, odnosno ne želi djelovati na pacijensa, nego osjeća, razmišlja i sl.; *uzročnik* izaziva određeno stanje, a može biti živo i neživo; *recipijent* ili *primatelj* osoba je koja dobiva što (usp. Fillmore 1968: 46, Jackendoff 1990: 46, Croft 1991: 176, Van Valin i LaPolla 1997: 85–86, Langacker 2008: 356). Subjekt i objekt odnose se na čisto sintaktičke odnose, što pokazuje to da subjekt može imati različite semantičke uloge, primjerice agens, pacijens, iskustvenik, sredstvo, uzročnik itd., a objekt može biti pacijens, tema, uzročnik, iskustvenik i dr. (usp. Van Valin 2001: 30). Govoreći o subjektu, mislit će se na mjesto koje zauzima u rečenici, odnosno prva dopuna u rečenici u nominativu, a objekt druga dopuna u akuzativu.

Katičić (2002: 137–138) navodi da je jasna razlika između objekta i priložne oznake te da opisivanje rečenice pomoću dodataka i dopuna⁶² nije primjeren način opisivanja hrvatskoga književnog jezika. Barić i dr. (1997) ne koriste se tim pojmovima, a Silić i Pranjković (2005) navode da dopuna ima šire značenje od objekta, odnosno može se zaključiti da dopunu uz glagole shvaćaju kao obveznu kategoriju koju glagol zahtijeva svojim gramatičkim i leksičkim svojstvima te „dopunjuje u čemu radnju označenu glagolom, označuje predmet uključen u radnju” (Silić i Pranjković 2005: 273), a obuhvaća izravni i neizravni objekt te obveznu priložnu oznaku (npr. *Susjed stanuje na kraju grada*). Palić (2011: 205–206) navodi kako bi opisivanje rečenice pomoću kategorija dopune i dodatka dalo bolji opis jer se tako „osigurava od toga da neke punopravne rečenične članove jednostavno isključujemo iz rečeničnoga ustrojstva samo zato što nam je model preuzak”, bez obzira na to što „ruši koncepcije o rečenici koje su duboko uvriježene u našoj svijesti”. S tom se mišlju u potpunosti slažem jer se u ovom istraživanju pokazalo da su mnoge imenske skupine u instrumentalu koje su u priručnicima određene kao priložne oznake, zapravo neobvezne dopune, a ne dodatci kao što su primjerice mjesto i vrijeme. Opisivanjem rečenica pomoću pojmova dopuna i dodatak može se izbjeći i dodatno pravilo da su priložne oznake uz određene glagole obvezne.

⁶¹ Langacker (2008: 356) određuje ga kao *energy sink* nasuprot agensu, koji je samostalni izvor energije (*energy source*), i sredstvu, koje je posrednik u prijenosu energije između agensa i pacijensa. Pacijens je posljednji u uzročnom lancu, što je zaključio i Croft (1991).

⁶² Katičić (2002: 138) pod dopunom misli na imenice koje dopunjuju druge imenice i pridjeve, a prema njima se odnose „kao objekti prema svojem glagolu”. Odnosno, riječ je o modifikatorima.

3.1. Određenje dopune i dodatka

Da bi se instrumentalne imenske skupine sa značenjem sredstva odredile kao dopune i dodatci, potrebno je ukratko se osvrnuti na shvaćanje tih pojmova unutar pojedinih jezikoslovnih teorija te na kriterije za njihovo razlikovanje.

U okviru mnogih teorija jezikoslovci (Tesnière 1959, Bresnan 1982, Chomsky 1981, Van Valin 2001 i dr.) slažu se da su dopune i dodatci dvije odvojene kategorije te ih slično definiraju, no nije jasno gdje je granica koja ih dijeli i kako je pouzdano odrediti. Stoga su mnogi autori (npr. Vater 1978, Schütze 1995, Müller 1996, Koenig i dr. 2003) zaključili da se ne mogu pouzdano razlikovati.

Tesnière (1959: 128) navodi dva kriterija za razlikovanje dopune i dodatka:⁶³ 1. formalni kriterij, prema kojemu je dopuna imenska riječ, a dodatak prijedložni izraz, i 2. semantički kriterij, prema kojemu dopuna dopunjuje značenje glagola i nužna je da bi ono bilo potpuno. Ta dva kriterija povezuje napomenom da prijedlozi ipak mogu uvesti dopunu kada je riječ o trpitelju (prijedlog *á* + akuzativ) i/ili primatelju (prijedlog *de* + dativ).⁶⁴

Vater (1978: 22) iz Tesnièreovih pretpostavaka iščitava i treći kriterij te razlikuje:

1. semantički kriterij: dopune izražavaju osobe ili stvari koje sudjeluju u radnji, a dodatci vrijeme, mjesto, način i dr. povezano s radnjom;
2. formalni (morfosintaktički) kriterij: dopune su imenske riječi, dodatci prijedložni izrazi;
3. funkcionalni kriterij: dopune dopunjuju značenje glagola te je njihov broj ograničen.

Dakle, prema tim kriterijima dopune su imenske riječi koje izražavaju sudionike radnje i dopunjuju značenje glagola zbog čega je njihov broj ograničen, dok su dodatci prijedložni izrazi koji izražavaju okolnosti vršenja radnje i njihov broj nije ograničen. Ti se kriteriji ne mogu kategorički prihvatiti, pa tako ni definicije dobivene na temelju tih kriterija. Prvo,

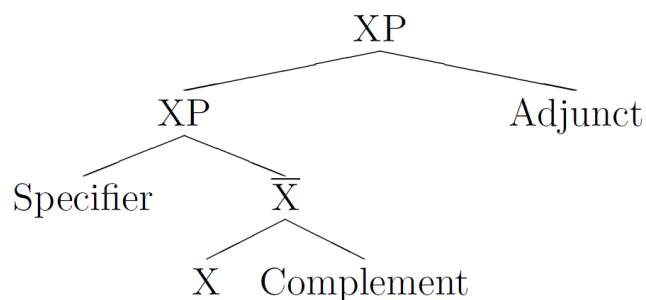
⁶³ Tesnière se koristi nazivima aktanti (*actants*) i cirkumstanti (*circonstants*).

⁶⁴ U rečenici *Alfred donne le livre á Charles*. 'Alfred daje knjigu Charlesu.' Tesnière (1959: 128) navodi da je *á Charles* dopuna jer je riječ o primatelju, bez obzira na to što je prijedložni izraz. U rečenici *Alfred change de veste*. 'Alfred mijenja sako.' smatra da je *de veste* dodatak jer nije ni vršitelj, ni trpitelj ni primatelj, odnosno samo opisuju okolnost mijenjanja odjeće. Ipak bi se *sako* mogao shvatiti kao trpitelj, stoga se može prigovoriti nedosljednosti u primjeni kriterija.

dopune mogu biti i prijedložni izrazi, primjerice *patiti za kim*, čak i rečenice, dok imenice mogu biti dodatci, primjerice *hodati cestom*, te je taj kriterij u potpunosti odbačen. Przepiórkowski (1999: 256) navodi kako su katkad drugi i treći kriterij kontradiktorni jer je *lijepo* uz glagol *ponašati se* prema drugom kriteriju dodatak jer izražava način, no prema trećem pak dopuna jer dopunjuje značenje glagola. Przepiórkowski (1999: 276), na temelju dotadašnje literature o ovoj problematici, dodaje sintaktičko-funkcionalni kriterij, prema kojemu su dopune obvezne, te kriterij ponovljivosti, prema kojemu se istovrsni dodatci mogu nizati uz istu glavu, što nije moguće uz dopune.

U okviru generativne sintakse (npr. Chomsky 1997, Radford 1988, 2004, 2009, Adger 2002) također se razlikuju dopune i dodatci. Glagol, odnosno glava provjerava c-odabirna obilježja dopuna i pridružuje im tematsku ulogu, ali ne provjerava obilježja dodataka i ne pridružuje im tematsku ulogu (v. Adger 2002: 87). Radford (2009: 8) određuje dodatak kao izraz koji daje kakvu (neobveznu) dodatnu informaciju o vremenu, mjestu, načinu događaja i sl.

Njihova je razlika očita u samoj strukturi u X' teoriji pa su tako dopune sestre leksičke jedinice V, odnosno kćeri posredne projekcije, dok su dodatci sestre maksimalne projekcije (Radford 1988: 233, Adger 2002: 88). Dopuna je pridružena operacijom *spoji* kako bi se provjerila obilježja, dok dodatak pridruživanjem ili adjunkcijom te glava kojoj je pridružen jednako funkcionira s njim ili bez njega.

Slika 7. Prikaz strukturnoga stabla, preuzeto od Adgera (2002: 88)

Radford (1988: 236) navodi da su dopune većinom obvezne i ne mogu se ispustiti, a dodatci su uvijek fakultativni.

Sve je više autora i teorija koji smatraju kako nije riječ o binarnoj kategoriji, nego stupnjevitoj. Grimshaw (1990) između dopune i dodatka razlikuju kategoriju koju naziva dopuna-dodatak (*argument-adjunct*), DeArmond i Hedberg (2002) razlikuju primarnu dopunu (*primary complement*) u koju ubrajaju temu, pacijensa, cilj, izvor, put i iskustvenika, a dodatci su vrijeme, mjesto, način i uzrok. Kategoriju dopuna-dodatak, koju nazivaju sekundarnom dopunom (*secondary complement*), proširuju dodavši benefaktore i sredstva koja smatraju najboljim primjerom sekundarne dopune. Ta kategorija ima svojstva dopune jer je zahtijeva glagol, ali i dodatka jer nije obvezna. Za određenje sredstva kao dopune smatraju da je ključna unutarnja uzročnost. Sredstvo smatraju unutarnjim uzrokom, dok agensa vanjskim uzrokom. No ne smatraju sva sredstva sekundarnim dopunama, nego se ona koja nisu povezana s unutarnjom uzročnošću određuju kao sekundarni dodatci (*secondary adjuncts*), a od primarnih dodataka (mjesto i vrijeme) razlikuju se po tome što se ne mogu javljati uza sve glagole, nego samo uz glagole radnje i postignuća koji imaju vanjski uzrok (*agens*), npr. (3.1):

(3.1) John eats with a fork.

(3.2) *Books read with a pair of glasses.

(3.3) *It is cold with a pair of glasses.

DeArmond i Hedberg (2002: 15) navode da u primjeru (3.2) nema vanjskoga uzroka, odnosno agensa i rečenica je neprihvatljiva, dok primjer (3.3) nije prihvatljiv jer je riječ o glagolu stanja.

Schütze (1995) isto tako smatra da je argumentnost stupnjevita kategorija, a stupnjevitost proizlazi iz semantičkih obilježja. Autor navodi da postoji kategorija neobvezne dopune koja se može javiti samo uz određene glagole, dok se dodatak može javiti uz gotovo sve glagole i uvijek ima isto značenje. Forker (2014), također polazeći od toga da kategorija dopune i dodatka nije binarna, nego stupnjevita kategorija, pristupa problemu tako da određuje kanonske dopune i dodatke kao krajnje točke kontinuuma, a nekanonske primjere, odnosno one udaljenije od prototipne dopune ili dodatka određuje s obzirom na to jesu li bliže jednomu ili drugomu kraju kontinuuma. Takav pristup ne zahtijeva da se odredi koliko stupnjeva ima između jednoga i drugoga kraja, nego da se krajnje točke definiraju skupom konvergentnih kriterija. Kriteriji kojima se pri tome služi jesu semantički i sintaktički koje smatra jednako važnima, kao i Helbig i Schenkel (1983: 60–66). Semantičke dopune smatra univerzalnima, dok sintaktičke ovise o pojedinom jeziku i strukturi rečenice. Navodi pet kriterija za

razlikovanje dopune i dodatka: obveznost (*obligatoriness*), skrivenost (*latency*), ograničenja supojavljivanja (*co-occurrence restrictions*), gramatički odnosi (*grammatical relations*) i ponovljivost (*iterability*). Prema tim kriterijima o kanonskoj dopuni može se zaključiti sljedeće:

1. obvezna je sintaktički i semantički;
2. ako se izostavi iz rečenice, mora se moći iščitati iz konteksta;
3. može se javiti samo uz određene glagole;
4. obvezni je član rečeničnoga ustrojstva (subjekt, izravni objekt, neizravni objekt) koji sudjeluje u različitim sintaktičkim preoblikama;
5. dopune se ne mogu nizati jedna do druge.

Iz prvoga se kriterija može iščitati da se razlikuju sintaktička i semantička obveznost, pa nešto što je semantički obvezno (npr. agens u pasivnim rečenicama), sintaktički ne mora biti, odnosno udaljenije je od kanonske dopune. Na temelju kriterija skrivenosti agens u pasivnim rečenicama pokazuje se udaljenijim od prototipa jer se ne zahtijeva dodatna identifikacija njegovim izostavljanjem. Što se tiče morfosintaktičkih svojstava kanonske dopune, ona se može ostvariti u samo jednom obliku, za razliku od dodatka koji se može parafrazirati.

U okviru teorije valentnosti Helbig i Schenkel (1983), Helbig (1992), Herbst i dr. (2004), Herbst (2014) i dr. smatraju da su na dvama krajevima obvezne dopune i dodatci, dok neobvezne dopune zauzimaju središnju poziciju jer mogu biti izostavljene, ali njihovu vrstu i broj određuje sam glagol. Test eliminacije ključan je za određenje dopuna jer njihovim izostavljanjem rečenica postaje neovjerena ili se mijenja značenje. Problem s testom eliminacije jest taj što se njime ne mogu pouzdano razlikovati neobvezne dopune i dodatci jer se neobvezna dopuna može izostaviti, a da se pri tom ne naruši gramatičnost rečenice. Dodatci se pojavljuju slobodno, njihovo mjesto nije čvrsto u rečenici, broj im je neograničen te se mogu parafrazirati i prikazati kao nove rečenice jer njima ne upravlja glagol.

Iako se u hrvatskim gramatikama većinom ne bavi valentnošću glagola na taj način, ipak su se tom temom bavili pojedini autori, od kojih prvo treba istaknuti Samardžiju (1987, 1988, 1993) koji, slijedeći Engelov model (1988) i model Helbiga i Schenkela (1983), razlikuje obvezne i fakultativne dopune. Glavni kriterij za razlikovanje dopune i dodatka jest obveznost pojavljivanja uz glagol, odnosno sintaktički minimum do kojega dolazi testom eliminacije. No Samardžija (1987: 101) napominje da je test pouzdan samo za izdvajanje obvezne dopune,

dok ne razlikuje neobvezne dopune i dodatke. Za razlikovanje tih dviju kategorija Samardžija (1987) navodi da su mnogi autori, npr. Brinker, zaključili da je jedini pouzdan kriterij kompetencija izvornoga govornika. Oslanjanje na intuiciju ne iznenađuje, tako je provedeno psiholingvističko istraživanje u kojem je Boland (2005: 29) zaključila da je sintaktičko znanje pohranjeno leksički i dostupno kroz prepoznavanje riječi. Kako je češće značenje polisemične riječi lakše dostupno od rjeđega tako su i češće sintaktičke strukture dostupnije. Zbog toga smo skloniji izrazi koji se češće javljaju uz određeni glagol smatrati dopunom, a one rjeđe dodatkom, premda sintaktički mogu pripadati istoj kategoriji.

Engelov model slijede Mrazović i Vukadinović (2009) u opisu srpskoga jezika te razlikuju dopunu, koja ovisi o valentnosti glagola, a može biti obvezna, bez koje je rečenica negramatična, te neobvezna, bez koje je rečenica gramatična. Dodatci se mogu javiti uz gotovo sve⁶⁵ glagole i mogu se izostaviti, pri čemu se ne narušava gramatičnost rečenice. Tim se pristupom u bosanistici služi Palić (2011) koji određuje obvezne dopune kao one bez kojih rečenica nije gramatična, a bez neobveznih dopuna, koje se mogu iščitati iz konteksta, rečenica je gramatična. Dodatci nisu obvezni i njihovo izostavljanje ne utječe na gramatičnost rečenice. Palić (2011: 206) predlaže test kojim se mogu razlikovati obvezne priložne dopune (3.4) od neobveznih dopuna (3.5) i dodataka (3.6). Ako dopuna ne može biti ostvarena u drugoj rečenici ili sadržana u kontekstu, riječ je o obveznoj dopuni.

(3.4a) On boravi u inozemstvu.

(3.4b) *On boravi. On je u inozemstvu.

(3.5a) On je izašao iz kuće.

(3.5b) On je izašao. Nije više bio u kući.

(3.6a) On čita knjigu u tramvaju.

(3.6b) On čita knjigu. Vozi se u tramvaju.

Šojat (2008) temeljito je prikazao shvaćanje dopune i dodatka unutar teorije valentnosti te je opisao testove kojima se oni utvrđuju. U dostupnim hrvatskim bazama valencijskoga opisa glagola također se razlikuju obvezne i neobvezne dopune i dodatci. Mikelić Preradović (2008) u CROVALLEX-u, u kojemu opis glagola temelji na funkcijskom generativnom opisu,

⁶⁵ Naravno, ne mogu se javiti uza sve glagole. Mrazović i Vukadinović (2009: 557) navode primjer s dodatkom *rado* koji se može javiti uz glagole koji izražavaju voljnu radnju: *Ona rado pomaže svojoj majci.* nasuprot **Sunce rado sija.* Prilog *uvijek* ne može se javiti uz glagole koji izražavaju radnju koja se dogodila samo jednom, primjerice *On se rodio 1951. godine.*

razlikuje dopune, odnosno unutarnje sudionike (*inner participants*) i dodatke, odnosno slobodne modifikatore (*free modificatons*). Dopune mogu biti obvezne i izborne, među kojima se razlikuju tipične ili netipične. U *Bazi hrvatskih glagolskih valencija*, koja slijedi model VALBU-a (Schumacher i dr. 2004), također se razlikuju obvezne i neobvezne dopune te dodatci, koji se ne bilježe jer nisu dio valencijskoga obrasca glagola. Izostavljanjem neobveznih dopuna rečenica je gramatična i ne mijenja se značenje glagola.

3.2. Testovi za razlikovanje sredstva kao dopune i dodatka

Testovi za razlikovanje dopuna i dodataka mogu se ugrubo podijeliti na sintaktičke i semantičke, iako nijedan potpuno ne isključuje semantiku odnosno sintaksu. Problem s tim testovima jest što se prema semantičkom testu određena imenska skupina može smatrati dopunom, a prema sintaktičkom dodatkom, stoga se postavlja pitanje čemu dati prednost.

Budući da instrumental ima najčešće ulogu sredstva, stavit će se naglasak na primjenu sintaktičkih i semantičkih testova na instrumentalnim imenskim skupinama s ulogom sredstva. Levin i Rappaport (1988), Jackendoff (1990), Carlson i Tanenhaus (1988) i drugi smatraju da su sredstva sintaktički neobvezna, odnosno dodatci, a Schütze (1995) i Van Valin i LaPolla (1997) da se ponašaju kao dopune i razlikuju se od tipičnih dodataka poput mjesta i vremena. Ono (1992) razlikuje sredstva koja su dio uzročnoga lanca⁶⁶ i određuje ih kao dopunu, dok pomoćna sredstva, koja nisu dio uzročnoga lanca, smatra dodatcima, a slično je učinila i Ivić (1954). Koenig i dr. (2003: 79, 2008) smatraju da je problem s prethodnim studijama što su pristupale ulozi sredstva kao jedinstvenoj kategoriji, dok je riječ o dvjema kategorijama koje ovise o značenju glagola: glagoli jedne skupine dopuštaju prisutnost sredstva, ali ga ne zahtijevaju, dok ga drugi zahtijevaju te zaključuju da je potrebno odvojiti tematsku ulogu od semantičke obveznosti jer se ne mogu svi članovi jednoznačno odrediti kao dopuna ili dodatak.⁶⁷

⁶⁶ Croft (1993) navodi da je događaj uzročni lanac u kojem osoba djeluje voljno na sredstvo koje djeluje fizički na predmet i uzrokuje promjenu stanja. Inicijator je radnje subjekt u aktivnoj rečenici, a na drugom se kraju nalazi objekt. Sredstvo je obvezna tematska uloga koja prethodi objektu u uzročnom lancu.

⁶⁷ Koenig i dr. (2003: 81) navode sljedeće primjere, koji imaju potpuno jednaku strukturu, kao dokaz da se ista tematska uloga uz slične glagole ne može jednako kategorizirati. U primjeru (3.7) riječ o sredstvu koje glagol zahtijeva leksički, a u primjeru (3.8) ne zahtijeva.

(3.7) The policeman poked the body (with a stick).

(3.8) The policeman sipped his iced tea (with a straw).

Budući da je najteže razlikovati sredstvo kao dopunu ili dodatak, u radu će se navesti samo testovi koji se odnose na određivanje sredstva kao dopune i koji se donekle mogu primijeniti na hrvatski (više o njima u Schütze 1995 i Šojat 2008).

3.2.1. Pomicanje na mjesto subjekta

Uočeno je (Gruber 1965: 180, 184, Fillmore 1968: 33, Nilsen 1973: 14, Brunson 1993: 21, Schütze 1995: 126, Van Valin i LaPolla 1997: 121 i dr.) da se sredstvo može javiti samo ako je izražen agens⁶⁸ (usp. 3.9a i 3.9b):

(3.9a) Ivan je razbio prozor kamenom.

(3.9b) *Razbilo je prozor kamenom.⁶⁹

Ako je mjesto agensa prazno, na njegovo se mjesto pomiče sredstvo, odnosno instrumentalna dopuna postaje nominativna, tj. subjekt (3.12).

(3.12) Kamen je razbio prozor.

Naime, sredstvo je na ljestvici tematskih uloga više od teme i u rečenicama bez agensa sredstvo postaje subjekt (3.12), što je zaključio i Fillmore (1968: 33): „If there is an A[gent], it becomes the subject; otherwise, if there is an I[instrument], it becomes the subject; otherwise, the subject is the O[bject]”, a prihvatili su mnogi autori (npr. Schütze 1995: 126, Levin i Rappaport Hovav 2005: 155, Van Valin 2001: 32, Langacker 2008: 369⁷⁰). To je

U obama primjerima imenice u zagradi imaju istu tematsku ulogu – sredstvo – no uz glagol *poke* sredstvo je obvezno, dok uz glagol *sip* nije, stoga „The contrast between obligatory instruments and nonobligatory instruments suggests that we need to (partly) dissociate the semantic type of a participant role from its obligatoriness and that we cannot define arguments as members of a predefined list of participant roles” (Koeing i dr. 2003: 81).

⁶⁸ Nilsen (1973: 66, 103) navodi kako uz pojedine glagole vrijedi i obrnuto, odnosno da je agens moguć samo ako je eksplicitno ili implicitno prisutno sredstvo (u dubinskoj strukturi) da bi se radnja mogla izvršiti. Nilsen (1973: 103) navodi da je tomu tako jer agens i sredstvo dijele svojstvo [+uzrok] te sredstvom upravlja agens.

⁶⁹ U pasivnim konstrukcijama sredstvo zadržava svoj padež (v. i Piper i dr. 2005: 261). Pasivizacija se ne može uzeti kao kriterij za razlikovanje dopune i dodatka jer i dodatak zadržava padež, što se vidi iz primjera (3.11).

(3.10) Prozor je razbijen kamenom.

(3.11) ?Juha je pojedena žlicom.

⁷⁰ Langacker (2008: 356, 2009: 350) navodi da prijenos sile (*transmission of force*) ide od agensa preko sredstva do pacijensa. Kada je agens uključen u profil, on dolazi na mjesto subjekta, a bez njega je na mjestu subjekta

moguće samo ako je sredstvo dopuna, odnosno ako mu je glagol dodijelio tematsku ulogu jer se konstituent koji nije dobio tematsku ulogu u D-strukturi ne može pomaknuti na mjesto s tematskom ulogom (v. Chomsky 1997: 46). U tim rečenicama agens postaje sintaktički dodatak (v. Thompson i Scheepers 2013), a semantički ostaje dopuna (v. Forker 2014: 29), no također se može odrediti i kao neobvezna dopuna, o čemu više riječi u poglavlju Instrumental uzročnika.

Ako u rečenici nema sredstva, odnosno naglasak je na pacijensu ili temi, ona se pomiče s mjesta objekta na mjesto subjekta (3.13):

(3.13a) Prozor je razbijen.

(3.13b) Prozor se razbio.

Dowty (1991), pošavši od semantičkih obilježja sudionika⁷¹, zaključuje da će u rečenici dopuna s najviše svojstava proto-agensa biti leksikalizirana kao subjekt, a s najviše svojstava proto-pacijensa kao objekt. Ako su u rečenici prisutni agens i sredstvo, agens će doći na mjesto subjekta jer ima više svojstava proto-agensa, dok sredstvo ima manje svojstava proto-pacijensa zbog čega će na mjesto objekta doći pacijens.

sredstvo koje je tada slično agensu jer zahvaća pacijensa i izvor je energije. Kada je naglasak na promjeni stanja pacijensa, pacijens postaje subjekt (Langacker 2008: 369).

⁷¹ Dowty (1991) smatra da su tematske uloge stupnjevite i tematska uloga pridružena dopuni razlikuje se s obzirom na to koliko je blizu prototipne uloge, stoga on uvodi dvije temeljne tematske uloge pomoću kojih opisuje odabir dopuna: proto-agens i proto-pacijens.

Svojstva su proto-agensa (Dowty 1991: 572):

1. voljna uključenost u događaj ili stanje;
2. osjećaj i/ili percepcija;
3. uzrokovanje događaja ili promjene stanja drugoga sudionika;
4. pokretanje u odnosu na drugoga sudionika;
5. postojanje neovisno o događaju.

Svojstva su proto-pacijensa:

1. doživljava promjenu stanja;
2. rastuća (inkrementalna) tema;
3. zahvaćen radnjom drugoga sudionika;
4. nepokretan u odnosu na kretanje drugoga sudionika;
5. ne postoji neovisno o događaju ili uopće.

Ako dvije dopune imaju podjednak broj svojstava jedne i druge uloge, obje mogu biti leksikalizirane kao subjekt i kao objekt. U slučaju trovalentnih glagola dopuna s najviše svojstava proto-pacijensa bit će leksikalizirana kao izravni objekt, a ona s manje kao neizravni.

Nilsen (1973: 110) navodi da su ljudi najbolji kandidati za agensa, ali nisu dobri kandidati za sredstvo, dok su dijelovi tijela, odnosno imenice sa značenjem neotuđive posvojnosti dobri kandidati za sredstvo, od kojih su još bolje stvari koje su odvojene od tijela (npr. *ključ, čekić*). Uočava da institucije (npr. *vlada*) i određene profesionalne skupine (*predsjednik, poljoprivrednik*) imaju određeni stupanj instrumentalnosti.

No ne mogu sva sredstva doći na mjesto subjekta, kao što se ne mogu ni javiti uz sve glagole, pa tako mnogi autori tu pojavu objašnjavaju razlikom između sredstva koje je dio uzročnoga lanca na čelu s agensom i ono koje to nije. Kamp i Rossdeutscher (1994: 143ff)⁷² razlikuju sredstva (*Instrument*) i sredstva uzročnike (*Instrument Causers*), koji nastavljaju djelovati samostalno nakon što ih agens pokrene i mogu se javiti na mjestu subjekta, a od toga u svojoj analizi polaze i Alexiadou i Schafer (2006). Slično navode Levin i Rappaport (1988), Ono (1992) i Levin (1993) razlikujući posredničko sredstvo (*intermediary instrument*), koje može izvoditi radnju samostalno, i pomoćno (*facilitating instrument*), koje prema Levin i Rappaport (1988: 1071–1072) i Levin (1993: 80) ne može biti na mjestu subjekta. Ono (1992) smatra da je kompatibilnost glagola i vrste sredstva određena leksičkim svojstvima glagola i imenice koja označuje sredstvo. Ivić (2002), pozivajući se na određenje prototipnih sredstava koje navode autorice Rappaport Hovav i Levin (2001) i oslanjajući se i na Wierzbicku (1980), koja smatra da su važna svojstva sredstva, navodi da će sredstvo biti na mjestu subjekta ako se želi naglasiti njegovo svojstvo, tj. kvaliteta pri obavljanju funkcije (*Taj nož reže dobro.*). No to da je riječ o najboljem kandidatu za obavljanje određene radnje, nije dovoljno da bi bio na mjestu subjekta, nego treba biti takvo da bez njega radnja nije moguća, odnosno riječ je o „predmetu koji je svojom teličnom specifikacijom predodređen za uključenost u nečije ciljno delovanje, tako da je za učinak toga delovanja i taj predmet (...) odgovoran” (Ivić 2002: 20). Ako je naglasak na agensu, on će biti na mjestu subjekta, no ako se naglasak stavlja na kvalitetu predmeta pomoću kojega se radnja obavlja, onda on može doći na mjesto subjekta (3.16):

(3.16) Taj nož dobro reže.

(3.17) *Taj štap dobro udara.

Ivić (2002: 18) navodi da je rečenica (3.17) neovjerena jer se može udarati bilo čime, odnosno štap nije predodređen za tu funkciju.

⁷² Kamp i Rossdeutscher (1994: 143ff) navode primjere u kojima razlikuje dvije vrste sredstva, odnosno sredstvo koje djeluje samostalno nakon što ga agens pokrene ili primijeni (3.14) i sredstvo koje samo pomaže agensu da izvrši radnju (3.15).

(3.14) Liječnik je izliječio pacijenta kamilicom.

(3.15) Liječnik je izliječio pacijenta skalpelom.

Ostavljaju otvorenim pitanje je li riječ o dvjema podvrstama jedne tematske uloge ili o različitim tematskim ulogama.

U okviru gramatike uloga i referenci Van Valin i LaPolla (1997) i Van Valin (2005)⁷³ također razlikuju sredstvo koje je uzročnik i uz agensa ili efektor uzrokuje promjenu stanja te može postati subjekt (3.18), i obično sredstvo (*implement*), koje ne može postati subjekt jer nije dio uzročnoga lanca te tako nije ni dopuna glagola. Primjerice, sredstvo uz glagol *jesti*⁷⁴ nije dopuna toga glagola, nego glagola *upotrijebiti* (3.19) (Van Valin 2005: 59):

(3.18) Leslie shattered the window with a rock.

Leslie je razbila prozor kamenom.

[**do_** (Leslie, Ø)] CAUSE [[**do_** (rock, Ø)] CAUSE [INGR **shattered_**
(window)]]

(3.19) Chris ate the soup with a spoon.

Chris je pojeo juhu žlicom.

do_ (Chris, [**eat_** (Chris, soup) \wedge **use_** (Chris, spoon)])

Koeing i dr. (2008: 208ff) smatraju da uzročnost nije dovoljan uvjet da se sredstvo pomakne na mjesto subjekta te navode primjer (3.20):

(3.20a) Joe swept the office with a broom.

Joe je pomeo ured metlom.

(3.20b) */??The broom swept the office.

*/?? Metla je pomela ured.

Smatraju da bi bilo preciznije reći da su različiti odnosi u pitanju, odnosno mora postojati prava uzročna veza između agensa, sredstva i pacijensa, tako da je odnos između agensa i sredstva uvjet za promjenu stanja pacijensa (primjerice, ključ koji otvara vrata mora biti na

⁷³ U okviru gramatike uloga i referenci (Van Valin i LaPolla 1997, Van Valin 2001, 2005) razlikuju se makrouloge opći vršitelj (*actor*) i opći trpitelj (*undergoer*). Agens je prototipni opći vršitelj, a pacijens opći trpitelj. Prvi uzročnik, odnosno efektor dobiva makroulogu općega vršitelja, a sredstvu se ne pripisuje makrouloga jer je zauzeta, on je potencijalni vršitelj koji nije izabran za vršitelja (Van Vallin i LaPolla 1997: 378). Agens djeluje voljno, odnosno s određenim ciljem, no radnju može vršiti netko tko ne djeluje voljno ili namjerno, stoga se ne može smatrati agensom. Van Valin i LaPolla (1997: 85) zbog toga uvode ulogu efektora koji obuhvaća sudionika koji vrši radnju bilo namjerno ili ne.

⁷⁴ Ivić (1954: 28–29) u vezi s glagolom *jesti* navodi da je značenjski složen, pa ako imamo na umu radnju koja se izvodi odgovarajućim organima (usta, zubi), tada prinošenje hrane predstavlja tek „pripremi deo realizacije prave fiziološke radnje” (Ivić 1954: 28) i riječ je o dodatku, a ako imamo na umu trenutak unošenja hrane u usta, riječ je o dopuni. Budući da značenje glagola *najesti se* ne uključuje dio procesa kada se hrana stavlja u usta, uz njega se ne može javiti instrumental. Od razlikovanja tih dvaju značenja polazi i Veyrenc (1971: 133) u svojoj analizi.

određenom mjestu i kretati se). S druge strane, upotreba određenoga sredstva može samo pomoći agensu da bolje izvrši radnju (npr. *gledati dalekozorom*). Samo u prvom slučaju odnos između agensa i sredstva uzrokuje promjenu na pacijensu.

Van Valin (2001: 94, 159) i mnogi drugi (npr. Ibáñez Cerda 2008) smatraju ovaj test ključnim za razlikovanje dopune i dodatka.

(3.21a) The boy broke the window (with a rock).

Dječak je razbio prozor (kamenom).

(3.21b) The rock broke the window.

Kamen je razbio prozor.

(3.22a) The girl ate the pasta (with a fork).

Djevočica je jela tjesteninu (vilicom).

(3.22b) *The fork ate the pasta.

*Vilica je jela tjesteninu.

Van Valin (2001: 94) navodi da u primjerima (3.21) i (3.22) sredstvo nije obvezno, ali u primjeru (3.21) riječ je o semantičkoj dopuni glagola, a u primjeru (3.22) o dodatku. Leksički unosak glagola *break* određuje da je sredstvo obvezno ako agens nije ostvaren, dok uz glagol *eat* to ne vrijedi. Također se sredstvo ne može javiti ako uz glagol *break* nije izražen pacijens.

Pojava da se sredstvo s uzročnom ulogom može pomaknuti na mjesto subjekta ako nije izražen agens, nije univerzalna. Van Voorst (1988) i Guilfoyle (2000) objašnjavaju da se engleski i nizozemski⁷⁵ razlikuju po tome što je u nizozemskom subjekt, odnosno vanjski argument povezan s pokretačem događaja (uzročnikom), a u engleskom sa sudionikom koji vodi događaj prema njegovu ostvarenju, ali nije nužno pokretač.

(3.23a) *De sleutel opende de deur.

(3.23b) The key opened the door.

Ključ je otvorio vrata.

(3.24a) *De steen brak het raam.

⁷⁵ Guilfoyle (2000: 66) navodi da se irski na isti način odnosi prema subjektu kao i nizozemski. Van Valin i LaPolla (1997: 121, 141) za jezike lakhota i jakaltek navode da na mjestu subjekta mogu biti samo živa bića ili kvazi-živa, prema tome sredstvo nikada ne može biti subjekt.

(3.24b) The stone broke the window.

Kamen je razbio prozor.

Primjer (3.23a) neovjeren je jer ključ nije pokretač događaja, ali je važan za ostvarenje događaja, zbog čega može biti na mjestu subjekta u engleskom jeziku (3.23b). Isto vrijedi i za primjer (3.24).

S druge strane, pojedina sredstva ne mogu ni u jednom tipu jezika doći na mjesto subjekta ako je izostavljen agens (3.25). Van Voorst (1988: 46) uočio je da je u nizozemskom moguće da na mjesto subjekta dođe sredstvo ako je izostavljen objekt, odnosno tema (3.26a), što nije moguće u engleskom (3.26b), pa tako ni u hrvatskom:

(3.25a) *Deze lepel eet de soep lekker.

(3.25b) *This spoon eats the soup well.

*Ova žlica jede juhu dobro.

(3.26a) Deze lepel eet lekker.

(3.26b) *This spoon eats well.

*Ova žlica jede dobro.

No to ne vrijedi ako agensa i sredstvo povezuje odnos uzročnosti i pomicanjem sredstva na mjesto subjekta želi se staviti naglasak na njegova svojstva, o čemu je već bilo riječi (3.16).

S obzirom na sve rečeno, pojedini su se autori zapitali je li u tim slučajevima sredstvo ipak agens. Schlesinger (1989) zaključio je da se agens⁷⁶ ne može ograničiti samo na živo i voljno te da je riječ o stupnjevitijoj kategoriji, a prototipnomu agensu i sredstvu zajedničko je da pokreću radnju, odnosno uzročnici su.⁷⁷ Ono što se tradicionalno smatra sredstvom može se smatrati agensom ako se zadovolji jedan od dvaju kriterija prirodnosti (*naturalness condition*):

⁷⁶ Lee (1971), slijedeći Fillmorea (1968), zatim Lakoff (1968), Nilsen (1973) i dr. agensa povezuje s namjerom, stoga su za tu ulogu najbolji kandidati bića koja mogu misliti i stvari koje se mogu samostalno kretati. O agensu v. i Delancey 1984, Grimm 2013.

⁷⁷ Davis i Koenig (2000) također smatraju da je od svih obilježja proto-agensa za određivanje subjekta najvažnija uzročnost, a Schütze (1995: 127) napominje da je nužno da agens djeluje voljno da bi se moglo javiti sredstvo.

1. Ako događaj nije pokrenuo čovjek ili je agens nepoznat ili nije više prisutan, sredstvo koje omogućuje izvođenje radnje može stajati na mjestu subjekta, primjerice (3.27–3.28):

(3.27) The World War II mine wounded him when he stepped on it.

Mina iz Drugoga svjetskog rata ranila ga je kada je nagazio na nju.

(3.28) A fence barred his access.

Ograda mu je spriječila prilaz.

U primjerima (3.27–3.28) veza između agensa i sredstva neizravna je u trenutku opisanom u rečenici.

2. Radnja ovisi o sredstvu koje mora imati određena svojstva da bi se radnja mogla izvesti, primjerice (3.29):

(3.29) This spray kills the cockroaches instantly.

Sprej ubija žohare trenutačno.

Rečenice će biti manje prihvatljive, odnosno prirodne ako je agens prisutan i govornik ne želi svrnuti pozornost s njega.

Budući da je riječ o stupnjevitj kategoriji, najboljim kandidatom za agensa među sredstvima Schlesinger (1989: 193) smatra strojeve koji su bliži prototipnomu agensu što su njihova struktura i mehanizmi složeniji (3.30). Za primjer (3.31) navodi da je prihvatljiv samo u određenom kontekstu.

(3.30) The dishwasher cleaned the dishes.

Perilica je oprala posuđe.

(3.31) The rag cleaned the dishes.

?Spužva je oprala posuđe.

U hrvatskom jeziku složen mehanizam može biti izražen prijedložnim izrazom (3.32a, b) te može biti na mjestu subjekta ako je dovoljno da agens pokrene mehanizam, a stroj dalje djeluje sam (3.32b). No u primjeru (3.33b) računalo ne može biti na mjestu subjekta jer je potreban agens koji će pisati, a računalo je samo pomoćno sredstvo. U obama je primjerima

riječ o sredstvu, ali je naglasak na mjestu. U tim primjerima nije riječ o dopuni, nego o dodatku jer nedostaje odnos uzročnosti.

(3.32a) Ana je oprala posuđe u perilici / ?perilicom.

(3.32b) Perilica je oprala posuđe.

(3.33a) Ana je napisala esej na računalu / *računalom.

(3.33b) *Računalo je napisalo esej.

S ovim testom povezan je i test konjukcije prema kojemu se iste tematske uloge mogu spojiti sastavničkim veznikom te taj test pokazuje da su agens i sredstvo dvije različite tematske uloge (*John and a hammer broke the window*. 'John i čekić razbili su prozor.', v. Fillmore 1968: 43). Schlesinger smatra da su i sredstva na mjestu subjekta agens, no razlikuju se od pravoga agensa u stupnju agentivnosti.

Zaključimo da je nužno razlikovati sredstva koja su uzročno povezana s agensom i mogu doći na mjesto subjekta od sredstava koja nemaju tu mogućnost, odnosno samo pomažu agensu da izvrši radnju i tako je modificiraju, ali nisu nužna za njezino ostvarenje. Sredstvo može biti na mjestu subjekta u rečenicama bez objekta ako je riječ o sredstvu predodređenu baš za tu funkciju i naglasak se želi staviti na njegova svojstva.

3.2.2. Test ponovljivosti

Često se kao kriterij za razlikovanje dopune i dodatka uzima ponovljivost (*iterativity*) prema kojemu se dopune ne mogu nizati jedna do druge (bez veznika) (3.34a), dok dodatci mogu (3.35).

(3.34a) *Reže bebine nokte priborom za nokte škaricama.

(3.34b) Reže bebine nokte priborom za nokte, odnosno škaricama.

(3.35) Reže bebine nokte škaricama petkom poslije kupanja.

U primjeru (3.34) riječ je o sredstvu koje uzročno povezano s agensom, no taj test ne prolaze ni pomoćna sredstva (3.36), stoga nije dovoljno pouzdan za razlikovanje sredstva kao dopune i dodatka:

(3.36) *Jela je varivo priborom za jelo vilicom.

Nizanje istovrsnih dodataka ima određeno semantičko ograničenje, tako Verspoor (1997: 66) zaključuje da se dodatci koji izražavaju, primjerice, vrijeme radnje mogu nizati ako imaju različite opsege značenja. Ističe da dodatak koji slijedi treba sadržavati informaciju koju daje prethodni dodatak. Zbog toga je moguće reći: *Naći ćemo se sutra ujutro u 9 sati*, ali nije moguća sljedeća rečenica: **Naći ćemo se sutra u 9 sati u 6 sati*.⁷⁸ Slično je Brunson (1993) zaključila za dodatke koji izražavaju mjesto radnje koji se mogu nizati samo ako imaju različit stupanj specifičnosti, primjerice u hrvatskom *Naći ćemo se u Zagrebu na Cvjetnom.*, no pokazuje da to nije moguće za sredstva (3.37) (Brunson 1993: 23):

(3.37) *Mary cut the meat with a tool with a saw.

*Mary reže meso alatom pilom.

Ako se sredstvo već nalazi na mjestu subjekta, nije ga moguće dodati, što pokazuje također da nije riječ o dodatku jer je sredstvu na mjestu subjekta dodijeljena tematska uloga na mjestu na kojem je uvršten u strukturu (3.38):

(3.38) *The explosion killed Harry with dynamite.

*Eksplozija je ubila Harryja dinamitom.

Schlesinger (1989: 197) u vezi s tim zaključio je da se neživi objekti koji su nisko na ljestvici agentivnosti ne mogu koristiti drugim objektima za vršenje radnje, primjerice (3.39):

(3.39) *The rifle wounded the president with two bullets.

*Puška je ranila predsjednika dvama metcima.

No primjeri (3.40a–3.40b) mogući su, što Fillmore (1968: 44) objašnjava time da je riječ o dijelu auta i da nije narušeno pravilo da se samo jedan član iste kategorije može ostvariti u rečenici:

⁷⁸ Na primjeru rečenice *Sam kicked a ball in the morning at 10 o'clock*. Verspoor (1997: 66) zaključila je: „we see that temporal adjuncts can only be iterated if the information conveyed by a given adjunct is contained in the information conveyed by previous adjuncts”.

(3.40a) The car broke the window with its fender.⁷⁹

Auto je razbio prozor svojim branikom.

(3.40b) The car's fender broke the window

Branik auta razbio je prozor.

U primjeru (3.40b) na mjestu je subjekta cijelo sredstvo, dok u primjeru (3.40a) „posjednik” je subjekt, a dio posjednika, odnosno posjedovano izraženo je instrumentalom.

Lakoff (1968) koristi se ovim testom kao dokazom da je riječ o dodacima te navodi ograničenje (povezano s testom *učiniti isto*) prema kojemu se uz glagol *use*, odnosno *upotrijebiti* ne može javiti priložna oznaka sredstva. Više je autora prihvatilo ovaj test kao dokaz da je riječ o dopuni. Test ponovljivosti glavni je kriterij za određivanje dopune u okviru LFG-a. Tako Bresnan (1982: 165) smatra da u primjeru *John escaped from prison with dynamite*. skupina *with dynamite* jest dopuna jer se ne može ponavljati: **John escaped from prison with dynamite with a machine gun*.

3.2.3. Test *učiniti isto (do so)*

Test o kojem se često raspravlja u literaturi (npr. Levin i Rappaport 1988, Schütze 1995, Przepiórkowski 1999) jest test *učiniti isto (do so)* koji su predložili Lakoff i Ross (1976: 105), a prema kojemu se nestativni glagol i dopuna (odnosno izravni objekt, neizravni objekt i priložne oznake kojima se izražava cilj) mogu zamijeniti izrazom *do so (učiniti isto)* (3.42), dok dodatak ne može. Primjer (3.43b) neovjeren je jer je riječ o stativnom glagolu, a primjer (3.44b) jer nije moguće zamijeniti glagolsku skupinu čije su dopune različiti leksemi⁸⁰.

(3.42) John took a trip last Tuesday, and I'm going to do so tomorrow.

John je išao na izlet prošli utorak, a ja ću učiniti isto sutra.

(3.43a) Bill knew the answer, and Harry knew the answer, too.

⁷⁹ Fillmore (1968: 44) navodi da je rečenica neovjerena bez posvojne zamjenice, no Chomsky (1976: 176, fn. 44) navodi da nije nužna, s čime se slažem. Više o analizi Fillmoreove pretpostavke v. u Chomsky 1976: 175ff.

Čini mi se boljim primjer (3.41) od primjera (3.40):

(3.41a) Bicikl je uprljao zid prednjim kotačem.

(3.41b) Prednji kotač bicikla uprljao je zid.

⁸⁰ Schütze (1995: 107) zaključuje da ograničenja i mogućnosti testa proizlaze iz semantičkih ograničenja prije negoli iz sintaktičkih jer se mogu zamijeniti samo semantički potpune cjeline.

Bill je znao odgovor i Harry je znao odgovor, također.

(3.43b)*Bill knew the answer, and Harry did so, too.

*Bill je znao odgovor i Harry je učinio isto, također.

(3.44a) John loaded a sack onto the truck, and I did so, too.

John je natovario vreću na kamion i ja sam učinio isto, također.

(3.44b) *John loaded a sack onto the truck, and I did so on to the wagon.

*John je natovario vreću na kamion i ja sam učinio isto na vagon.

Prema tom testu pokazuje se da je instrumental s ulogom sredstva dodatak (Lakoff i Ross 1976: 106) jer ostaje izvan izraza *do so* (3.45):

(3.45) The army destroys villages with shells, but the airforce does so with napalm.

Vojska je uništila sela granatama, a ratno zrakoplovstvo učinilo je isto napalmom.

Przepiórkowski (1999) na primjerima iz poljskoga jezika pokazao je da se testom *učiniti isto* ne može pouzdano odrediti dopuna i dodatak, odnosno prema njemu će se sredstva, kao i prilozni vremena, mjesta i načina uvijek pokazati kao dodatci, dok se prema testu ponovljivosti sredstvo pokazuje kao dopuna.

3.2.4. Test *upotrijebiti* (*use test*)

Test *upotrijebiti* (*use test*) može se primijeniti samo na glagole koji izriču radnju.

Lakoff (1968) smatra da rečenice (3.46a) i (3.46b) imaju jednaku dubinsku strukturu⁸¹, što mu služi kao dokaz da je riječ o sredstvu kao dodatku koji je izvan VP-a i nije dio dubinske strukture uz glagol *rezati*, dok VP čini „rezati salamu”. Glagol *use* briše se i glavni glagol postaje *slice*.

(3.46a) Seymour sliced the salami with a knife.

Seymour je narezao salamu nožem.

(3.46b) Seymour used a knife to slice the salami.

⁸¹ Chomsky (1976: 81, fn. 15) ne odbacuje pretpostavku da glagol *use* (uz glagole *be*, *have* i dr.) jest semantički prazan i da se može izbrisati iz umetnute rečenice, no ne slaže se da rečenice koje navodi Lakoff imaju jednaku dubinsku strukturu (više u Chomsky 1976: 82–83).

Fillmore (1970) smatra da *use* i *with* dijele svojstvo uzročnosti, s tim da *use* ima i dodatno svojstvo namjere te smatra da taj test nije dobar za određivanje sredstva jer i prirodne sile mogu biti sredstva, a ne podliježu ovom testu. O prirodnim silama više u poglavlju Instrumental uzročnika.

Seymour je upotrijebio nož da nareže salamu / za rezanje salame.

Važno je naglasiti da se taj test može primijeniti samo kada agens čini što namjerno, odnosno uključena je voljna komponenta, stoga Lakoff (1968) iz svojega istraživanja isključuje događaje koji su se dogodili slučajno, poput rečenice (3.47a) koja ima značenje (3.47b).

(3.47a) I cut my finger with a knife.

Porezao sam svoj prst nožem.

(3.47b) I cut my finger on a knife.

Porezao sam svoj prst na nož.⁸²

Van Valin i LaPolla (1997: 121), Van Valin (2005: 59) koriste se ovim testom kako bi razlikovali sredstvo s uzročnom ulogom od običnoga sredstva, a isto tako Jolly (1993: 298) naglašava da je parafraza moguća samo kada sredstvo nije dio uzročnoga lanca. U primjerima (3.48a–3.49a) sredstvo nema uzročnu ulogu zbog čega se može parafrazirati na sljedeći način (3.48b–3.49b):

(3.48a) Abdul ate the cereal with a spoon.

Abdul je (po)jeo žitarice žlicom.

(3.48b) Abdul ate the cereal, using a spoon.

Abdul je jeo žitarice koristeći se žlicom/upotrijebivši žlicu.

(3.49a) Tanisha looked at the comet with a telescope.

Tanisha je gledala komet teleskopom.

(3.49b) Tanisha looked at the comet, using a telescope.

Tanisha je gledala komet koristeći se teleskopom/upotrijebivši teleskop.

U tim primjerima sredstvo je zapravo dopuna glagola *use*, a ne glagola *eat* i *look*, stoga su u primjerima (3.48b–3.49b) *with a spoon* i *with a telescope* dodatci.

U vezi s prikazanim testovima može se zaključiti da nisu čisto sintaktički, što se očituje u tome što test pomicanja sredstva na mjesto subjekta uzima uzročnost kao ključnu za

⁸² Nilsen (1973: 109) navodi da je razlika između rečenica *The farmer cut himself with the mower.* i *The farmer cut himself on the mower.* ta da je u prvoj rečenici on upravljao kosilicom, a u drugoj nije. To pokazuje i na primjeru *John cut himself on the corner of the house.* i **John cut himself with the corner of the house.* gdje rub kuće ne može biti kontroliran.

razlikovanje sredstva kao dopune i kao dodatka. Prema testu ponovljivosti i uzročno povezana sredstva i pomoćna sredstva, odnosno ona koja mogu biti na mjestu subjekta i ona koja ne mogu, pokazuju se kao dopune, dok se prema testu *učiniti isto* određuju kao dodatci. Iz toga se vidi da testovi daju kontradiktorne rezultate i nisu u potpunosti pouzdani, no njima se može služiti u nedostatku pouzdanijih kriterija. Pojedini autori ističu da se pouzdanim kriterijem mogu smatrati semantički kriteriji, o čemu slijedi, no protivnici takva pristupa mogli bi prigovoriti da se tako previše oslanja na intuiciju i nedostaje egzaktnost.

3.3. Semantički kriteriji

Schütze (1995: 132) navodi da ako se argumentnost shvati kao primarno semantička kategorija, mora se zaključiti da su sredstva dopune, unatoč tomu što pokazuju sintaktički testovi. Naime, postoje sintaktički testovi koji pokazuju da je sredstvo dopuna, no i oni koji pokazuju da je dodatak, ali ne postoji nijedan semantički test koji u tom slučaju pokazuje da je riječ o dodatku.

Nilsen (1973: 31) u vezi sa sintaktičkim testovima zaključuje da je problem taj što jezikoslovci odbacuju sintaktički test ako pokaže rezultat koji se ne poklapa s njihovom intuicijom. S obzirom na to da na intuiciju utječe semantika, smatra da bi bilo učinkovitije da se semantički padeži povežu izravno sa semantičkim svojstvima, a ne sa sintaktičkim testovima. Osim navedenoga Nilsen (1973: 88–89, 122) navodi i druge prednosti čisto semantičkih testova, primjerice da se isti kriteriji mogu primijeniti na sve jezike, isti se test može primijeniti za sve padeže i mogu se lakše uočiti odnosi među padežima. Zaključuje da je moguće objasniti određene sintaktičke pojave poznavanjem semantičkih svojstava, no nije moguće objasniti semantičke činjenice samo poznavanjem sintakse „because the syntax is only an incomplete and very idiosyncratic representation of the semantic base”. Wierzbicka (1980) također smatra da se samo preko semantičkih kategorija mogu definirati sintaktičke kategorije. Slažem se da je sintaksa nepotpuna bez semantike, ali semantika bez sintakse također nije potpuna i ne objašnjava kako se kodira poruka koja se želi prenijeti. Stoga se u proučavanju padeža ne može osloniti samo na semantiku ili samo na sintaksu jer se u obama slučajevima ne dobiva potpuna slika. Sintaksa i semantika čine krug, tako da bismo odredili značenja primjerice instrumentala, gleda se na kojem se mjestu nalazi, odnosno gramatičke odnose među rečeničnim članovima, potom je li riječ o aktivnoj ili pasivnoj rečenici i dr., a da

bismo sa sigurnošću odredili je li riječ o dopuni ili dodatku, polazi se od značenja glagola i same imenske skupine.

Kao što je već rečeno, mnogi autori smatraju da određivanje sredstva kao dopune ili dodatka ovisi o značenju samoga glagola. Tako Ivić (1954) polazeći od semantičkih kriterija, odnosno od značenja glagola i odnosa između agensa i sredstva, odnosno vršitelja radnje i pojma u funkciji sredstva, razlikuje instrumental provodnika (*sprovodnik*), koji je dopuna, i instrumental omogućivača, koji je dodatak. Najvažniji kriterij za razlikovanje provodnika od omogućivača jest pitanje jedinstva sa subjektom, koje je obvezno za provodnika. Provodnik ovisi o značenju glagola, odnosno glagol određuje koji se predmet ili organ može javiti kao provodnik te u trenutku vršenja radnje čini cjelinu s agansom.⁸³ To su: 1. organi koji su integralni dio vršitelja radnje i zastupaju ga u vršenju radnje, primjerice *mahati rukom*⁸⁴, 2. predmeti koji nisu integralni dio subjekta, ali čine cjelinu u trenutku vršenja radnje, primjerice *rezati nožem*, 3. materijal nužan za ostvarenje odgovarajuće radnje, koji se razlikuje od prvih dviju skupina po tome što pojam označen instrumentalom ne vrši radnju skupa s agansom, nije njegov integralni dio ili privremeno njegov dio u trenutku vršenja radnje, nego se radnja vrši nad tim pojmom i zbog toga rezultira promjenom stanja drugoga pojma (*puniti čardak kukuruzom*). Predmeti s ulogom provodnika imaju točno određenu funkciju (primjerice, nož da reže) i njima se koristi za baš tu funkciju. O značenju samoga glagola ovisi koji će se predmeti naći u ulozi provodnika. Oprimjeruje tu tezu glagolima *udariti*, čije značenje dopušta velik broj organa i predmeta u ulozi provodnika, *sjeći*, koji dopušta ograničen broj predmeta i specificira predmet svojstvom *oštar*, a još je ograničeniji broj organa u ulozi

⁸³ Piper i dr. (2005: 261–263), također polazeći od jedinstva agensa i sredstva u trenutku vršenja radnje, razlikuju provodnički i omogućivački instrumental. Instrumental provodnika, odnosno realizatora radnje definiraju kao „instrument / sredstvo / oruđe kojim agens vrši radnju stavljajući ga u akciju koja je jednaka izvođenju same radnje”. Tom vrstom instrumentala smatraju:

1. organe koji su integralni dio tijela;
2. predmet koji je dio cjeline s agansom u trenutku vršenja radnje (*sjeći, pisati, podmazivati*);
3. prijevozno sredstvo uz glagole kretanja koje je dio cjeline s agansom u trenutku vršenja radnje (*voziti se, prevoziti*);
4. apstraktni pojam iskazan odglagolskom imenicom koja je kondenzator instrumentalne surečenice s veznikom *time što* ili *tako što* (*kazniti koga zabranom – time što mu je zabranjeno*);
5. uz glagole *kleti se* te psihološke glagole, *obratiti se*.

Od Ivić (1954) razlikuju se po tome što dopunom smatraju i omogućivački instrumental koji ne čini cjelinu s agansom, nego je samo pomoćno sredstvo u vršenju radnje. Piper i dr. (2005: 526) sve glagole kojima je potrebno sredstvo da bi se izvršila radnja smatraju fakultativno trovalentnima jer se instrumentalna dopuna može ispustiti.

⁸⁴ U vezi s ovom skupinom Belaj i Tanacković Faletar (2014: 460) uočavaju konceptualnu metonimiju CJELINA ZA DIO u kojoj „ruka agentitivnoga trajektora predstavlja aktivnu zonu unutar veće cjeline i njezino je kretanje profilirano na konceptualnoj razini”.

provodnika uz glagole koji označuju kakvu fiziološku radnju (*piti, gutati, vidjeti*) ili radnju psihološke prirode (*uvidjeti, poznati*).

Nadalje, Ivić (1954) navodi da upotreba omogućivača nije obvezno određena samim značenjem glagola, no postoji malen broj glagola uz koje pojava omogućivača ovisi o značenju glagola, poput *dobiti, primiti, poslati, javiti*, koji izražavaju radnju za čije ostvarenje nije potrebna prisutnost provodnika, ali se za realizaciju radnje dopušta upotreba različitih pomoćnih sredstava. Oni podrazumijevaju da se radnja vrši posrednim putem, a ne osobno, tako da agens i sredstvo ne čine cjelinu u trenutku vršenja radnje (npr. *poslati pismo avionom* za razliku od *pisati pismo perom* gdje je riječ o provodniku). Omogućivači se mogu parafrazirati pomoću izraza *na osnovi, uz upotrebu, služeći se, pomoću, preko* ili zamijeniti prilogom te izražavaju okolnosti vršenja radnje (*Poručila mu je pismo = pismom, preko pisma*). „Realizovani glagoli nose u svome potencijalu obavezno načinski pratilački momenat bez obzira da li ga otkrivaju u rečenici kakvom rečju ili ne. I načinski pratilački momenat zavisi unekoliko od prirode glagolskog značenja” (Ivić 1954: 16). No način vršenja radnje ne ovisi samo o glagolu, nego i o subjektu i njegovu odnosu prema vršenju radnje, a glagol ograničuje izbor načina vršenja radnje (primjerice *jesti se može halapljivo, brzo, polako, ali ne može ukrivo*). Uloga omogućivača identificira se pitanjem *Kako?*, odnosno Ivić (1954: 16) proširuje pitanje *Kako se uspijeva da...?*. Također priložne odredbe karakterizira suprotstavljanje, primjerice *dobiti moljakanjem* nasuprot *dobiti bez moljakanja, dobiti strpljenjem*.

Sredstva je podijelila i Staniševa (1958) s obzirom na uključenost subjekta, odnosno agensa u radnju, tako razlikuje instrumental oruđa koji izražava uz pomoć kakva predmeta ili dijela tijela subjekt nanosi promjenu na objekt i instrumental sredstva uz koji subjekt djeluje minimalno, odnosno predmet ispunjava volju čovjeka koji vrši radnju pomoću njega. Također razlikuje i pomoćni materijal, o čemu će više biti riječi. Mrázek (1964) razlikuje izravna i posredna sredstva koja se razlikuju po tome što između subjekta, izravnoga sredstva i rezultata radnje postoji tijesna, neposredna veza, dok ona izostaje kod posrednoga sredstva.

Važnost značenja glagola ističe i Schütze (1995: 128) koji navodi da se uloga sredstva ne može promatrati izolirano, nego u odnosu na glagol jer on semantički pretpostavlja postojanje sredstva. Važno je svrnuti pozornost na istraživanje Koeinga i dr. (2003) koji su poseban naglasak stavili na značenje glagola pri određivanju dopune i dodatka. Koenig i dr. (2003)

smatraju da ne postoje pouzdani testovi kojima se mogu razlikovati dopuna i dodatak⁸⁵, zbog čega predlažu semantička svojstva kojima se određuje stupanj leksičke kodiranosti sudionika u leksičkoj reprezentaciji glagola. Uvode dva semantička kriterija: kriterij semantičke obveznosti (*semantic obligatoriness*) i kriterij semantičke specifičnosti (*semantic specificity*). Prvi kriterij određuje da se događaj ne može ostvariti bez određenoga sudionika, no taj kriterij nije dovoljan jer se nijedna radnja ne može ostvariti bez odvijanja u određenom prostoru i vremenu, stoga bi se sve vremenske i prostorne oznake trebale smatrati dopunama.⁸⁶ Zbog toga uvode dodatni kriterij – kriterij semantičke specifičnosti – prema kojemu se odabiru sudionici koji su važni i semantički i sintaktički za svaki pojedinačni glagol, ali i semantičku skupinu kojoj glagol pripada. Koenig i dr. (2003: 73) ističu da dopune imaju dodatna značenjska obilježja koja ovise o glagolu. Uzmimo primjer agensa koji uz glagol *pjevati* uključuje mogućnost proizvodnje glasa, a uz *pisati* proizvodnju pisanoga teksta. Dakle, glagol određuje dodatna značenjska obilježja sudionika koji ne dijele ta obilježjima s glagolima koji pripadaju drugoj semantičkoj skupini. S druge strane, tematske uloge mjesta i vremena ne pomažu u razlikovanju glagola jer se mogu javiti uz glagol neovisno o njegovu značenju, odnosno neovisno o semantičkoj skupini kojoj pripada te su zajednički većini glagola.⁸⁷ Ako sudionik ispunjava ta dva kriterija, bit će dopuna semantički, no ne može se pouzdano znati je li i sintaktički dopuna jer se ne moraju poklapati, a to Koenig i dr. (2003: 75) smatraju da ovisi o obliku glagola (pasiv i dr.). Semantička obveznost provjerava se odgovorom na pitanje: „Opisuje li glagol situaciju u kojoj sudionik mora, može ili ne može koristiti se drugim sudionikom (aktantom) da bi izveo radnju?”^{88,89} Ako se agens mora koristiti

⁸⁵ Terminološki razlikuju argument (*argument*) i adjunkt (*adjunct*) kao semantičku kategoriju, a dopunu (*complement*) i modifikator (*modifier*) kao sintaktičku. U opisivanju njihova istraživanja koristit će se nazivima dopuna i dodatak jer smatram da neće unijeti zbrku s obzirom na to da se u istraživanju bave tim kategorijama kao semantičkim.

⁸⁶ Van Valin (2001: 94–95) navodi da se prijedložna dopuna s ulogom mjesta razlikuje od dodatka po tome što dopuna specificira mjesto jednoga sudionika, najčešće teme, a ne cijeloga događaja. Tako je u primjeru (3.50) riječ o dopuni, a u primjeru (3.51) o dodatku koji specificira gdje se nalaze oba sudionika, no nije semantička dopuna glagolu.

(3.50) Kim sat on the sofa.

Kim je sjela na sofu.

(3.51) Dana read The New York Times in the kitchen.

Dana čita The New York Times u kuhinji.

⁸⁷ No valja naglasiti da mjesto koje je izraženo instrumentalom (*hoda ulicom*) ipak u sebi nosi određenu specifičnost, o čemu će više riječi u poglavlju Prostorni instrumental.

⁸⁸ „Does the verb describe situations in which one participant must, can, or cannot use another participant to perform an action?” (Koenig i dr. 2003: 79).

⁸⁹ Pitanje je bilo dio istraživanja u kojem su autori na temelju odgovora odredili sredstvo kao dopunu ili dodatak te se pokazalo da uz manje od 30% glagola semantički obvezno sredstvo, koje sintaktički odgovara dopuni, ispitanici smatraju obveznim, dok semantički obvezne sudionike koji se smatraju dodatcima, kao što su mjesto i vrijeme, ispitanici su označili uz više od 90% glagola kao obvezne.

sredstvom, tada je sredstvo dio značenja glagola. Ako se agens može koristiti sredstvom, ali ga glagol ne zahtijeva svojim značenjem, tada nije dopuna. No to pitanje može pomoći u semantičkom razlikovanju obvezne dopune i dodatka, ali je upitno je li činjenica da se jedan sudionik radnje može koristiti drugim da bi izveo radnju dovoljna za razlikovanje neobvezne dopune i dodatka.

Koeing i dr. (2008) smatraju da su glagoli koji moraju ili mogu imati sredstvo uza se značenjski kompleksniji od drugih⁹⁰ jer se radnja može analizirati na tri poddogađaja, odnosno situacije:

s₁ – sudjeluju agens i sredstvo;

s₂ – sudjeluju sredstvo i pacijens tako da sredstvo djeluje na pacijensa;

s₃ – sudjeluju pacijens i sredstvo tako da se pacijens mijenja.

To oprimjeruju na situaciji rezanja:⁹¹

s₁ – agens upravlja sredstvom rezanja, npr. nožem,

s₂ – sredstvo dolazi u kontakt s pacijensom,

s₃ – rezanje pacijensa.

Ipak upozoravaju na to da se ne mogu svi glagoli koji uključuju sredstvo podijeliti na tri poddogađaja (npr. glagol *hit* ima samo dva, s₁ i s₃). Suprotnoga su mišljenja Rappaport i Levin (1998) koje smatraju da je moguća samo jedna uzročna veza, dok Wierzbicka (1980) smatra da je riječ o jednom događaju s dvama aspektima. Naime, Wierzbicka (1980) navodi da je točna Fillmoreova (1968)⁹² definicija sredstva kao padeža nežive sile ili objekta koji je uzročno uključen u radnju ili stanje izraženo glagolom, no treba je precizirati jer nije dovoljno

⁹⁰ Koeing i dr. (2008) pomoću sintaktičkih testova napravili su popis glagola koji uključuju sredstvo, točnije uvršteni su samo oni glagoli koji omogućuju sljedeće preoblike: a) X V-ed Y with Z, b) X used Y to V (usp. Lakoff 1968). Te su glagole podijelili u skupine na temelju njihova značenja i na temelju toga na koliko se poddogađaja može razložiti radnja koju opisuju, odnosno prema tome mora li se uz njih javiti sredstvo (obvezni) (500 glagola) ili može (fakultativni) (1400 glagola).

⁹¹ Slično su opisali Van Valin i LaPolla (1997: 85): 1. početna situacija: pacijens je cjelovit, nerazrezan/neporezan; 2. radnja: agens reže pacijensa koristeći se sredstvom, 3. završna situacija: pacijens je podijeljen na dva dijela ili više njih.

⁹² Fillmore (1968) određuje šest dubinskih padeža (agentiv, instrumental, dativ, faktitiv, lokativ, objektiv) koje smatra univerzalnima i tiču se dubinske strukture, a do površinske se strukture dolazi različitim transformacijama koje nudi transformacijsko-generativna gramatika. Blake (2004: 62) navodi da je Fillmore (1968) svojim dubinskim padežima dodijelio tradicionalne oznake (instrumental, lokativ, dativ, objekt), a u radu iz 1971. proširio popis i promijenio nazive (agens, iskustvenik, sredstvo, objekt, izvor, cilj, mjesto i vrijeme). Nije mi bio dostupan taj rad.

reći da je sredstvo uzročno uključeno, nego da zauzima središnju poziciju u uzročnom lancu – između agensa radnje i onoga što je radnja učinila pacijensu. Ključno je i da se agens sredstvom koristi namjerno, odnosno agens želi učiniti što pacijensu. Točnije, nešto se dogodilo pacijensu zato što se nešto dogodilo sredstvu, no agens čini nešto jer želi promijeniti stanje pacijensa, a ne sredstva. Agens je uzrok što se nešto događa sredstvu (izravno) i pacijensu (neizravno), ali ne mari za sredstvo, nego za pacijensa. Stoga je riječ o jednoj situaciji s dvama aspektima jer događaj ima unutarnju cjelovitost, odnosno ništa se ne događa sa sredstvom što ne uključuje agensa i pacijensa. No navodi primjere iz kojih je vidljivo da će sredstvo biti u instrumentalu bez obzira na to je li agens djelovao namjerno (3.52a) ili nije (3.52b), stoga zaključuje da je u ruskom, a tako i u hrvatskom, irelevantno je li agens djelovao namjerno.

(3.52a) Иван нарочно ударил Петра палкой.

Ivan je namjerno udario Petra palicom.

(3.52b) Иван нечаянно ударил Петра палкой.

Ivan je slučajno udario Petra palicom.

Wierzbicka (1980: 12) daje definiciju sredstva:

„nešto se dogodilo Y-u

što se može shvatiti kao da se nešto dogodilo IN-u (sredstvu)

(npr. IN je došao u kontakt s Y-om)

jer je X učinio nešto

što se može shvatiti kao da se nešto dogodilo IN-u

(npr. X je pomaknuo IN)

ne zato što je X htio da se nešto dogodi IN-u

(da može biti rečeno o IN-u)“.

U vezi s raspravom iznesenom u ovom poglavlju može se zaključiti da je za određivanje sredstva kao dopune ili dodatka ključan odnos uzročnosti između agensa i sredstva te samo značenje glagola koji zahtijeva određenu vrstu sredstva. Drugim riječima, polazi se od semantičkih kriterija. Od sintaktičkih testova važno je pomicanje na mjesto subjekta, no postoje ograničenja u vezi s tim testom, kao što je već navedeno. Prema tome, u radu se razlikuje sredstvo koje je uzročno povezano s agensom, odnosno agens upravlja sredstvom

koje djeluje na pacijensa i uzrokuje manju ili veću promjenu na pacijensu te pomoćno sredstvo koje nije uzročno povezano s agansom i nije nužno za ostvarenje radnje, nego mijenja način na koji se vrši radnja, stoga se smatra dodatkom i bit će obrađeno u poglavlju o instrumentalu načina.⁹³

Sredstvo može biti dio tijela ili kakav samostalan predmet koji ima određena svojstva zbog kojih ga agens odabire za sredstvo kojim će izvršiti radnju. U vezi s dijelom tijela u ulozi sredstva Nilsen (1973: 22) navodi da samo ono sredstvo koje je izravni uzrok može doći do površine rečenice, tako u rečenici *John killed him with a bullet*. 'John ga je ubio metkom.' podrazumijeva se da je u radnju uključen pištolj, a također i da je John upotrijebio prst da povuče okidač, no do površine je došao samo metak kao izravni uzrok. Lehmann i Shin (2005: 22) također navode da je dio tijela primarno sredstvo, kako u izvanjezičnoj stvarnosti tako i u jeziku, dok su napravljena sredstva sekundarna. Budući da se podrazumijeva da dio tijela pokreće sekundarno sredstvo, primarno sredstvo ostaje neizraženo.

Budući da vrsta sredstva ovisi o radnji koja je izražena glagolom, odnosno radnja pretpostavlja određena svojstva sredstva, analizi će se pristupiti tako da će se glagoli podijeliti u skupine prema nekoliko kriterija:

1. kakvo je sredstvo potrebno da bi se radnja ostvarila,
2. položaj i/ili svojstva sredstva nakon kontakta,
3. položaj i/ili svojstva pacijensa nakon kontakta.

Kao što sredstvo mora imati određena inherentna svojstva da bi moglo ispuniti svoju funkciju, tako mora i pacijens. Primjerice, rezati se može nešto što je tvrdo i sl., no u ovom se radu nećemo baviti inherentnim svojstvima pacijensa, nego promjenama koje su se dogodile nakon kontakta. Također agens mora imati određena svojstva, npr. djeluje voljno, o čemu je već bilo riječi u radu.

Na temelju toga glagoli su se podijelili u nekoliko skupina:

⁹³ U analizi će se koristiti nazivom sredstvo pri čemu se misli na sredstvo uzročno povezano s agansom (*Causer*), odnosno na provodnika (Ivić 1954), izravno sredstvo (Mrázek 1964), posredničko sredstvo (*intermediary instrument*) (Levin i Rappaport 1988, Ono 1992, Levin 1993) i sl. Pomoćno sredstvo odnosi se na omogućivača (Ivić 1954, Piper i dr. 2005), neizravno sredstvo (Mrázek 1964), *implement* (Van Valin i LaPolla 1997, Van Valin 2005).

1. Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa – agens upravlja predmetom koji se pomiče, dolazi do površine drugoga predmeta i pritom uzrokuje manje ili veće promjene na površini pacijensa nakon čega se obično udaljava od njega. Ovisno o radnji koja se vrši, upotrijebit će se odgovarajuće sredstvo, koje treba biti oštro, tvrdo ili sl. te ne mijenja svoja inherentna svojstva. Ovi glagoli imaju valencijski obrazac nominativna dopuna – akuzativna dopuna – instrumentalna dopuna.
2. Glagoli hranjenja – agens upravlja predmetom koji se pomiče i završava u unutrašnjosti pacijensa pri čemu u unutrašnjosti mijenja svoja svojstva. Sredstvo je kakva hrana ili tekućina ili kakvi drugi pripravci, a na pacijensu ne mora uzrokovati vidljivu promjenu. Ovi glagoli imaju valencijski obrazac nominativna dopuna – akuzativna dopuna – instrumentalna dopuna.
3. Glagoli promjene prostora ili površine – agens upravlja predmetom koji se pomiče i završava na pacijensu te time mijenja njegovu prostornu konfiguraciju ili izgled. Za tu ulogu uzimaju se različiti materijali ili različite tvari, tekućine, boje i dr. Pojedini glagoli ove skupine mogu imati dva valencijska obrasca: nominativna dopuna – akuzativna dopuna – instrumentalna dopuna i nominativna dopuna – akuzativna dopuna – prijedložna dopuna, no većina ima samo prvi.
4. Glagoli promjene vlasništva – agens upravlja predmetom koji daje drugomu sudioniku radnje kako bi mu učinio što ugodnim. Pojedini glagoli ove skupine mogu imati dva valencijska obrasca: nominativna dopuna – akuzativna dopuna – instrumentalna dopuna i nominativna dopuna – dativna dopuna – akuzativna dopuna, dok većina ima samo prvi.

Važno je naglasiti da se uz glagole prvih dviju skupina u instrumentalu javljaju tipična sredstva, dok se uz glagole drugih dviju skupina instrumentalna skupina može odrediti i kao tema, što je opravdanije s obzirom na to da je u rečenicama u kojima je naglasak na materijalu označena akuzativom. No budući da preoblike nisu moguće uz sve glagole koji su značenjski bliski, obradit će se pod instrumentalom sredstva.

3.4. Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa

U ovu se skupinu svrstavaju glagoli koji izražavaju radnju za čije je ostvarenje potrebno sredstvo kojim se agens koristi zbog njegovih svojstava, i to kako bi djelovao na pacijensa.

Kao što je rečeno, s obzirom na radnju izraženu glagolom, biraju se sredstva koja mogu izvršiti tu radnju, tako se razlikuju glagoli koji izražavaju prodiranje u pacijensa, a podrazumijeva se oštro sredstvo koje se miče skupa s agensom, najčešće njegovom rukom, a nakon što se radnja ostvari, obično se udaljava od pacijensa i pritom njegova inherentna svojstva ostaju nepromijenjena, dok je pacijensu narušena cjelovitost. Glagoli koji izražavaju dodirivanje površine pacijensa zahtijevaju obično tvrd predmet koji se udaljava od pacijensa i također se ne mijenja, dok se pacijensu mijenja površina. Glagoli potpuna uništavanja razlikuju se od prethodnih dviju skupina po tome što sredstvo češće završava na drugom mjestu i češće se mijenja nakon izvršenja radnje, a pacijens je većinom u potpunosti uništen.

3.4.1. Glagoli prodiranja u pacijensa

U ovu su skupinu uvršteni glagoli kojima je za izvršenje radnje potrebno sredstvo, najčešće oštar predmet, kojim upravlja agens, dolazi do kontakta sredstva s površinom pacijensa i rezultat je toga kontakta oštećena površina pacijensa ili potpuno narušena cjelovitost pacijensa. Sredstvo se nakon kontakta najčešće udaljava od pacijensa i ne mijenjaju se njegova osnovna svojstva.

To su glagoli *amputirati, kastrirati, secirati, bušiti, punktirati, cijepati, rezati, urezati, zarezati, prerezati, dupsti, dubiti, izdubiti, grebati, ogrebati, grepsti, ogrepsti, sjeći, posjeći, presjeći, usjeći, cijepati, bosti, ubosti, probosti, nabosti, kositi, pokositi* i dr.

(3.53) Mjehur od opekotina nikada nemojte bušiti iglom...

(3.54) Uza to, ispiljene drvene trupce treba cijepati sjekirom...

(3.55) Ona je pak priznala kako ga je htjela kastrirati skalpelom...

(3.56) ...a supruga me doslovno morala tjerati od crnih truba koje sam mogao kositi srpom...

(3.57) ...oštrim metalnim predmetom snažno ju je porezala po čelu i licu...

DeArmond i Hedberg (2002) u vezi s glagolom *rezati* zaključuju da je sredstvo kojim se reže izravno uključeno u radnju rezanja i bez njega se ne bi mogao upotrijebiti glagol *rezati*. Van Valin i LaPolla (1997: 378) navode da glagol *rezati* uključuje dva efektor, odnosno uzročnika, a opći vršitelj radnje (*actor*) postat će onaj koji je prvi u uzročnom lancu, dok je instrumentalom (odnosno *with*) označen potencijalni vršitelj radnje koji nije izabran za tu ulogu.

Uz pojedine povratne glagole iz ove skupine, primjerice *porezati se*, *posjeći se*, *nabosti se*, *ogrebat se* mogu se javiti i prijedložni izrazi s ulogom sredstva, npr. (3.58):

(3.58) Dječak se porezao na žilet.

Da bi sredstvo moglo biti izraženo prijedložnom dopunom, nužno je da nije uključena voljna komponenta, odnosno da se radnja dogodila slučajno (3.58). Također je riječ o svršenim glagolima te je naglasak na rezultativnosti.

Sredstvo ne može biti prijedložna dopuna ako agens vrši radnju nad pacijensom (3.59a):

(3.59a)*Dječak je porezao svoju sestru na žilet.

(3.59b) Dječak je porezao svoju sestru žiletom.

Iako u primjeru (3.59b) ne mora biti uključena namjera, nužno je da sredstvo bude označeno instrumentalom jer agens mora upravljati tim sredstvom da bi izvršio radnju.

3.4.2. Glagoli dodirivanja površine pacijensa

Agens upravlja sredstvom koje dolazi u kontakt s površinom pacijensa nakon čega se udaljava od njega, pri čemu sredstvo ne prodire u pacijensa, ali može oštetiti njegovu površinu. Najčešće je riječ o tvrdim predmetima (npr. *palica*, *lopata*) ili predmetima koji izazivaju žarenje na koži (*bič*, *povodac*, *kopriva*), a mogu se javiti i dijelovi tijela. U ovu se skupinu ubrajaju glagoli *udarati*, *tući*, *bičevati*, *ošinuti*, *mlatiti*, *puknuti*, *ritnuti*, *lupiti*, *zveknuti*, *zviznuti* i dr. te glagoli *dodirnuti*, *dodirivati*, *dotaknuti*, *doticati*, *taknuti* i sl., koji se semantički razlikuju od drugih glagola ove skupine po tome što se ne podrazumijeva nanošenje bola.

(3.60) Nastavio ga je udarati kundakom po glavi...

(3.61) ...ošinula ga koprivama po zatiljku.

(3.62) ...silovito ju je ritnuo vojničkom čizmom u želudac...

(3.63) Za to vrijeme ih je bičevala povodcem za psa.

(3.64) Anđeli čekaju naš znak da nas dodirnu svojim čarobnim krilom.

(3.65) Ovu ženu ne bi ni štapom taknuo.

U literaturi (npr. Fillmore 1970, Wierzbicka 1980, Levin 1993, 2013)⁹⁴ dosta se raspravljalo o glagolima koji izražavaju kontakt sredstva s pacijensom. Tako Levin (1993: 6–11) u vezi s glagolom *slomiti* (*break*), odnosno *razbiti* zaključuje da nije nužan kontakt, nego označuje samu promjenu stanja, dok se uz glagole *cut*, *hit* i *touch* podrazumijevaju kontakt. Glagoli *hit* i *touch* razlikuju se od *break* i *cut* po tome što nije nužna promjena stanja, dok *hit* i *cut* podrazumijevaju kretanje i kontakt. Drugim riječima, Levin (1993: 10) određuje glagol *touch* kao čisti glagol kontakta, *hit* uključuje kretanje i kontakt, *cut* podrazumijeva kretanje čega da bi došlo do kontakta koji uzrokuje promjenu stanja, a *break* je čisti glagol promjene stanja koji ne podrazumijeva kontakt, što se vidi iz nemogućnosti posvojne alternacije (3.66b). U rečenicama s glagolima koji uključuju kontakt moguća je posvojna alternacija (3.67–3.69) (Levin 1993: 7).

(3.66a) Janet broke Bill's finger.

Janet je slomila Billov prst.

(3.66b) *Janet broke Bill on the finger.

*Janet je slomila Billa po prstu.

(3.67a) Carla hit Bill's back

Carla je udarila Billova leđa.

(3.67b) Carla hit Bill on the back.

Carla je udarila Billa po leđima.

(3.68a) Margaret cut Bill's arm.

Margaret je porezala Billovu ruku.

(3.68b) Margaret cut Bill on the arm.

Margaret je porezala Billa po ruci.

(3.69a) Terry touched Bill's shoulder.

Terry je dotaknuo Billovo rame.

(3.69b) Terry touched Bill on the shoulder.

Terry je dotaknuo Billa po ramenu.

U primjerima (3.66a–3.69a) dio tijela akuzativna je dopuna, odnosno izravni objekt, dok u primjerima (3.66b–3.69b) izravni je objekt čovjek, a njegov dio tijela prijedložni izraz. Wierzbicka (1980: 75) uočila je da ako je pacijens živo uz glagol *udariti/udarati*, on će se ostvariti kao akuzativna dopuna, iako se predmet kojim se udara miče i mogao bi biti kandidat

⁹⁴ Fillmore (1970) razlikuje semantičke uloge uz glagole *break* i *hit*, tako *break* podrazumijeva agens, sredstvo i objekt (pacijens), a *hit* agens, sredstvo i mjesto.

za izravni objekt (3.70a). Ona smatra da nije moguća preoblika u prijedložnu dopunu jer glagol stavlja naglasak na psihički efekt više nego na fizički (3.70b).

(3.70a) Иван ударил Петра кулаком.

Ivan je udario Petra šakom.

(3.70b) *Иван ударил кулаком по Петру.

??Ivan je udario šakom po Petru.

Uz glagol *udariti* sredstvo se javlja kao instrumentalna dopuna.

(3.71) Pao je i ozlijedio genitalije udarivši se na oštri rub audio opreme.

(3.72) Bio je pijan te je sam pao na pod i udario se o sanduk.

U primjerima (3.71–3.72) zapravo je riječ o mjestu, a ne o sredstvu jer nitko ne upravlja rubom opreme ili sandukom, odnosno nema agensa u rečenici.

3.4.3. Glagoli potpuna uništavanja

Glagoli ove skupine mogu se podijeliti u dvije podskupine s obzirom na to je li pacijens živo (3.73–3.76) ili neživo (3.79–3.82). Glagoli čija je posljedica radnje smrt pacijensa podrazumijevaju sredstvo u instrumentalu kojim se izvršilo ubojstvo. Najrazličitija se sredstva javljaju uz glagol *ubiti* (dio tijela, predmet, pripravak), uz glagole *udaviti* i *zadaviti* najčešće ruke ili kakav predmet, a uz *zaklati* oštar predmet.

(3.73) Sin je krenuo ubiti oca mačem.

(3.74) Žicom je udavio djevojčicu.

(3.75) Pobunjenici su zadavili Osmana pojasom.

(3.76) Sin je rođenu majku zaklao nožem.

Glagol *udaviti* u *Hrvatskom mrežnom korpusu* češće se javlja u značenju 'izmoriti koga čime, dosaditi', glagol *ubiti* također se javlja u značenju 'izmoriti, izmučiti' (3.77–3.78). Uz glagole toga značenja sredstvo može biti što apstraktno.

(3.77) Udavila me pričom o njemu.

(3.78) Želiš me ubiti poslom.

Uz glagole *rušiti*, *srušiti*, *razrušiti*, *razoriti*, *bombardirati* i sl. pacijens je što neživo, najčešće građevina, a instrumentalom je označeno sredstvo koje je kakav mehanizam ili eksploziv (3.79–3.82):

(3.79) Negirao je da će se zgrada kina rušiti dinamitom.

(3.80) Dva puta su nam srušili bagerom sve ono što smo izgradili.

(3.81) Četnici su razrušili topovima čitav grad.

(3.82) Morali su svoj voljeni brod razoriti eksplozivom.

Sredstva uz te glagole mogu promijeniti svoje mjesto i promijeniti svoja svojstva, primjerice *eksploziv*, *granata*, *dinamit* i sl. mijenjaju se i zapravo se mogu upotrijebiti jednom. U primjeru (3.81) do površine je došao top, no zapravo topovska kugla razara grad, stoga top ne mijenja svoje mjesto.

U slučaju kada nije riječ o kakvoj građevini, odnosno o čemu nematerijalnom, kao sredstvo će se upotrijebiti entitet koji ima snagu da uništi pacijensa, primjerice (3.83):

(3.83) Kako su sindikati najavili da će ZORP rušiti ustavnom tužbom.

Uz glagole ubijanja sredstvo se može i ne mora vratiti na početno mjesto, ali u svakom slučaju njegova svojstva ostaju nepromijenjena. Uz glagole razaranja to ovisi o tome što je došlo do površine rečenice. Ako je instrumentalom označen kakav eksploziv, on mijenja svoje mjesto i svojstva, no ako je instrumentalom označena naprava, tada to nije slučaj.

3.5. Glagoli hranjenja

Neobveznu dopunu u instrumentalu sa značenjem sredstva imaju i glagoli koji izražavaju davanje kakva hranjiva/korisna (*hraniti*, *nahraniti*, *nahranjivati*, *nasititi*, *toviti*, *napojiti*, *nasititi*, *zasititi* i dr.) ili štetna sredstva komu (*drogirati*, *alkoholizirati*, *opiti*, *napiti*, *napijati*, *trovati*, *otrovati* i dr.) te glagoli koji izražavaju prekomjerno davanje takvih sredstava (*kljukati*, *nakljukati*, *šopati*, *našopati* i dr.). Ova se skupina razlikuje od skupine glagola prijenosa vlasništva po tome što se podrazumijeva unošenje čega u organizam. Sredstvo se

miče i završava na drugom mjestu, odnosno u organizmu pacijensa nakon čega uzrokuje promjene u pacijensu (3.84–3.89).

(3.84) Pastiri su ga došli napojiti mlijekom i vinom.

(3.85) Ako ga baš hoćeš hraniti najboljom mogućom prehranom...

(3.86) U državi Ohio nezakonito je ribu napiti alkoholom.

(3.87) Ada ga je kljukala medenjacija i parila čajem.

(3.88) ...mesari i razna besposličarska sorta već su ih naljoskali vinom iz svojih otpitih čaša.

(3.89) ...mladi će reći da se moja mati drogira bunikom.

Sredstvo može biti i nešto što nije hrana ili piće, odnosno što apstraktno ako je riječ o prenesenom značenju glagola (3.90–3.91):

(3.90) ...opila se mirisom tijela njegovoga.

(3.91) Gladnoga nije moguće nasititi obećanjima.

Glagoli mogu imati i povratnu inačicu, no i u tom slučaju neobvezna instrumentalna dopuna ima značenje sredstva (3.92–3.94).

(3.92) Najveći broj vrsta šišmiša hrani se kukcima, noćnim leptirima i paucima.

(3.93) ...napojivši se zdravim napicima i pokojim gutljajem okrepljujućeg piva...

(3.94) Nahranimo se AFA algom, osjetimo njenu božanstvenu energiju.

Uz povratne svršene glagole koji izražavaju prekomjerno uživanje u čemu može se javiti instrumentalna dopuna (3.95a–3.96a), no češće se javlja genitivna dopuna (3.95b–3.96b). Budući da je riječ o glagolima koji izražavaju pretjerano uživanje u čemu, može se zaključiti da se genitiv javlja jer je riječ o kakvoj količini, odnosno dijelnom genitivu.

(3.95a) Prežderao se fornetima.

(3.95b) Danas sam se prežderao pudinga.

(3.96a) Pred polazak na bal nakljukao se tabletama protiv bolova.

(3.96b) ...ne pretjeruj sa tim inseminacijama, jer ćeš se samo nakljukati hormona.

Wierzbicka (1980: 28–33) smatra da je instrumental objekt u rečenicama s povratnim glagolom (3.97b) jer je s prijelaznim glagolom izražena tema u akuzativu (3.97a). To ide u prilog tomu da je riječ o dopuni, a instrumentalna imenska skupina može se shvatiti i kao sredstvo i kao tema.

(3.97a) Иван съел сливы.

Ivan je pojeo šljive.

(3.97b) Иван объелся сливами.

Ivan se prežderao šljivama.

U primjeru (3.97b) naglasak je i na Ivanu i šljivama, tj. agens je dvostruko uključen u radnju: pojeo je mnogo šljiva i sada je pun hrane, dok je u (3.97a) naglasak samo na Ivanu. Time se ponovno pokazuje periferna uloga instrumentala.

3.6. Glagoli promjene prostora

Pojedini autori u skupini instrumentala sredstva (npr. Ivić 1954, Staniševa 1958, Mrázek 1964, Nilsen 1973) izdvajaju materijal koji je nužan za ostvarenje radnje. Staniševa (1958) navodi da instrumental pomoćnoga materijala označuje predmet koji se sjedinjuje s objektom kako bi ga izmijenio. Ivić (1954: 19) navodi da se neophodni materijal upotrebljava uz rezultativnu radnju koja zahtijeva upotrebu određenoga materijala kako bi se promijenilo stanje. U vezi s glagolima koji zahtijevaju neophodni materijal Ivić razlikuje dva aspekta radnje, odnosno stavljanje materijala u/na što i novo stanje. Materijal u prvom slučaju također na sebi snosi vršenje radnje, dok u drugom slučaju ima ulogu provodnika. Zbog toga mnogi autori određuju materijal i kao temu (npr. Van Valin i LaPolla 1997: 145, Van Valin 2005).

U ovu su skupinu uvršteni glagoli koji označavaju stavljanje čega u/na određeni prostor, odnosno ispunjavanje prostora čime. U hrvatskim se gramatikama glagoli ove skupine ne navode kao glagoli s dvama objektima, no smatramo da se imenska skupina u instrumentalu ne treba smatrati dodatkom, nego je riječ o dopuni. Dopuna u instrumentalu označuje kakvu količinu ili tvar koja ispunja prostor koji je akuzativna dopuna. Time mu je bliska uloga sredstva, ali ujedno i teme jer je zahvaćen radnjom, točnije radnjom su zahvaćene obje dopune, tako da se mijenja prostorna konfiguracija pacijensa, koji je izražen akuzativnom

dopunom, a sredstvo mijenja svoj položaj ili se troši. Ti se glagoli u literaturi (Pinker 1989, Gropen i dr. 1991, Levin 2006) nazivaju *locative verbs*.⁹⁵

Wierzbicka (1980: 72) navodi da je tim glagolima zajedničko da izražavaju radnju u kojoj agens pomiče jedan predmet kako bi utjecao na drugi predmet, a što će biti označeno akuzativom ili instrumentalom ovisi o tome je li agensu u središtu pozornosti materijal ili mjesto. Rijetki su glagoli koji dopuštaju da govornik sam stavi naglasak na to je li mu važnije što se događa s materijalom, odnosno sredstvom ili s prostorom (npr. *load* 'tovariti' i *smear* 'mazati').⁹⁶

U hrvatskom su jeziku glagoli s dvama valencijskim obrascima i prema tome mogućnošću stavljanja naglasaka na različite sudionike glagoli *tovariti/natovariti/natovarivati, trpati/natrpati/natrpavati, krcati/nakrcati/nakrcavati*.⁹⁷ U primjeru (3.104a) izravni je objekt predmet čija se prostorna konfiguracija mijenja tako da se u/na njega što stavlja, odnosno instrumentalom je označen materijal (sredstvo) koje uzrokuje promjenu stanja. U primjeru (3.104b) izravni je objekt materijal koji mijenja svoje mjesto, a prostor je zapravo cilj i izražen je prijedložnom dopunom. Između primjera (3.104a) i (3.104b) postoji značenjska razlika, tako primjer (3.104a) znači da je kamion pun, odnosno naglasak je na mjestu ili spremniku koji je zahvaćen radnjom, odnosno mijenja mu se stanje (Ivić 1954: 20, Fillmore 1977: 79, Wierzbicka 1980: 72, Levin 1979: 17, Pinker 1989, Gropen i dr. 1991, Croft 1993: 60, Levin 1993: 2, Brunson 1993: 19–20, Van Valin i LaPolla 1997: 145), dok u primjeru

⁹⁵ Nisu se uzimali u obzir glagoli koji nemaju u hrvatskom jeziku instrumentalnu dopunu.

⁹⁶ Wierzbicka (1980: 72) navodi primjere glagola koji ne ostavljaju govorniku mogućnost da naglasi što mu je bitno.

(3.98) Он укрыл ребенка одеялом.

Pokrio je dijete pokrivačem.

(3.99) Он положил одеяло на кровать.

Stavio je pokrivač na krevet.

U obama primjerima pomiče se pokrivač, no u primjeru (3.98) pokrivač nije u središtu pozornosti zbog čega je označen instrumentalom, dok u primjeru (3.99) jest i u skladu s tim označen je akuzativom.

⁹⁷ Zovko Dinković (2002–2003) navodi da alternacija nije moguća uz nesvršene glagole (**Tovarili su kamion vrećama.*), što je u skladu s holističkom interpretacijom da je izravni objekt zahvaćen u cijelosti, odnosno radnja je izvršena do kraja. Iznimka su nesvršeni glagoli koji su nastali od svršenih imperfektivizacijom, primjerice *zasadiivati, zasijavati*, a mogu se dodati i glagoli *načičkavati, napučivati*. Pretraživanjem *Hrvatskoga mrežnog korpusa* uočeno je da se lokativna alternacija zaista rjeđe javlja uz nesvršene glagole, no ovjerena je (3.100–3.102).

(3.100) Sjetio se, kako je jutros susjed tovario magarca drvom za prodaju u grad.

(3.101) Jedrenjake su njihovi vlasnici tovarili kamenjem.

(3.102) Dinamu se ne može dogoditi da mu Pristovnik ne sudi čisti penal, da mu igrače krcaju žutim kartonima.

Glagol *tovariti* često se javlja kao povratni, no riječ je o konzumiranju čega (3.103):

(3.103) Tovarili smo se kavom i šlagom.

U tom slučaju pripada skupini glagola hranjenja.

(3.104b) nije naglasak na tome je li kamion pun, nego je li sve zlato utovareno na kamion, odnosno na promjeni mjesta zlata. Anderson (1971) navodi da prva rečenica ima holističku interpretaciju, odnosno objekt je zahvaćen u cjelini, dok u drugoj rečenici nije specificirano je li objekt zahvaćen u potpunosti, stoga je riječ o potencijalno partitivnoj interpretaciji. Isto vrijedi i za primjer (3.105).

(3.104a) Natovario je kamion zlatom.

(3.104b) Natovario je zlato na/u kamion.⁹⁸

(3.105a) Natrpali su kolica namirnicama.

(3.105b) Natrpali su namirnice na/u kolica.

Jednako se ponašaju glagoli koji označavaju punjenje kakva geografskoga prostora ljudima, primjerice *napučiti* (3.109), *napučivati* (3.110) te *načičkati* (3.111) u tom značenju:

(3.109a) Venecija napuči ispražnjen grad talijanskim žiteljstvom.

(3.109b) Venecija napuči talijansko žiteljstvo u ispražnjen grad.

(3.110a) Mogli su zemlju napučivati najgadnijim skitalicama.

(3.110b) Mogli su napučivati najgadnije skitalica u zemlju.

(3.111a) Turistička sezona načičkala je rivijeru gostima.

(3.111b) Turistička sezona načičkala je goste na rivijeru.

Ivić (1954: 19) navodi da se instrumentalom označuje materijal koji je neophodan za ostvarenje radnje, odnosno ostvarenje radnje ovisi o upotrebi odgovarajućega materijala koji je uzrok novoga stanja.⁹⁹ Samo značenje glagola pretpostavlja radnju koja se vrši nad materijalom koji se stavlja u određeni prostor i stanje u kojem se nalazi prostor nakon

⁹⁸ Dodavanjem leksičkoga prefiksa *u-* (3.106), *iz-* (3.107) i *pre-* (3.108) takve preoblike nisu moguće:

(3.106a) Utovario je zlato u kamion.

(3.106b) *Utovario je kamion zlatom.

(3.107a) Istovario je zlato iz kamiona.

(3.107b) *Istovario je kamion zlatom.

(3.108a) Pretovario je zlato iz kamiona / na kamion.

(3.108b) *Pretovario je kamion zlatom.

Isto vrijedi i za glagol *trpati*.

⁹⁹ S druge strane, Nilsen (1973) navodi da se materijal razlikuje od sredstva po tome što nije uzročno povezan s radnjom.

završetka radnje. Zamjena instrumentala akuzativom moguća je jer agens vrši radnju nad materijalom, ali materijal mijenja prostor te ovisno o tome stavlja li se naglasak na ono što se događa s materijalom (glagoli prve skupine) ili na rezultativnost (glagoli druge skupine), upotrijebit će se akuzativ ili instrumental. No, kao što je rečeno, nemaju svi glagoli ove skupine dva valencijska obrasca, odnosno mogućnost zamjene akuzativa i instrumentala, tako Ivić (1954: 20) razlikuje glagole koji stavljaju naglasak na vršenje radnje nad materijalom, odnosno na pomicanje materijala (npr. *dolijevati*) i glagole koji stavljaju naglasak na rezultativnost, dok je radnja nad materijalom irelevantna (*puniti*). U drugoj se skupini mijenja značenje glagola ako se upotrijebi akuzativ (*puniti slamom* i *puniti slamu*) te se instrumental javlja u ulozi provodnika, odnosno sredstva.

Slično su uočili Gropen i dr. (1991) koji razlikuju, osim glagola koji mogu imati oba valencijska obrasca, i glagole koji ne dopuštaju takve preoblike, a dijele se na one a) kojima je izravni objekt entitet koji se miče (npr. glagoli *točiti/natočiti*, *liti/naliti*, *lijevati/nalijevati*) (3.112) i b) one kojima je izravni objekt mjesto u koje se što stavlja (*puniti*, *napuniti*, *napunjavati*, *napunjavati*, *ispuniti*, *ispunjati*, *ispunjavati*) (3.113).

(3.112a) Natočio/nalio mi je vodu u čašu.

(3.112b) ?Natočio/nalio mi je čašu vodom.¹⁰⁰

(3.113a) Napunio mi je čašu vodom.

(3.113b) ?Napunio mi je vodu u čašu.

Glagoli *natočiti* i *naliti* stavljaju naglasak na to da je voda zahvaćena, tj. na promjenu mjesta vode ili, kako Gropen i dr. (1991: 160) navode, događaj je konceptualiziran kao „causing water to go into a glass” te je za izvršenje radnje potrebna gravitacija, a u drugom je primjeru čaša zahvaćena, odnosno puna, tj. događaj je konceptualiziran kao „causing a glass to become full”.¹⁰¹ Pinker (1989: 126–127) prvu skupinu glagola naziva skupinom usmjerenom na

¹⁰⁰ U korpusima se najčešće glagol ostvaruje s nominativnom i akuzativnom dopunom (*natočio je čašu (vode)*) ili s genitivnom dopunom (*natočio je vode*). U *Hrvatskoj jezičnoj riznici* pronađeno je svega nekoliko primjera (većinom iz djela Eugena Kumičića) s akuzativnom i instrumentalnom dopunom (3.114–3.115):

(3.114) Pijančevu čašu umoči u maštelo prljave vode i odmah je natoči vinom iz omanje bačve...

(3.115) Plemić isprazni kupicu, natoči ju opet rumenim vinom i zagleda se u nju.

Primjeri su rijetki i u *Hrvatskom mrežnom korpusu* (nekoliko na 2038 pojavnica), a u *Hrvatskom nacionalnom korpusu* nije pronađen nijedan takav primjer.

¹⁰¹ Gropen i dr. (1991: 183) navode da sljedeće skupine glagola mogu imati oba valencijska obrasca „verbs of simultaneous contact and motion (e.g., *smear*, *brush*, *dab*), vertical arrangement (*heap*, *pile*, *stack*), ballistic motion of a mass (e.g., *splash*, *spray*, *inject*), scattering (e.g., *scatter*, *strew*, *sow*), overfilling (e.g., *stuff*, *cram*,

sadržaj koji mijenja mjesto (*content-oriented*), a drugu usmjerenom na spremnik čije se stanje mijenja (*container-oriented*). Svaku skupinu dijeli na podskupine s obzirom na materijal koji ispunjava spremnik odnosno s obzirom na vrstu spremnika. Prvu skupinu karakterizira to da kakva sila usmjerava kretanje materijala, a drugu to da se mijenja stanje spremnika zbog dodavanja kakva materijala.

Pinker (1989) među skupinama usmjerenim na spremnik izdvaja podskupinu glagola koji izražavaju da se spremnik puni preko svojih kapaciteta. U hrvatskom su to glagoli *prekrcati*, *prenatrpali*, *prepuniti*, *prenapuniti*, *prenakrcati* i sl., uz koje nisu moguće preoblike (3.116b), odnosno izravni objekt uvijek je spremnik (3.116a):

(3.116a) Sobu su prenatrpali/prekrcati/prenakrcali/prenapuniti/prepunili/prepunili namještajem.

(3.116b) *Namještaj su prenatrpali/prekrcati/prenakrcali/prenapuniti/prepunili/prepunili u sobu.

Oba sintaktička obrasca imaju glagoli koji označuju stavljanje kakve boje ili premaza na površinu. U primjerima (3.117a–3.120a) naglasak je na površini koja se mijenja, a u primjerima (3.117b–3.120b) na materijalu ili sredstvu koje se nanosi na površinu te je akuzativom označen entitet koji je više zahvaćen:

(3.117a) Taylor mora sve metalne predmete mazati/namazati lakom za nokte.

(3.117b) Taylor mora mazati/namazati lak za nokte na sve metalne predmete.

(3.118a) Našpricao/pošpricao je zid plavom bojom.

(3.118b) Našpricao/pošpricao je plavu boju na/po zid/zidu.

(3.119a) Poprskao je vatrogasce kerozinom.

(3.119b) Poprskao je kerozin po vatrogascima.

(3.120a) Moku kosu posprejajte proizvodom za dodavanje volumena.

(3.120b) Na moku kosu/po mokroj kosi posprejajte proizvod za dodavanje volumena.

pack, wad), and insertion of a designated kind of object (*load, pack, stock*). Virtually all other locative verbs, those that fall outside of these subclasses, are confined to one syntactic form or the other”.

Glagol *bojiti* (*bojati*) i svi glagoli dobiveni dodavanjem prefiksa (npr. *o-*, *pre-*¹⁰²) ne dopuštaju takve preobliske te su usmjereni na mjesto (3.122):

(3.122a) Taylor mora sve metalne predmete bojati lakom za nokte.

(3.122b) *Taylor mora bojati lak za nokte na sve metalne predmete.

Dodavanjem leksičkoga prefiksa *pre-* glagolu *mazati* preobliska je moguća uz prijedloge *preko* ili *po* koje zahtijeva prefiks (3.123b–3.124b):

(3.123a) Kremu sam premazala šlagom od tučenog vrhnja.

(3.123b) Šlag od tučenog vrhnja premazala sam preko kreme.

(3.124a) Premažite bučnicu uljem.

(3.124b) Premažite ulje po bučnici.

Isto vrijedi i za glagol *preliti/prelijevati* (3.125):

(3.125a) Prelijevao je puricu medom i vinom.

(3.125b) Prelijevao je med i vino po purici / preko purice.

Uz glagole *posipati/posuti*¹⁰³, kojima je sredstvo što sipko, u primjeru (3.128a) naglasak na površini koja je zahvaćena, a u primjeru (3.128b) na materijalu ili sredstvu koje se stavlja po površini, koja je označena prijedložnom dopunom *po* + lokativ, te se ne mora podrazumijevati da je zahvaćena cijela površina ili da je zahvaćena ravnomjerno:

(3.128a) Kako biste ih uklonili, najbolje ih je posuti brašnom ili škrobom.

(3.128b) Kako biste ih uklonili, najbolje je posuti brašno ili škrob po njima.

U vezi s glagolima *posipati/posuti* zanimljivo je primijetiti kako je sredstvo često leksikalizirano, odnosno inkorporirano u glagol, primjerice *pošećeriti*, *popapriti*, *posliti* (i

¹⁰² Često se javlja uz glagol *prebojati* u + lokativ:

(3.121) ...njegov smo središnji dio prebojali u bijelu boju.

¹⁰³ Istoga je korijena glagol *obasipati/obasuti* koji ne dopušta te alternacije i češće se javlja u prenesenom značenju, odnosno s pacijenskom koje je živo i sredstvom koje može biti što konkretno (3.126) ili apstraktno (3.127):

(3.126) Bio je nježan otac koji je sestre i mene obasipao poljupcima i zagrljajima.

(3.127) Tada se u sukob uplela Vendi koju je Marjan obasuo uvredama.

glagoli s prefiksom *za-*)¹⁰⁴ te u tom slučaju glagol ima samo nominativnu i akuzativnu dopunu (3.134a–3.135a). No moguće je da se javi i instrumentalna dopuna kojom se specificira o kojoj je vrsti šećera, papra, soli ili sl. riječ (3.134b–3.135b).¹⁰⁵

(3.134a) Mrvice popržite na maslacu pa u to uvaljajte okruglice i pošećerite ih.

(3.134b) Prema želji, roladu možete pošećeriti šećerom u prahu ili kakaom.

(3.135a) ...posolite (...) te zalijte finim maslinovim uljem.

(3.135b) Tikvice narezati na ploške i posoliti morskom soli (krupnom).

Materijal ili sredstvo uvijek je u instrumentalu uz glagole koji izražavaju pokrivanje pacijensa¹⁰⁶ a) s gornje ili prednje strane: *natkriti/natkrivati*, *pokriti/pokrivati*, *zakriti/zakrivati*, *popločiti* i dr.; b) sa svih strana: *obaviti/obavijati*, *oblagati/obložiti*, *obljepiti/obljepljivati*¹⁰⁷, *obmotati/obmatati*, *okružiti/okruživati* i dr.; c) s donje strane: *podložiti/podlagati* i dr. Naglasak je uvijek na promjeni stanja predmeta koji se pokriva, a ne na promjeni mjesta materijala (3.136–3.144).

(3.136) Dozvoljeno je parkirališta natkrivati nadstrešnicama.

(3.137) Usta pokrijte šalom kako biste izbjegli izravno udisanje hladnog zraka.

(3.138) Ne zakrivajte peći i radijatore zavjesama i namještajem.

(3.139) Stazice možemo popločiti starom ciglom ili kamenom.

(3.140) Školjka oblaže zrno pijeska sedefom.

(3.141) Tada su grad obljepljivali crtežima.

(3.142) Svijet bi nas trebao okružiti bodljikavom žicom.

¹⁰⁴ Glagol se upotrebljava i u prenesenom značenju:

(3.129) Priču su zašećeriti uobičajenim hollywoodskim sranjima.

¹⁰⁵ Tim su glagolima bliski i glagoli *poribiti*, *poribljavati* (*poribljivati*), *nadvodnjavati* te *gnojiti/pognojiti*, *đubriti/pođubriti*, koji bi se mogli svrstati i u skupinu glagola hranjenja s obzirom na to da hrane zemlju. Instrumentalnom se dopunom specificira sredstvo, odnosno označuje se vrsta ribe, vode ili gnojiva. Ti glagoli nemaju mogućnost preoblike tako da instrumentalna dopuna postane akuzativna.

(3.130) Jezero smo poribili samo tostolobikom i amurom...

(3.131) Polje nadvodnjavaju prirodnom vodom iz bunara.

(3.132) Gabrić Jambo stavio mandarinu da propupa ispod kamena pa je još pođubrio smećem iz Albanije.

Glagoli *natapati*, *natapljati*, *natopiti*, *navlažiti*, koji podrazumijevaju da je sredstvo što tekuće, također nemaju mogućnost takve preoblike (3.133).

(3.133a) Ona stade natapati/natapljati njegove ruke vrelim suzama.

(3.133b) *Ona stade natapati vrela suze u njegove ruke.

¹⁰⁶ Ivić (1954: 21) navodi da je uz glagol *obući* bio čest instrumental, a danas isključivo akuzativ. Mrázek (1964: 40) navodi isto za glagole odijevanja u staroslavenskom jeziku.

¹⁰⁷ Može se izdvojiti podskupina glagola koji podrazumijevaju kakvo sredstvo koje spaja dva entiteta, primjerice *lijepiti/zalijepiti*, *pričvrstiti*, *spojiti* i sl. koji također stavljaju naglasak na rezultatnost, odnosno na promjenu stanja.

(3.143) Obmatao je meso slaninom.

(3.144) Stavite komade sapuna na police koje ste podložili smeđim papirom.

U ovu se skupinu mogu uvrstiti i glagoli *maskirati/zamaskirati* (3.145–3.146) te *kamuflirati/zakamuflirati* (3.147–3.148) u značenju 'prikriti':

(3.145) Hematome i modrice maskirala sam šminkom.

(3.146) Vanjske zvukove zamaskirajte zvucima ventilatora.

(3.147) Sve svoje nedostatke kamuflirala sam odjećom.

(3.148) Probleme sam pokušala zakamuflirati alkoholom i kokainom.

Slični su i glagoli uz koje je instrumentalnom dopunom izraženo sredstvo koje se stavlja na koga ili što radi uljepšavanja, primjerice (*u*)*krasiti*, (*o*)*kititi*, *naresiti*, *uljepšati* i sl. (3.150–3.151):

(3.150) Opet su prerano počeli ukrašavati grad božićnim lampicama.

(3.151) Tko će im vijencem grobove kititi...

U ovu se skupinu glagola svrstavaju i glagoli *sijati/zasijati/zasijavati* i *saditi/zasaditi/zasađivati* u vezi s kojima Zovko Dinković (2002–2003) zaključuje da uz nesvršene glagola nije moguća lokativna alternacija (3.152), no moguća je uz glagole s prefiksom *za-* (3.153) i njihovim vidskim parnjacima nastalim imperfektivizacijom (3.154).

(3.152a) Sadili su cvijeće u vrtu.

(3.152b) *Sadili su vrt cvijećem.

(3.153a) Zasadili su vrt cvijećem.

(3.153b) Zasadili su cvijeće u vrtu / po vrtu.

(3.154a) Jasna je zasađivala vrt cvijećem.

(3.154b) Zasađivali su sadnice mediteranskog bilja u eko parku u Mokošici.

Ako se tim glagolima doda prefiks *po-*, Zovko Dinković (2002–2003: 592–593) navodi da nije moguća lokativna alternacija, iako je značenjski blizak glagolu s prefiksom *za-*, odnosno označuje završenu radnju, tj. da je postignut cilj. Stoga zaključuje da postoji razlika u značenju, tako da prefiks *za-* označuje da je cijela površina zahvaćena.

Kao tipično sredstvo mogu se odrediti instrumentalne skupine uz glagole koji označuju ostavljanje traga, odnosno boje na papiru ili kakvoj površini, primjerice *pisati, crtati, podcrtati, slikati, šarati, škrabati*, i sl.

(3.155) Radove uglavnom crta olovkom i grafitnim štapićima.

Osim stavljanja čega na površinu ovamo se mogu ubrojiti i glagoli uklanjanja čega s površine čime, točnije glagoli *brisati/obrisati, čistiti/očistiti, skinuti/skidati, prati/oprati, ribati/oribati*, i dr. u značenju 'ukloniti', uz koje je instrumental također bliži tipičnomu sredstvu (3.156–3.159):

(3.156) To su obrisali korektorom.

(3.157) Crveni ruž najbolje ćete skinuti mlijekom za skidanje šminke.

(3.158) Probajte lice čistiti čajem od kamilice.

(3.159) Morala je svaki centimetar stana oribati vimom, a kupaonicu zaliti solnom kiselinom.

Uz većinu glagola ove skupine akuzativom je označeno mjesto koje se mijenja, a instrumentalom materijal, odnosno sredstvo koje ga mijenja. No postoje glagoli koji dopuštaju da se naglasak stavi na prostor i na materijal, koji se u tom slučaju može odrediti kao tema. Sredstva mogu biti različita, a zajedničko im je da su konkretna, no mogu biti brojiva i nebrojiva.

3.7. Glagoli prijenosa vlasništva

Uz glagole koji izražavaju prijenos vlasništva sudionici su radnje agens koji što poklanja ili daje primatelju, odnosno dolazi do prijenosa „vlasništva” od agensa do primatelja. Instrumental se može shvatiti kao sredstvo, ali i kao materijal, odnosno tema kojom raspolaže agens i daje ju primatelju. Ivić (1954: 23) navodi kako se ne može govoriti o provodničkoj funkciji instrumentala jer glagolu ne služi kao sredstvo za vršenje radnje, nego je riječ o objektu. U ovoj se skupini glagolima *častiti (počastiti, počašćavati, čašćavati)* i *nuditi (ponuditi, nutkati, nuđati)*, koje navodi Katičić (2002), mogu dodati *dvoriti, gostiti/pogostiti, služiti/poslužiti, darivati, honorirati* i sl.

Glagoli se razlikuju s obzirom na valencijski obrazac i mogućnost dativne alternacije, pa glagoli u primjerima (3.160–3.161) imaju nominativnu, dativnu i akuzativnu ili nominativnu, akuzativnu i instrumentalnu dopunu, a glagoli u primjerima (3.166–3.170) imaju nominativnu, akuzativnu i instrumentalnu dopunu.

Glagoli *služiti/poslužiti*, *nuditi/ponuditi* te *darivati/darovati* zanimljivi su jer dopuštaju dativnu alternaciju, što je temeljitije proučila Zovko Dinković (2007)¹⁰⁸ koja navodi da je dativna alternacija ograničena na nekoliko glagola koji uključuju prijenos teme između agensa i primatelja, tako je tema ostvarena akuzativnom dopunom (tj. direktni objekt), a primatelj dativnom (tj. neizravni objekt) (3.160a–3.161a). Preoblikom se dolazi do rečenice u kojoj primatelj postaje akuzativna dopuna (tj. izravni objekt) i može postati subjekt pasivne rečenice, a njegovim pretvaranjem u izravni objekt naglašava se topikalizacija, čime mnogi objašnjavaju pojavu dativne alternacije (3.160b–3.161b). Stavljanjem primatelja u akuzativ naglašava se da je više zahvaćen radnjom od teme. Iz toga se može zaključiti da se instrumental javlja kao rezultat preoblike te se uočava njegova periferna uloga u primjerima (3.160b–3.161b) u kojima je naglasak na tome koga treba poslužiti, dok su u primjerima (3.160a–3.161a) jednako važni i primatelj i tema (odnosno sredstvo).

(3.160a) Odmah mu je poslužio vodu.

(3.160b) Odmah će ga poslužiti vodom.

(3.161a) Svi će vam nuditi čaj.

(3.161b) Svi će vas nuditi čajem.

Nilsen (1973: 41), na temelju engleskih primjera, smatra da je ta preoblika moguća kada je riječ o glagolima prijenosa (*verbs of transference*) (*present, assign, supply, furnish, provide*), a Levin (1993: 45–47) popisala je glagole koji imaju tu mogućnost. Levin i Rappaport Hovav (2002: 5) navode da konstrukcije s dvostrukim objektom u engleskom, odnosno s primateljem u akuzativu u hrvatskom, označuju da je prijenos uspješno izvršen, dok primatelj u dativu ne

¹⁰⁸ Levin i Rappaport Hovav (2002) i Zovko Dinković (2007) navode da postoje dva pristupa ovim glagolima: semantički pristup, koji pretpostavlja da je u tim dvjema rečenicama riječ o dvama različitim značenjima te različite dopune ispunjavaju uvjete za objekt koji je zahvaćen, i sintaktički pristup, prema kojemu obje rečenice imaju isto značenje, a različite valencijske obrasce, koji uključuju promjenu gramatičkih odnosa, a zadržavaju tematske uloge. Van Valin (2005: 111) zaključuje kako glagol dopušta da funkciju općega trpitelja imaju ili primatelj ili tema.

mora značiti uspješan prijenos (3.162a). To da primatelj u akuzativu označuje uspješan prijenos Zovko Dinković (2007: 74–75)¹⁰⁹ pokazuje na primjeru (3.162b).

(3.162a) Darovali su bolnici medicinsku opremu, ali ju nije dobila.

(3.162b) *Darovali su bolnicu medicinskom opremom, ali ju nije dobila.

Zovko Dinković (2007: 78) navodi da se primatelj češće javlja kao akuzativna dopuna uz svršene glagole, te uz glagol *darivati*, no pretraživanjem korpusa uočava se da se akuzativ češće javlja i uz nesvršene glagole. Autorica također napominje da se uz nesvršeni glagol *darivati* može izostaviti tema (3.163), no ako se to učini uz glagol *darovati*, dobiva se značenjski čudna, odnosno morbidna ili komična rečenica (3.164):

(3.163) Bogati su darivali djecu.

(3.164) Bogati su darovali djecu.

Glagoli *služiti/poslužiti/posluživati* i *nuditi/ponuditi* razlikuju se od glagola *darovati/darivati* i značenjski po tome što „they lexicalize a causative change of location, rather than a causative change of possession” (Zovko Dinković 2007: 79). Osim toga uz prve glagole agens i primatelj moraju biti ljudi, a tema stvari koje se konzumiraju kroz usta (3.165), dok to pravilo ne vrijedi za glagole *darivati/darovati/podariti*.

(3.165a) Ponudili su me čokoladom/viskijem/*novcem/*prijevozom kući.

(3.165b) Ponudili su mi čokoladu/viski/novac/prijevoz kući.

Glagoli *častiti, počastiti, počašćavati, čašćavati, dvoriti, podvoriti, gostiti, pogostiti* nemaju mogućnost dativne alternacije (3.166b–3.170b), odnosno imaju jedan valencijski obrazac u kojem je primatelj izražen akuzativom, a tema ili sredstvo instrumentalom (3.166a–3.170a).

(3.166a) On je trebao mene častiti kavom i pecivom za doručak.

(3.166b) *On je trebao častiti kavu i pecivo meni za doručak.

(3.167a) Udruga Hrvatska žena sudionike će počastiti kolačima.

¹⁰⁹ Zovko Dinković (2007: 80) navodi da glagoli s istim korijenom kao i *darivati/darovati/podariti* i *nuditi/ponuditi* nemaju mogućnost dativne alternacije, odnosno primatelj je uvijek akuzativna dopuna. Riječ je o glagolima *obdariti, nadariti, zanuditi*, u vezi s kojima Zovko Dinković pretpostavlja da je tomu tako jer im je inherentno to da je primatelj zahvaćeniji od teme.

- (3.167b)* Udruga Hrvatska žena počastit će kavu sudionicima.
- (3.168a) Domaćini su nas odmah zasjeli za stol i počeli dvoriti hranom i pićem.
- (3.168b) *Domaćini su nas odmah zasjeli za stol i počeli nam dvoriti hranu i piće.
- (3.169a) Nenadanoga gosta podvorili su domaćom gostoljubivošću.
- (3.169b) *Domaću gostoljubivost podvorili su nenadanomu gostu.
- (3.170a) Stipetić nas je pogostio odličnim grahom, pićem i kavom.
- (3.170b) *Stipetić nam je pogostio odličan grah, piće i kavu.

U vezi s tim glagolima može se zaključiti da je naglasak na primatelju dobra koje nudi agens, dok je instrumentalom označeno sredstvo kojim se to čini, odnosno ima perifernu ulogu.

Nilsen (1973: 41) navodi kako dativna alternacija nije moguća uz druge glagole prijenosa, primjerice *give*, *send*, *hand* koji uza se uopće nemaju skupinu s prijedlogom *with*. Zaključio je da ne postoje nikakvi semantički razlozi zašto je tomu tako, a sintaktička su ograničenja povezana s određenim leksemom, odnosno glagolom. Sve mu je to dokaz da *with* pripada površinskoj strukturi. Ako promotrimo primjere s glagolom *pokloniti*¹¹⁰ (3.171a, b), zaista nije jasno zbog čega nije moguća dativna alternacija i može se zaključiti da ovisi o leksemu.

- (3.171a) Unuci su baki poklonili cvijeće.
- (3.171b) *Unuci su baku poklonili cvijećem.

U ovu se skupinu mogu svrstati i glagoli *opskrbiti* (3.174), *opskrbljivati* (3.175), *snabdjeti* (3.176), *snabdijevati* (3.177) te *opremiti* (3.178) i *opremati* (3.179) koji nemaju mogućnost dativne alternacije, kao ni njihove povratne inačice (3.180):¹¹¹

- (3.174) Zepter Edel Wasser opskrbit će Vas najčišćom vodom.
- (3.175) Svojim proizvodom opskrbljuju markete i restorane diljem Istre i Hrvatske.
- (3.176) Planirao je snabdjeti teroriste u Kolumbiji oružjem i streljivom.
- (3.177) Akumulacijsko jezero u mjestu Brlog snabdijevalo je vodom centralu u Senju.

¹¹⁰ Upoznata sam s normativnom preporukom, no čini mi se da u ovom slučaju nije relevantna, stoga je svjesno ignoriram.

¹¹¹ U skupinu glagola koji izražavaju prijenos mogli bi se uvrstiti i glagoli *nagraditi/nagrađivati* (3.172) i *kazniti/kažnjavati* (3.173) te *honorirati* i sl. koji također imaju instrumentalnu dopunu.

- (3.172) Fat Boy Slim je odlučio nagraditi pet kandidata besplatnim šestomjesečnim programom mršavljenja.
- (3.173) Roditelji su djetetove loše postupke kažnjavali porukama "ne volimo te" ili "ostavit ćemo te"...

(3.178) Opremit će Centar uređajem za određivanje biološki aktivnih spojeva.

(3.179) Zbog toga će Nokia svoje telefone opremiti sustavom za monitoring.

(3.180) Prije odlaska na more opskrbite se homeopatskim pripravcima za liječenje opekline.

Također bismo mogli uvjetno svrstati i glagole *mijenjati* (3.181) i *zamijeniti* (3.182) te *supstituirati* (3.183) u značenju 'uzeti koga ili što umjesto koga ili čega drugoga', s tim da se uz glagol *mijenjati* češće javlja prijedložna dopuna.

(3.181) Stare se iskaznice novima neće mijenjati odjednom nego postupno.

(3.182) Eduardo da Silva uskoro bi Otok mogao zamijeniti Ukrajinom.

(3.183) Procijenio je da je bolje pravosudnu problematiku za javne potrebe supstituirati razvojno-ekonomskom frazeologijom...

Uvjetno se može u ovu skupinu svrstati i glagol *zaraziti* jer je u značenje uključena komponenta prijenosa čega, s tim da je u ovom slučaju riječ o čemu neželjenom. Uz glagol *zaraziti* Katičić (2002: 131) navodi da se instrumental smatra objektom samo ako se njime izriče bolest od koje tko boluje (3.184a), a priložnom se oznakom smatra ako se njime izriče sredstvo zaraživanja (3.184b):

(3.184a) Tržnica je zarazila grad kolerom.

(3.184b) Tržnica je zarazila grad nečistim školjkama.

Te dvije rečenice mogu se spojiti u jednu iz koje se vidi da je riječ o različitim rečeničnim članovima (3.185).

(3.185) Nečistim školjkama tržnica je zarazila grad kolerom.

Možda je jasniji primjer (3.186) u kojemu je instrumentalna dopuna *tim virusom*, a *seksom* dodatak:

(3.186) Francuska studija je provedena na 30 pacijenata koji su se seksom zarazili tim virusom.

Osim glagola uz koje je primatelj izražen akuzativom, a tema ili sredstvo instrumentalom postoje i glagoli uz koje je primatelj izražen uvijek dativom, a sredstvo instrumentalom. Riječ je o glagolima koji izražavaju pružanje ili davanje komu čega korisna, uz glagole *pomoći/pomagati* (3.187–3.188) ili štetna, uz glagole *škoditi/naškoditi* i *nauditi* (3.189–3.190).

(3.187) Nije dovoljno ljudima pomagati novcem.

(3.188) Suparnik mu je pomogao odabirom igrača i taktike.

(3.189) Možete naškoditi psihičkom razvoju djeteta prevelikim popuštanjem.

(3.190) Mama Kris je rekla da nikome nije htjela nauditi favoriziranjem Kim.

Pretraživanjem *Hrvatskoga mrežnog korpusa* uočilo se da se češće sredstvo na mjestu javlja subjekta (3.191–3.192), odnosno češće je označeno nominativom negoli instrumentalom:

(3.191) Moja priča više nikome ne može naškoditi.

(3.192) Stotinu afera nije mu naudilo.

Isti valencijski obrazac imaju i glagoli *prijetiti/zaprijetiti* u značenju 'nositi opasnost' (3.193) i *prijetiti/zaprijetiti/priprijetiti* u značenju 'zastrašivati čime' (3.194), no u drugom značenju moguća je i rečenična dopuna (3.195–3.196) ili rjeđe infinitivna dopuna (3.197). U tom slučaju instrumental ima ulogu teme, dok u primjeru (3.198) ulogu tipičnoga sredstva.

(3.193) Povećani uvoz prijete nanošenjem štete domaćoj proizvodnji.

(3.194) Sada mi otvoreno prijete ubojstvom kćeri i supruge.

(3.195) Kremlj je zaprijetio da će razmjestiti taktičko naoružanje blizu europskih granica.

(3.196) Vlada je čak priprijetila da će otpustiti pšenicu iz robnih zaliha, ali sve je ostalo na pukim prijetnjama.

(3.197) Serija je svojom popularnošću ozbiljno prijetila svrgnuti s trona najomiljeniju brazilsku zanimaciju nogomet.

(3.198) Prijetio joj je pištoljem da će je ubiti ako progovori o zločinima.

Glagol *kleti se*¹¹² u značenju 'obećavati što pod zakletvom', tj. 'uvjeravati u istinitost tvrdnje ili obećanja' također ima instrumental kojim je označen predmet koji dokazuje istinitost obećanja (3.200) ili tvrdnje (3.201), odnosno riječ je o sredstvu.

(3.200) Kunem ti se Bogom i svetim Nikolom da ću ti biti brat u dobru i zlu.

(3.201) Kunem se svojim grobom i svojom srećom i svojom pokojnom materom da je sve to istina.

Glagoli obrađeni u ovom poglavlju nisu svi glagoli koji mogu imati neobveznu instrumentalnu dopunu sredstva. Kao što je rečeno, razlikuje se sredstvo koje je dio uzročnoga lanca, s agensom na čelu, i koje je nužno da se radnja izvrši, odnosno da se promijeni stanje pacijensa. Sredstva koja nisu uzročno povezana s agensom i bez kojih se može izvršiti radnja, a ona samo djeluju na kvalitetu radnje, smatraju se pomoćnim sredstvima i ovom se radu određuju kao dodatci. U analizi se pošlo od značenja glagola. Od sintaktičkih testova najpouzdanijim se čini pomicanje sredstva na mjesto subjekta, no unutar iste skupine glagola pojedini prolaze taj test, dok drugi ne prolaze (npr. *rezati* i *bušiti*).

Dosad je pokazano da o značenju glagola ovisi koja će se imenska skupina javiti u instrumentalu s ulogom sredstva. U radu se željela istražiti pretpostavka da se iz značenja dopune može zaključiti koji će se glagol javiti u rečenici kako bi se vidjelo mogu li se tako razlikovati dopune i dodatci. U anketi su dani primjeri s neobveznim dopunama sa značenjem sredstva (3.202–3.204), ali i primjeri s pomoćnim sredstvom koje se smatra dodatkom (3.209–3.212). Osim primjera s instrumentalom sredstva dani su i primjeri s vremenskim (3.211) i prostornim instrumentalom (3.212) te primjeri s temom (3.207–3.208).

(3.202) Marija je _____ terasu metlom.

U vezi s primjerom (3.202) većina je ispitanika navela glagol *pomesti* (74,53%), a manji dio *očistiti* (25,47%).¹¹³

¹¹² U ovu se skupinu može uvrstiti i glagol *prokleti* u značenju 'poželjeti komu što loše' koji također ima neobveznu instrumentalnu dopunu s ulogom sredstva, s tim da je primatelj, odnosno pacijens označen akuzativom:

(3.199) Te je večeri svojim vodoo vraćanjem proklela Simona.

¹¹³ Točnije, 49,06% ispitanika napisalo je glagol *pomesti*, a 25,47% *mesti*. Detaljni se podaci nalaze u Prilogu II, no ovdje su se postotci pridružili češćemu glagolu istoga korijena radi preglednosti. Isto vrijedi i za primjer

(3.203) Ana je _____ kruh nožem.

U primjeru (3.203) gotovo su se svi ispitanici odlučili za glagol *rezati* (95,29%), vrlo malo ispitanika za glagol *namazati* (2,83%) te *nasjeći* i *iskidati* (0,94%).

(3.204) Ivan je _____ prozor kamenom.

U primjeru (3.204) većina se ispitanika odlučila za glagol *razbiti* (77,36%), zatim *pogoditi* (10,38%), *gađati* (6,60%), *slomiti* (1,89%) te *udariti*, *probiti*, *promašiti* (po 0,94%).

(3.205) Ivan ju je _____ svojim ponašanjem.

U vezi s primjerom (3.205) može se zaključiti da su ispitanici dali najrazličitije odgovore, no najviše je odgovora s glagolom *iznenaditi* (23,58%), zatim *oduševiti* (9,43%), *naljutiti* i *osvojiti* (7,55%), *razočarati* i *uvrijediti* (6,60%), *zadiviti* i *živcirati* (4,72%), *izludjeti* (3,77%), *razljutiti* (2,83%), *ljutiti*, *oboriti* i *osupnuti* (1,89%) te *dojmiti*, *impresionirati*, *obradovati*, *očarati*, *zgroziti* itd. (po 0,94%). Dakle, odlučili su se za glagol iz skupine psiholoških glagola.

(3.206) Domaćini _____ prijatelje najboljim vinom.

U primjeru (3.206) većina je ispitanika napisala glagol *častiti* (59,43%), zatim *nuditi* (30,19%) te *posluživati* (4,72%), *služiti* i *opijati* (1,89%) te *dočekivati* i *gostiti* (0,94%).

(3.207) Ona je samo _____ zubima.

U primjeru (3.207) većina se ispitanika odlučila za glagol *škrgutati* (41,51%), *škripati* (22,64%), *gristi* (17,92%), *cvokotala* (4,72%), *žvakati* (1,89 %) te *grickati*, *prijetiti*, *pušiti* (po 0,94%), *otvarati pivo*, *pričati o*, *zagristi meso* (po 0,94%).

(3.208) On je _____ ramenima.

(3.203) u vezi s kojim je 47,17% ispitanika stavilo glagol bez prefiksa (*rezati*), 24,53% narezati, 13,21% izrezati, 6,60% odrezati, 2,83% prerezati, razrezati 0,94 % i druge primjere.

U primjeru (3.208) većina je ispitanika napisala glagol *slegnuti* (63,21%) i *slijegati* (24,53%), zatim *tresti* (1,89%), *mrdati*, *njihati*, *micati*, *vijugati*, *koketirati*, *obarati* (0,94%), dok ima i odgovora koji pokazuju da se ispitanicima čini da ne može biti sam glagol, točnije *jak u ramenima* (0,94%), *nosi torbu na ramenima* (0,94%), *nosi na ramenima* (2,83).

Dani su primjeri s imenicama koje se smatraju pomoćnim sredstvom (3.209–3.210), odnosno dodatkom kako bi se vidjelo hoće li odgovori biti raznolikiji:

(3.209) Ana je _____ pizzu vilicom i nožem.

Većina je ispitanika napisala glagol *jesti* (72,64%), zatim *rezati* (26,42%) te *sjeći* (0,94%). Moguće da je problem u vezi s ovim primjerom što se uz imenicu *vilicom* javlja i *nožem*.

(3.210) Ivan _____ telefonom.

Većina se ispitanika odlučila za glagol *razgovarati* (33,02%), zatim *zvati* (20,75%), *komunicirati* (4,72%), no među odgovorima ima i glagola drugih skupina, primjerice *služiti se*, *mahati* (3,77%), *igrati se*, *koristiti se* (2,83%), *pričati* (1,89%) te *kupiti*, *platiti*, *slikati*, *krasti*, *obavljati* i dr.

Isto tako dani su primjeri s instrumentalnim imenskim skupinama koje svi određuju kao dodatke da bi se vidjelo hoće li odgovori biti drukčiji, no naknadno je ustanovljeno da primjer s vremenskim instrumentalom nije dobro izabran jer pacijens navodi ispitanika da izabere glagol. Točnije, dana je rečenica (3.211) te su zbog *gljiva* ispitanici većinom napisali glagol *brati* (72,64%), no javljaju se i glagoli *jesti* (15,09%), *skupljati* i *kupovati* (2,83%), *kuhati* i *tražiti* (1,89%), *čistiti*, *donijeti* i *šmrkati* (0,94%), što opet pokazuje veću raznolikost s obzirom na semantičke skupine kojima glagoli pripadaju nego uz glagole koji imaju instrumentalnu dopunu. S druge strane, uz prostorni instrumental koji je dodatak (3.212) većina je ispitanika izabrala glagole kretanja: *hodati* (45,28%), *šetati* (34,91%), *trčati* (11,32%), *ići*, *proći*, *promarširati*, *skakutati*, *puzati*, *plesati*, *povraćati* (0,94%) te, zanimljivo, *pjevati* (1,89 %).

(3.211) Ivan je _____ gljive subotom.

(3.212) Ana je _____ ulicom.

Iz ankete se može zaključiti da većina govornika na temelju instrumentalne dopune odabire isti glagol ili glagol koji pripada istoj semantičkoj skupini, što pokazuje da se iz značenja dopune može zaključiti koji je glagol zahtijeva. No primjeri sa sredstvom koje se određuje kao dodatak također su to pokazali, s nešto više različitih odgovora u primjeru (3.210). U primjerima s prostornim i vremenskim instrumentalom¹¹⁴ također se većina ispitanika odlučila za jedan glagol ili glagole iste semantičke skupine, no javljaju se i glagoli drugih skupina. Dakle, ovaj test nije dobar za razlikovanje dopune i dodatka, no donekle potvrđuje pretpostavku da se iz značenja imenice može zaključiti o kojem je značenju instrumentala riječ (Jakobson 1936, Mrázek 1964, Kilby 1986, Janda 1993, Rakhilina i Tribushinina 2010). Da bi se to sa sigurnošću moglo zaključiti, potrebno je proučiti primjere s drugim vrstama dopuna i dodacima te pomnije izabrati primjere.

¹¹⁴ Ponovno napominjem da je pacijens utjecao na odabir glagola.

4. INSTRUMENTAL TEME

Instrumental teme javlja se uz dvovalentne glagole kao obvezna dopuna. U literaturi se naziva instrumentalom daljega, neizravnoga ili indirektnoga objekta (npr. Barić i dr. 1997, Silić i Pranjković 2005, Težak i Babić 2009, Belaj i Tanacković Faletar 2014). Ivić (1954) naziva ga instrumentalom nosioca stanja ili netipičnoga objekta (1954: 101, fn. 1) jer se javlja „u situacijama koje nisu zamišljene kao objekatske”. U ovom se radu odlučilo za naziv instrumental teme kako bi se u nazivu za značenje izbjegla sintaktička uloga. Ne pravi se razlika između teme i pacijensa, nego ovaj naziv obuhvaća oboje, a jednako tako mogao bi se nazvati i instrumentalom trpitelja.

Obično se smatra da je instrumental uz dvovalentne glagole leksički padež, odnosno nepredvidljiv, no postoje teorije koje povezuju mogućnost pojavljivanja akuzativa i instrumentala uz određene glagole s leksičkim aspektom, o čemu je već bilo riječi u poglavlju Instrumental kao leksički padež. Ta će se pretpostavka istražiti uz glagole koji se analiziraju u radu. Richardson (2007) smatra da je leksički padež nepredvidljiv s obzirom na značenje glagola, odnosno iz značenja glagola ne može se zaključiti da će dodijeliti leksički padež svojim dopunama¹¹⁵, ali se iz leksičkoga aspekta glagola može zaključiti hoće li se javiti akuzativ ili instrumental, tako se akuzativ javlja uz telične glagole, a instrumental uz atelične, čija struktura događaja nikad nije složena. Prvi dokaz da se iz značenja glagola ne može zaključiti koji će padež biti dodijeljen može se uočiti na primjerima glagola *diviti se* i *oduševiti se* koji pripadaju istoj semantičkoj skupini glagola, no *diviti se* ima dopunu u dativu, a *oduševiti se* u instrumentalu (v. druge primjere u Richardson 2007: 26). Drugi je dokaz da glagoli istoga značenja u slavenskim jezicima (koji su čak i po svojem glasovnom sastavu slični) imaju dopune u različitim padežima, primjerice glagoli upravljanja u ruskom imaju dopunu u instrumentalu, a u češkom u dativu.¹¹⁶ Pretpostavka da se iz značenja glagola može zaključiti hoće li leksički dodijeliti padež i koji će to padež biti, ne može se bespogovorno prihvatiti, kao što je naglasila Richardson (2007), no postoje određene značenjske komponente koje su zajedničke svim semantičkim skupinama koje imaju instrumentalnu dopunu.

¹¹⁵ „...lexical case in the Slavic languages is that it is unpredictable and obligatory. There is nothing about the inherent meaning of a verb, for instance, that unambiguously and consistently predicts whether that verb will assign a lexical case to its argument” (Richardson 2007: 26).

¹¹⁶ Janda (1993: 193) navodi da se u češkom uz glagole vladanja i upravljanja javlja dativ ako je objekt živo, a instrumental ako je neživo.

Levine (1980) uočio je da na pojavu objekta u akuzativu i instrumentalu utječe posvojnost, što je preuzela i Vince (2008). Levine (1980) s instrumentalom povezuje neotuđivu posvojnost, odnosno dio tijela, ali i odjeću, alate i druge objekte koji se mogu promatrati kao produžetak tijela jer se miču skupa s tijelom, primjerice cipele na nogama, torba u ruci, puška u ruci, te objekte koji su važni osobi i odnosi se prema njima kao neotuđivim dijelovima. Levine (1980: 9) smatra da se ti predmeti gramatički doživljavaju kao neotuđivi kada su agens i predmet povezani i pomiču se simultano s tijelom. Vince (2008) također navodi da se uz glagole vladanja na objekt gleda kao na nešto neotuđivo, dok dio tijela može biti otuđiv u slučajevima kada se želi naglasiti promjena mjesta dijela tijela, te će se tada upotrijebiti akuzativ.

Mnogi autori povezuju objektni instrumental s ulogom sredstva (Ivić 1954, Mrázek 1964, Janda 1993, Janda i Clancy 2002). Mrázek (1964: 182) navodi da objekt nema određeno značenje, no ono se razvilo iz značenja sredstva (uz npr. *vladati imetkom* 'imati vlast posredstvom imetka', *koristiti se savjetom* 'donositi si korist posredstvom savjeta') ili socijativnoga značenja (uz npr. *igrati se*¹¹⁷, *hvaliti se*, *baviti se*, *trgovati* – 'imati što uz sebe') te je došlo do desemantizacije tijekom razvoja jezika. Tijekom povijesti također se instrumental zamijenio drugim padežima ili proširio na glagole srodna značenja, primjerice, analogijom s glagolom *vladati* proširila se upotreba instrumentala i na glagole *dirigirati*, *komandirati* i sl.

Fowler (1996: 520) smatra da glagoli s instrumentalnom dopunom čine semantički konzistentnu skupinu na temelju zajedničke komponente „kontrola”, no navodi (Fowler 1996: 541, fn. 2) da su protuargument toj pretpostavci glagoli *kontrolirati* ili *nadzirati* koji zahtijevaju akuzativ te zaključuje „the important point is that semantic generalizations of this sort are best reserved for the mental organization of the lexicon, rather than employed as cornerstones of formal syntax”. Janda (1993: 160) i Janda i Clancy (2002) uočili su da glagoli koji zahtijevaju instrumental imaju zajedničku značenjsku komponentu „dominirati”¹¹⁸ i instrumentalom su označena sredstva dominacije, odnosno vladanja, koja mogu biti ljudi i

¹¹⁷ U vezi s glagolom *igrati se* Ivić (1954: 209) navodi da je pogrešno zaključiti da se analogijom socijativna konstrukcija *igrati se s kim* proširila na primjere s instrumentalom oruđa (*igrati se kime*) jer je riječ o semantički potpuno različitim situacijama, gdje je u prvom slučaju jasna uzajamnost i ravnopravnost, a u drugom podređenost i sama se radnja ogleda na drugom pojmu. Smatra da je bolje zaključiti da se socijativna konstrukcija javila zbog značenja 'imajući' (igra se s jabukom = imajući jabuku u ruci).

¹¹⁸ Da je dominacija ključna uz glagole vladanja, uočio je i Schooneveld (1991). Dominacija podrazumijeva da promjena stanja pacijensa nije relevantna te odnos dominacije ovisi o glagolskoj radnji, odnosno o agensu. Odnos između agensa i pacijensa ograničen je na narativnu situaciju, tj. na trajanje glagolske radnje i agens utječe na pacijensa samo dok traje radnja.

stvari. Dominacija uključuje posvojnost, odnosno „posvojnost je posebna vrsta kontrole” (Janda i Clancy 2002: 51), pa se instrumental širi na glagole raspolaganja čime, ali i psihološke glagole. No Janda i Clancy (2002: 31) navode da nemaju svi glagoli sa značenjem posvojnosti instrumentalnu dopunu, štoviše prototipni glagol *imati* ima akuzativnu dopunu, no instrumental se javlja uz posebnu vrstu posvojnosti koja ne uključuje samo „imanje” nego „imanje kontrole nad”. Nichols (1975) smatra da su glagoli vladanja povezani sa psihološkim glagolima jer ih povezuje vlastita korist.¹¹⁹ U radu će se posebna pozornost svrnuti na to jesu li glagolima zajedničke značenjske komponente posvojnost i dominacija.

Levin i Rappaport Hovav (2005: 21) uočile su da ako dvovalentni glagoli ne pripadaju skupini prototipnih agens-pacijens glagola, odnosno ne označuju promjenu stanja pacijensa, često u različitim jezicima nemaju kao dopunu izravni objekt. Prototipni su agens-pacijens glagoli primjerice glagoli *ubiti*, *slomiti*, *uništiti* koji uvijek mijenjaju stanje pacijensa i u svim je jezicima pacijens u akuzativu. Glagoli *udariti*, *šutnuti* i sl. ne mijenjaju nužno stanje pacijensa te je u mnogim jezicima pacijens označen akuzativom, ali ne u svim (v. Tsunoda 1985). Ti se glagoli razlikuju s obzirom na stupanj zahvaćenosti pacijensa. Tsunoda (1985: 388–389) smatra da je zahvaćenost ključna za određivanje prijelaznosti, koju smatra stupnjevitom kategorijom.¹²⁰ Glagole dijeli u skupine s obzirom na zahvaćenost pacijensa i s obzirom na to kako se zahvaćenost odražava na morfosintaksu.¹²¹ Za glagole koji su više na ljestvici

¹¹⁹ Kuna (2012: 77) ističe da značenje glagola upravljanja, vladanja, iskorištavanja, izvlačenja koristi i sl. ne uključuje samo posjedovanje nego i djelovanje.

¹²⁰ Jedan od najutjecajnijih radova o analizi prijelaznosti jest rad Hoppera i Thompson (1980) koji smatraju prijelaznost najvažnijim odnosom u jeziku koji ima brojne posljedice na gramatiku. Smatraju da je prijelaznost stupnjevita kategorija, odnosno da nije riječ o dihotomiji između prijelaznih i neprijelaznih glagola. Prijelaznost se određuje pomoću deset semantičkih komponenata, od kojih je jedna i zahvaćenost objekta, uz teličnost, agentivnost, odvojenost objekta od agensa i dr. (v. Hopper i Thompson 1980: 252). Glagol koji ima nekoliko više rangiranih semantičkih komponenata bit će prijelazan u višem stupnju od onih s niže rangiranim semantičkim komponentama.

¹²¹ Beavers (2011) navodi da se svi slažu da zahvaćenost ima veze s promjenom, odnosno dobiva se (ili gubi) neko svojstvo. To je moguće uz nestativne glagole čija radnja rezultira promjenom, odnosno telične glagole, a razlikuje glagole koji izražavaju promjenu stanja (*change-of-state predicates*), odnosno objekt dobiva vidljiva svojstva ili se mijenja u što drugo (*popraviti*, *slomiti*, *promijeniti*); promjenu mjesta, odnosno objekt se pomiče i ostaje na određenom mjestu (*gurnuti*, *pomaknuti*); površinski kontakt (*surface contact predicates*), npr. *udariti*, *obrisati*; da objekt potpuno nestaje (*uništiti*, *obrisati*, *pojesti*) ili tek nastaje (*stvoriti*, *sagraditi*), odnosno rastuća (inkrementalna) tema (*incremental theme predicates*). Promjena se povezuje s operatorom BECOME. Beavers (2011: 337) definira zahvaćenost: dopuna *x* zahvaćena je ako i samo ako postoji događaj *e* i skala *s* koja je takva da *x* dostiže novo stanje na skali *s* kroz inkrementalno, apstraktno kretanje po *s*. Smatra da je zahvaćenost stupnjevita te naglašava važnost stupnjevitosti za određivanja prijelaznosti glagola te viši stupanj zahvaćenosti odgovara višem stupnju prijelaznosti. Navodi primjer (4.1) u kojem se pokazuje da se stupanj zahvaćenosti smanjuje od a. do d. (Beavers 2011: 336):

- (4.1) a. John ate the apple up. (Apple is completely gone.)
 b. John cut the apple. (Apple cut, not necessarily to a particular degree.)
 c. John kicked the apple. (Apple impinged, not necessarily affected.)
 d. John touched the apple. (Apple manipulated, not necessarily impinged.)

zaključuje da je vjerojatnost veća da će biti prijelazni u većini jezika (Tsunoda 1985: 388, prilagođeno prema Levin 2005: 9):¹²²

1. Izravan utjecaj na pacijensa

a. rezultativni: *ubiti, slomiti*

b. nerezultativni: *udariti, šutnuti, jesti*

2. Percepcija

a. pacijens više zahvaćen: *vidjeti, čuti*

b. pacijens manje zahvaćen: *slušati, gledati*

3. Traženje: *tražiti, čekati*

4. Znanje: *znati, razumjeti, sjetiti se, zaboraviti*

5. Osjećanje: *voljeti, sviđati se, željeti, trebati, bojati se, hvaliti se*

6. Odnos: *posjedovati, imati, nedostajati/nemati, sličiti, odgovarati, sadržavati*

7. Sposobnost: *biti sposoban (capable), biti iskusan (proficient), biti dobar (good)*

Levin (2005: 10) svrstava glagole percepcije, znanja, osjećanja i odnosa u jednu skupinu, u vezi s čim i sam Tsunoda (1985: 390) navodi da se svrstavaju u skupinu glagola stanja, no razdvaja ih s obzirom na rezultate u drugim jezicima.

Glagoli s instrumentalom teme mogu se svrstati u skupinu glagola odnosa, odnosno u skupinu odvojenu od glagola koji imaju izravan utjecaj na pacijensa. Budući da su ti glagoli nisko na ljestvici zahvaćenosti, mogla bi se time objasniti pojava instrumentala.

U gramatikama se daju manje ili više obuhvatni popisi glagola koji zahtijevaju obveznu instrumentalnu dopunu. Tako Katičić (2002: 122–125)¹²³ daje najveći popis glagola koji su podijeljeni u semantičke skupine. Belaj i Tanacković Faletar (2014: 466–468) neizravnim

¹²² Tsunoda (1985: 388) navodi obrasce za dvovalentne, odnosno dvomjesne glagole u engleskom, japanskom, baskijskom, tibetanskom i drugim jezicima. Primjerice, navodi da u engleskom jeziku glagoli 1b. skupine mogu imati obrazac Nom hit Acc, Nom hit at X, 2b. skupine Nom listen to X, Nom look at X, 3. skupine Nom wait for X itd.

¹²³ To su sljedeći glagoli (znakom ; odvojene su semantičke skupine): *baviti se, pozabaviti se, zabaviti se, zanimati se, zaokupiti se; igrati se, nadmetati se, bacati se, loptati se; vladati, ovladati, zavladatai, raspolagati, zapovijedati, komandirati, upravljati, rukovoditi, rukovati, dirigirati, odlučiti, trgovati, poslovati; zanositi se, naslađivati se, zabavljati se, razonoditi se, oduševiti se, zadovoljiti se; oženiti se, okružiti se; maknuti, gibati, tresti, trzati, ljuljati, drmati, drmusati, mahnuti, odmahnuti, zamahnuti, njihati, vrtjeti, slijegati, kimati, pucnuti, škrinuti, zakrenuti, zalupiti, potresti, šenuti, klonuti, pomjeriti, svesti, uzdignuti, nagnuti, svrnuti, zalomiti; mirisati, zaudarati, smrdjeti, vonjati, odisati, hvaliti se, hvalisati se, hvastati se, dičiti se, ponositi se, razbacivati se, razmetati se; žuriti se, hitjeti, otezati, zatezati; obrasti, zarasti; kleti se, zaklinjati se; prijetiti se, groziti se.*

objektom u instrumentalu smatraju imenske skupine uz glagole *baviti se, zabavljati se* te *trgovati, opskrbljivati; obilovati, odlikovati se*.

Barić i dr. (1997: 441–442) navode nekoliko skupina glagola s neizravnim objektom u instrumentalu, odnosno s obveznom instrumentalnom dopunom: a) glagoli koji znače vladanje, zapovijedanje i upravljanje (*baratati, rukovati*), b) glagoli koji znače gibanje (*mahati, tresti*), c) glagoli koji znače trgovanje (*trgovati, poslovati*) c) glagoli kojima predmet radnje izražava kakvo svojstvo ili stanje subjekta (*roditi, mirisati, odlikovati se*), d) predmet radnje je zahvaćen djelatnošću subjekta (*baviti se, ponositi se, kleti se, igrati se*), e) glagoli koji izriču raspoloženje (*zanositi se, oduševiti se*), f) glagoli koji izriču društvo (*oženiti se, okružiti se*).

Mrazović i Vukadinović (2009: 546–547) u gramatici srpskoga jezika razlikuju nekoliko skupina glagola s instrumentalnom dopunom koji izražavaju sljedeće odnose: a) obuhvaćanje predmeta na kojem se vrši radnja (*koristiti se, raspolagati, rukovati, vladati*), b) pomicanje predmeta na kojem se vrši radnja (*drmati, kolutati*), c) iznošenje svojstva ili stanja dopune u nominativu (*napuniti, obilovati, odlikovati se, odisati*), d) iznošenje djelatnosti dopune u nominativu (*baviti se, hvaliti se, ponositi se, poigravati se*), e) fazni glagoli (*početi/počinjati, prestati/prestajati, završiti/završavati*).

U ovom se radu glagoli dijele u tri skupine, a svima je zajednička posvojnost i dominacija, odnosno agens raspolaže temom koja je u podređenom položaju u odnosu na njega, a razlikuju se s obzirom na to koliko je predmet zahvaćen radnjom, odnosno mijenja li se te je li u središtu pozornosti.

1. Glagoli vladanja, upravljanja i trgovanja – agens raspolaže predmetom ili je nadređen određenoj skupini ljudi, vrši radnju nad predmetom i to utječe na predmet.
 - a. Glagoli vladanja i upravljanja – agens raspolaže određenim predmetom ili je nadređen određenoj skupini ljudi.
 - b. Glagoli trgovanja – agens raspolaže određenim predmetom, ali se njime koristi za postizanje kakve (materijalne) koristi ili druge svrhe.
2. Glagoli bavljenja, igranja i hvaljenja – agens raspolaže predmetom, vrši radnju nad njim

- a. Glagoli bavljenja čime – radnja u različitoj mjeri utječe na predmet, ovisno o samom predmetu, ali aktivnost utječe i na agensa. U središtu je pozornosti predmet.
 - b. Glagoli igranja – predmet se ne mijenja, nije u središtu pozornosti, nego je cilj radnje zabava agensa.
 - c. Glagoli hvaljenja – predmet se ne mijenja, služi kao sredstvo da se u središte pozornosti stavi agens.
3. Glagoli pomicanja dijela tijela (predmeta) – agens raspolaže predmetom koji je njegov integralni dio tijela ili odvojeni entitet, vrši radnju nad njih, pri čemu se ne mijenja mjesto predmeta.¹²⁴

U ovom se radu instrumental uz psihološke glagole smatra uzročnikom, a ne temom. Također se ne izdvajaju u posebnu skupinu glagoli koji izriču društvo, odnosno glagoli *oženiti se* i *okružiti se* jer se smatra da se glagoli razlikuju više nego se čini. Uz glagol *ženiti se/oženiti se* instrumentalom je označena osoba s kojom agens sklapa brak (4.2a). Trebalo bi dijakronijski proučiti glagol da bi se vidjelo zašto se javlja instrumental. Potebnja (1888/1954: 448) i Mrázek (1964: 184) povezuje glagol *oženiti se* s glagolima skupine koji označuju 'snabdjeti koga čime' te označuje sredstvo. Ivić (1954: 216) navodi da je moguće da se uz ovaj glagol instrumental javlja analogijom prema prijelaznom glagolu u čijem je valencijskom obrascu instrumental nosi ulogu oruđa (*oženiti koga kime*) (4.3a). Moguće je da je zaista bio povezan s ulogom sredstva, no danas se često (ne znam kako je bilo u prošlosti) javlja s prijedložnom dopunom *s* + instrumental (4.2b), što se može povezati sa socijativnim značenjem. Osim toga javlja se i prijedložna dopuna *za* + akuzativ (4.2c), koja se javlja uz glagol *udati se*, te akuzativna dopunom uz glagol *oženiti* (4.2d).

(4.2a) Ti bi, dakle, htio da se oženiš tom Janom.

(4.2b) Ubrzo se kralj razveo od Katarine da bi se oženio s Anne Boleyn.

(4.2c) Cash se oženio za Vivian Liberto.

(4.2d) Najstariji sin Ivan je prije nekoliko godina oženio Švedanku.

(4.3a) ...njegovi roditelji odlučuju ga oženiti rođakinjom.

(4.3b) ...oženio ga za sestru Hatidže.

¹²⁴ Može se izdvojiti i četvrta skupina u kojoj je instrumentalom izraženo svojstvo ili stanje teme, a ne sama tema, o čemu će više riječi biti na kraju poglavlja.

Glagol *okružiti se* razlikuje se po tome što se instrumentalna dopuna može pomaknuti na mjesto subjekta i postati nominativna te se određuje kao instrumental uzročnika.

Nadalje, u literaturi se smatra da je objekt u instrumentalu uz fazne glagole i glagole kojima se instrumentalom izražava svojstvo ili stanje agensa (npr. *roditi, uroditi; mirisati, smrdjeti*), no ta će se pretpostavka problematizirati na kraju ovoga poglavlja.

4.1. Glagoli vladanja, upravljanja i trgovanja

U ovu se skupinu ubrajaju glagoli kojima se izriče odnos u kojemu agens raspolaže temom označenom instrumentalom, tako da ima ingerenciju nad njom, odnosno odlučuje u vezi s njom. Radnja koju agens vrši utječe na temu, odnosno zahvaćena je radnjom. Janda (1993) navodi da su ti glagoli bliski glagolima stanja jer se mogu parafrazirati kao 'biti vođa, vlasnik, evaluator', a dopuna su ljudi ili predmeti koji omogućuju da se uloga vođe, vlasnika ili evaluatora ostvari. Tako se jasno uočava i povezanost s instrumentalom sredstva.

Skupina se dijeli na dvije podskupine: a) na glagole vladanja i upravljanja i b) na glagole raspolaganja čime. Razlikuju se s obzirom na to što može biti tema i po tome što je uz glagole trgovanja izraženije da se agens služi temom radi postizanja kakve koristi ili cilja.

4.1.1. Glagoli vladanja i upravljanja

Uz glagole vladanja i upravljanja tema može biti država, kakav prostor, organizacija, skupina ljudi i dr. Agens je u većini slučajeva živo koje djeluje voljno i namjerno ili kakva organizacija, što je rezultat metonimije.

Povežemo li padež s leksičkim aspektom, za glagol *vladati* u značenju 'upravljati državom ili kakvom organizacijom, imati vlast nad kim ili čim'¹²⁵ može se zaključiti da je ateličan, što pokazuju oba testa navedena u ovom radu (4.4–4.5), i nema svršeni parnjak koji se tvori leksičkim prefiksom:

¹²⁵ HJP navodi sljedeća značenja uz koje glagol *vladati* ima instrumentalnu dopunu: „1. a. upravljati državom ili organizacijom sličnom državi b. imati vlast nad kim ili čim, 2. a. isticati se, dominirati [*tišina vlada morem*] b. baratati, rukovati, znati upotrebljavati [*vladati znanjem; vladati oružjem*]”.

(4.4) ...iz tebe će mi izaći onaj koji će vladati Izraelom *za X dana.

(4.5) onaj koji je vladao Izraelom, ali nije...?

No glagol *vladati* može dobiti prefiks kojim se mijenja značenje i glagol ima vidске parnjake: *ovladati/ovladavati, svladati/svladavati, prevladati/prevladavati, nadvladati/nadvladavati*.

Richardson (2007: 86) navodi da ruski glagol *владеть* postaje teličan kada dobije prefiks *о-*, te naglašava da je zapravo rijetko da prefiks promijeni teličnost glagola (točnije, navodi samo četiri takva slučaja), a također je rijetko da se telični prefiks dodaje glagolu koji leksički dodjeljuje padež. Značenje je glagola 'steći znanje, vještinu'. Navodi kako se i u češkom, slovačkom i „BCS-u” mijenja padež dodjeljivanjem teličnoga prefiksa (*vladati* + INSTR, *ovladati, savladati, nadvladati* + AK) te se očekivano ostvaruje akuzativ. U hrvatskom navedeno vrijedi za glagole *svladati, nadvladati, prevladati*, dok situacija nije tako jednostavna s glagolima *ovladati* i *zavladati*.

Glagol *svladati/svladavati (savladati/savladavati)* u značenju 'steći kakvo znanje ili vještinu' (4.6) i 'pobijediti, nadjačati' (4.7) teličan je i u skladu s pretpostavkom uz njega dolazi akuzativ:

(4.6) Učenici su odgovorno pristupili radu, s lakoćom savladali postavljene zadatke.

(4.7) Coning je i drugi puta svladao Osijek i osvojio nove bodove.

Isto vrijedi i za glagol *nadvladati/nadvladavati* (4.8) i glagol *prevladati/prevladavati* (4.9) u značenju 'pobijediti, nadjačati':

(4.8) Nikada ne dozvolite emocijama da nadvladaju razum i logiku.

(4.9) Prevladajte strah od letenja.

Kao što je rečeno, pretpostavka Richardson (2007) nije u potpunosti točna za hrvatski jezik u vezi s glagolom *ovladati/ovladavati*. Iako je glagolu dodavanjem prefiksa promijenjena teličnost, on i dalje ima instrumentalnu dopunu uza se. Glagol *ovladati/ovladavati* ima značenje 'staviti pod svoju vlast, osvojiti' (4.10) i 'steći znanje ili vještinu' (4.11):

(4.10) Srbi su htjeli ovladati dolinom Neretve...

(4.11) Ako želite biti uspješni, ako želite dobro ovladati materijom...

Pretraživanjem *Hrvatskoga mrežnog korpusa* uočava se da se iznimno rijetko javlja akuzativna dopuna uz glagol *ovladati/ovladavati* u značenju 'steći kakvo znanje ili vještinu', unatoč tomu što je riječ o teličnom glagolu (4.12–4.13):

(4.12) Učenici će ovladati izradu tjestenine.

(4.13) Polaznici će ovladavati osnove računala...

Prefiks *za-* sa svojim inkoativnim značenjem nadleksički je prefiks koji ne mijenja teličnost glagola, pa tako glagol *zavladati/zavladavati* u značenju 'početi vladati nad čime' ima uza se instrumentalnu dopunu (4.14–4.15):

(4.14) Ludilo je zavladao gradom.

(4.15) Marin Vukušić nakon duge izjednačene borbe zavlada centralnom linijom...

Jednako se ponaša glagol *gospodariti* (4.16) kojemu se dodavanjem prefiksa ne mijenja padež dopune (4.17):

(4.16) ...nisam član ribolovnog društva koje gospodari Bundekom...

(4.17) Zagospodari naftom, zagospodarit ćeš i državama, zagospodari hranom, zagospodarit ćeš i ljudima.

Ako povežemo padež kojim je označen objekt sa zahvaćenošću objekta, za objekt u akuzativu karakteristično je da je potpuno zahvaćen radnjom, genitiv označuje da je to djelomično, odnosno nizak je stupanj djelatnosti, a Dezső (1982) i Vince (2008) slično su uočili i za instrumental. Naime, Dezső (1982: 150) navodi da objekt uz glagole vladanja nije zahvaćen u cjelini, a slično navodi i Vince (2008: 67) u vezi s glagolima *svladati/svladavati*, *nadvladati*, *prevladati/prevladavati* koji imaju objekt u akuzativu jer je potpuno zahvaćen radnjom, dok „glagoli s izraženim početnim (inkohativnim) značenjem, iako svršenoga vida: *zavladati*, *ovladati*, traže objekt u instrumentalu”. Smatram da je uz glagol *zavladati* riječ o početnom značenju, no glagol *ovladati* ima prije totivno značenje, kao i glagoli koji zahtijevaju akuzativ.

Glagol *prevladati/prevladavati*, koji se javlja i u značenju 'imati prevlast', ateličan je i u tom se slučaju javlja instrumentalna dopuna (4.18):

(4.18) Ne želite da previše namještaja prevladava prostorom.

U tom se značenju javlja i glagol *dominirati* koji je također ateličan (4.19–4.20):¹²⁶

(4.19) Lijevi i desni blok će dominirati izborima...

(4.20) ...definirala je adult-pop žanr koji će dominirati osamdesetima...

U ovu se skupinu mogu svrstati i glagoli *upravljati*, *rukovoditi*, *zapovijedati*, *komandirati*, *dirigirati* u značenju 'upravljati, voditi poslove, biti na čelu čega' s kojima se javlja instrumental te drugi glagoli, primjerice *handlati*, *navigirati* i sl. (v. Prilog III). Glagoli *upravljati* (4.22), *rukovoditi* (4.23), *predsjedati* (4.23), *predsjednikovati* (4.24) nesvršeni su glagoli koji nemaju vidski parnjak i ne mogu dobiti leksički prefiks, dok su *komandirati* (4.25) i *dirigirati* (4.26) dvovidni i također ne mogu dobiti leksički prefiks. U tom su značenju ti glagoli atelični i imaju dopunu u instrumentalu.

(4.22) Otkad je on počeo upravljati imanjima, imali su bolju i uredniju hranu...

(4.23) SAD žele rukovoditi svijetom.¹²⁷

(4.23) Cipar će predsjedati Unijom drugom polovicom 2012. godine.¹²⁸

(4.24) Njegov sin Zdeslav predsjednikuje hrvatskom odbojkom.

(4.25) Obranom komandirajuiskusni Neretljak i Knežević...

(4.26) ...bez problema bi mogao zapovijedati vojskom kao vrhovni zapovjednik.

Glagol *zapovijedati* u značenju 'narediti što' ima svršeni parnjak *zapovjediti* (4.27) te imaju valencijski obrazac dativna i akuzativna ili rečenična dopuna, a isto vrijedi za glagol *komandirati* (4.28) u tom značenju. Činjenica da se uz te glagole u tom značenju javlja

¹²⁶ U *Hrvatskom mrežnom korpusu* pronađeni su primjeri s teličnim glagolom *izdominirati* koji zahtijeva akuzativ:

(4.21) Nekoć najbolji kickboksč svijeta izdominirao je Marokanca Lhoucinea Ouzgnija.

¹²⁷ Pronađen je primjer s akuzativnom dopunom: ...*koji će složno i kvalitetno rukovoditi stranku*... Vjerojatno je riječ o analogiji s glagolom *voditi*.

¹²⁸ Uz glagole *predsjedati* i *predsjedavati* javlja se i dativna dopuna: *Sjednice Izvršnog odbora saziva i predsjedava im Predsjednik Kluba*.

dativna dopuna ne iznenađuje s obzirom na to da glagoli pripadaju skupini glagola govorenja koji najčešće imaju nominativnu, dativnu i akuzativnu ili rečeničnu dopunu.

(4.27) Ferhat-paša je zapovjedio stražama da nalože još nekoliko vatri.

(4.28) Zašto im komandira mađarski kralj.

Glagol *dirigirati* pokazuje još više mogućnosti za ostvarenje svojih dopuna. Moguća je instrumentalna dopuna (4.29), akuzativna (4.30–4.31) te dativna (4.32), no sa svakom dopunom mijenja se i značenje glagola koje je navedeno u zagradi pored primjera:

(4.29) Dirigenti su bili ponosni kad su mogli dirigirati tim silnim aparatom solista, zbora i orkestra. (upravljati)

(4.30) Uvježbavao je plesove i pjevačke zborove, crtao kulise, režirao komade, dirigirao tamburaše. (uvježbavati, „trenirati”)

(4.31) Maestro Saša Britvić, koji je u svojoj karijeri više puta pripremao i dirigirao Orffovo djelo »Carmina burana«... (izvoditi)

(4.32) ...dirigirala im je sestra Alberta Maslač. („naređivati”)

Glagol *manipulirati* u značenjima 'upravljati čijim postupcima' (4.33), 'obmanjivati ili varati koga' (4.34) i 'rukovati čime' (4.35) ateličan je i ima instrumentalnu dopunu, no dodavanjem prefiksa *-iz* kojim se želi naglasiti svršenost radnje, iako je riječ o dvovidnom glagolu, mijenja se teličnost glagola i glagol znatno češće ima uza se dopunu u akuzativu (4.36–4.38) negoli u instrumentalu (4.39–4.40).

(4.33) Naučila me svakom triku i kako manipulirati muškarcima.

(4.34) ...oni kao vladajuća stranka očito manipuliraju biračima.

(4.35) Predstavnici stanara manipuliraju tim novcem.

(4.36) Neki kažu: fratri su izmanipulirali djecu vidioce.

(4.37) ...lako je izmanipulirati sirotinju koja nema jednaku priliku za stjecanje znanja kao neki drugi.

(4.38) ...je li Predsjednik izmanipulirao slučaj ugrožavanja ljudskih prava novinarkе, da bi prekinuo istragu POA-e o pomagačima odbjeglog Ante Gotovine.

(4.39) HDZ je tako uspio izmanipulirati na kraju svima, za što krivim i opoziciju.

(4.40) ...da bi izmanipulirao činjenicama.

Uz glagol *administrirati* češće se javlja akuzativ (4.41) od instrumentala (4.42).

(4.41) Planira, organizira, razvija i administrira baze podataka...

(4.42) Jedan od razloga sporosti EU-a je nedostatak ljudi koji će administrirati programima pomoći.

U značenju 'voditi posao' javlja se i glagol *poslovati* (4.43) koji je ateličan:

(4.43) ...opušteno predavanje o tome kako poslovati tvrtkom te je uspješno prodati.

Instrumentalna dopuna javlja se i uz glagole kojima se izražava upravljanje vozilima, npr. *upravljati*, *kormilariti*¹²⁹, *pilotirati* i sl. (4.44–4.45) ili kakvim drugim predmetima, npr. glagoli *rukovati* i *baratati* (4.46–4.47):

(4.44) Krotko kormilari krmom...

(4.45) Arigi pilotira zrakoplovom i rukuje nosnom strojnicom...

(4.46) Na radionici su naučili rukovati digitalnom kamerom.

(4.47) Lovci i dalje nesavjesno barataju oružjem.

Može se zaključiti da pretpostavka da će se instrumental javiti uz atelične glagole, a akuzativ uz telične vrijedi za glagole ove skupine, no iznimka je glagol *ovladati/ovladavati* koji zadržava instrumental unatoč promjeni teličnosti, dok su ostali glagoli, postavši telični, dobili akuzativ. Svim je glagolima zajednička značenjska komponenta dominirati koja uključuje i posjedovanje. Agens voljno, svjesno, namjerno vrši radnju nad temom, koja je određeni prostor, organizacija, ustanova, skupina ljudi ili predmet uz glagole upravljanja vozilima ili rukovanja predmetima. Promjena na temi nije izražena kao što je uz prototipne agens-pacijens glagole, no ona se pretpostavlja.

¹²⁹ Glagol *kormilariti* javlja se i u prenesenom značenju: *Na taj način Đapić i Srb će i dalje zajedničkim snagama kormilariti uništenim HSP-om.*

4.1.2. Glagoli raspolaganja čime u kakvu svrhu

Glagoli ove skupine također izražavaju odnos u kojemu agens raspolaže¹³⁰ temom, koja je najčešće kakav predmet, a agens se njime koristi za postizanje kakve (materijalne) koristi ili kakva drugoga cilja. Izraženija je uloga sredstva nego uz glagole prve podskupine.

Glagol *trgovati* primjer je koji mnogi autori navode kao ateličan glagol nasuprot teličnomu glagolu *prodati/prodavati*, o čemu je već bilo riječi. Ovomu se glagolu ne može dodati ni leksički ni nadleksički prefiks (4.50).

(4.50) Lesnina trguje namještajem.

Glagol se javlja u značenju 'nuditi što se ne prodaje da bi se ostvarila vlastita korist' (4.51):

(4.51) Otišao je, veli, jer nije htio sa Slovencima trgovati hrvatskim državnim teritorijem.

Pretraživanjem *Hrvatskoga mrežnog korpusa* uočava se da se glagol češće javlja kao neprijelazni glagol¹³¹ uz koji se često javlja socijativ (4.52–4.53):

(4.52) ...trguje se s mnogim zemljama Europe i Azije...

(4.53) Iliri su trgovali s Grcima stvorivši prva gradska naselja poput Salone.

Isto vrijedi i za glagol *poslovati* (4.56) koji se češće javlja kao neprijelazni glagol (4.57), a uočeno je da se često javlja s prijedložnom dopunom *s* + instrumental (4.58):¹³²

(4.56) Uslugama želimo zadovoljiti potrebe potrošača, i poslovati plinom na siguran način.

(4.57) Trenutno posluje u Austriji, Bugarskoj, Kanadi.

(4.58) Uvođenje sustava samokontrole (HACCP) u objekte koji posluju s hranom.

¹³⁰ Sam glagol *raspolagati* i glagol *obilovati* primjeri su koji dobro pokazuju da glagoli koji u svojem značenju sadržavaju i značenjsku komponentu posvojnosti, imaju instrumentalnu dopunu. Ti se glagoli mogu zamijeniti glagolom *imati*. Od drugih glagola ove skupine razlikuju se po tome što su više stativni.

(4.48) Muzej raspolaže zbirakama od iznimnog umjetničkog značaja.

(4.49) Medvednica obiluje potocima i izvorima.

¹³¹ Fowler (1996: 535) smatra da je glagol neprijelazan, odnosno da je instrumentalna imenska skupina dodatak.

¹³² U primjerima (4.54–4.55) riječ je o priložnoj dopuni:

(4.54) ...na područjima gdje se posluje gotovinom.

(4.55) Podaci nadalje govore kako 84 posto poduzeća financijski posluje internetom.

Dodavanjem leksičkoga prefiksa *iz-* glagolu *poslovati* dobiva se značenje 'dogovoriti što' i glagol mijenja svoju teličnost te uza se ima objekt u akuzativu (4.59–4.60):

(4.59) I vi ste im isposlovali mirovine.

(4.60) Cavalcante je uspio isposlovati preseljenje u UFC.

U ovu se skupinu može ubrojiti i glagol *koristiti se*¹³³ koji je zanimljiv jer mu je osim instrumentalne dopune s ulogom sredstva potrebna još jedna dopuna, koja zapravo određuje svrhu ili razlog korištenja čime, da bi rečenica bila potpuna. Van Valin i LaPolla (1997: 125) navode primjer iz engleskoga u kojem je vidljivo da se javlja u složenim rečenicama, s tim da druga rečenica objašnjava u svrhu čega se služi sredstvom (4.61). U hrvatskom se druga dopuna može ostvariti kao rečenična (4.62), koja se može odrediti kao namjerna, te prijedložna za + akuzativ (4.63). Treba napomenuti da svrha može biti izostavljena iz rečenice ako se može shvatiti iz konteksta ili je općepoznata svrha (npr. *koristiti se računalom*). Glagol *upotrijebiti/upotrebljavati* istoznačan je, no ima akuzativnu dopunu (4.64).¹³⁴

(4.61) She used the knife to cut the rope.

(4.62) Koristila se nožem da prereže užu.

(4.63) Koristila se nožem za rezanje užeta.

(4.64) Upotrijebila je nož da prereže užu.

Dodavanjem leksičkoga prefiksa *o-* glagolu *koristiti se*, dobiva se značenje 'steći što u vlastitu korist', no zadržava se instrumental (4.65):

(4.65) Tereti ga se da se okoristio preprodajom zgrade u Planinskoj ulici.

Sve navedeno vrijedi i za glagol *služiti se/poslužiti se* (4.66) i *raspolagati* (4.67) u značenju 'upotrebljavati kao sredstvo':

(4.66) On će se poslužiti svakim sredstvom da osujeti moje vjenčanje.

¹³³ Mrázek (1964: 44) navodi da se instrumental uz ovaj glagol razvio iz značenja sredstva 'činiti sebi korist, dobro posredstvom čega', a s vremenom je došlo do desemantizacije i dobio je objektno značenje.

¹³⁴ Glagol *koristiti se* često se javlja kao prijelazni glagol s akuzativnom dopunom, vjerojatno analogijom prema glagolima *upotrijebiti, rabiti* i sl. Glagol ima i svoj svršeni parnjak *iskoristiti* koji također zahtijeva akuzativnu dopunu. Prijelazni se glagol češće upotrebljava od povratnoga, što norma ne prihvaća, no smatram da je pitanje vremena kada će prijelazni glagol potpuno potisnuti povratni.

(4.67) Grad Zadar ima pravo raspolagati novcem na način kako najbolje zna.

Većina je glagola ove skupine atelična, no uz glagol *okoristiti se* i *poslužiti se* zadržava se instrumental iako je riječ o teličnom glagolu. Glagolima je zajedničko da izražavaju radnju u kojoj agens voljno, namjerno dominira predmetom, odnosno slobodno raspoláže njime, i to često radi postizanja kakve druge svrhe. Tema je najčešće kakav predmet.

4.2. Glagoli bavljenja, igranja i hvaljenja

U ovoj su skupini glagoli koji izražavaju radnju u kojoj agens raspoláže predmetom i vrši radnju nad njim te može utjecati na njega, ali često predmet utječe na agensa tako da ga mijenja psihički ili fizički. Glagoli se mogu podijeliti na tri podskupine s obzirom na stupanj zahvaćenosti teme i na to je li ona u središtu pozornosti.

1. Glagoli bavljenja čime – agens raspoláže predmetom i vrši radnju nad njim, ali u različitoj mjeri utječe na predmet, što ovisi o prirodi samoga predmeta, no radnja je usmjerena na njega. Aktivnost utječe i na samoga agensa, koji djeluje voljno, namjerno.
2. Glagoli igranja – agens raspoláže predmetom i vrši radnju nad njim, ali se pritom predmet ne mijenja i nije u središtu pozornosti, nego je cilj zabava agensa.
3. Glagoli hvaljenja – agens raspoláže predmetom i vrši radnju nad njim, odnosno pomoću njega i služi tomu da se u središte pozornosti stavi agens. Radnja najčešće uopće ne utječe na predmet.

4.2.1. Glagoli bavljenja čime

U ovoj su skupini instrumentalom označeni predmeti koji su zahvaćeni djelatnošću agensa tako da ih on mijenja ili čak predmeti nastaju kao rezultat djelatnosti (4.69a), no također predmet može biti nešto potpuno neovisno o agensu i agens ne utječe na njega svojom djelatnošću, ali se agens mijenja zbog novih iskustava ili spoznaja (4.68). U svakom slučaju, pozornost je usmjerena na predmet, odnosno temu te je ona u središtu pozornosti.

(4.68) ...domaći znanstveni projekti koji se bave svemirom.

Belaj i Tanacković Faletar (2014: 466–468) navode kako se uz glagole *baviti se* i *zabavljati se* najčešće javljaju u instrumentalu odglagolske imenice koje su glava genitivnoga postmodifikatora (4.69a–4.70a), za razliku od glagola druge skupine (*trgovati*, *opskrbljivati*) koji nemaju kao dopunu odglagolske imenice. Također su uočili su da se u konstrukcijama s tim glagolima može izbjeći dekomponiranje predikata (4.69b–4.70b).

(4.69a) Njegov otac bavi se izrađivanjem suvenira.

(4.69b) Njegov otac izrađuje suvenire.

(4.70a) Susjedov sin zabavlja se gađanjem glinenih golubova.

(4.70b) Susjedov sin gađa glinene golubove.

Budući da mi je bila neprihvatljiva pretpostavka da je uvijek riječ o dekomponiranju predikata, u anketi koja je provedena u okviru istraživanja za ovaj rad ispitanicima je postavljeno pitanje postoji li značenjska razlika između rečenica (4.69a) i (4.69b). Većina je navela da ne postoji (75,47%), a 1,89% ispitanika navelo je da je u primjeru (4.69a) glagol *bavi se* suvišan jer ako izrađuje suvenire, jasno je da se bavi izrađivanjem suvenira. Da se u primjeru (4.69b) opisuje radnja koja trenutačno traje, uočilo je 1,89% ispitanika. No 14,15% smatra da je ocu u primjeru (4.69a) izrađivanje suvenira posao, a u primjeru (4.69b) hobi, a 6,60% smatra da postoji razlika u značenju, no nisu objasnili koja je. Može se zaključiti da govornici većinom ne osjećaju značenjsku razliku između tih primjera.

Pretraživanjem *Hrvatskoga mrežnog korpusa* uočeno je da se jednako često javljaju i imenice koje nisu odglagolske, odnosno dopuna glagola najčešće je imenica *sport* ili imenica kojom je označena koja podvrsta sporta (npr. *biciklizam*) (4.71), različite znanstvene discipline (npr. *matematika*) (4.72) i umjetničke vrste (npr. *film*, *fotografija*), gospodarske grane (*turizam*, *prodaja*) (4.73) itd., a može se javiti u instrumentalu i osoba (4.74):¹³⁵

(4.71) Svi se ozbiljnije žele baviti triatlonom.

(4.72) Nastavila se baviti jezikom i pisanim izražavanjem...

(4.73) Ako se želite baviti turizmom - ovo bi mogla biti odlična prilika za vas.

(4.74) ...mediji će se baviti Sanaderom.

¹³⁵ Teško mi je prihvatiti da su iz primjera (4.71–4.74) izbačene odglagolske imenice npr. *treniranje*, *proučavanje* i sl.

Katkad je teško odrediti upotrebljava li se glagoli *zabaviti se/zabavljati se* u značenju 'baviti se čime, posvetiti se čemu' ili u značenju 'razonoditi se' (v. 4.75–4.76). Ako se upotrebljavaju u značenju 'razonoditi se', koje je češće, svrstava se u skupinu psiholoških glagola, uz koje se u ovom radu instrumental smatra uzročnikom, o čemu više u poglavlju Instrumental uzročnika.

(4.75) Ovdje ćemo se posebno zabaviti položajem sudaca.

(4.76) ...javnost bi se trebala zabavljati podatkom da je požarna opasnost proglašena tek kada je ugrožena kuća gradonačelnice Šuice.

Glagol *pozabaviti se*¹³⁶, u značenju 'kratko se baviti čime', nastao je dodavanjem nadleksičkoga prefiksa te nije promijenjena njegova teličnost, stoga se zadržava instrumental (4.77).

(4.77) Predavanje će se pozabaviti nastajanjima uragana, njihovim životnim vijekom, putanjama i veličinom.

Kao istoznačan glagolu *baviti se* javlja se glagol *zaokupiti se/zaokupljati se* (4.78–4.79), dok se glagol *zanimati se* (4.80) zapravo rijetko javlja kao sinonim glagolu *baviti se*, a znatno češće glagolu *interesirati se*, koji ima drukčiji valencijski obrazac.

(4.78) H. R. G. se zaokupio slučajem ubojice Sylara.

(4.79) ...žene se manje zaokupljaju tematikom osiguranja od muškaraca.

(4.80) Zvonimir Bartolić dugo se vremena zanimao životom i djelom Katarine Zrinske.

Agens ne raspolaže predmetom kao što raspolaže uz glagole prve skupine, no odnosi se prema njemu kao prema čemu vlastitom i posvećuje mu pozornost, zbog čega se uz glagole ove skupine mogu uočiti značenjske komponente posvojnosti i dominacije.

4.2.2. Glagoli igranja

¹³⁶ Zanimljivo je da na *Hrvatskom jezičnom portalu* piše da glagol ima prijedložnu dopunu s kim ili s čim.

Glagoli ove skupine izražavaju odnos agensa i teme u kojemu agens raspolaže temom i njome se koristi radi zabave. Glagoli se razlikuju od prethodne podskupine po tome što tema nije u središtu pozornosti, odnosno agens je ne želi mijenjati i nije naglasak na onome što se događa s temom, stoga joj je bliža uloga sredstva.

Jakobson (1936: 79) smatra da je razlika između primjera (4.81) i (4.82) ta da se instrumentalom izražava periferna uloga objekta (4.81), a akuzativom da je radnja izravno usmjerena na objekt (4.82). S instrumentalom (Jakobson 1958: 111) naglasak je na samoj radnji, a akuzativom se naglasak stavlja na objekt.

(4.81) швырять камнями

bacati kamenjem¹³⁷

(4.82) швырять камни

bacati kamenje

Wierzbicka (1980: 16–18) u vezi s tim primjerima zaključila je da je u primjeru (4.81) naglasak na samoj aktivnosti, koja nema svoju svrhu. Objekt nije zahvaćen radnjom, odnosno agens ga ne želi mijenjati. Drugim riječima, instrumentalna dopuna upotrijebit će se kada agensa ne zanima što će se dogoditi kao rezultat radnje, nego je svrha da se samo zabavi. U primjeru (4.82) tema mijenja mjesto zbog čega je označena akuzativom.

To pokazuje i na primjeru glagola *играть*:

(4.83) От нечего делать, Маша играла ключом.

Od dosade, Maša igrala ključem. 'Maše se igrala ključem iz dosade.'

(4.84) Дети играли в мяч (*мячом).

Djeca su igrala u loptu (*loptom). 'Djeca su se igrala lopte.'

U hrvatskom također postoji ta razlika, no drukčije se sintaktički ostvaruje. Ako je riječ o igranju samo radi zabave, upotrijebit će se povratni glagol *igrati se*.¹³⁸ Ako je riječ o kakvoj igri, čija su pravila manje ili više poznata, ili oponašanju kakvih društvenih situacija (*igrati se*

¹³⁷ U hrvatskom je glagol u tom značenju povratan, no danas se rijetko upotrebljava.

¹³⁸ Wierzbicka (1980: 17–18) na primjeru poljskih glagola *grać*, koji izražava kakvu svrhovitu igru s pravilima i zahtijeva objekt u akuzativu s prijedlogom *w*, i glagol *bawić się*, koji izražava spontanu igru i zahtijeva objekt u instrumental, pokazuje da je razlika između ruskoga i poljskoga jezika u tome što se u poljskom povratnim glagolom naglašava da je cilj igre samozabavljanje agensa.

mame i tate, igrati se liječnika, igrati se trgovine) uz glagol će se javiti genitivna dopuna (4.85), a ako nije riječ o igri, nego se kakvim predmetom služi bez cilja, javit će se instrumentalna dopuna (4.86). Glagol s akuzativnom dopunom izražava da je riječ o bavljenju kakvom igrom s točno određenim pravilima i sa svrhom (4.87).

(4.85) Djeca su se igrala nogometa.

(4.86) Djeca su se igrala ključem/lutkama.

(4.87) Djeca su igrala nogomet.

Dodavanjem nadleksičkoga prefiksa *za-* glagolu *igrati se* dobiva se glagol intenzivnoga značenja (4.88), a dodavanjem prefiksa *po-* glagol deminutivnoga značenja (4.89), oba su atelična i zahtijevaju instrumentalnu dopunu:

(4.88) Netko dobronamjieran zaigrao se fotićem i sad se društvo naslađuje.

(4.89) Neki dizajneri poigrali su se novim teksturama tkanina.

Glagol *igrati se* u značenju 'neodgovorno se ponašati prema komu ili čemu' može imati samo instrumentalnu dopunu (4.90), a u tom ili sličnom značenju javljaju se i glagoli *loptati se*¹³⁹ (4.91) i *kockati se* (4.92), u vezi s kojima se može zaključiti da agens više utječe na predmet nego predmet na agensa, odnosno predmet je zahvaćen radnjom:

(4.90) ...da se državni dužnosnici mogu nekažnjeno igrati novcem poreznih obveznika.

(4.91) No, možemo li se loptati rebalansom sve do konca godine.

(4.92) Banke se ne mogu kockati novcem svojih štediša...

U ovoj se skupini također uočava posvojnost i dominacija, no agensova pozornost nije usmjerena na predmet, odnosno ne želi ga mijenjati, nego mu je cilj da se on zabavi te je tema bliska sredstvu.

¹³⁹ Uz glagol *loptati se* često se javlja prijedložna dopuna s + instrumental (4.93–4.94):

(4.93) Nemoj se loptati s mojim osjećajima.

(4.94) Mislim da je to od VL-a jako nekorektno, da se loptaju s čitateljima pa tu i tamo im dozvole komentiranje.

4.2.3. Glagoli hvaljenja

Uz glagole ove skupine predmet označen instrumentalom blizak je sredstvu jer se ne mijenja radnjom, nego služi tomu da se radnja može izvršiti te bez njega radnja nije moguća. S glagolima igranja zajedničko im je to što je u središtu pozornosti agens, koji se temom služi kao sredstvom da bi istaknuo vlastiti ili tuđi uspjeh (ili neuspjeh) ili kakvu osobinu. Uz glagole igranja cilj je samozabava agensa, a uz glagole hvaljenja isticanje agensa. Po tome što u središtu pozornosti nije tema razlikuju se od glagola bavljenja čime. Instrumentalom je obično označena kakva vještina ili vrlina te postignuća.

Glagoli *hvaliti se*, *hvalisati se*, *hvastati se*, *pohvaliti se* imaju instrumentalnu dopunu (4.95a–4.98a). Glagoli koji se mogu javiti bez *se*, točnije *hvaliti se* i *pohvaliti se*, imaju akuzativnu dopunu (4.95b–4.95b). Glagoli *hvalisati se* i *hvastati se* u rječnicima se određuju samo kao povratni, no u korpusu su pronađene potvrde za glagol *hvalisati* (4.97c), dok je za glagol *hvastati* pronađen samo primjer s glagolskom imenicom koja ima dopunu u genitivu, što bi značilo da bi se uz glagol javio akuzativ (4.98c).

(4.95a) Nemoj se hvaliti svojom snagom ili brzinom.

(4.95b) Nemoj hvaliti svoju snagu ili brzinu.

(4.96a) Hrvatska se mogla pohvaliti programom zdravstvenog odgoja.

(4.96b) Hrvatska je mogla pohvaliti (svoj) program zdravstvenog odgoja.

(4.97a) Hvalisali su se svojom mudrošću.

(4.97b) ??Hvalisali su svoju mudrost.

(4.97c) Scorie je previše hvalisao svoju momčad.

(4.98a) Pred drugim Turcima hvastali su se svojim zločinstvima i svetogrđima.

(4.98b) ??Pred drugim Turcima hvastali su svoje zločine i svetogrđa.

(4.98c) ...kao što si ga nekada zaokupljivao prozirnim i bezazlenim hvastanjem svoga jezika.

U primjerima (4.95a–4.98a) naglasak je na agensu, na što može upućivati i povratnost, dok u primjerima (4.95b–4.98b) naglasak je na vrlini ili postignuću.

Glagoli *razmetati se* (4.101) i *preseravati se* (4.102) nemaju prijelaznu inačicu i javljaju se samo s instrumentalnom dopunom:¹⁴⁰

(4.101) Milanović se često razmeće svojim dobrim poznavanjem biblijskih citata.

(4.102) On nije bahati primitivac koji jedri sa starletama i preserava se limuzinama...

Uvjetno se u ovu skupinu može svrstati i glagol *nadmetati se* u značenju 'boriti se, natjecati se' čija se instrumentalna dopuna može zamijeniti prijedložnom dopunom *u* + lokativ, no smatram da značenje nije u potpunosti jednako. U primjeru (4.103a) agens se odnosi prema temi kao prema čemu što mu pripada, dok u primjeru (4.103b) specificira se područje u kojem se nadmeću, no tu pretpostavku treba dodatno proučiti.¹⁴¹

(4.103a) U predizbornoj kampanji nadmeću se kvalitetom izbornih programa.

(4.103b) U predizbornoj kampanji nadmeću se u kvaliteti izbornih programa.

Uz glagole ove skupine lako se može uočiti posvojnost, koja je često neotuđiva, primjerice kakva osobina agensa ili entiteti koji su odvojeni od agensa, ali bez njega oni ne bi ni postojali, primjerice kakva djela, djeca i sl. Agens nije usmjeren na to da mijenja temu, nego da pomoću nje stavi sebe u središte pozornosti.

4.3. Glagoli pomicanja dijelova tijela (i predmeta)

Instrumentalom su označeni dijelovi tijela uz glagole koji izražavaju njihovo pomicanje te je dio tijela zahvaćen radnjom. Budući da je u pitanju dio tijela, izražena je posvojnost te dominacija jer agens čini s temom što želi. Agens se odnosi prema dijelu tijela više kao prema kakvu sredstvu jer radnja nije usmjerena na promjenu mjesta dijela tijela.

¹⁴⁰ U ovu skupinu može se svrstati glagol *požaliti se* u značenju 'iskazati nezadovoljstvo', premda ima suprotno značenje od ostalih glagola. Glagol može imati instrumentalnu, prijedložnu dopunu *na* + akuzativ, *zbog* + genitiv ili rečeničnu dopunu, no zanimljivo je da imenska skupina u instrumentalu uz glagol *žaliti se* ima drukčiju ulogu, odnosno nije riječ o obveznoj instrumentalnoj dopuni, nego o dodatku (4.100). Također je primjer (4.99) zanimljiv jer teličan glagol *uza se* ima instrumentalnu dopunu:

(4.99) Ne možemo se požaliti prodajom.

(4.100) ...HT će se žaliti podnošenjem tužbe Upravnom sudu.

¹⁴¹ Primjer *Učenici su se nadmetali u košarci, nogometu i rukometu.* može se povezati s primjerom (4.103b).

Glagoli uz koje je dio tijela označen instrumentalom razlikuju se sintaktički od glagola uz koje je dio tijela označen akuzativom (v. Wierzbicka 1980, Fowler 1996). Wierzbicka (1980: 23) tako navodi da uz glagole s instrumentalom:

1. nije moguća pasivizacija¹⁴², odnosno, za razliku od glagola s akuzativnom dopunom (4.104), ovi glagoli nemaju pasivne rečenice s elementom *se* bez agensa (4.105):

(4.104a) Больной открыл глаза.

Bolesnik je otvorio oči.

(4.104b) Глаза больного открылись.

Bolesnikove oči otvorile su se.

(4.105a) Иван пожал плечами.

Ivan je slegnuo ramenima.

(4.105b) *Плечи Ивана пожались.

*Ivanova ramena su se slegnula.

No pojedini se glagoli koji zahtijevaju dio tijela u instrumentalu mogu javiti u povratnim rečenicama u kojima je dio tijela označen nominativom (4.106–4.107). Timberlake (2004: 335) navodi da se takvim rečenicama izražava da je riječ o spontanim pokretima tijela.

(4.106) Kada je progovorio, opazilo se da mu se i jezik plete.

(4.106) Noge ne osjećam, ruke se tresu.

2. Rečenice s dijelom tijela u akuzativu imaju rezultativno značenje, odnosno dolazi do promjene položaja tijela (4.107), što ne vrijedi za instrumental (4.108):

(4.107) Глаза больного были широко открыты.

Bolesnikove oči bile su širom otvorene.

(4.108) *Плечи Ивана были пожаты.

*Ivanova ramena bila su slegnuta.

¹⁴² O ulozi pacijensa i pasivizaciji v. Brdar 1992.

Pojedini se glagoli iz ove skupine mogu ostvariti bez instrumentalne dopune, posebice kada je riječ o glagolima čije značenje podrazumijeva kretanje samo određenoga dijela tijela, npr. *kimati, klimati, mahati, namignuti, trepnuti* (4.109–4.113) itd.

- (4.109) Stipe je zamišljeno kimaao.
- (4.110) Opet ću mahati veselo ptici na grani.
- (4.111) Mahnula mi je s prozora.
- (4.112) Konji su toptali po cesti.
- (4.113) Uvuče trbuh i namigne slatkoj plavuši koja je upravo prošla.

Dijelu glagola s instrumentalnom dopunom zajedničko je da dio tijela može biti na mjestu subjekta, npr. *cvokotati, lepetati, lamatati, škrkutati, škripati, treptati* (4.114–4.118).

- (4.114) Zubi su cvokotali.
- (4.115) Krila mi lepeću ekstatičnije no ikad.
- (4.116) Zubi škrguću.
- (4.117) Zubi su škripali.
- (4.118) Kod slatke ljubavne talijanske arije treptale su mu oči.

Instrumentalom ne mora biti označen samo dio tijela nego mogu biti označeni i entiteti koji su odvojeni od tijela, primjerice uz glagole *bacati se, bacakati se, trzati, trznuti, uzmahnuti, mahati, mahnuti, lamatati, tresti, škripati, škripnuti, cimnuti, vrtjeti, mrdati* i dr. (usp. Ivić 1954), a bliska im je uloga sredstva.

- (4.119) Faletar je jednako žustro mahao zastavicom.
- (4.120) Zadovoljno je mahnula ključevima.
- (4.121) Kad Jadranka Kosor opet krene lamatati cekerom...
- (4.122) ...vi mu možete usporediti padanje ako nastavite lagano tresti upravljačem.
- (4.123) ...kad se upalilo zeleno, cimnuo je autom prema mome...
- (4.124) ...gane se mladić i stane časkom vrtjeti šeširom u krupnim, tvrdim šakama.
- (4.125) ... odjednom mi je sve zablokiralo samo sam mogao mrdati mišem...

Važno je naglasiti da se katkad umjesto instrumentala može upotrijebiti akuzativ. Timberlake (2004: 335) navodi da se instrumental javlja uz glagole koji opisuju radnju u koju su uključeni

dijelovi tijela (*mahati, kimati...*), odnosno za sindegdotične dijelove (4.126), a kada je entitet koji se pokreće odvojen od tijela, tada glagol ima akuzativnu dopunu (4.127).

(4.126) Я двигал локтями в бока.

Ja sam micao laktovima.

(4.127) Кто-то стал плясать, двигали с шумом мебель.

Netko je počeo plesati, glasno su pomicali namještaj.

Tako je zaključila i Richardson (2007: 46) koja smatra da je alternacija akuzativa i instrumentala predvidljiva i da će se uvijek u instrumentalu javiti dio tijela, a odvojeni entiteti u akuzativu, stoga nije riječ o leksičkom padežu. No kao što je vidljivo iz primjera (4.119–4-125), neće se uvijek odvojeni entitet javiti u akuzativu, kao što neće ni dio tijela uvijek biti u instrumentalu.

Katičić (2002: 135) naveo je sljedeće glagole kod kojih je moguća alternacija akuzativa i instrumentala čak i kada je riječ o dijelu tijela:

maknuti

njihati

vrtjeti

mahati

tresti

zavrnuti

gibati

Tomu se popisu mogu pridružiti i glagoli *mrđnuti* (4.128), *razmahnuti* (4.129), *zabaciti* (4.130), *zatresti* (4.131) i njihovi nesvršeni parnjaci.

(4.128a) Nitko iz EU ili SAD-a neće mrđnuti prstom da nas iz nje izvuče.

(4.128b) Lovra nije baš mrđnuo guzicu.

(4.129a) Poput neplivača u vodi, razmahnuo je rukama.

(4.129b) ...kao da je vjetar razmahnuo ledena svoja krila.

(4.130a) ...skinuo je naočale, zabacio je kosom...

(4.130b) Nabacili osmijeh, zabacili kosu i zauzeli pozu.

(4.131a) Da je potrebno samo zatresti glavom, da parasite uginu na tlima...

(4.131b) ... nabijem se koji puta na niski strop, *zatresem glavu* i nastavim dalje.

Pojedini su autori pokušali zaključiti kada će se uz te glagole javiti instrumental odnosno akuzativ. Tako Ivić (1954: 109) objašnjava da je akuzativom označen „pravi objekt koji snosi na sebi vršenje akcije kretanja, - ali nije njome i sam zahvaćen”¹⁴³, dok je instrumentalom označen predmet koji je „zahvaćen kretanjem koje na sebi snosi”. Levine (1980: 10) navodi da kao što se drugi predmeti mogu promatrati kao neotuđiva posvojnost kada su povezani s agensom i pokreću se simultano s njim, tako se i dio tijela može shvatiti kao odvojeni entitet, i to kada agens svjesno pokreće dio tijela u točno određenom smjeru. Levine (1980: 9) objašnjava da je u primjeru (4.132a) predmet povezan s agensom i pokreće se simultano s njim, odnosno agens drži slušalicu i trese je nesvjesno (kao da nekomu prijeti), a u primjeru (4.132b) agens svjesno trese slušalicu (kao da pokušava popraviti lošu vezu).

(4.132a) Она трясла телефонной трубкой.

Ona je tresla telefonskom slušalicom.

(4.132b) Она трясла телефонную трубку.

Ona je tresla slušalicu.

Gortan-Premk (1977: 244) smatra da se akuzativom ističe da je radnja usmjerena na objekt kako bi se promijenio njegov položaj, a instrumentalom se naglasak stavlja na samu radnju i na način vršenja radnje, odnosno „funkcija instrumentala je samo bliža determinacija njenog vršenja”. Isto je zaključio i Katičić (2002: 135): „Kad je objekt u akuzativu (*maknuti ruku*), ističe se da se predmetu mijenja mjesto, a kad je u instrumentalu (*maknuti rukom*), ističe se i opisuje samo pomicanje. U prvom se slučaju kaže da je ruka pomaknuta, a u drugom da se netko pomaknuo i kako se pomaknuo”.

Ivić (1954: 106) smatra da će dio tijela biti u akuzativu ako je riječ o ciljnoj radnji, a ne o radnji koja se odvija određenim ritmom i ravnomjernim ponavljanjem. Ona, naime, razlikuje glagole koji izražavaju izvođenje ritmičnih pokreta svojstvenih dijelovima tijela i dijelovi tijela ne mogu biti označeni akuzativom i ne mogu postati sredstvo (**migati oko čime, *migati što okom*). Ivić (1954: 102) navodi da je ključno da je objekt potpuno zahvaćen radnjom, a svojstvo same radnje jest da je riječ o kretanju, odnosno micanju u mjestu bez cilja ili je

¹⁴³ Ivić (1954: 109) navodi da je u starom jeziku bilo češće da se živa bića javljaju u instrumentalu uz glagole kretanja, dok u je u suvremenom jeziku češći akuzativ (*oboriti čovjeka – oboriti čovjekom*).

ciljnost irelevantna¹⁴⁴, a naglasak je na samom izvođenju radnje.¹⁴⁵ Drugu skupinu čine glagoli koji mogu imati objekt u akuzativu te dio tijela može imati ulogu sredstva u instrumentalu (npr. *micati drvo rukom*). U tu se skupinu mogu svrstati glagoli s obrascem nominativna – akuzativna – instrumentalna dopuna, npr. *gristi što zubima, lizati što jezikom, ošamariti koga dlanom, udariti/ugušiti koga rukama, udariti/šutnuti koga/što nogom, uhvatiti koga/što rukom* i dr.

Trovalentni su sljedeći glagoli koji izražavaju pomicanje dijelova tijela: *cimnuti, drmati, drmnuti, mrdnuti, mrdati, krenuti, tresti, trznuti, klimati, kljucati, ritnuti, vrcati, zatresti, zavrnuti* i dr. (4.133–4.135).

(4.133) Konji udaraju kopitima zemlju.

(4.134) On miče rukom prašinu.

(4.135) Roda kljuca nepoznate prolaznike kljunom.

Dio tijela označen instrumentalom ima ulogu sredstva u primjerima (4.133–4.135), no nije uz sve glagole moguće dodati objekt u akuzativu, kao što je uočila Ivić (1954), npr. *koluta očima* i sl.

Koeing i dr. (2003, 2008) navode da se dijelovi tijela mogu smatrati sredstvom samo ako se nešto drugo može upotrijebiti na njihovu mjestu. Primjerice, bosti se može prstima, ali i štapom, dok se određene radnje mogu raditi samo dijelovima tijela – jesti se može samo ustima ili škrgutati se može samo zubima – te se ti dijelovi tijela u tom slučaju ne mogu smatrati sredstvom jer ništa drugo ne može vršiti njihovu funkciju.

Janda (1993) navodi da se objekt označuje instrumentalom ako nije prema njemu usmjerena radnja, nego služi da bi se radnja izvršila, pa tako Janda i Clancy (2002) smatraju da su uz navedene glagole dijelovi tijela označeni instrumentalom potrebna sredstva za izvođenje radnje. Nilsen (1973: 57) dijelove tijela smatra primarnim sredstvima (sekundarni su alati, tercijarni su materijali) koja su često izbrisana iz površinske strukture jer su nebitna ili se podrazumijevaju. Primjerice, podrazumijeva se da grizemo zubima, ljubimo usnama, šamaramo dlanom.

¹⁴⁴ Piper i dr. (2005: 244) također navode odsutnost ciljnosti kao ključan čimbenik za pojavu instrumentala uz te glagole te objekt određuju kao „netipičan”.

¹⁴⁵ Isto je uočila i Gortan-Premk (1977: 243) napomenuvši da je glagolima s instrumentalnom dopunom zajedničko ograničeno kretanje, odnosno položaj se mijenja u granicama istoga mjesta.

Wierzbicka (1980: 25) također je uočila da je dio tijela u akuzativu ako je kretnja potaknuta željom da se promijeni položaj, dok to ne vrijedi za instrumental. No kretnje s dijelom tijela u instrumentalu povezuje s davanjem znakova.¹⁴⁶ Primjerice, *kimnuti glavom* znači 'slaganje', *odmahnuti glavom* ili *rukom* 'neslaganje', *mahnuti rukom* 'pozdrav', možemo dodati *kolutati očima* 'nezadovoljstvo', *lupkati nogom* 'nestrpljenje', *mućnuti glavom* 'razmišljanje', *plesti jezikom* 'govoriti nejasno (zbog pijanstva)' i sl. Instrumental se rabi i kada radnja nije voljna, nego reflektira unutarnje stanje, primjerice, *cvokotati zubima* što označuje hladnoću.

Ne može se svaki dio tijela javiti uz svaki glagol. U Tablici 4. prikazano je koji se dijelovi tijela javljaju uz koji glagol.¹⁴⁷

Tablica 4. Dio tijela i glagoli

DIO TIJELA	GLAGOL
glava	kimati, kimnuti, klimati, klimnuti, tresti, trgnuti, vrtjeti, zavrnuti, kljucati, zbaciti, lomatati, krenuti
oči	kolutati, prevrtati, trenuti, trepnuti, prekrenuti, prekretati
usta	mljackati, mljeskati
jezik	coknuti, cokatati, mlatiti, plesti, vrtjeti, mljackati, čegrtati
kljun	kljucati
zubi, kljove	škrgutati, škrgutnuti, škripati, škripiti, škripnuti, cvokotati, kljocati
kosa	zabaciti, razmahnuti
vrat, šija	krenuti, okrenuti, zavrnuti
ramena	slegnuti, sleći, slijegati
ruke, krila	lepetati, izlepetati, lomatati, mlatiti, razmahnuti, vrtjeti, zbacivati, uzlepršati, lamatati
prsti	pucketati
noge (kopita, cipele)	cupkati, ritati se, ritnuti se, toptati, zaštroptati, cimnuti
rep, dupe	vrtjeti

¹⁴⁶ Slično je uočio i Potebnja (1888/1954: 444) koji navodi primjere *вертеть пальцами* 'vrtjeti palčevima' što označuje dosadu, *ворочать глазами* 'okretati očima' što povezuje s ljutnjom, *колотать языком* 'udarati jezikom' u značenju 'brbljati' i dr.

¹⁴⁷ Tablični prikaz koji pokazuje uz koje se glagole javlja koji dio tijela inspiriran je Nilsenovom tablicom (1973: 158–160), no znatno se razlikuje (usp. Nilsen 1973: 158–160).

Često dolazi do metonimije pa se umjesto dijela tijela javlja odjevni predmet (4.136):

(4.136) Cupkati štiklom.

Levine (1980: 8) objašnjava da je tomu tako jer se odjevni predmet doživljava kao nastavak dijela tijela.

Pretpostavka o povezanosti leksičkoga aspekta, odnosno ateličnosti i instrumentala posebno je upitna u ovoj skupini. Mnogi su glagoli iz ove skupine telični, primjerice *cimnuti*, *klimnuti*, *mućnuti*, *trgnuti*, *škripnuti*, *trepnuti*, *zavrnuti*, *mrdnuti*, *izlepetati*, *slegnuti*, *zatresti*, *zabaciti* i dr., no svejedno zahtijevaju instrumentalnu dopunu, štoviše uz pojedine telične glagole nije moguća alternacija s akuzativnom dopunom, primjerice **škripnuti zube*. No u tim slučajevima nije riječ o glagolima postignuća, nego o glagolima uspjeha jer se radnja događa u trenutku, odnosno možemo ih odrediti kao semelfaktivne glagole.

Instrumentalom mogu biti označeni i samostalni predmeti koji su također zahvaćeni radnjom, ali ne mijenjaju svoje mjesto, nego se kreću unutar ograničenog prostora. Pojedini glagoli mogu imati akuzativnu ili instrumentalnu dopunu čija se pojava u hrvatskom ne može povezati s tim da su akuzativom označeni odvojeni entiteti, a instrumentalom dijelovi tijela (kao što navode Timberlake 2004 i Richardson 2007), nego prije s tim da se akuzativom označuje promjena mjesta, odnosno ciljnost, a instrumentalom pomicanje bez cilja unutar ograničenog prostora (Ivić 1954, Gortan-Premk 1977, Katičić 2002).

Ovoj je skupini zajedničko s prethodnim dvjema skupinama to da između agensa i teme postoji odnos posvojnosti i dominacije.

4.4. Instrumental uz glagole izražavanje svojstva ili stanja teme

Prethodnim skupinama glagola koji imaju instrumentalnu dopunu mogu se uočiti zajedničke značenjske komponente dominacija i posvojnost, no postoje dvovalentni glagoli s instrumentalom dopunom koji se ne uklapaju u tu shemu.

Glagoli *roditi*¹⁴⁸, *uroditi*, *ploditi*, koje Katičić (2002) navodi kao primjer objekta u instrumentalu, ne javljaju se jednako često s instrumentalom, odnosno glagol *roditi* najčešće ima dopunu *plodom*, što djeluje više kao okamenjena konstrukcija. Ivić (1954: 115–116) povezuje glagole *roditi* i *uroditi* s drugim glagolima koji izražavaju fiziološku radnju, primjerice *pljuvati krvlju*, uz koje je danas instrumental zamijenjen akuzativom. Dalje navodi da je instrumental sačuvan uz glagol *roditi* samo kada nije riječ o biću, odnosno kada je riječ o čovjeku ili životinji, upotrijebit će se akuzativ (*roditi dijete*). Treba se dodati da se ne može govoriti ni o agensu kada se uz te glagole javlja instrumental jer se na mjestu subjekta nalazi što neživo.

(4.139) ...htjeli i Ukrajinu "ukrasti" Rusiji. E, to je rodilo kontraefektom.

(4.140) ...da će taj brak uroditi mnoštvom djece.

(4.141) ...nek plodi Krajina bar onim čim može ploditi.

Ovoj skupini pripada i glagoli *rezultirati* (4.142):¹⁴⁹

(4.142) To je rezultiralo ne samo krizom morala nego i gubitkom smisla vlastite egzistencije.

Ako se prihvati pretpostavka da se uz te glagole javlja objekt, tada je riječ o efektivnom objektu, odnosno objektu koji nastaje kao rezultat radnje. Svi su glagoli ove skupine telični, osim glagola *ploditi*, te su protuargument pretpostavci da telični glagoli imaju akuzativnu dopunu.

Glagoli *roditi* i *uroditi* stavljaju naglasak na kraj čega, odnosno na rezultat, po čemu su bliski glagolima sljedeće skupine. No može se shvatiti i da je riječ o dekomponiranom predikatu.

Naime, glagol *roditi* najčešće se javljaju s imenicom *plodom*, rijetko s kojom drugom imenicom (4.145), dok se druge imenice malo češće javljaju uz glagol *uroditi* (4.146–4.147):

¹⁴⁸ U *Hrvatskom mrežnom korpusu* pronađeni su primjeri (4.137–4.138) u kojima instrumental zapravo nema funkciju objekta, nego je riječ o sekundarnom predikatu:

(4.137) On je takav, njega je mati rodila svinjom.

(4.138) Bog se rodi čovjekom.

¹⁴⁹ Uz glagole *kulminirati* (4.143) i *trijumfirati* (4.144) instrumentalna dopuna može se izostaviti:

(4.143) Svađa između oca i sina kulminirala je tučnjavom...

(4.144) ...gdje je Orjava trijumfirala pobjedom...

(4.145) Cvjeta četrnaest puta godišnje i jednom u desetljeću rodi kruškama.

(4.146) U Pekingu je studija iz 2009. godine urodila zaključkom kako su društveni troškovi...

(4.147) U međuvremenu je sredinom ožujka jedna od niza molbi iz Fantasylanda urodila sastankom u Vladi...

Bez temeljita dijakronijskoga (i kontrastivnoga) istraživanja teško je odrediti zašto se instrumental javlja uz te glagole te je li zaista riječ o objektu.

4.4.1. Instrumental uz fazne glagole

Obično se instrumental smatra objektom uz fazne glagole. No potrebno je razlikovati nepunoznačne fazne glagole, odnosno glagole koji označuju početak, nastavak ili završetak radnje te mogu imati infinitivnu, akuzativnu ili prijedložnu dopunu (v. Silić i Pranjković 2005: 187) i glagole koji se uopće ne odnose na radnju, nego opisuju što vezano uz temu.

Katičić (2002: 121) navodi da se uz fazne glagole može javiti objekt u instrumentalu koji se može smatrati objektom „samo ako se njime izriče ono što počinje ili što se završava, što prestaje ili se nastavlja. Ako pak počinje ili se završava, prestaje ili se nastavlja nešto drugo, a instrumental samo opisuje kako se to događa, onda je instrumentalni izraz priložna oznaka, a nije objekt” te pokazuje to primjerom (4.148):

(4.148) Počela je utiranjem sapunice.

Gdje je *utiranjem* objekt ako znači isto što i *Počela je utirati sapunicu*. A ako uza se ima objekt u akuzativu, koji ne mora biti izrečen, tada je riječ o priložnoj oznaci (4.149):

(4.149) Počela je (posao) tako što je utirala sapunicu.

U literaturi i korpusu uočavaju se kolebanja u vezi s tim je li riječ o prijedložnom ili besprijedložnom instrumentalu te o sintaktičkoj funkciji, odnosno je li objekt ili priložna oznaka. Tako Silić i Pranjković (2005: 187) navode da ako je agens živo, fazni glagoli, koji imaju infinitivnu dopunu (4.150a), mogu imati akuzativnu (4.150b) ili prijedložnu dopunu s +

instrumental (4.150c). Nije upitno da je riječ o dopuni jer bi bez toga rečenica bila nepotpuna (4.150d):

(4.150a) Počeo je graditi kuću.

(4.150b) Počeo je gradnju kuće.

(4.150c) Počeo je s gradnjom kuće.

(4.150d) *Počeo je.

No ako na mjestu subjekta nije živo, tj. riječ je o temi, nije moguća takva preoblika (4.151):

(4.151a) Most je počeo pucati.

(4.151b) *Most je počeo s pucanjem.

Raguž (2010: 324), u vezi s glagolima *završiti*, *prestati*, *početi* navodi da je kriterij taj da „ako je riječ o popratnoj okolnosti u nekakvoj radnji koja ima drugi cilj, onda dolazi prijedlog *s*” te navodi primjere *započeti sjednicu s raspravom o projektima*, *započeti s radom* itd.

Čini mi se jednostavnijim objašnjenje koje nude Silić i Pranjković (2005: 187) te se ono preuzima. Dakle, fazni, odnosno nepunoznačni glagoli mogu imati infinitivnu (4.152a), akuzativnu (4.152b) ili prijedložnu dopunu s + instrumental (4.152c), ako je agens živo.

(4.152a) Britanci su počeli pregovarati.

(4.152b) Britanci su počeli pregovaranje.

(4.152c) Britanci su počeli s pregovaranjima.

Fazni glagoli stavljaju naglasak na fazu, odnosno na određeni dio radnje izražene punoznačnim glagolom, primjerice uz *početi pregovarati* stavlja se naglasak na prvu fazu pregovaranja, odnosno na početak.

U primjerima (4.153a–4.154a) uopće nema radnje, stoga se ne može ni staviti naglasak na određenu fazu radnje, nego se opisuje određeno stanje teme. Riječ je o dopuni jer je rečenica bez imenske skupine u instrumentalu nepotpuna. Također je upitno može li se smatrati objektom, odnosno temom jer u primjeru (4.153a–4.154a) nema agensa, nego je na mjestu subjekta tema.

(4.153a) Otkriveno je da će joj ime počinjati slovom K.

(4.154a) Igra počinje odličnim tutorijalom koji će vam pomoći da savladate osnovne kontrole.

Može se odrediti i da je NP u instrumentalu dio predikata kojim se pripisuje što temi, odnosno riječ je o atribuciji koja može biti izražena samo instrumentalom. Rečenice (4.153a–4.154a) mogu se preoblikovati te se bolje uočava pripisivanje svojstva (4.153b–4.154b):

(4.153b) Slovo K je na početku imena.

(4.154b) Odličan tutorijal jest na početku igre.

U primjerima (4.155–4.156) prisutni su agens i tema, koja je akuzativna dopuna, te instrumentalna dopuna. Moglo bi se protumačiti da je riječ o sredstvu ili čak načinu, no prihvatljivim mi se čini da je situacija ista kao i u primjerima (4.153–4.154), odnosno da je instrumental dio predikata kojim se pripisuje kakvo svojstvo temi.

(4.155) Svoj će nastup završavati skokom u bazen.

(4.156) ...nastavu će počinjati tjelovježbom i doručkom.

U ovu se skupinu mogu svrstati glagoli *otvoriti/otvarati* (4.157) i *zatvoriti/zatvarati* (4.158) u značenju 'započeti/započinjati' i 'završiti/završavati':

(4.157) Diva će turneju otvoriti koncertom u Zagrebu.

(4.158) Mjesec mode u Hrvata odlučili smo zatvoriti rezimeom oba protekla modna događaja.

Instrumental uz te glagole obvezna je dopuna, no nije objekt, nego sekundarni predikat te se radnjom ne mijenja objekt i on ne nastaje, nego se pripisuje kakvo svojstvo temi. Po tome su ti glagoli bliski glagolima sljedeće skupine, posebice glagolima odašiljanja čega vidljiva, energije ili čuvstva.

4.4.2. Glagoli odašiljanja čega

Katičić (2002: 124) navodi da glagoli koji znače miris imaju objekt u instrumentalu, a Timberlake (2004) proširuje popis i na glagole koji označavaju odašiljanje čega drugoga, primjerice svjetla ili zvuka (npr. *blještati*, *iskriti*, *mirisati*). Što se tiče značenja ovoga instrumentala, Ivić (1954: 94) navodi da se može povezati sa značenjem provodnika ako je

riječ o integralnom dijelu subjekta (*drvo miriše svojim cvijećem*), u suprotnom je riječ o izazivaču ili poredbenom značenju jer ne mora biti prisutan u trenutku vršenja radnje.

Glagoli u značenju 'odašiljati vlastiti miris' jednovalentni su, no u značenju 'odašiljati nespecifičan, tuđ miris', odnosno miris koji nije integralni dio subjekta, kako navodi Ivić (1954: 94), dvovalentni su. Ivić povezuje značenje ovoga instrumentala s uzročnim jer je instrumentalom označen uzročnik toga stanja, no osim toga naglašava i poredbeno značenje jer uzročnik mirisa ne mora biti prisutan i zbog toga se zamjenjuje konstrukcijama na + akuzativ i kao + nominativ.

U ovu se skupinu ubrajaju glagoli *mirisati*, *zaudarati*, *smrdjeti*, *vonjati*. Uz glagole odašiljanja mirisa u instrumentalu se ne javljaju samo imenice koje označuju entitete koji mogu odašiljati miris (4.159–4.160) nego često i apstraktne imenice (4.161–4.162), primjerice *mirisati* toplinom, duhom, kršćanstvom i sl.:

(4.159) Noć miriše sijenom.

(4.160) Bila je sva zažarena i podbuhla u licu, a zaudarala je vinom.

(4.161) ...sve oko tebe smrdi primitivizmom.

(4.162) ...što ne vonja životom doli tom snagom zemaljskoga tijeska.

Osim instrumentalne dopune uz glagole ove skupine česta su i prijedložna dopuna po + lokativ (4.175–4.178) i na + akuzativ (4.179–4.182).¹⁵⁰ Budući da se instrumentalna dopuna

¹⁵⁰ Glagolima *mirisati*, *vonjati* i *smrdjeti* može se dodati nadleksički prefiks *za-*, pritom se ne mijenja teličnost ni padež dopune, nego i dalje ostaje instrumental (4.163–4.165). Također se uz ove glagole osim instrumentala mogu javiti prijedložne dopune po + lokativ (4.166–4.168) i za + akuzativ (4.169–4.171).

(4.163) Stan zamiriše rakijom i kavom.

(4.164) Sva je kuća i avlija zavonjala octom i kamforom.

(4.165) Soba zasmrdi paljevinom.

(4.166) ...cijela škola zamirisala po finim i svježim pecivima i kolačima.

(4.167) ...cijeli grad zavonjao po ribi s gradela.

(4.168) Cijela ulica zasmrdi po psećim govnama.

(4.169) ...biljke, otesu zaostale kapi kiše pa zamirišu na čisto djetinjstvo i bezbrižno jutro.

(4.170) ...odmah u 1. večeri ozbiljno zavonjao na skandal.

(4.171) ...samo ako malo zasmrdi na pare i uspjeh...

može zamijeniti prijedložnom, postavlja se pitanje što to govori o statusu instrumentala kao neizravnoga objekta uz te glagole.

(4.175) Kuća je mirisala po njezinoj odsutnosti.

(4.176) ...onima koji ne žele vonjati po duhanskom dimu...

(4.177) Svaka zarađena kuna za proračun smrdjet će po znoju.

(4.178) ...jako je zaudaralo po alkoholu.

(4.179) Smjestile bi se u kutu dnevne sobe u kojoj je i zimi i ljeti mirisalo na dunje.

(4.180) ...još je pomalo vonjao na znoj.

(4.181) Ona smrdi na češnjak.

(4.182) Zaudaralo je na pse i mačke, na strah i beznade.

Naime, ako se uzme u obzir zahvaćenost objekta, odnosno teme, ona u navedenim primjerima nije zahvaćena radnjom i ne mijenja se, nego se povezuje svojstvo teme sa svojstvom imenice označene instrumentalom. Janda (1993: 163–164) u vezi s tim glagolima razlikuje primjer (4.183) u kojemu je instrumentalom označeno sijeno koje je sredstvo u proizvodnji mirisa, dok u primjeru (4.184) riječ je o usporedbi. Do te spoznaje, napominje Janda, dolazimo na temelju izvanjezičnoga znanja jer nije neobično da u dvorištu stoji sijeno, a znamo da baka ne nosi uvijek kolače sa sobom.

(4.183) Двор пахнет сеном.

Dvorište miriše sijenom.

(4.184) Бабушка всегда пахнула пирогами.

Baka je uvijek mirisala kolačima.

Drukčija je situacija s prefiksom *po-*, koji se može dodati glagolima *mirisati* i *vonjati* (4.172–4.173), te *na-*, koji se može dodati glagolu *mirisati* (4.174), čime se mijenja teličnost i potrebna je dopuna u akuzativu te je u tom slučaju riječ o objektu.

(4.172) Pomirisala sam proizvode i imaju lijep, neutralan miris.

(4.173) Baka je to povonjala i bježala prema nama prostačeći.

(4.174) ...a čim su namirisali alkohol na njegovom dahu odmah su ga uhitili.

Mrázek (1964: 176) instrumental uz glagole odašiljanja mirisa određuje kao subjektni instrumental, no navodi da subjektno značenje može oslabjeti pa se dobiva nijansa načinskoga značenja.

S obzirom na to da se instrumentalna dopuna može zamijeniti prijedložnom, zaključujem da nije riječ o instrumentalnoj dopuni, tj. objektu, nego o priložnoj dopuni. Te se skupine moraju odrediti kao dopune jer se bez njih mijenja značenje glagola, odnosno bez nje znači da sama tema odašilje kakav miris, dok s dopunom znači da se osjeća kakav drugi miris.

Instrumental se javlja uz glagole koji izražavaju odašiljanje čega vidljiva ili kakve energije ili čuvstva, a izražava se glagolima *iskriti*, *blještati*, *ozariti*, *sjajiti*, *zračiti*, *odisati* te zvuka *brujati* (*brujiti*) i sl. (4.185–4.190).

(4.185) ...u druženju koje će iskriti pozitivnom energijom i zadovoljstvom.

(4.186) Ušli smo u novo naselje puno visokih kuća i parkova koji su blještali bjelinom.

(4.187) Tako ćete zračiti optimizmom, pozitivnošću i snagom.

(4.188) A Lucija se ozarila srećom dobrotvora...

(4.189) ...kabina odiše prozračnošću.

(4.190) Novi Sozopol bruji životom i glazbom.

Tim je glagolima zajedničko da su atelični i ne mogu dobiti leksički prefiks kojim bi se promijenila teličnost, a time i padež dopune. Glagolima *iskriti*, *blještati*, *sjati*, *brujati*¹⁵¹ može se dodati nadleksički prefiks *za-*, no i dalje se zadržava instrumental (4.191a–4.194a).

(4.191a) Vidim kako joj zelene oči zaiskre plamenom radosti.

(4.192a) ...smotra na kojoj će zablještati bjelinom ruho narodno...

(4.193a) Osijek bi trebao ponovo zasjati starim rukometnim sjajem.

(4.194a) ...tada bi krematorij zabrujao ugodnim, poznatim glasom.

Glagoli se razlikuju od glagola odašiljanja mirisa jer se ne može instrumental zamijeniti prijedložno-padežnim izrazima, no moguća je druga preoblika. Naime, uz pojedine glagole rečenica se može preoblikovati tako da instrumentalna dopuna postane nominativna, odnosno

¹⁵¹ Glagolu *zračiti* u značenju 'sjati čime' ne može se dodavati prefiks, dok je to moguće u značenju 'stavljati na zrak' – *prozračiti*, *izračiti*.

subjekt, a subjekt ishodišne rečenice postane instrumentalna dopuna kojom se označuje mjesto ili prijedložna dopuna (4.191b–4.194b).

(4.191b) Plamena radost zaiskri njezinim očima / u njezinim očima.

(4.192b) Bjelina ruha narodnoga zabljuještat će smotrom / na smotri.

(4.193b) Stari rukometni sjaj zasjao je Osijekom / u Osijeku.

(4.194b) Ugodan, poznati glas zabrujao bi krematorijem / u krematoriju.

Pitanje je može li se govoriti o objektu jer se instrumentalnom dopunom pripisuje kakvo svojstvo temi. Time su ti glagoli bliski semikopulativnim glagolima, kako smatraju Piper i dr. (2005: 240), a jednako određuju i glagole *obilovati*, a možemo dodati i *odlikovati se*. Također bi se instrumental mogao povezati i sa subjektivnim instrumentalom, odnosno instrumentalom uzročnika, kao što čini Mrázek (1964), no bližim mi se čini da je riječ o pripisivanju kakva svojstva temi, što je karakteristika instrumentala identifikacije i atribucije.

Odredi li se instrumental uz sve navedene glagole u ovom poglavlju kao objekt, teško se mogu naći zajedničke značenjske komponente koje mogu razjasniti zašto se javlja instrumental. Objekt u genitivu koji leksički dodjeljuje glagol obično se povezuje s kvantifikacijom, odnosno smatra se da ispred imenice u genitivu stoji kvantifikator koji nije fonetski ostvaren, ali blokira pojavu akuzativa (v. Pereltsvaig 2007), dok se ostale pojave objašnjavaju ablativnošću (v. i Silić i Pranjković 2005: 201, Belaj i Tanacković Faletar 2014: 271). Dativ se povezuje s negraničnom direktivnošću (Silić i Pranjković 2005: 219), usmjerenošću (Belaj i Tanacković Faletar 2014: 369), odnosno Palić (2010: 289) određuje ga kao „lokalizatora apstraktne direktivnosti”. Pereltsvaig (2007) zaključuje da se instrumental pripisuje objektima kada nema kvantifikacije, ablativnosti odnosno direktivnosti, pozivajući se na Jakobsonovu pretpostavku da je riječ o najneobilježnijem padežu poslije nominativa.

Ako se zaključi da se instrumental kao objekt sa značenjem teme javlja uz glagole prvih triju skupina, tada se mogu uočiti zajedničke značenjske komponente posvojnosti i dominacije. Drugim riječima, tema u instrumentalu u podređenom je položaju u odnosu na agensa, a glagoli se razlikuju s obzirom na to je li u središtu pozornosti tema ili agens. Instrumental uz glagole odašiljanja mirisa može se odrediti kao priložna dopuna, dok uz fazne glagole i glagole odašiljanja energije, čuvstva i sl. može se odrediti kao dio predikata koji pripisuje

kakvo svojstvo temi. Pitanje je je li u ovom slučaju semantika indikator da uz glagole četvrte skupine nije riječ o temi i objektu ili navodi na pogrešan zaključak.

Pretpostavci da će se instrumental javiti uz atelične glagole pronađeno je više protuprimjera nego što navodi Richardson (2007). Osim glagola *ovladati*, koji navodi Richardson, telični glagoli koji imaju uza se instrumental jesu i *okoristiti se*, *poslužiti se*, *požaliti se*, *roditi*, *uroditi*, *rezultirati* i dr., zatim mnogi glagoli pomicanja dijelova tijela, primjerice *mrdnuti*, *zatresti*, *cimnuti* i sl. Većinom je riječ o glagolima uspjeha koji su trenutačni, stoga bi se pretpostavka mogla modificirati tako da se zaključi kako se instrumental ne javlja uz glagole postignuća, uz pokoju iznimku. Pretpostavka je svakako zanimljiva i potrebno ju je dodatno proučiti tako da se istraživanje proširi na druge glagole.

5. INSTRUMENTAL IDENTIFIKACIJE I ATRIBUCIJE

U literaturi se imenske skupine u instrumentalu koje dolaze kao dio imenskoga predikata nazivaju predikatnim instrumentalom. Prednost je toga naziva što je proziran i uvriježen, no budući da se u radu izbjegava davanje sintaktičkih naziva za značenja, značenje će se instrumentala u tim konstrukcijama odrediti kao instrumental identifikacije i atribucije, za što ima podloge i u literaturi. Tako Van Valin i LaPolla (1997: 102) rečenice sa strukturom *be'* (x, [pred']) nazivaju identifikacijskim konstrukcijama, a rečenice s pridjevom u predikatnom dijelu nazivaju atributnim konstrukcijama. Drugim riječima, dopuna je identifikacijska imenska skupina ili atribut.

Instrumental identifikacije i atribucije javlja se kao imenski dio predikata uz kopulativni glagol *biti* i u sekundarnim predikatima uz semikopulativne glagole. Ivić (1954: 147) smatra da je pogrešno određivati instrumental uz glagol *jesam*, odnosno *biti* kao predikatni instrumental jer NP ili AP uz glagol *biti* „otkriva ne ono što postaje nego ono što jeste subjekat u trenutku vršenja glagolske radnje što ga, opet, priključuje kategoriji ‘osnovne karakteristike’”. Predikatnim instrumentalom, s druge strane, ne konstatira se samo kakvo je svojstvo subjekta, nego svojstvo nastaje vršenjem glagolske radnje te je taj instrumental obvezan dio predikata jer dopunjuje njegovo značenje.

Budući da su u literaturi prisutni nazivi imenski predikat, predikatno ime, predikatni proširak, sekundarni predikat odredit će se što se pod tim nazivima podrazumijeva u ovom radu. U hrvatskoj gramatičarskoj tradiciji imenski predikat definira se kao predikat sastavljen od kopulativnoga ili semikopulativnoga glagola, koji nosi gramatičko značenje, i imenske riječi, koja nosi leksičko značenje (Silić i Pranjković 2005: 288). Tako i Barić i dr. (1997: 401) određuju imenski predikat. Katičić (2002: 47–48) i Barić i dr. (1997: 403–404) predikatnim proširkom smatraju imenske skupine uz glagole nepotpuna značenja (*postati, ostati, nastati; izići, ispasti; (po)kazati, osjećati se, ćutjeti se, vidjeti se, praviti se, graditi se, pretvarati se; (u)činiti se, pričinjati se, ukazivati se, predviđati se; izgledati, zvati se...*), a koje mogu biti u nominativu, instrumentalu ili prijedložni izraz. Uočava se terminološka neujednačenost, pa se imenski dio jednom naziva predikatno ime (Barić i dr. 1997: 403–404), a drugi put proširak (Barić i dr. 1997: 436). Katičić (2002: 47) sustavno ga naziva proširkom.

Peti (1979) polazeći od pretpostavke o zalihosnim odnosima u sintaktičkom ustrojstvu, smatra da je predikat samostalna sintaktička kategorija, a subjekt, objekt te priložna oznaka (odnosno adverb) sintaktički su podređeni predikatu.

Peti (1979: 96) navodi da primjer (5.1) s imenskim predikatom ima samo jedno sintaktičko ustrojstvo, dok primjer (5.2) sadržava rečenicu s pridjevskim tipom obaveznoga predikatnoga proširka i sastavljena je od dviju rečenica.

(5.1) Ona je trudna.

(5.2) Ona je ostala trudna. (= Ona je ostala takva. + Ona je trudna.)

Predikatni proširak sintaktički je neovisan o predikatu „jer je već predikat druge rečenice u koju se po zalihosti prema njemu uvrštavaju ostali elementi rečeničnoga ustrojstva: subjekt, adverb, objekt” (Peti 1979: 79). Između predikata i proširka postoji odnos koordinacije i riječ je o sintaktički istovrsnim dijelovima koji otvaraju mjesta istim sintaktičkim kategorijama. Smatra da predikatnomu proširku mjesto ne otvara predikat, nego se po predikatu uvrštava u rečenicu, a on sam sebi otvara mjesto u rečenici te tako i ostalim elementima. Riječ je o dvjema samostalnim rečenicama u dubinskoj strukturi, a preoblikom predikat jedne rečenice postaje predikatni proširak. Predikatni proširak obavjesniji je od predikata jer se njegova pojava ne očekuje, dok se predikat mora pojaviti u rečenici. „S obzirom na mogućnosti uvrštavanja zadane predikatom proširak se u rečenicu uvrštava kao nova, obavjesna sintaktička jedinica koja u gramatičkom ustrojstvu rečenice uspostavlja s predikatom odnos dvaju koordiniranih istovrsnih rečeničnih dijelova” (Peti 1979: 83). Peti (1979) razlikuje obavezni predikatni proširak koji dolazi uz glagole nepotpuna značenja te je „nužna semantička dopuna riječi koja u rečenici stoji za predikat” (Peti 1979: 171) (*ostati, postati, držati, smatrati, nazivati, zvati, zvati se, postaviti, stvoriti, pokazivati se, činiti, činiti se, priviđati se, praviti se, graditi se, doći, naći, zateći se, imenovati, prozvati*) i neobavezni predikatni proširak koji se uvrštava po predikatu koji čini glagol potpuna značenja te se može izostaviti (primjer s instrumentalom: *I u babinoj duši sine dan, kada ga je djevojkom ovdje gledala s njegovim Ilercima.*). Nadalje navodi da je i obvezni predikatni proširak sintaktički samostalan i neovisan o predikatu te obvezni i neobvezni predikatni proširak nisu dvije različite sintaktičke kategorije. Sintaktički se predikatni proširak ne odnosi ni na subjekt ni na objekt, nego se s njima može slagati u broju te, eventualno u rodu i/ili padežu.

Silić i Pranjković (2005: 292) predikatnim proširkom određuju dodavanje temeljnomu predikatu kakva imenskoga ili glagolskoga dijela. Najčešće je riječ o neodređenom pridjevu koji se slaže sa subjektom (*Ana je ležala smirena.*) ili objektom (*Našli smo ga iscrpljena.*) te ga nazivaju predikatnim atributom. U imenski predikatni proširak svrstavaju, od primjera koji su nama zanimljivi, primjer s instrumentalom (*Djevojkom je bila šutljiva.*) i kao skupinom (*Vratio se iz rata kao bogataš.*). Marković (2009, 2010) rabi naziv predikatni proširak pri tom misleći na neobavezni predikatni proširak kako ga određuje Peti (1979), a obavezni predikatni proširak Marković smatra sekundarnim predikatom.

U ovom će se radu upotrebljavati naziv imenski predikat za dopune kopulativnoga glagola *biti* koji je primarni (i jedini) predikat u rečenici. Dio imenskoga predikata mogu biti imenice i pridjevi koji će se nazivati predikatno ime. Sekundarni predikat upotrebljavat će se za obvezne dopune glagola nepotpuna značenja koje glagol zahtijeva i gramatički i semantički, odnosno semikopulativne glagole. Sekundarni predikat dodatak upotrebljavat će se za predikatni proširak, kako ga određuju Silić i Pranjković (2005), i neobvezni predikatni proširak, kako ga određuje Peti (1979). Naziv sekundarni predikat može navesti na zaključak da je riječ o dodatku, odnosno čemu sekundarnom, sporednom, no ovdje se misli na drugi predikat, uz primarni, o čemu će biti više riječi.

Budući da se sekundarnim predikatom u hrvatskom jeziku bavi tek nekoliko radova, pokušat će se primijeniti spoznaje svjetskoga jezikoslovlja na hrvatski jezik i inkorporirati dosadašnja kroatistička zapažanja.

5.1. Imenski predikat

Rečenice s kopulativnim glagolom *biti* mogu imati NP ili AP u nominativu ili instrumentalu, no ne javljaju se jednako često i ne smatraju se potpuno jednakima.

U literaturi (Jakobson 1936: 80, Mrázek 1964: 214, Wierzbicka 1980: 119, Janda i Clancy 2002: 36, Timberlake 2004: 287), koja se bavi ruskim jezikom, obično se smatra da je nominativom obilježeno trajno svojstvo, a instrumentalom prolazno.

(5.3) Ivan je bio učitelj.

(5.4) Ivan je bio učiteljem.

Rečenica (5.3) označuje trajno, neotuđivo, inherentno svojstvo, a (5.4) označuje trenutačno, epizodično svojstvo ili odnos koji nije nužno jednoznačan (usp. Bailyn i Rubin 1991: 120). Wierzbicka (1980: 123) zaključuje da budući da postoji degradacija subjekta (u pasivnim rečenicama) ili objekta, ne treba odbaciti mogućnost da postoji degradacija predikata, pozivajući se na Jakobsonovu misao da se instrumentalom označuju periferni objekti i subjekti, stoga bi imenski predikat u instrumentalu označavao degradaciju predikata.

Gore navedeni autori objašnjavaju pojavu nominativa i instrumentala semantičkim razlozima, no Bailyn (2001) naglašava kako je dodjeljivanje padeža u sekundarnim predikatima određeno primarno sintaktički, a semantičke razlike bitne su samo kada sintaksa dopušta oba padeža.¹⁵² Dokaz protiv semantičkoga pristupa primarnomu i sekundarnomu predikatu nalazi u tome što obilježavanje imenskoga predikata padežom može ovisiti o morfologiji. Primjerice, u poljskom postoji razlika u morfološkoj realizaciji NP i AP u kopolativnim rečenicama. NP ima dodijeljen instrumental (5.5), a AP nominativ (5.6) (Bailyn 2001: 4).¹⁵³

(5.5) Jan jest studentem.

(5.6) Jan jest głodny.

Drugi je dokaz protiv semantičkoga pristupa iz „srpsko-hrvatskoga” u kojemu je za dodjeljivanje padeža sekundarnim predikatima relevantno je li riječ o dopuni (5.9) ili dodatku (5.10–5.11):¹⁵⁴

(5.9) Smatram ga budalom.

(5.10) Plešem gol.

(5.11) Našao sam ga pijanoga.

¹⁵² „a. The factors that determine which of the two predicate case forms, the agreeing or the invariant form, is possible in a given sentence are all syntactic in nature. b. Semantic distinctions are relevant only in those cases where syntax allows both forms” Bailyn (2001: 1–2).

¹⁵³ Neidle (1982) uočila je da je AP u instrumentalu prihvatljiv s nerealiziranim subjektom (5.8):

(5.7) Janek jest miły/?*miłym.

Janek je drag/?*dragim.

(5.8) Bycie *miły/miłym ma sens.

Bivanje/Biti *drag/dragim ima smisla.

¹⁵⁴ Što nije u potpunosti točno jer sekundarni predikat dodatak može imati instrumental u hrvatskom jeziku (deskriptivni: *Rođen je Zagrepčaninom.* i rezultativni: *Iskovao je sablju oštrom.*, v. Marković 2009), dok sekundarni predikat dopuna može imati npr. nominativ (*On je postao predsjednik.*).

U kasnijem radu Bailyn (2012: 185) ipak priznaje relevantnost semantičke razlike koju osjete izvorni govornici, a koje su opisali Timberlake (1986), Filip (2001), Hinterhölzl (2001), Richardson (2001) i drugi, pa zaključuje da se slaganjem izražava čisto opisivanje situacije (5.12), a instrumentalom se naglašava privremenost (5.13).

(5.12) Он был солдат.

On je bio vojnik.

(5.13) Он был солдатом.

On je bio vojnikom.

Naglašava da svaka teorija koja se bavi predikatnim padežima mora uzeti u obzir te razlike, no ističe da se navedeni autori bave tim problemom s čisto semantičkoga stajališta i pritom zanemaruju sintaktičke razlike između primjera s nominativom i instrumentalom. Štoviše, smatraju da semantika određuje izbor padeža. Bailynov prigovor tomu jest da se tako ne bi mogle uočiti sintaktičke pravilnost u raspodjeli padeža na primjerima koje je naveo. Drugi je prigovor da je semantika *output* sintaktičke strukture i ne određuje morfološku realizaciju, i posljednje – takva interpretacija ne primjenjuje se na strukture u kojima je moguć samo instrumental, čime se, smatra Bailyn (2012: 186), potkopava semantički pristup.

Bailyn i Rubin (1991), Bailyn (2001, 2012), slijedeći Bowersa (1993), smatraju da svaka rečenica ima funkcionalnu kategoriju PredP. Ako rečenica ima samo primarni predikat, T⁰ odabire PredP, a ako je riječ o sekundarnom predikatu, odnosno rečenici sastavljenoj od glavne rečenice i male surečenice, V odabire PredP te su male surečenice PredP. Pred⁰ može odabrati kao dopunu bilo koju leksičku kategoriju (v. Bailyn 2001: 6, Bailyn 2012: 179). Bailyn i Rubin (1991: 121) smatraju da u rečenicama s dvostrukim nominativom nema sekundarnoga predikata, nego je imenski predikat u nominativu primarni predikat. Glavu primarnoga predikata Pred⁰ ispunjava glagol *biti*, a u slučaju prezenta u ruskom Pred ispunjava morfološka nula, za razliku od sekundarnih predikata kod kojih Pred⁰ tek traži dopunu i ima jako obilježje [+instr] (v. Bailyn 2001: 17). Rečenice s glagolom *biti* i instrumentalom smatra sekundarnim predikatima kod kojih Pred⁰ nosi padežno obilježje. Bailyn (2012: 187) navodi da u hrvatskom Pred⁰ nema padežno obilježje i zbog toga dolazi do višestrukoga slaganja.

Nešto drukčiji pristup imaju Franks (1995) i Pereltsvaig (2007). Naime, Franks (1995) smatra da glagol *biti* u ruskom dodjeljuje instrumental leksički, no svjestan je da se može javiti i

nominativ te to objašnjava tako da je riječ o dvjema različitim strukturama: nominativ se javlja kada *biti* nije prijelazni glagol te zbog toga dolazi do slaganja, odnosno nominativ je dodijeljen koindeksacijom sa subjektom. Tako je Pereltsvaig (2007) zaključila da u rečenicama s dvostrukim nominativom glagol *biti* ne dodjeljuje padež i semantičke uloge, nego između subjekta i imenskoga predikata dolazi do koindeksiranja, koje je na razini sintakse, i do koreferencije, koja je na razini semantike, a koja za posljedicu ima istinitost rečenice ako su DP prije kopule i poslije kopule identični. Pereltsvaig (2007)¹⁵⁵ smatra da u rečenicama s imenskim predikatom u nominativu i u instrumentalu stoje dvije različite leksičke jedinice koje odgovaraju kopuli. U rečenicama s NOM-NOM kopula je funkcionalna kategorija, a s instrumentalom leksička, odnosno kopulu smatra „lakim” glagolom (*light verb*) koji dodjeljuje leksički padež svojim dopunama. Razlika je i značenjska: NOM-NOM rečenice služe identifikaciji, a NOM-INSTR dodjeljuje svojstvo, odnosno označuju da se svojstvo opisano imenskom ili pridjevskom skupinom poslije kopule pripisuje imenskoj skupini prije kopule. Imenski predikat u rečenicama s NOM-NOM određuje kao DP, a s NOM-INSTR kao NP. Rečenice s NOM-INSTR projekcija su funkcionalne glave PredP, a rečenice s NOM-NOM nisu, nego su egzocentrične. Pereltsvaig (2007: 2) navodi da je glagol *biti* zanimljiv jer je jedini koji dopušta tu razliku. Bailyn i Rubin (1991) i Franks (1995) smatraju da je glagol *biti* poseban i po tome što dopušta prijenos padeža od specifikatora na dopunu, a Janda i Clancy (2002: 36) navode da instrumental nije u odnosu s glagolom, nego se odnosi na drugu imenicu.

Budući da se u hrvatskom instrumental rijetko javlja, ne smatra se da je riječ o posebnoj strukturi, nego da je riječ o jednoj vrsti kopule. Glagol *biti* ima dvije dopune koje su koreferencijalne i koindeksirane, no do koindeksiranja ne mora uvijek doći. Dalje će se analizirati u kojem se slučajevima može javiti instrumental i kako objasniti pojavu instrumentala.

¹⁵⁵ Pereltsvaig (2007: 3) upozorava kako je nužno razlikovati rečenice s kopulom *biti* i rečenice s glagolima koji mogu biti semantički bliski jer je struktura rečenice s glagolom *biti* posebna. Pereltsvaig (2007: 4) navodi šest upotreba glagola *biti*: 1. egzistencijalna – До револуции в Москве были конки. 'Do revolucije u Moskvi su bili konjski tramvaji.'; 2. mjesta – Деньги были на столе. 'Novci su bili na stolu.'; 3. posvojna – У Тани были деньги. 'U Tanje su bili novci.' (Tanja je imala novaca.); 4. pomoćna – Дети будут играть. 'Djeca će se igrati.'; 5. predikatna – Гномы были существами работающими. 'Gnomi su bili vtijednim bićima.'; 6. izjednačavanje – Ленин был Владимир Ульянов. 'Lenjin je bio Vladimir Ulyanov.'. Od tih šest mogućih upotreba glagola *biti* sintaktički se razlikuju dvije skupine: 1. egzistencijalni glagol *biti* (u koji ubraja i lokativne i posesivne konstrukcije) i drugi (predikatne i ekvivalentne) koji su kopulativni. Egzistencijalni glagol *biti* i kopulativni razlikuju se po tome što egzistencijalni može zamijeniti drugim glagolima, npr. *postojati*, *boraviti*, *nalaziti se*, *imati*, dok je kopula semantički prazna i potrebna je dopuna koja nosi leksičko značenje.

Što se tiče instrumentala u imenskom predikatu u hrvatskom jeziku, on se obično smatra stilski obilježenim u odnosu na nominativ (Barić i dr. 1997, Silić i Pranjković 2005, Raguž 2010, Belaj i Tanacković Faletar 2014), odnosno obilježjem biranoga stila (Marković 2009). U gramatikama se katkad navode ograničenja glagolskoga vremena, tako Barić i dr. (1997: 402) u vezi s padežom predikatnoga imena navode da se instrumental može javiti u prošlom vremenu, a „u sadašnjem i budućem vremenu samo s naglašenim oblicima pomoćnih glagola” (5.14) ili „ako je predikat proširen priložnom oznakom”(5.15).¹⁵⁶

(5.14) Ja jesam skrbnikom. Ja hoću biti skrbnikom.

(5.15) Odsada sam vam ja skrbnikom. Odsada ću vam ja biti skrbnikom.

Bez naglašenih oblika pomoćnih glagola (*Ja sam skrbnikom.* i *Ja ću biti skrbnikom.*) Barić i dr. (1997) upotrebu instrumentala u prezentu i futuru smatraju jako stilski obilježenom u odnosu na perfekt. Rišner (2002: 10, fn. 3) u vezi s tim naglašava kako te rečenice imaju različito obavijesno ustrojstvo, pa se u rečenici s nenaglašenim oblikom naglašava predikatno ime u instrumentalu, a u rečenici s naglašenim ističe se „jesnost pomoćnoga glagola”.

Silić i Pranjković (2005: 290) navode da se imenski dio kopulativnoga predikata slaže sa subjektom u rodu, broju i padežu, ali rijetko dolazi u instrumentalu uz prošla vremena (*To je bio glavnim uzrokom njihova poraza na izborima.*), a uz prezent ili futur instrumental smatraju obilježenim (*To je uzrokom svih njegovih nevolja., Ivan će biti zastupnikom u Saboru.*). Marković (2010: 152) upotrebu instrumentala označuje odlikom „biranijega, svečanijega pisanog jezika”, i to najčešće s predikatom u prošlom ili budućem vremenu, rijetko u prezentu, i ako je predikatno ime imenica, što smatra da je važno dodati (usp. Marković 2010: 152, fn. 326). Belaj i Tanacković Faletar (2010: 153) također razliku između imenskoga predikata u instrumentalu i nominativu svode na stilsku razliku.

Raguž (2010: 146) ne navodi nikakva ograničenja povezana s glagolskim vremenima, no smatra da je pojava instrumentala u imenskom predikatu rijetka i izrazito stilski obilježena: *Bio je direktorom. Postao je predsjednikom udruge. Imenovan je ravnateljem gimnazije.* Navodi da je pridjev u instrumentalu kao dio imenskoga predikata čest i običan kao i

¹⁵⁶ Katičić (2002: 46) navodi da predikatno ime može biti u nominativu i instrumentalu i da se mogu zamijeniti te ne navodi nikakva ograničenja, štoviše daje i primjer u prezentu: *Bog joj je svjedokom.* (Kranjčević 29).

nominativ uz neke glagole, no daje samo jedan primjer: *To mi se čini uvjerljivim. – To mi se čini uvjerljivo.* Ne navodi eksplicitno razliku između imenskoga predikata i sekundarnoga predikata.

Je li instrumental uz kopulativni glagol *biti* samo stvar stila ili postoji dublji razlog za njegovo pojavljivanje? Da bi se odgovorilo na to pitanje, potrebno je temeljito dijakronijsko i poredbeno istraživanje. Budući da su istraživanja potvrdila da je riječ o novijoj pojavi u ruskom jeziku (Mrázek 1964, Bailyn i Rubin 1991), treba utvrditi kada se počeo javljati u hrvatskom i pod kojim utjecajem. U radu ćemo se samo osvrnuti na gramatike iz 18. i 19. stoljeća kako bi se vidjelo navodi li se instrumental kao mogućnost uz glagol *biti*. No da bi se dobili pouzdani rezultati, treba proučiti korpus djela starije hrvatske književnosti, što nadilazi temu ovoga rada. Silić i Pranjković (2005: 235) navode da se od posljednjega desetljeća 20. stoljeća učestalije koristi instrumentalom, a razlog je taj što se instrumental na tom mjestu smatra specifičnošću hrvatskoga jezika naspram srpskoga, no i dalje ostaje pitanje zašto se pojavio u 19. stoljeću. Mrázek (1964) nudi objašnjenje kako se razvio predikatni instrumental u ruskom jeziku. On smatra da se pojava širila sa slavenskoga sjevera na jug i u različitom opsegu zahvatila slavenske jezike. Smatra da je u početku nosio adverbijalno značenje (*адвербиальный характер предикативно-детерминирующего члена*) (Mrázek 1964: 212), odnosno njime se opisuje kako se subjekt vratio, u kojoj je funkciji išao kamo, kakav je oblik dobio, na koje su ga mjesto postavili i sl., a da bi se u jeziku izbjegla dvosmislenost u takvim rečenicama, instrumental je zamijenio nominativ. Instrumental je odabran iz semantičkih razloga, odnosno povezuje ga sa značenjem načina djelovanja, ali i sa značenjem sredstva uz glagole imenovanja. Mrázek (1964: 214) smatra da se instrumental prvo pojavio u rečenicama koje su izražavale imenovanje, dužnosti, funkcije. Potom se počeo upotrebljavati uz glagole koji izražavaju kakvu promjenu, primjerice *претвориться* 'pretvoriti se', *сделать(ся) кем-чет* 'učiniti (se) kime-čime', *стать* 'postati', zatim uz *оказываться* 'pokazati se', *находить каким* 'smatrati/držati kakvim', *представляться* 'predstavljati se' i na kraju uz glagol *быть* 'biti', i to u prošlim vremenima, participima, a kasnije i uz infinitiv te se povezivao s prolaznošću. Prvo su instrumentalom bile zahvaćene imenice, a dosta kasnije pridjevi. U početku je bio čisto semantički padež s konkretnim značenjem, a kasnije se desemantizirao, odnosno dobio svoju sintaktičku funkciju. Tako je prošao put od padeža koji se javljao uz punoznačne glagole do pojavljivanja uz glagol koji je čista veza, odnosno kopulativni. Predikatni determinat izražavao se pomoću *као*, koje je u početku služilo samo za usporedbu, a kasnije se desemantizirao (npr. *он известен как хороший художник* 'on je poznat kao

dobar umjetnik'). Mrázek (1964: 222) navodi da se na kraju 18. i početkom 19. st. do Puškina instrumental uz glagol *biti* nije smatrao odlikom visokoga stila, no Karamazin proširio je upotrebu instrumentala kako bi prekinuo vezu s arhaičnim crkvenoslavenskim konstrukcijama.

Što se tiče starijih hrvatskih gramatika, Kašić (1604) navodi da glagol opstojnosti zahtijeva i ispred i iza sebe nominativ, ne spomenuvši instrumental kao mogućnost. Della Bella (1728) ne bilježi upotrebu instrumentala uz kopulativni glagol *biti*, dok Babukić (1854: 360) navodi da je uz glagole *biti*, *bivati* te *postati*, *zvati se*, *imenovati se* običniji instrumental od nominativa, no opisujući glagole kojima treba instrumental, ne navodi glagol *biti*, nego samo glagole *imenovati*, *nareći*, *zvati*, *nazvati*, *glasiti*, *proglasiti*, *koriti*, koji su prijelazni glagoli. Weber (1859: 16–17) navodi da je u nominativu predikatno ime uz glagol *biti* ili „passivni: *zove se*, *imenuje se* itd.“. Također navodi da nominativ dolazi uz prijelazne glagole *zvati*, *imenovati*. No u poglavlju o instrumentalu Weber (1859: 44) piše da instrumental dolazi s glagolima *biti*, *postati*, *imenovati*, *zvati*, *proglasiti*, *držati*, *smatrati* itd. Kao što je rečeno, da bi se sa sigurnošću moglo tvrditi kada se počeo javljati instrumental na predikatnom imenu i u kojim tekstovima, nužno je proučiti djela starije hrvatske književnosti. Pregledom dostupnih gramatika čini se da se to dogodilo u 19. stoljeću, no pitanje je je li Della Bella propustio opisati tu pojavu ili je zaista nije bilo početkom 18. stoljeća. Maretić (1963: 597) samo navodi da se ne preporučuje upotrebu instrumentala uz glagole *činiti se* i *smatrati*. Rišner (2002) analizirala je primjere s predikatnim imenom u instrumentalu uz glagol *biti* u prvom redu u književnim i znanstvenim tekstovima i zaključila da upotreba instrumentala ovisi o piščevu stilu te da u drugoj polovici devetnaestoga stoljeća i početkom dvadesetoga upotreba instrumentala nije bila stilski obilježena.

U starocrkveno slavenskom jeziku Huntley (1993: 164) navodi da je predikatno ime u nominativu, a iznimno u instrumentalu kada označuje „anomalous temporary change of state“, dok se za uobičajeno, stalno stanje ili pozitivnu promjenu stanja upotrebljava nominativ (*byšę krъstijani*, Huntley 1993: 167). Damjanović (2005: 171) navodi da je uvijek u nominativu i „prave su iznimke kad nije tako“, navodeći primjere (5.16–5.17):

(5.16) ne bŏdi nikъtože judojŏ

(5.17) dĕvojŏ bo bĕ eva

Što se tiče suvremenih slavenskih jezika, u radu je opisana raspodjela u ruskom jeziku, a može se sažeti tako da se u prezentu nikada ne javlja instrumental, što se povezuje s tim da glavu Pred ispunjava morfološka nula koja apsorbira padežno obilježje, dok se u drugim vremenima javlja. O drugim ograničenjima govori se na drugim mjestima u radu. U vezi s ukrajinskim Shevelov (1993: 980) navodi da je izbor između nominativa i instrumentala slobodan, ali da je instrumental češći, osim u prezentu kada se upotrebljava nominativ. U prezentu se može upotrijebiti instrumental u inverziji, a također se može upotrijebiti za + akuzativ, ali je značenje drukčije, odnosno ne znači potpunu identifikaciju, nego supstituciju (*быв за брата* 'bio mi je za brata'). U poljskom postoji ograničenje da se javlja instrumental samo na imenicama ili imenicama s atributima, no nikada samo na pridjevu. Swan (2002) u vezi s poljskim piše da se imenica u nominativu može javiti samo uz konstrukcije *to jest*, odnosno *to je*: *Ten pan to (jest) moj znajomy*. 'Taj čovjek moj je poznanik.' i u uvredama *Jestes kompletny idiota / kompletnym idiota*. 'Ti si potpuni idiot / potpunim idiotom.', a instrumentalom se koristi uz sva glagolska vremena. Pridjev u službi predikatnoga imena bit će u nominativu, a uz glagole *činiti se* i *postati* može se javiti u instrumentalu, što Swan (2002: 364) smatra obilježjem starije književnosti. Također pridjev može biti u instrumentalu ako je glagol *biti* dio složenoga predikata: *Trzeba być odważnym*. 'Treba biti hrabrim.'¹⁵⁷, uz glagolsku imenicu *bycie* i gerund *będąc*, odnosno glagolski prilog sadašnji i prošli. Ribarova i Ribarova (2015) navode da u češkom jeziku instrumentalu uz glagol *biti* konkurira nominativ i da često ne postoji jasna granica u upotrebi, no navode da instrumental ima privremeno značenje uz imenice koje znače zanimanje ili funkciju te osobinu, dok nominativ izriče stalnu osobinu. Short (1993a: 500) također navodi da se nominativ upotrebljava za stalna svojstva, a instrumental za prijelazna, privremena, stečena (zanimanja i zvanja). No navodi da u inverziji instrumental postaje obvezan te u nestvarnim pogodbenim rečenicama (*Kdybych byl tvym otcem*. 'Kad bih bio tvojim ocem.'). Za slovački Short (1993b: 571) navodi da se nominativ upotrebljava za stalna ili općenita svojstva, a instrumental je „strongly preferred in more concrete, topical, relativized contexts” i stoga označuje zanimanja, titule i funkcije. U slovenskom je jeziku predikatno ime u nominativu, a instrumental se u toj funkciji izgubio (v. Priestly 1993). U vezi s lužičkosrpskim Short (1993c) navodi da predikatno ime dolazi u nominativu, a u instrumentalu se može javiti samo s prijedlogom *z* (*Jan je z wučerjom*). No

¹⁵⁷ Short (1993a: 500) navodi da je u češkom iza kopule *stat se* 'postati' instrumental obvezan, dok je uz *zdat se* 'činiti se', koji je „kvazi-kopula”, instrumental zastario, ali se može naći u književnim djelima na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće. U slovačkom uz *stat' sa* i *(z)ostat'* Short (1993b) navodi da je instrumental obvezan, a Short (1993c: 659) isto navodi i za lužičkosrpski te da se glagol *stać so* upotrebljava najviše u novinskom stilu. Za bjeloruski Mayo (1993: 980) navodi da je uz glagole *опинутися* 'postati', *здаватися* 'činiti se' instrumental obvezan, ali uz glagole *стату*, *зробитися*, *лишитися* instrumental se najčešće javlja, no može i nominativ.

katkad se javlja instrumental, što Short (1993c: 659) smatra knjiškom pojavom i vjerojatno utjecajem drugih slavenskih jezika u kojima je njegova upotreba češća i stabilnija. U bosanskom jeziku Jahić, Halilović i Palić (2004: 366) navode da se može javiti instrumental uz glagol u prošlom vremenu, ali je uvijek zamjenjiv nominativom, a navode samo primjere kada je predikatno ime imenica. Piper i dr. (2005: 239) navode da je u srpskom jeziku predikatno ime u instrumentalu u kopulativnom predikatu „izuzetno u poetskom tekstu kao, pre svega, stilska odlika jezika tek ponekog pisca”, a zamijenjen je nominativom.

Budući da je riječ o normativnim priručnicima, i dalje je upitno drže li se izvorni govornici opisanih slavenskih jezika tih pravila i osjećaju li navedenu značenjsku razliku, no to prelazi okvire ovoga rada. No očito je da u svim slavenskim jezicima, koji morfološki obilježavaju padež, uvijek alterniraju nominativ i instrumental, koji nosi dodatno obilježje. Iz svega navedenoga čini se da instrumental uz glagol *biti* nije česta pojava u južnoslavenskim jezicima, točnije u slovenskom se instrumental ne javlja ni uz semikopulativne glagole, dok se u drugim jezicima instrumental uz glagol *biti* označuje kao obilježen. U radu će se pokušati utvrditi kada do te pojave dolazi.

Na velikom broju primjera iz *Hrvatskoga mrežnoga korpusa*¹⁵⁸ pokušale su se uočiti pravilnosti u pojavi instrumentala povezane sa značenjem imenica koje se javljaju u službi imenskoga predikata, glagolskim oblikom i drugim rečeničnim elementima.

Pretraživanjem korpusa *Hrvatski mrežni korpus hrWac* uočava se da se kao predikatno ime u instrumentalu javlja ograničen broj imenica. Najčešće se javljaju imenice *svjedok* i *dio*.

Česte su imenice koje izražavaju:

1. nosioca kakve čelne funkcije ili organizacije: *predsjednik, ministar, prorektor, dekan, ravnatelj, direktor, upravitelj, voditelj, gradonačelnik, načelnik, nositelj, upravitelj, vođa, župnik, kapelan, organizator, suorganizator, koordinator* i sl.¹⁵⁹
2. osobu koja je dio čega: *član, sudionik, dionik, potpisnik, pripadnik, pobornik* i sl.
3. kakvo zanimanje: *sudac, profesor, plesač, dužnosnik, trener, asistent, misionar, kapetan, urednik, autor* i sl.

¹⁵⁸ Rišner (2002) ističe kako je se uz glagol *biti* predikatno ime u instrumentalu javlja u književnim i znanstvenim tekstovima, a da se znatno rjeđe javlja u novinskom jeziku. Pretraživanjem *Hrvatskoga mrežnog korpusa* pokazuje se da se javljaju primjeri i u neformalnoj komunikaciji, odnosno na forumima, no zaista rjeđe.

¹⁵⁹ Ako bismo tražili objašnjenje zašto se baš te imenice javljaju u instrumentalu, moglo bi se objasniti analogijom prema glagolu *upravljati* te s tim da je funkcija prolazna, tj. nije neodvojiva od nosioca.

4. uzrok ili uzor čemu: *razlog, uzrok, povod, izvor, uzor, model, primjer, inspiracija, tvorac, začetnik, simbol* i sl.
5. temu čega: *predmet, tema, fokus, objekt, sadržaj, jezgra* i sl.
6. temelj čega: *osnova, podloga, temelj* i sl.
7. cilj čega: *cilj, meta* i sl.
8. kakvo mjesto: *mjesto, poprište, sjedište, prijestolnica* i sl.

Ako se prihvati pretpostavka da se instrumentalom naglašava da je riječ o privremenom svojstvu ili privremenoj identifikaciji naspram trajne identifikacije, može se objasniti zašto se baš te imenice javljaju kao dio imenskoga predikata. Ivić (1954) naglašava da je riječ o radnji koja je vezana za sam trenutak vršenja radnje, pa je okazionalne i prolazne prirode. Vince (2010: 254–255) smatra da nominativ samo identificira subjekt, dok mu instrumental pripisuje kakvo svojstvo, ali se svejedno i u drugom slučaju češće javlja nominativ. Autorica smatra da je alternacija nominativa i instrumentala moguća jer glagol *biti* „nema čistu vezivnu službu”, odnosno imenice u službi predikatnoga imena „ne izjednačuju subjekt s nekim određenim referentom, nego ga uključuju u skup imenovanih osoba, predmeta ili pojava” (Vince 2010: 255), stoga imaju generičku ulogu.

Najčešće te imenice uza se imaju dopunu u genitivu (5.18), u dativu (5.19), prijedložni izraz (5.20) i surečenicu (5.21)¹⁶⁰, bez koje pripisano svojstvo ili uloga nije dovoljno informativna da bi se identificirao subjekt.

(5.18) Prema provjerenim informacijama Mate Lončar nije bio predmetom revizije.

(5.19) Sudionici će ubrzo uvidjeti potrebu da promisle o prilagodbi projekta koji će biti izazovom njihovoj organizaciji.

(5.20) Treba izmijeniti tek ono što će biti pretpostavkom za provedbu državne mature 2008. godine.

(5.21) Svakodnevno sam svjedokom kako žene beskrupulozno nastoje osvojiti oženjene muškarce.

¹⁶⁰ Više o valentnosti imenica u Pranjković 1993.

Pretpostavka da je instrumental obilježen u prezentu potvrdila se i u ovom istraživanju, odnosno pronađen je malen broj potvrda, a uočava se da se najčešće javljaju imenice *svjedok* (5.22) i *dio* (5.23):

(5.22) Svakodnevno sam svjedokom kako žene beskrupulozno nastoje osvojiti oženjene muškarce.

(5.23) I sama sam dijelom tog sustava...

Vince (2010: 255) navodi da se instrumental češće javlja uz glagol u perfektu ili futuru kojima se izriče privremenost stanja, a ne identifikacija „koja je po svojoj naravi svezremenska”. Belaj i Tanacković Faletar (2010: 165) zaključili su da je instrumental s glagolom u prezentu najmanje ovjeren „jer prezent kao determinator sadašnjosti označava najmanju udaljenost/odvojivost govornika od scenarija ostvarenoga govornim činom”. Za razliku od prezenta, uz koji je upotreba instrumentala u prezentu iznimno rijetka i obilježena, u perfektu je pojava predikatnoga imena u instrumentalu znatno češća. Rakhilina i Tribushinina (2010) u vezi s tim govore o načelu blizine (*proximity principle*) u kognitivnoj lingvistici pa je tako konceptualna udaljenost povezana i s formalnom udaljenošću te što su dva entiteta bliža, također je i njihovo obilježavanje bliže. Drugim riječima, instrumental je moguć u perfektu jer je veća udaljenost između subjekta i onoga što je on bio, dok u prezentu nema te udaljenosti i zbog toga se i na sintaktičkoj razini ostvaruju istim padežom.

Uz subjekt u množini predikatno ime može biti u jednini (5.24–5.25) ili množini (5.26–5.27), što ovisi o značenju imenice u službi predikatnoga imena. U jednini su najčešće apstraktne imenice¹⁶¹ (*dio, sastavnica, razlog, predmet, smetnja* i sl.), dok su u množini imenice koje označavaju kakvu funkciju ili pripadnost kakvoj grupi (*nositelji, čelnici, članovi, ateisti, taoci*):

(5.24) Nisu li sastanci Hrvata, Muslimana i Bošnjaka bili dijelom međunarodnih pregovora...

(5.25) Od vlasti očekuju da se ispriča novinarima koji su bili predmetom obavještajne istrage.

(5.26) Scaglia i ostali su bili čelnicima tvrtki Fastweb i Telecom Italia Sparkle između 2003. i 2007.

(5.27) Bili su isuviše mudri i pametni da bi bili ateistima...

¹⁶¹ U primjeru *Žene su već stoljećima bile okosnicama obitelji...* imenica u službi predikatnoga imena u množini je jer se pretpostavlja da je riječ o više različitih obitelji.

Ako je subjekt osoba ženskoga roda, kao predikatno ime javlja se imenica u muškom rodu (5.28–5.29) ili ženski mocijski parnjak (5.30–5.31):

(5.28) Godine 1917. protjerana je u Rusiju, gdje je bila svjedokom Oktobarske revolucije.

(5.29) Dosada je bila mentorom pri izradi 3 magistarska rada.

(5.30) Posebnu pozornost uvijek je posvećivala stručnom usavršavanju te bila sudionicom mnogih simpozija...

(5.31) Iako sam bila potpredsjednicom lokalnog umjetničkog društva morala sam ulaziti na stražnja vrata.

To ovisi o tome koliko je ženski mocijski parnjak čest i koliko se zaista upotrebljava. U korpusu nije pronađen nijedan primjer da je imenica *predsjednik* predikatno ime uz imenicu ženskoga roda u službi subjekta, dok se *predsjednica* javlja 10 puta. No imenica *svjedokinja* kao predikatno ime javlja se 9 puta, a imenica *svjedok* 133 puta.

Ako imenica u službi subjekta označuje što neživo (5.32–5.33)¹⁶² ili je riječ o zbirnoj imenici ženskoga roda kojom se označuje što živo (5.34–5.35), najčešće će predikatno ime biti imenica muškoga roda:

(5.32) ...predstava koja je lani bila sudionikom Državnog festivala kazališnih amatera Međimurja.

(5.33) Villa Dubrovnik koja je proteklih godina već bila dobitnikom brojnih međunarodnih priznanja za kvalitetu...

(5.34) Iako je carska vojska bila pobjednikom u velikoj bitki kod Svetog Gotharda, dana 1. kolovoza 1664. godine.

(5.35) ...obitelji Hutteroth koja je krajem 19. stoljeća i početkom 20. stoljeća bila vlasnikom park šume...

Predikatno ime uz države ženskoga roda najčešće dolazi u ženskom rodu (5.36–5.37), ali ni to se ne može kategorički zaključiti (5.38):

¹⁶² Pronađen je jedan primjer u kojem *Mlada je pjevačica također izjavila kako je, unatoč tomu što njezina pjesma nije bila pobjednicom na Dori, zadovoljna...*

(5.36) ...Hrvatska je privremeno bila korisnicom programa potpore Unije Phare.

(5.37) Crna Gora je tada bila članicom SRJ.

(5.38) Jugoslavija nije bila nositeljem socijalizma.

Važno je istaknuti da se predikatni instrumental često javlja kada se u rečenici navodi vremenski okvir događaja, odnosno godina (5.39), razdoblje (5.40–5.42), uz vremenske priloge (5.43). To se može povezati s pretpostavkom da se instrumentalom izražava temporalnost, odnosno da nije riječ o trajnoj identifikaciji.

(5.39) Godine 2002. bio sam voditeljem skupa Filozofija i tehnika.

(5.40) Samo u zadnjih nekoliko mjeseci bio sam svjedokom različitih ozdravljenjâ...

(5.41) Tijekom rata, Vukovar je bio žrtvom neopisivog nasilja...

(5.42) ...u šest mandata bio predsjednikom Društva filmskih radnika Hrvatske...

(5.43) ...predstava koja je lani bila sudionikom Državnog festivala kazališnih amatera Međimurja.

Iako upotreba predikatnoga imena u instrumentalu i nije tako rijetka pojava kao što se često navodi u literaturi, ipak je znatno češći nominativ. Ako se u *Hrvatskom mrežnom korpusu* pregledaju rezultati za izraz „bio svjedok” i „bio svjedokom”, vidi se da je rezultata s nominativom dvostruko više (319 : 709), iako se čini da je *svjedok* najčešće predikatno ime u instrumentalu. Izraz „bio predsjednik” javlja se 3425 puta, a „bio predsjednikom” 75 puta. Izraz „bio dio” javlja se 2991 put, a „bio dijelom” 238 puta.

Predikatno ime u instrumentalu dolazi uz glagol *biti* u futuru i nisu uočene posebnosti u odnosu na perfekt (5.44–5.46).

(5.44) Po četvrti će puta Umag biti centrom glazbenih zbivanja u regiji...

(5.45) Dobra je fora i pokloniti joj biljku koja će biti simbolom vašeg prijateljstva...

(5.46) Dušan Ljuština za nju rekao da će ona biti ravnateljicom Kerempuha kad (i ako) on ikada ode u mirovinu.

Često se javlja i u složenim predikatima, odnosno uz modalne (5.50–5.52) i fazne (5.53) glagole:¹⁶³

(5.50) Smatram da bi njihov stil i radna strategija mogli biti uzorom drugim firmama u zemlji...

(5.51) oni trebaju i nama danas biti orijentirima u odnosu i javnom djelovanju u Hrvatskoj.

(5.52) Želite li biti vlasnikom psa tada nazovite broj...

(5.53) Kad će podatak prestati biti tajnom ili će postati drugom vrstom tajne i kako nije jasno.

U hrvatskom se jeziku u službi imenskoga predikata u perfektu (5.54) i futuru (5.55) javlja pridjev označen instrumentalom, no iznimno rijetko:

(5.54) Gréco osvaja pariške pjesnike glasom prema kojem nitko nije bio ravnodušnim...

(5.55) ...te da napadi protiv Italije neće prestati „sve dok Iran neće biti sigurnim”...

Uz glagol *bivati* uočava se da se često upotrebljava komparativ, bez obzira na glagolsko vrijeme, i to često uz usporednu česticu *sve* (5.56–5.57). To se može povezati s time što glagol ima isto značenje kao glagol *postajati* uz koji je upotreba instrumentala češća i neobilježena.

(5.56) Ta vreva bivaše sve življom.

(5.57) Viest se o listu širi, povećava se i biva sve zamršenijom od raznih pritruha.

(5.58) Na koncu, ljudi bi s godinama trebali ipak bivati zrelijima...

No uočeno je da se upotrebljava u takvim konstrukcijama i nominativ (5.59–5.69):

(5.59) Što je dulje govorio, to mu je glas bivao jači.

(5.60) Gospođa Matković već je počela bivati nestrpljiva...

(5.61) ...zlo realno opstoji i njegova energija biva sve veća i sve jača.

¹⁶³ Zanimljivi su primjeri sa subjektom sastavljenim od glagola *biti* u infinitivu i imenskom skupinom u nominativu (5.47) ili instrumentalu (5.48–5.49):

(5.47) Biti ministrant znači biti službenik oltara.

(5.48) ...biti prorokom ne znači nužno biti pripadnikom određene vjerske zajednice ili njejeđžovskim guruom, niti pak svecem.

(5.49) ...iako u stvarnosti nisu bili kvislinzi jer biti kvislingom znači služiti okupacijskom režimu.

Štoviše, isti autor upotrebljava i nominativ (5.62) i instrumental (5.63):

(5.62) ...bivali su sve iskreniji... (Kumičić)

(5.63) Jedna sjena neprestano se micala, uzdizala nešto široko kao bijel oblak nad glavu, te bivala svakim časom tamnijom. (Kumičić)

Przepiórkowski (1999: 204) zaključuje na primjerima iz poljskoga jezika da prihvatljivost rečenica s predikatnim imenom u instrumentalu ovisi o semantici i pragmatici više nego o sintaksi. U hrvatskom jeziku u kopulativnim rečenicama predikatno ime znatno se rjeđe javlja u instrumentalu nego u nominativu. Potvrđena su zapažanja hrvatskih jezikoslovaca da se rijetko javlja u prezentu, znatno češće u futuru te najčešće u perfektu, što se objašnjava time da nije riječ o trajnoj identifikaciji i izjednačavanju, nego o pripisivanju subjektu kakve uloge ili svojstva koje nije trajno povezano s njim i neodvojivo od njega. Uočeno je da se u instrumentalu javljaju imenice koje pripadaju određenim semantičkim skupinama (iako se teorijski može javiti bilo koja imenica). Objašnjenje da se instrumentalom označuje privremena identifikacija i atribucija djeluje prihvatljivo i ima podlogu s obzirom na to da se u instrumentalu javljaju imenice koje pripadaju određenoj semantičkoj skupini, no pitanje je koliko izvorni govornici osjećaju tu razliku i koliko često upotrebljavaju instrumental u kopulativnim rečenicama.

U anketi koja je bila dana izvornim govornicima bez lingvističkoga obrazovanja ispitanicima je ponuđen tekst (v. Prilog I) u koji su trebali upisati imenice iz zgrade u odgovarajućem padežu.¹⁶⁴ S kopulativnim glagolom *biti* dane su rečenice (5.64–5.65).

(5.64) Djed je nakon završetka škole bio _____ (prodavač) u trgovini mješovite robe.

U vezi s primjerom (5.64) čak 96,23% ispitanika stavilo je imenicu *prodavač* u nominativ, a tek 0,94% u instrumental.

¹⁶⁴ Dio ispitanika nije shvatio zadatak. U vezi s rečenicom (5.64) 1,90% odgovorio je „radio kao prodavač” i 0,95% „prodavao”, u vezi s rečenicom (5.65) 0,94% ispitanika nije shvatio zadatak (*bio u trgovini kad se desila pljačka*).

(5.65) Jednom prilikom bio je _____ (svjedok) pljačke trgovine i uspješno je oborio provalnika.

Zanimljivo je da je 67,92% ispitanika u primjeru (5.65) napisalo *svjedok*, a čak 31,13% *svjedokom*. S obzirom na to da je utvrđeno da se imenica *svjedok* najčešće javlja u instrumentalu, moguće je da su upotrijebili instrumental jer se češće susreću s tom imenicom u instrumentalu nego s imenicom *prodavač*, odnosno djeluje im manje strano. Može se objasniti i tako da je uloga svjedoka kraća od uloge prodavača.

Ispitanicima su bile dane i rečenice (5.66a–5.66b) u vezi s kojima su trebali napisati postoji li značenjska razlika između njih i koja je.

(5.66a) Profesor Horvat bio je dekan Pomorskoga fakulteta.

(5.66b) Profesor Horvat bio je dekanom Pomorskoga fakulteta.

Među ispitanicama 55,66% smatra da ne postoji razlika između primjera (5.66a) i (5.66b), dok je 32,08% ispitanika navelo da je rečenica u primjeru (5.66b) netočna, čudna ili neprirodna. Dio ispitanika (7,55%) smatra da postoji razlika, no nisu naveli koja je, dok 2,83% ispitanika uočava da je razlika u trajanju, odnosno rečenica (5.66b) znači da je bio u određenom vremenskom okviru dekan, a 0,94% da je u rečenici (5.66b) izraženo duže trajanje. „Svečaniji ton“ u primjeru (5.66b) uočilo je 0,94% ispitanika.

(5.67a) Umag će ponovno biti središte glazbenih zbivanja.

(5.67b) Umag će ponovno biti središtem glazbenih zbivanja.

U vezi s primjerima (5.67a) i (5.67b) 61,32% ispitanika zaključilo je da nema razlike u značenju, 26,42% ocijenilo je rečenicu (5.67b) čudnom ili netočnom, 8,49% smatra da postoji razlika, ali nije navelo objašnjenje, dok je 1,89% navelo da primjer (5.67a) označuje jednokratno trajanje, a (5.67b) da će se u Umagu što događati duže vrijeme. Također 1,89% smatra da je u primjeru (5.67a) naglasak na Umagu, a u (5.67b) na zbivanjima.

Zanimljivo je da rečenica u futuru zvuči manje čudno od rečenice u perfektu, no možda zbog toga što prilog *ponovno* navodi na glagol *postati* uz koji je češći instrumental. Svakako se može zaključiti da većina govornika ne osjeća značenjsku razliku između tih primjera, a često

rečenice s instrumentalom ocjenjuju kao čudne i netočne. Time se jasno razlikuje od upotrebe u ruskom jeziku čiji izvorni govornici prepoznaju tu razliku. S obzirom na sve izneseno, smatram da je instrumental uz kopulativne glagole danas stvar stila. To čini instrumental dodatno zanimljivim jer je, koliko mi se čini, jedini padež koji služi kao sredstvo za stilsko obilježavanje.

5.2. Sekundarni predikat

Sekundarni predikat javlja se u rečenicama u kojima osim glagola, koji se smatra primarnim predikatom, postoji još jedan konstituent koji se semantički može shvatiti kao predikat, a izražen je imenskom riječju.¹⁶⁵

U svjetskom jezikoslovlju mnogo se pisalo o sekundarnom predikatu u ruskom jeziku (npr. Bailyn i Rubin 1991, Franks i Hornstein 1992, Bailyn 2001, 2012, Madariaga 2006, Richardson 2007). Pojedini radovi bavili su se tom problematikom u drugim slavenskim jezicima, primjerice u poljskom (Przepiórkowski 1999), slovenskom (Marušič, Marvin i Žaucer 2003), no ta pojava nije ni približno temeljito proučena kao u ruskom jeziku. U nekoliko radova uspoređuje se ruski s drugim slavenskim jezicima, primjerice poljskim (Bailyn 2001), „srpskohrvatskim” (Bailyn i Rubin 1991, Bailyn 1991, 2001, Markman 2008). Od hrvatski jezikoslovaca tim su se problemom više bavili Mihaljević (1982–1983), Šarić (2008), Marković (2009, 2010), Belaj i Tanacković Faletar (2010).

Jedan od prvih radova u kojima se proučava sekundarni predikat u ruskom jeziku jest rad Nichols (1978). Njegovoj će se analizi posvetiti pozornost jer je služila kao polazište brojnim radovima koji su se kasnije bavili tom problematikom.

Nichols (1978) razlikuje sekundarni predikat (*secondary predicate*) i imenski predikat (*predicate nominals*), no smatra da imaju dovoljno zajedničkih svojstava da se objedine pod zajedničkim nazivom imenski predikat. Navodi da se imenski predikat javlja uz glagole *biti* (*to be*, *быть*), *postati* (*to become*, *стать*), *ostati* (*to remain*, *остаться*), *činiti se* (*to seem*, *казаться*), *pokazati se* (*to turn out*, *оказаться*), *učiniti* (*to make*, *сделать*), *smatrati* (*consider*, *считать*), *imenovati* (*to name*, *назвать*).

Nichols (1978) zaključila je da sekundarni predikati imaju ista sintaktička, semantička i pragmatička svojstva u engleskom i ruskom, kao i u drugim jezicima koje je proučavala (guzijski i finski), a razlikuju se u morfološkom ostvarenju i ograničenjima u oblikovanju. Nichols (1978: 115) uočila je da su morfološka sredstva kojima se engleski služi imenice s veznikom *as* (1–3, 6, 7, 19) ili bez njega (5, 12) i pridjevi bez veznika (8–11, 13–18, 20–23). U ruskom se sekundarni predikat morfološki ostvaruje u slaganju imenice i pridjeva s upravljачem (*controller*) (8–11, 16, 21–23), imenica u instrumentalu (1–5), pridjev u instrumentalu (12–14, 17, 19, 20), imenice s veznikom *kak* (6, 7) i drugi prijedložni izrazi (15, 18). Smatra da izbor morfološkoga sredstva utječe na semantiku.

¹⁶⁵ Više o obilježjima v. Strigin i Demjjanow (2001: 3).

Nichols (1978: 114–115) navodi primjere na engleskom i ruskom, a njezinim su primjerima u Tablici 5. pridruženi primjeri na hrvatskom kako bi se vidjelo vrijede li zapažanja uočena u tim dvama jezicima i u hrvatskom jeziku.

Tablica 5. Sekundarni predikat u engleskom, ruskom i hrvatskom jeziku (Nichols 1978: 114–115)

		Engleski	Ruski	Hrvatski
A	(1)	He works <u>as an engeneer.</u>	Он работает <u>инженером.</u>	On radi <u>kao inženjer.</u>
	(2)	Rocks serve them <u>as support.</u>	Камни им служат <u>опорой</u>	Kamenje im služi <u>kao potporanj.</u>
	(3)	Adjective functions <u>as subject.</u>	Прилагательное <u>выступает подлежащим .</u>	Pridjev funkcionira <u>kao subjekt.</u>
	(4)	He played <u>goalkeeper.</u>	Он играл <u>вратарем.</u>	On je igrao <u>veznoga.</u> ¹⁶⁶
	(5)	They elected him <u>president.</u>	Его выбрали <u>президентом.</u>	Izabrali su ga <u>predsjednikom / za predsjednika / kao predsjednika.</u>
	(6)	This herb they use <u>as medicine.</u>	Эту траву <u>употребляют как лекарство.</u>	Ovu biljku upotrebljavaju <u>kao lijek. / Ovom se biljkom koristi kao lijekom.</u>
	(7)	We interpret this text <u>as a forgery.</u>	Этот текст <u>интерпретирует как подделку.</u>	Ovaj tekst interpretiramo <u>kao falsifikat.</u>
B	(8)	He walked along <u>happy.</u>	Он шел <u>веселый.</u>	Išao je <u>sretan.</u>
	(9)	He came back <u>drunk</u>	Он вернулся <u>пьяный.</u>	Vratio se <u>pijan.</u>
	(10)	He sat there <u>sad</u>	Он сидел <u>грустный.</u>	Sjedio je <u>tužan.</u>
	(11)	The police brought him home <u>drunk</u>	Милиция привела его домой <u>пьяного.</u>	Policija ga je dovela <u>pijana/pijanoga.</u>
	(12)	He returned <u>a hero</u>	Он вернулся <u>героем.</u>	Vratio se <u>kao heroj.</u>

¹⁶⁶ Zanimljivo je da uz imenicu *golman* i *vrtar* ne može doći do slaganja s antecedensom, dok je to moguće uz ostale imenice koje označuju poziciju na kojoj sportaš igra.

	(13)	He was born <u>blind</u>	Он родился <u>слепым</u> .	Rodio se <u>slijep</u> .
	(14)	He died <u>young</u>	Он умер <u>молодым</u> .	Umro je <u>mlad</u> .
C	(15)	The trilobite fossilized <u>curled up</u> .	Трилобить окаменел <u>свернутым/в свернутом состоянии</u> .	Trilobit se fosilizirao <u>sklupčan/u sklupčanu obliku</u> .
	(16)	First they weigh the truck <u>empty</u> .	Сначала машину взвешивают <u>пустую</u> .	Prvo izvažū kamion <u>prazan</u> .
	(17)	He drank the tea <u>cold</u> .	Он выпил чай <u>холодным</u> .	Popio je čaj <u>hladan</u> .
	(18)	Present your pass <u>unfolded</u> .	Предъявляйте пропуск <u>в развернутом виде</u> .	Pokažite svoju propusnicu <u>otvorenu</u> .
D	(19)	<u>As a child</u> he lived in Paris.	<u>Ребенком</u> он жил в Париже.	<u>Kao dijete</u> živio je u Parizu / <u>Kad je bio dijete</u> , živio je u Parizu / <u>Djetetom</u> je živio u Parizu (arh.)
	(20)	I knew him <u>young</u> .	Я знал его <u>молодым</u> .	Znao sam ga <u>mlad(og)a / kad je bio mlad / kao mlad(og)a</u> .
	(21)	Even <u>dead</u> I won't forget.	Я и <u>мертвый</u> не забуду.	Ni <u>mrtav</u> neću zaboraviti.
	(22)	This tea isn't <u>cold</u> .	<u>Сладкий</u> этот чай невкусный.	Ovaj čaj nije <u>hladan</u> .
	(23)	I can't work <u>hungry</u> .	<u>Голодный</u> я не могу работать.	<u>Gladan</u> ne mogu raditi.

Skupine su podijeljene tako da svaka sljedeća pokazuje veći stupanj leksičkoga upravljanja. U prvoj skupini podcrtane su imenice koje su zapravo nazivi i njima upravlja glavni glagol. U engleskom samo glagoli *play* i *elect* zahtijevaju veznik *as*, a u ruskom svi glagoli imaju instrumentalnu dopunu, osim *употреблявать* 'upotrebljavati' i *интерпретировать* 'interpretirati' koji zahtijevaju veznik *kak*. U hrvatskom svi glagoli zahtijevaju veznik *kao*, a glagol *izabrati* može imati i instrumentalnu dopunu i prijedložnu dopunu za + akuzativ.

U drugoj skupini podcrtanim izrazima ne upravlja glagol, nego se može zaključiti da je riječ o dodacima. Svima je zajedničko da izražavaju u kakvu je stanju upravljač tijekom vršenja radnje koja je izražena glagolom, s tim da je u primjeru (11) upravljač objekt, a u ostalim primjerima subjekt. Nichols (1978: 115) navodi da su u primjerima (8–11) glagoli kretanja ili položaja te da se uz njih javljaju pridjevi koji označuju kakvu kvalitetu, koja može biti uočljiva, ili psihološko stanje. U primjerima (12–14) izbor imenica i pridjeva dodatno je ograničen. Nichols (1978) ne ističe da se u ruskom dodatci ostvaruju različitim morfološkim sredstvima. Uz glagole *идти* 'ići', *вернуться* 'vratiti se', *сидеть* 'sjediti' pridjevi su u nominativu i slažu se sa subjektom, a uz glagole *родиться* 'roditi se', *умереть* 'umrijeti' pridjevi su u instrumentalu. U primjeru *Он вернулся героем.* 'On se vratio herojem.' imenica je u instrumentalu. U hrvatskom svi se pridjevi slažu se s upravljačem, no ako je dodatak ostvaren imenicom (*Vratio se kao heroj.*), javlja se veznik *kao*.

Treća se skupina razlikuje od druge po tome što u tu skupinu ulaze svi glagoli koji označuju određenu radnju, stanje ili zbivanje i svi pridjevi opisuju konkretno stanje koje se odnosi na stvarni svijet. Može se reći da se više odnose na činjenični svijet (iako primjer 17 može biti podložan subjektivnomu tumačenju).

Tim trima skupinama zajedničko je da izražavaju stanje upravljača u trenutku vršenja radnje izražene glagolom, dok četvrta skupina određuje vrijeme vršenja radnje i je li upravljač u istom stanju. U četvrtoj skupini ne govori se ništa o stanju upravljača u trenutku govorenja, nego o vremenu kada se radnja dogodila te se mogu preoblikovati u vremenske rečenice.

Nichols (1978: 124) zaključila je da ne postoji jednoznačan odnos između sekundarnoga predikata i morfološke realizacije. U pojedinim jezicima određena morfološka sredstva kojima se izražavaju sekundarni predikati češća su i uočljivija, a izbor sredstva ponajprije je semantički uvjetovan, primjerice u ruskom ovisi o vremenu, o tome je li iskaz narativan ili deskriptivan, o negaciji, redu riječi, rodu, vrsti riječi u sekundarnom predikatu, padežu upravljača. To sve ovisi o pojedinom jeziku, no uočava kako je kod svih jezika važno koja je vrsta riječi u sekundarnom predikatu, vremenu, padežu upravljača, prijelaznosti glagola i leksičkoj skupini glagola.

Bailyn i Rubin (1991) pokušali su otkriti jedinstvenu strukturu rečenica s instrumentalom u ruskom jeziku. Smatraju da se rečenice s instrumentalom sastoje od dviju surečenica: glavne i male surečenice. Male surečenice strukturno dobivaju instrumental¹⁶⁷ te navode da se druge konstrukcije s instrumentalom također mogu smatrati sekundarnim predikatima (prava sredstva, subjektni instrumental, tj. instrumental u pasivnim rečenicama).¹⁶⁸ Postavljaju hipotezu da su predikati malih surečenica u ruskom jeziku uvijek označeni instrumentalom.¹⁶⁹

Male surečenice sastavljene su od NP i XP, odnosno subjekta i predikata, s tim da predikat nije glagol, nego NP, AP ili PP, tj. male su surečenice „a clausal structure lacking INFL and the copula” (Chomsky 1991: 107).

Svoj teorijski okvir Bailyn i Rubin (1991) temelje na postavkama Bowersa (1990)¹⁷⁰ koji uvodi funkcionalnu kategoriju Pr(edikacija) čija je maksimalna projekcija PrP (u kasnijim će radovima označavati PredP, pa se tako nastavlja pisati u radu). PredP se nalazi između IP, odnosno TP, i VP te je maksimalna projekcija malih surečenica. Male surečenice mogu biti dopune ili dodatci. Za tu se teoriju odlučuju, među ostalom, jer im omogućuje jednak pristup primarnim i sekundarnim predikatima. Sve navedeno Bailyn (2001: 6, 2012: 179) opisao je pomoću nekoliko točaka:

1. Za svaku predikaciju postoji funkcionalna kategorija PredP.
2. Svaki T⁰ odabire PredP (primarni predikat), neki V-i odabiru PredP (sekundarni predikat) i neki (sekundarni) PredP-i su dodatci (modifikatori).
3. Pred⁰ odabire bilo koju leksičku kategoriju kao svoju dopunu; strukturno, tradicionalni „predikat” jest dopuna Pred⁰-a.
4. Male surečenice jesu PredP-i, bili oni odabrani (dopune) ili pridruženi (dodatci).

¹⁶⁷ To ne vrijedi za *один* i *сам* o čemu se pisalo u svakom radu o sekundarnom predikatu, ali nije predmet ovoga rada.

¹⁶⁸ Bailyn i Rubin (1991: 110–111) smatraju sekundarnim predikatima i rečenice tipa *Ivan piše olovkom.*, unatoč tomu što su jasne semantičke i sintaktičke razlike u odnosu prema sekundarnim predikatima uz glagole *nazvati* i sl. Sintaktička je razlika ta što su sredstva (*real instruments*) dopuna glave Pred⁰ i subjekt male surečenice PRO može se povezati samo sa subjektom glavne rečenice jer je izravni objekt prenisko da bi mogao upravljati subjektom male surečenice. Razlika je i ta što ti sekundarni predikati označuju način ili sredstvo, a drugi sekundarni predikati označuju jednakost ili identifikaciju. Također subjekt u pasivnim rečenicama (*by-phrase*) smatraju malom surečenicom koja je dodatak (*Вечеринка была устроена студентами.*)

¹⁶⁹ Bailyn i Rubin (1991: 102, fn. 4) u fusnoti navode da sekundarni predikati ne moraju biti označeni instrumentalom. Primjerice, *Он стал работать.* – infinitiv je, *Я считаю его в хороших руках.* – prijedložna dopuna, ali strukturno zauzimaju položaj instrumentala.

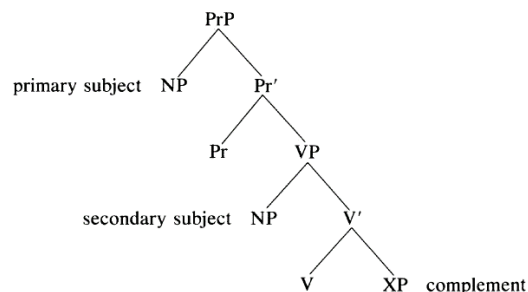
¹⁷⁰ Bailyn i Rubin (1991) pozivaju se na neobjavljen rukopis Johna Bowersa „The Syntax and Semantics of Predication” iz 1990. U ovom se radu poziva na članak objavljen 1993. (Bowers, John (1993). „The Syntax of Predication”. *Linguistic Inquiry*, 24, 4: 591–656).

5. Male surečenice dopune strukture su s podizanjem.
6. Male surečenice dodatci kontrolirane su strukture.¹⁷¹

Malim surečenicama dodatcima neće se posebno baviti u ovom radu jer u hrvatskom, za razliku od ruskoga, dolazi do slaganja sa subjektom ili objektom, uz iznimke o kojima će biti riječi.

5.2.1. Sekundarni predikati dopune

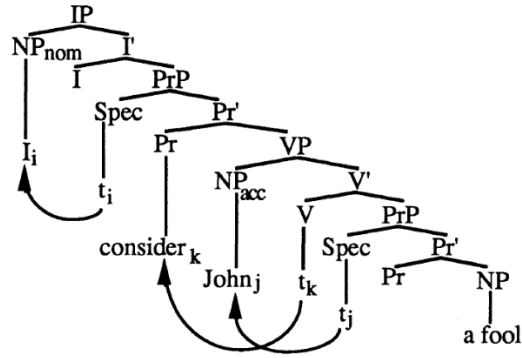
Bowers (1993) smatra da sve rečenice imaju jednaku D-strukturu koju prikazuje ovako:

Slika 8. D-struktura rečenice, preuzeto od Bowersa (1993: 601)

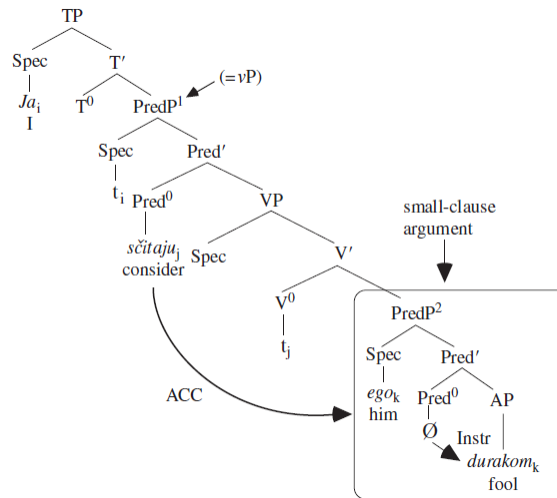
Bowers (1993: 595) smatra da je sekundarni predikat u rečenici *They consider John crazy*. maksimalna projekcija Pred-a, što preuzimaju Bailyn i Rubin (1991: 104–105) čiji se prikaz strukture rečenice *They consider John a fool* može vidjeti na Slici 9.

¹⁷¹ „a. There exists a functional category PredP (PrP) for every instance of 'predication.' b. Every T⁰ selects PredP (primary predication), some Vs select PredP (secondary predication) and some (secondary) PredPs are adjuncts (modifiers). c. Pred⁰ selects any lexical category as its complement; structurally, the traditional 'predicate' is the Pred⁰ complement.; d. Small clauses are PredPs, either selected (arguments) or adjoined (adjuncts). e. Argument small clauses are raising structures. f. Adjunct small clauses are control structures” (Bailyn 2012: 179). U radu iz 2001. donosi jednake točke, s tim da je razlika što se umjesto T upotrebljava I, koji je bio tada u generativnoj sintaksi.

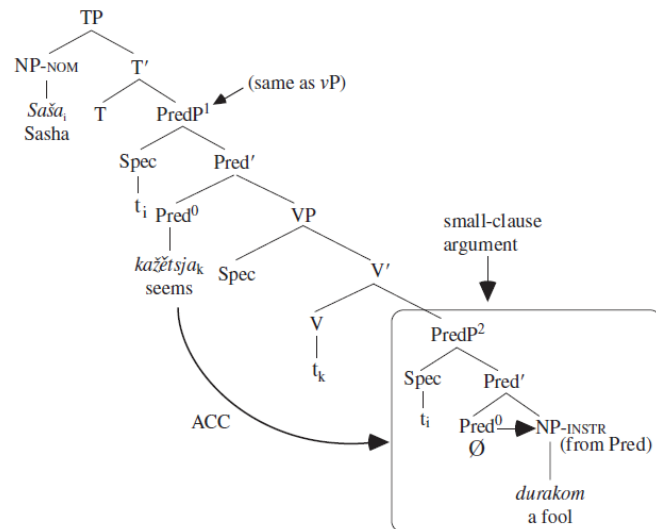
Slika 9. Struktura rečenice *They consider John a fool* 'Oni smatraju Johna budalom', preuzeto od Bailyna i Rubina (1991: 105)

Dakle, glagol *consider* ima dopunu PredP, odnosno malu surečenicu, a subjekt male surečenice *John* podiže se na mjesto SpecVP na kojem mu se dodjeljuje akuzativ. Navode kako istu strukturu ima glagol *считать* u ruskom jeziku, s tim da Pred dodjeljuje instrumental. Hrvatski je ekvivalent glagol *smatrati* koji ima istu strukturu.

Slika 10. Struktura rečenice *Я считаю его дураком*. 'Ja ga smatram budalom.', preuzeto od Bailyna (2012: 184)

U rečenici s glagolom *казаться*, odnosno *činiti se* subjekt male surečenice podiže se na mjesto subjekta glavne na kojem dobiva nominativ.

Slika 11. Struktura surećenice *Саша кажегся дураком* 'Saša se čini budalom', preuzeto od Bailyna (2012: 183)

Tim je glagolima zajedničko da mogu imati CP ili PredP dopunu (malu surećenicu). Ako je dopuna CP, uvodi se veznikom *что* (5.68), a ako je PredP, dopuna mu je sekundarni predikat u instrumentalu (5.69) (v. Nichols 1978: 119). Bailyn (2001) uočio je da NP i AP u sekundarnim predikatima dopunama mogu biti samo u instrumentalu.

(5.68) Кажется, что Иван дурак.

Čini se da je Ivan budala.

(5.69) Иван кажется дураком /глупым.

Ivan se čini budalom/glupim.

U literaturi se (Van Valin 2001, Adger 2002, Radford 2004, Hornstein 2009, Polinsky 2013, Becker 2014) ti glagoli nazivaju i glagolima s podizanjem ili podižućim glagolima, o čemu će više riječi biti kasnije.

Ako se u sekundarnom predikatu javi *как*, tada se prenosi padež antecedensa, odnosno dolazi do slaganja. U tim slučajevima *как* zauzima glavu Pred⁰ i zbog toga ne može biti dodijeljen instrumental (5.71) (v. Bailyn i Rubin 1991, Bailyn 2001). Isto vrijedi i za prijedlog *за* (5.72).

(5.70) Мы считаем его своим (нашим).

Mi ga smatramo svojim (našim).

(5.71) Мы считаем его как своего (нашего)/*как своим (нашим).

Mi ga smatramo kao svojega (našega)/* kao svojim (našim).

(5.72) Мы считаем его за своего.

Mi ga smatramo za svojega.

Bailyn i Rubin (1991: 119) smatraju da značenje rečenica (5.70) i (5.71) nije jednako, nego rečenica (5.71) ima komparativno značenje, a Nichols (1981: 342) smatra da su rečenice sa *za* (5.72) stilistički obojene i koriste se u kontekstu u kojem se naglašava da je došlo do zabune u identifikaciji.

Sekundarni predikat u instrumentalu javlja se uz glagole nepotpuna značenja ili semikopulativne glagole kojima je potrebna dopuna da bi značenje bilo potpuno. Silić i Pranjković (2005: 290) određuju ih kao glagole „koji označuju da se što (kakav sadržaj) pripisuje subjektu ili objektu, ali ne prenose obavijest o tome što se pripisuje, već je takvu obavijest potrebno prenijeti imenskim dijelom predikata”.

Upravljač, odnosno antecedens može biti subjekt ili objekt, odnosno nešto se pripisuje subjektu ili objektu. U radu će se sekundarnim predikatima pristupiti s obzirom na to što im je antecedens, a unutar svake skupine glagoli će se podijeliti prema svojem značenju i mogućnostima pojavljivanja drugih dopuna osim instrumentalnih.

Katičić (2002: 107) navodi da pojedini glagoli koji zahtijevaju objekt u akuzativu zahtijevaju i proširak u instrumentalu koji je nužan da bi se javio objekt jer „između objekta i proširka postoji tako posebna veza”. Glagole dijeli u skupine prema značenju: 1. *smatrati, držati, nalaziti; osjećati, vidjeti, znati; shvaćati, uzimati, tretirati*; 2a. *zvati, nazvati, prozvati*; 2b. *predstaviti, proglasiti, prikazati*; 2c. *priznati, označiti*; 3a. *činiti, učiniti, načiniti, napraviti, stvoriti, roditi*; 3b. *imenovati, izabrati, postaviti, namjestiti*) te za većinu (1, 2b, osim *označiti*, 3b) navodi da umjesto proširka u instrumentalu mogu se javiti prijedložni izrazi s *kao* i *za*, a pojedini glagoli (2a) mogu imati proširak u nominativu.

Peti (1979: 132) navodi da se obavezni predikatni proširak uvrštava uz glagole *ostati, postati, držati, smatrati, nazivati, zvati, zvati se, postaviti, stvoriti, pokazivati se, činiti, činiti se, priviđati se, praviti se, graditi se, doći, naći, zateći se, imenovati, prozvati* i semantički ga dopunjuje, no nastavlja u sljedećoj rečenici: „Premda riječ u instrumentalu semantički dopunjuje glagol uz koji stoji, instrumental uz te glagole kao predikatni proširak sintaktički nije u rečenicu uveden po semantici pojedinoga glagola nego proizlazi iz predikatnosti

predikata. Po semantičkoj nepotpunosti pojedinoga glagola predikatni proširak definiran je uz taj glagol samo kao njegova obavezna dopuna”. Objašnjava to time da je moguće zamijeniti instrumental nominativom i akuzativom s prijedlogom *za*, a to su samo različiti vidovi „iste sintaktičke pojave: predikacije”. No teško je ne uočiti značenjske sličnosti među navedenim glagolima i mogućnost da se razvrstaju u skupine prema značenju te da se unutar jedne skupine pokazuju jednake sintaktičke posebnosti.

5.2.1.1. Identifikacija i atribucija subjekta

Instrumentalom su označene imenice i pridjevi koji su dijelom sekundarnoga predikata, a kojima se identificira subjekt ili mu se pripisuje kakvo svojstvo. Glagoli su u ovoj skupini podijeljeni prema značenju na:

- a. glagole izražavanja promjene stanja
- b. glagole izražavanja dojma koji tko ostavlja na koga
- c. glagole izražavanja dojma koji tko želi ostaviti na koga
- d. glagoli izražavanja osjećaja

Svaka skupina ima određene sintaktičke posebnosti, što će se dalje analizirati.

- a. Glagoli izražavanja promjene stanja

Glagol *postati/postajati* izražava promjenu stanja, a glagol *ostati/ostajati* zadržavanje postojećega stanja. Najbliži su glagolu *biti* po svojem značenju i valencijskom obrascu od glagola ovih skupina. Tako se imenice, koje su dio imenskoga predikata uz glagol *biti*, javljaju i uz navedene glagole i mogu se prema značenju podijeliti u sljedeće skupine:

1. nosilac kakve čelne funkcije: *kraljica, predsjednik, premijer, ministar, ravnatelj, gradonačelnik, čelnik* i sl.
2. osobu koja je dio čega: *član, dio, pripadnik* i sl.
3. zanimanje: *svećenik, izbornik, trener, kustos* i sl.
4. uzor ili tema čega: *primjer, uzor, simbol, predmet* i sl.

Pretraživanjem korpusa pokazalo se da su česte imenice koje označuju što nepoznato ili skriveno, npr. *tajna*, *enigma*, *nepoznanica*, *iluzija* i sl., a uz glagole *postati/postajati* javljaju se i imenice koje se odnose na rodbinske odnose (*majka*, *brat*, *pokćerka*, *žena*, *djevojka* i dr.). Osim imenskih skupina (5.73–5.34) u imenskom dijelu predikata u instrumentalu uz glagol *ostati/ostajati* javljaju se i pridjevi (5.75–5.76).

(5.73) Davor će trajno ostati dijelom hrvatskoga baptističkog bića.

(5.74) Slaven Bilić ostaje izbornikom hrvatske nogometne reprezentacije.

(5.75) I nakon sadnje zid mora ostati vidljivim.

(5.76) Istina ostaje nepoznatom.

Glagoli *postati* i *postajati* dobar su primjer kako kod vidskih parnjaka određeni valencijski obrazac ne mora biti jednako čest. Uz glagol *postati* predikatno je ime češće u nominativu, a rijetko se javlja i instrumental (5.77–5.78), a uz *postajati* češće je u instrumentalu (5.79–5.80). Glagol *postajati* znatno je češći u prezentu nego u perfektu, što je uvjetovano njegovim značenjem, odnosno vidom.

(5.77) I ne moraš baš biti milijunaš da postaneš članom takve divne zajednice.

(5.78) ...samo manjina uspije preoblikovati sebe i postati dobrim, uljuđenim.

(5.79) Jelena postaje pokćerkom grofice Olge.

(5.80) Samoća mi postaje neugodnom, dosadnom...

Belaj i Tanacković Faletar (2010: 164) zaključili su da je nominativ znatno češći od instrumentala uz glagol *ostati* (i *biti*) jer označuje „potpunu identifikaciju trajektora i apstraktnoga orijentira kao predikatnoga imena odnosno semantičke uloge atributa koja se pripisuje trajektoru – atributantu”. Uočili su da se glagol *ostati* razlikuje od *biti* po tome što se, osim vremena koje je izraženo glagolskim oblikom, odnosi i na neko drugo vrijeme, i to najčešće preko kategorije gotovosti. U primjeru (5.81a) glagol je u prezentu i odnosi se na to da je Mesić dosad bio predsjednik i da će i dalje biti. U primjeru (5.82b) glagol je u perfektu i odnosi se na prošlost u kojoj je on bio predsjednik i na sadašnjost u kojoj još uvijek jest te implicitno na budućnost.

(5.81a) Stjepan Mesić ostaje predsjednik/predsjednikom Hrvatske.

(5.81b) Stjepan Mesić ostao je predsjednik/predsjednikom Hrvatske.

Fong (2003) navodi da se u finskom uz glagol *ostati* javlja translativ¹⁷² iako nema promjene stanja te zaključuje da je tomu tako zato što je riječ o dvofaznoj strukturi događaja. Tako se glagoli *ostati*, *ostajati*, *postati*, *postajati* mogu shvatiti dvofaznima, a razlikuju se tako što događaj opisan u rečenici s glagolom *biti* (5.82a) prethodi događaju opisanom u rečenici s glagolom *ostati* (5.82b), a događaj s glagolom *postati* (5.83a) prethodi događaju s glagolom *biti* (5.83b). U oba slučaja postoji faza preklapanja tih dvaju događaja.

(5.82a) On je bio predsjednik.

(5.82b) On ostaje predsjednik/predsjednikom.

(5.83a) On je postao predsjednik/predsjednikom.

(5.83b) On je predsjednik.

Vince (2010: 255) navodi da se razlikuju rečenice s nominativom i instrumentalom jer se nominativom identificira subjekt, a instrumentalom mu se pripisuje kakvo svojstvo.

U anketi je ispitanicama dana rečenica (5.84) koju su trebali dopuniti imenskom skupinom iz zagrade u odgovarajućem padežu.

(5.84) Marljivo je radio i ubrzo je postao _____ (voditelj smjene).

Najviše ispitanika, odnosno 80,19% odlučilo se za nominativ (*voditelj smjene*), a za instrumental (*voditeljem smjene*) 18,87%. Jedan odgovor nije uzet u obzir jer je osoba nije shvatila zadatak. Dakle, anketa je potvrdila da je glagol *postati* blizak glagolu *biti*, no ipak je instrumental manje neobičan nego uz glagol *biti*. Tako je i Rišner (2002) zaključila da je odabir nominativa ili instrumentala stvar izbora govornika, stoga upotreba instrumentala nije stilski neutralna, ali je obilježenost manja nego uz glagol *biti*.

b. Glagoli izražavanja subjektivnoga dojma koji tko ostavlja (na koga)

Glagoli ove skupine u mnogočemu se razlikuju od glagola *ostati/ostajati* i *postati/postajati*. Značenjski se razlikuju po tome što glagoli prve skupine opisuju radnju koja se podudara s

¹⁷² Fong (2003) smatra da se u finskom u sekundarnim predikatima upotrebljava translativ kada se označuje promjena stanja, a esiv kada se opisuje stanje koje traje određeno vrijeme. Translativ se javlja u dvofaznim strukturama događaja koje uključuju stanje prije promjene i stanje koje je nastalo.

činjeničnim stanjem, a glagolima ove skupine izražava se dojam koji tko ostavlja na koga, što može ili ne mora odgovarati činjeničnom stanju. U stranoj se literaturi (Van Valin 2001, Adger 2002, Radford 2004, Hornstein 2009, Polinsky 2013, Becker 2014) glagoli *seem*, *appear*, *turn out* i *happen* (te *be likely*, *be apt*) nazivaju glagoli s podizanjem ili podižući glagoli (*raising verbs*).¹⁷³ Ti se glagoli smatraju jednovalentnima s infinitivnom (5.85a) ili rečeničnom dopunom (5.85b)¹⁷⁴, prema tome glagol glavne rečenice subjektu ne dodjeljuju tematsku ulogu. Subjekt dopunske surečenice (*Agamemnon*) dobiva tematsku ulogu od predikata dopunske surečenice, a da bi se provjerilo obilježje T, podiže se na mjesto subjekta glavne rečenice. U primjeru (5.85b), koji je preuzet od Adgera (2002: 260), na mjestu subjekta glavne surečenice javlja se *it* (*expletive subject*) jer glagol ne može odabrati vanjski argument.¹⁷⁵

(5.85a) *Agamemnon seems to be a maniac.*

(5.85b) *It seems that Agamemnon is a maniac.*

[_{TP} *He* [_T *does*] [_{VP} [_V *seem*] [_{TP} [_T *to*] [_{VP} ~~*he*~~ [_V *scare*] *them*]]]]]

Polinsky (2013) navodi da je podizanje jezično specifično i ograničeno na određene glagole. U hrvatskom su to glagoli *činiti se*, *izgledati*, *djelovati* te *pokazati se* i *ispasti* koji pokazuju ista sintaktička svojstva uz male razlike koje će se opisati kasnije u radu. Ti glagoli ni u hrvatskom jeziku nemaju vanjski argument, a podizanje subjekta dopunske surečenice moguće je ako je predikat male surečenice glagol *biti*. U tom slučaju NP ili AP mogu biti u instrumentalu ili nominativu.

(5.86a) *Čini se [da je takva kazna apsurdna].*

(5.86b) *Takva kazna_i čini se [t_i apsurdnom].*

¹⁷³ Za razliku od nadzornih (*control verbs*) koji sami dodjeljuju tematske uloge.

¹⁷⁴ Chomsky (1981: 106) navodi da glagol *seem* ima samo jednu dopunu, i to malu surečenicu ili „optional to-phrase”.

¹⁷⁵ „Agamemnon isn’t engaged in some act or state of ‘seeming’. Rather the sentence is just interpreted as meaning that the situation of Agamemnon being a maniac seems to be the case” Adger (2002: 260).

Glagol *činiti se* ima jednu dopunu: u primjeru (5.86a) to je finitna rečenica s glagolom *biti* u službi predikata i subjektom *takva kazna*. Ta se rečenica smatra vrstom subjektne rečenice (v. Mihaljević 2005: 94, Silić i Pranjković 2005). U primjeru (5.86b) subjekt dopunske surečenice pomaknuo se na mjesto subjekta glavne rečenice, a predikatnomu imenu može biti dodijeljen instrumental ili nominativ. Kučanda (1998) uočio je da do podizanja subjekta zavisne surečenice na mjesto subjekta glavne dolazi ako je struktura zavisne surečenice NP – kopula – NP/AP.¹⁷⁶ U imenskom dijelu predikata može biti i PP (5.87a), ali se nakon podizanja ne ostvaruje instrumental (5.87b).

(5.87a) Čini se da je ona u drugom stanju.

(5.87b) Ona se čini u drugom stanju.

Podizanje subjekta iz dopunske surečenice moguće je preko iskustvenika u dativu¹⁷⁷, unatoč pravilu o najkraćem pomicanju.¹⁷⁸

(5.89a) Čini mu se da je jaz među nama nepremostiv.

(5.89b) Jaz među nama čini mu se nepremostivim.

(5.89c) Jaz među nama čini mu se nepremostiv.

(5.89d) Jaz među nama čini mu se kao nepremostiv.

(5.90a) Čini ti se da je Gvozd polje.

(5.90b) ?Gvozd ti se čini poljem.

(5.90c) *Gvozd ti se čini polje.

Kučanda (1998: 111) navodi da je ta preoblika ovjerena ako zavisna surečenica „pripada atribucijskom tipu binominalnih konstrukcija” (5.91–5.92), za razliku od surečenica u kojima je riječ o odnosu hiponimije, odnosno ako se izriče pripadnost klasi (5.93–5.94).

¹⁷⁶ Vrijeme dopunske surečenice i glavne ne mora se poklapati.

(5.88a) Čini se da je takva kazna bila apsurdna.

(5.88b) Čini se da će takva kazna biti apsurdna.

¹⁷⁷ Piper i dr. (2005: 180) nazivaju taj dativ „dativ nosioca subjektivnog stava ili procene” i navode da se javlja u bezličnim konstrukcijama u kojima se iznosi subjektivan stav o određenom predmetu u formi zavisne surečenice s veznikom *da*.

¹⁷⁸ Hornstein (2009: 35) navodi da je u engleskom podizanje preko iskustvenika moguće jer je riječ o objektu s prijedlogom *to*, a u islandskom nije moguće jer je riječ o dativu. Hrvatski pokazuje da je podizanje moguće i preko iskustvenika u dativu.

(5.91) Petar mi se čini veoma talentiranim slikarom.

(5.92) Petrova mačka čini mi se najpitomijom domaćom životinjom koju poznam.

(5.93a) Čini se da je Petar slikar.

(5.93b) *Petar se čini slikar/slikarom.

(5.94a) Čini se da je mačka domaća životinja.

(5.94b) *Mačka se čini životinja/životinjom.

U primjerima (5.95–5.96) riječ o trima rečenicama, od kojih je treća rečenica atributna (*da su filmovi loši*) i nije povezana s glagolom *činiti se*. Zbog toga subjekt posljednje rečenice ne može postati subjekt glavne surečenice (5.95c), nego se cijela rečenica pomiče na mjesto subjekta (5.95b–5.96b).

(5.95a) Čini se da je paradoksalno (to) da su filmovi loši.

(5.95b) (To) da su filmovi loši čini se paradoksalnim/paradoksalno.

(5.95c) *Filmovi se čine paradoksalnim lošim.

(5.96a) Čini se da je paradoksalno da je veća sloboda donijela slabije filmove.

(5.96b) (To) da je veća sloboda donijela slabije filmove, čini se paradoksalnim.

Glagoli *izgledati*¹⁷⁹ i *djelovati* u značenju 'činiti se' imaju iste mogućnosti kao glagol *činiti se* (5.99a–d).

(5.99a) Izgleda/djeluje da je on dobar profesor.

(5.99b) On izgleda/djeluje dobrim profesorom.

(5.99c) On izgleda/djeluje kao dobar profesor.

¹⁷⁹ Uz glagol *izgledati*, u značenju 'biti onakav kakav se vidi ili kakav se može vidjeti, ostavljati dojam', u imenskom dijelu predikata češće dolazi pridjev, što je posljedica značenja glagola. Primjeri s imenicama u instrumentalu u imenskom dijelu predikata iznimno su rijetki, a imenice u pronađenim primjerima (5.97a–5.98a) mogu se zamijeniti priložima (5.97b–5.98b) ili konstrukcijom *s kao* (5.97c–5.98c).

(5.97a) Ne stidi se služiti drugima iz ljubavi prema Isusu Kristu i izgledati siromahom na ovom svijetu.

(5.97b) Ne stidi se služiti drugima iz ljubavi prema Isusu Kristu i izgledati siromašno na ovom svijetu.

(5.97c) Ne stidi se služiti drugima iz ljubavi prema Isusu Kristu i izgledati kao siromah na ovom svijetu.

(5.98a) ...pa je svatko tko je želio izgledati sportašem za volanom vozio takva kola.

(5.98b) ?...pa je svatko tko je želio izgledati sportski za volanom vozio takva kola.

(5.98c) ...pa je svatko tko je želio izgledati kao sportaš za volanom vozio takva kola.

(5.99d) ?On izgleda/djeluje dobar profesor.

Uz glagole *činiti se*, *djelovati*, *izgledati* Belaj i Tanacković Faletar (2010: 168) navode da je češći instrumental od nominativa, što objašnjavaju udaljenošću između iskustvenika (prvoga trajektora), točnije prosuđivača u dativu i od scenarija koji je odvojen od njega te se „atribut kodiran instrumentalom pridružuje atributantu kao drugom trajektoru u scenariju”.

Izvorni su govornici u anketi trebali dovršiti Markove misli o Ivanu tako da upotrijebe riječ iz zagrade. S glagolom *činiti se* dana je rečenica (5.100).

(5.100) Čini se _____ . (blesav)

Malo više od polovice ispitanika napisalo je *blesav*, točnije 53,77%. Podjednak broj ispitanika odlučio se za rečenicu (23,59%) i za instrumental (*blesavim*), odnosno 20,75%. Zanimljiv broj ispitanika odlučio se za *kao blesav* (0,94%) i *da se pravi blesav* 0,94%. Može se zaključiti da ispitanici izvorni govornici i uz glagol *činiti se* češće upotrebljavaju nominativ od instrumentala.

Belaj i Tanacković Faletar (2010: 165–166, fn. 20) uočili su da se glagoli *činiti se*, *djelovati* i *izgledati* koji imaju iskustvenika u dativu javljaju gotovo isključivo u prezentu i perfektu, a u futuru samo ako imaju modalne oznake *možda*, *vjerojatno* i sl. jer ti glagoli „razumijevaju određena perceptivna iskustva dativnoga doživljavača kao posljedice nekakvoga znanja o objektu percepcije” i zbog značenja tih glagola događaji se ne mogu smjestiti u budućnost. Time se razlikuju od glagola *postati* i *pokazati se* koji su iznimno rijetki u prezentu i futuru, a najčešće su u perfektu.

Predikatno ime uz glagol *pokazati se* najčešće je pridjev (5.101), no javljaju se i imenice (5.102). Glagol *pokazati se* može imati ima sve sintaktički mogućnosti kao glagoli *činiti se*, *djelovati* i *izgledati*, s tim da ako je u službi subjekta osoba, rečenica se može preoblikovati tako da se umjesto povratnoga glagola *pokazati se* upotrijebi glagol *pokazati* (5.102d), no značenje nije u tom slučaju identično jer uključuje voljni, svjesni moment. Predikatno ime u nominativu znatno se rjeđe javlja negoli u instrumentalu.

(5.101a) Pokazalo se da je utakmica nezanimljiva.

(5.101b) Utakmica se pokazala nezanimljivom.

- (5.101c) Utakmica se pokazala kao nezanimljiva.
- (5.101d) ?Utakmica se pokazala nezanimljiva.
- (5.102a) Pokazalo se da je Lewis vladar mokrih ulica u Monte Carlu.
- (5.102b) Lewis se pokazao vladarom mokrih ulica u Monte Carlu.
- (5.102c) Lewis se pokazao kao vladar mokrih ulica u Monte Carlu.
- (5.102d) *Lewis se pokazao vladar mokrih ulica u Monte Carlu.
- (5.102d) Lewis je pokazao da je vladar mokrih ulica u Monte Carlu.

Čestu pojavu instrumentala kao dijela imenskoga predikata uz glagol *pokazati se* Belaj i Tanacković Faletar (2010: 167) objašnjavaju time što je predikatno ime konceptualno odvojivo od trajektora i nije riječ o trajnoj identifikaciji trajektora i orijentira, nego o identifikaciji u određenom vremenskom odsječku koji može biti manji ili veći. Time ujedno objašnjavaju zašto je moguća pojava izraza *kao* + nominativ, koji u ovom slučaju ima ulogu intenzifikatora te udaljenosti. To se može objasniti i tako da se glagolima *ostati/ostajati*, *postati/postajati* utvrđuje činjenično stanje: on je ili nije postao/ostao predsjednik, dok glagolima *pokazati se* (i *ispasti*) izražava se dojam te se netko ne mora složiti s izjavom: *Utakmica se pokazala nezanimljivom. – Meni je utakmica bila baš zanimljiva.*

Rišner (2002: 14) navodi da je glagol *činiti se* modalan i da to obilježje dijeli s glagolima *držati*, *smatrati* i *nazvati* te naglašava „da je baš modalnost glagola uz koje se predikatno ime u instrumentalu uvodi obilježje po kojem se instrumental u predikatnoj ulozi razlikuje od nominativa”.

Uz glagole *ispasti/ispadati* u značenju 'pokazati se kakvim' većinom se javljaju imenice u službi predikatnoga imena (5.103), no ima i primjera s pridjevima (5.104) te je češći nominativ.

- (5.103a) Ispalo je da je Budiša naivac.
- (5.103b) Budiša je ispao naivcem.
- (5.103c) Budiša je ispao naivac.
- (5.104a) Ispada da je njihov album bolji nego što jest.
- (5.104b) Njihov album ispada boljim nego što jest.
- (5.104c) Njihov album ispada bolji nego što jest.

U ovu skupinu može se svrstati i glagol *potvrditi se/potvrđivati se* u značenju 'pokazati se točnim' (5.105).

(5.105a) Lovrak se potvrđuje pravim dječjim piscem...

(5.105b) Lovrak se potvrđuje kao pravi dječji pisac.

Glagoli *pokazati se* i *ispasti* razlikuju se od ostalih glagola u skupini po tome što se svojim značenjem približavaju opisivanju činjeničnoga stanja, odnosno vidljivi su rezultati, no oni su i dalje subjektivni dojam. Iako su značenjski bliski, više se ispitanika odlučilo za instrumental uz glagol *pokazati se* (5.106), nego uz glagol *ispasti* (5.107), koji se time približio glagolu *biti*.

(5.106) Ponovno se pokazao _____ (dobar radnik),

(5.107) ali nitko nije očekivao da će ispasti i _____ (odličan menadžer).

Malo je više od polovice, odnosno 58,49% ispitanika u vezi s primjerom (5.106) napisalo *dobrim radnikom*, 35,85% *kao dobar radnik*, 4,72% *dobar radnik* i 0,94% navelo je dvije mogućnosti: *kao dobar radnik* i *dobrim radnikom*. No uz glagol *ispasti* (5.107) 4,72% ispitanika napisalo je *odličnim menadžerom*, koliko je uz glagol *pokazati se* napisalo nominativ, a čak 93,40% napisalo je *odličan menadžer*.

Za ovu skupinu može se zaključiti da svi glagoli imaju rečeničnu dopunu, a nakon podizanja subjekta male surečenice, ostvarit će se instrumental uz glagole koji izražavaju subjektivan dojam koji se ne mora podudarati s činjeničnim stanjem (*činiti se, izgledati, djelovati*). Približavanjem činjeničnomu stanju, odnosno uvjerenosti da je dojam točan, instrumental prestaje biti jedina mogućnost, te se može javiti i nominativ (*ispasti*) i kao + nominativ (*pokazati se*).

c. Glagoli izražavanja dojava koji tko želi ostaviti

Glagoli *praviti se* i *napraviti se* izražavaju kakav dojam tko želi ostaviti na koga, čime se razlikuju od glagola prethodne skupine u kojoj je isključena namjera ili nastojanje ostavljanja određenoga dojma. U primjerima (5.108a–5.111a) u objema rečenicama isti je subjekt, u primjerima s malim surečenicama (5.108b, c–5.111b, c) na mjestu subjekta male surečenice

nalazi se prazna kategorija PRO. Ovi glagoli mogu imati u imenskom dijelu predikata pridjev (5.108b, c, 5.110b, c) ili imenicu (5.109b, c, 5.111b, c). Ako je riječ o pridjevu, može biti označen instrumentalom (5.108b, 5.110b) ili nominativom (5.108c, 5.110c), no ako je riječ o imenici, moguć je instrumental (5.109b, 5.111b), dok je upitno je li nominativ ovjeren (5.109c, 5.111c).

(5.108a) Oni se prave da su mrtvi.

(5.108b) Oni se prave mrtvima.¹⁸⁰

(5.108c) Oni se prave mrtvi.

(5.109a) On se pravi da je urednik ovog portala.

(5.109b) On se pravi urednikom ovog portala.

(5.109c) ?On se pravi urednik ovog portala.

(5.110a) Napravio se da je lud.

(5.110b) Napravio se ludim.

(5.110c) Napravio se lud.

(5.111a) A noćas se samo najedamput napravila da je svetica.

(5.111b) A noćas se samo najedamput napravila sveticom.

(5.111c) ?A noćas se samo najedamput napravila svetica.

U anketi je ispitanicima dana rečenica (5.113) s glagolom *praviti se*.

(5.113) Pravi se _____. (lud)

¹⁸⁰ Mihaljević (1982–1983: 15–16) navodi da je rečenica (5.112a) dvosmislena i može značiti da Pero sebe pravi budalom (5.112b), te je *se* tada posljedica refleksivizacije, ili može značiti da netko njega pravi budalom (5.112c), odnosno može imati bezlično značenje i tada je *se* uključeno u INFL u D-strukturi.

(5.112a) Pero se pravi budalom.

(5.112b) [_S Pero [_S PRO se pravi t budala]].

(5.112c) [_S COMP [_S Pero se pravi t budala]].

Većina se ispitanika odlučila za nominativ, odnosno 71,70%, *ludim* je napisalo 18,87%, a *da je lud* 9,43%. Nažalost, nije dan primjer s imenicom.

Dakle, ovi glagoli imaju rečeničnu ili instrumentalnu dopunu, no moguća je i nominativna ako je riječ o pridjevu.

d. Glagoli izražavanja osjećaja

Uz glagole *osjećati se* i *osjetiti se* pridjev u službi predikatnoga imena može biti u instrumentalu (5.114a–5.115a) i nominativu (5.114b–5.115b), dok imenica ne može biti u nominativu (5.116b–5.117b), no nominativ je moguć uz *kao* (5.116c–5.117c):

(5.114a) Alfred se osjećao nesretnim.

(5.114b) Alfred se osjećao nesretan.

(5.115a) Čovjek se bar jednom u život osjeti nemoćnim.

(5.115b) Čovjek se bar jednom u životu osjeti nemoćan.

(5.116a) Osjećala se lošom majkom.

(5.116b) *Osjećala se loša majka.

(5.117a) Kad si se osjetila ženom..

(5.117b) *Kad si se osjetila žena...

(5.116c) Osjećala se kao loša majka.

(5.117c) Kad si se osjetila kao žena?

Pojedini primjeri s pridjevima i česticom *kao* izgledaju manje ili više ovjereno:

(5.118) Osjećam se kao pijana.

(5.119) *Osjećam se kao nesretan.

Rečenica (5.118) znači da nije pijana, ali se pretpostavlja da bi se tako osjećala da jest. Rečenica (5.119) upitne je ovjerenosti jer je riječ o pridjevu koji izražava unutarnje, psihičko stanje iskustvenika koje jest takvo ili nije, no to bi se trebalo temeljitije istražiti. Rečenica (5.119) postaje ovjerena ako se doda imenica (5.120).

(5.120) Osjećam se kao nesretan čovjek.

U anketi vezi s glagolom *osjećati se* (5.121) najviše se ispitanika odlučilo za instrumental (67,92%), prilog *iskorišteno* napisalo je 22,64%, a 9,43% odlučilo se za nominativ (*iskorišten*).

(5.121) Koliko god naporno radio, nikada se nije osjećao _____ (iskorišten).

Sažmimo napisano. Glagoli u ovoj skupini semantički se razlikuju prema tome koliko su blizu ili daleko od činjeničnoga stanja. Glagoli *ostati/ostajati, postati/postajati* utvrđuju činjenično stanje, odnosno opisuju događaj kakav jest. Uz njih se stoga češće javlja nominativ od instrumentala. Može se reći da je u tom slučaju instrumental bliže identifikaciji. Glagoli *činiti se, djelovati, izgledati* te *pokazati se* i *ispasti* izražavaju kakav dojam tko ili što ostavlja na koga. Ne utvrđuje se činjenično stanje, nego se iznosi mišljenje ili odnos prema komu ili čemu te se ne moraju svi složiti s izjavom. Budući da je naglasak na dojmu koji tko ili što ostavlja na drugu osobu, moguć je iskustvenik u dativu. Glagoli *pokazati se* i *ispasti* svojim značenjem nalaze se između glagola *ostati* i *postati* te *činiti se, djelovati* i *izgledati* te je uz njih moguća i dopuna kao + nominativ (*pokazati se*) ili nominativ (*ispasti*). Glagolom *praviti se* stavlja se naglasak na subjekt, odnosno na to kakav dojam želi ostaviti tko te se pridjev može javiti u nominativu. Stavi li se u rečenicu dativ, tada je riječ o etičkom dativu, a ne iskustveniku. Glagoli *osjećati se* i *osjetiti se* psihološki su glagoli koji izražavaju unutarnje stanje iskustvenika te se po tome razlikuju od drugih glagola ove skupine. Nominativ se može ostvariti uz pridjev, a uz imenicu je moguć samo s *kao*.

Glagoli se razlikuju i sintaktički. Glagoli *ostati* i *postati* upravljaju subjektom u nominativu, dok glagoli *činiti se, djelovati, izgledati* ne upravljaju subjektom, nego se na mjesto subjekta glavne surečenice podiže subjekt zavisne surečenice kako bi se provjerilo padežno obilježje glave T. Kao što je rečeno, Bailyn (2001, 2012) smatra da u rečenicama s ovim glagolima dolazi do podizanja subjekta male surečenice na mjesto glavne rečenice na kojem se provjerava padežno obilježje nominativa. On pojavu instrumentala na sekundarnom predikatu nakon podizanja subjekta objašnjava time da glava Pred⁰ ima obilježje [+instr]. Glagoli *praviti se* i *napraviti se* mogu imati rečeničnu dopunu u kojoj je subjekt PRO.

5.2.1.2. Identifikacija i atribucija objekta

Glagoli ove skupine pripisuju što objektu, a svojstvo, ime ili drugo što mu se pripisuje izraženo je instrumentalom. Instrumental nije jedina mogućnost, a uz pojedine glagole nije ni najčešća i neutralna, stoga će se prikazati različite mogućnosti u morfološkoj realizaciji sekundarnoga predikata. Glagoli će se podijeliti prema značenju na:

- a. glagole kojima se izražava promjena koga ili čega
- b. glagole kojima se izražava mišljenje o komu ili čemu
- c. glagole kojima se izražava postavljanje koga na dužnost ili sl.
- d. glagole davanja imena, naziva, atributa i sl.

Poredani su s obzirom na to koliko se često instrumental javlja uz te glagole i s obzirom na različite dopune.

- a. Glagoli kojima se izražava promjena koga ili čega

Glagoli *činiti/učiniti*, *načiniti*, *praviti/napraviti* izražavaju da se objekt mijenja, a predikatno ime izražava u što se mijenja ili kakvim postaje.

Pretraživanjem korpusa uočava se da je uz glagol *činiti* predikatno ime najčešće pridjev (5.122–5.123), no postoje primjeri s imenicama (5.124–5.125):

(5.122) Borba sama čini nas rastresenima i razdražljivima...

(5.123) ...ne želimo korisnika učiniti ovisnim o stalnoj rehabilitaciji simptoma...

(5.124) Pobijedio je '00., '01., '02. i '04. što bi ga trebalo činiti favoritom trke...

(5.125) ...pogubljenje bi moglo Huseina učiniti mučenikom.

Ovoj skupini pripadaju i glagoli *praviti* (5.126–5.127), *napraviti* (5.128–5.129) i *načiniti* (5.130–5.131):

(5.126) ...i tko koga pravi ludim.

(5.127) Ma neće on mene praviti budalom.

(5.128) Najveći problem kod ratnih epova jest kako ih napraviti zanimljivim za sve uzraste.

(5.129) Jedna od rijetkih iskrenih koja će te bez problema napraviti majmunom...

(5.130) Neprijatelj čovječanstva želi svakoga od nas načiniti ovisnikom o drogi i alkoholu...

(5.131) Vjerojatno nije računao na to da geometrijska progresija koja ga je trebala načiniti bogatim ima i neke mane.

Belaj i Tanacković Faletar (2010: 161) uočili su da uz glagol *učiniti*, a možemo dodati i druge glagole ove skupine, imenski dio predikata može biti samo u instrumentalu jer se tim glagolom ističe trenutak u kojem nositelj osobine i osobina postaju nerazdvojiva cjelina. Izravni objekt postaje blizak pacijensu jer trpi promjenu koja se događa na vanjski poticaj.

b. Glagoli kojima se izražava mišljenje o kome ili čemu

Glagol *smatrati* i *držati* u značenju 'vidjeti koga/što kakvim, imati kakav dojam o kome/čemu'¹⁸¹ imaju dopunu malu surečenicu u vezi s kojom Bailyn (2001, 2012) navodi da glava Pred ima inherentno obilježje instrumentala. Subjekt male surečenice podiže se na mjesto objekta glavne surečenice na kojem dobiva akuzativ, a NP (5.133b) ili AP (5.132b–5.134b) u maloj surečenici dobiva obilježje instrumentala. Na temelju toga Bailyn je zaključio da svaki sekundarni predikat dopuna u hrvatskom ima instrumental, što opovrgavaju jezični podatci (5.135–5.138).

(5.132a) Nadležni sud smatra da su dostavljeni dokazi nepotpuni ili nedovoljni...

(5.132b) Nadležni sud smatra dostavljene dokaze nepotpunima ili nedovoljnima...

(5.133a) Ako smatrate da je on najbolji kandidat za posao...

(5.133b) Ako ga smatrate najboljim kandidatom za posao...

(5.134a) Sve ostale laži drže da su nužne i normalne u realnom životu.

(5.134b) Sve ostale laži drže nužnima i normalnim u relanom životu.

Kao što je rečeno, predikat male surečenice može se ostvariti i izrazom za + akuzativ (5.135–5.136) i kao + akuzativ (5.137–5.138).

¹⁸¹ Katičić (2002: 107) u ovu skupinu svrstava i glagole *nalaziti* u značenju 'smatrati', *znati* (*Znao je doktoru Januševića nepušačem.*), *shvaćati*, *uzimati* i *tretirati* (*Sprva su se tekstovi tretirali kasnijim prerađevinama a zatim grubim falsifikatima.*), no u ovom se radu neće posebno obrađivati.

(5.135) Ovo nemojte smatrati za reklamu...

(5.136) ...ali kad te netko počne držati za debila onda ti prekipi.

(5.137) ...to trebam smatrati kao uvredu...

(5.138) ...brak, nacija, religija i sve ono što novinar drži kao temelje društva...

Belaj i Tanacković Faletar (2010: 159–160) navode da glagoli *imenovati* i *proglasiti* mogu imati prijedložnu dopunu za + akuzativ jer se objektu pripisuje privremena funkcija koja je odvojiva od nositelja te funkcije, dok uz glagole *smatrati* i *držati* objektu se najčešće pripisuje kakva osobina koja je inherentno obilježje i teže odvojiva od nositelja, zbog čega će pridjev biti u instrumentalu. Ako je u službi predikatnoga imena imenica, Belaj i Tanacković Faletar (2010: 160) u tom slučaju pripisuju veći stupanj ovjerenosti prijedložnom izrazu jer je entitete označene imenicom „lako konceptualizirati neovisno o drugim entitetima”.

U korpusu su pronađeni primjeri s pridjevom u izrazima *sa za* (5.139–5.140) i *kao* (5.141), no rijetki su i pripadaju razgovornomu stilu.

(5.139) Ukratko, na novoj ploči izostavljeno ono što Poljaci smatraju za bitno...

(5.140) ...i mi smo spremni naše objašnjenje stvarnosti držati za jedino ispravno...

(5.141) Sve se to smatra kao normalno.

Glagoli *osjećati* i *vidjeti* u značenju 'doživljavati koga kakvim', koje nije njihovo prototipno značenje, također imaju sekundarni predikat u instrumentalu i uz imenice (5.142–5.143) i pridjeve (5.144), ali moguća je i dopuna kao + akuzativ, i to uz imenske skupine (5.145–5.146) i pridjev (5.147–5.148):

(5.142) Charlie je sve ljude osjećao svojim prijateljima.

(5.143) ...da je vidi pobjednicom ovog showa...

(5.144) Dogodi li nam se nešto loše skloni smo situaciju vidjeti tragičnijom nego zaista jest.

(5.145) Društvo starce osjeća kao teret.

(5.146) Saverio je rekao da Hrvatsku vidi kao posebno blagoslovljenu zemlju.

(5.147) Odrasli je vide kao tužnu, ali zanimljivo djeca je vide kao onu sa sretnim završetkom.

(5.148) ...prijelaz iz spola koji je osobi pripisan rođenjem u spol koji osjeća kao svoj.

Jednako se ponašaju glagoli *ocijeniti* (5.149–5.151), *definirati* (5.152–5.154), *kvalificirati* (5.155–5.157), *označiti/označavati* ili *označivati* (5.158–5.161) i *prikazati* (5.162–5.165) u značenju 'pripisati komu ili čemu kakvo svojstvo':

(5.149) Još uvijek pod dojmom događaja koji je ona, po vlastitoj procjeni, ocijenila tragedijom.

(5.150) Takvo uređenje Ustavni sud ne može ocijeniti suglasnim s Ustavom.

(5.151) Predstavu možemo ocijeniti kao pametan, maštovit i hvalevrijedan scenski angažman...

(5.152) ...Antonio Martino ne dijeli njegovo mišljenje i cijeli projekt definira »neučinkovitim«...

(5.153) Zato me braka nije strah. I zato ga ne želim definirati mrakom.

(5.154) Dispneja se u odraslih bolesnika definira kao subjektivni simptom...

(5.155) Ako se osvrnemo na razinu informatizacije knjižničarstva u nas, možemo je kvalificirati skromnom...

(5.156) Objava imena branitelja u bilo kojoj krštenoj zemlji mogla bi se kvalificirati činom ugrožavanja nacionalne sigurnosti.

(5.157) Gotovinu možemo kvalificirati kao dragovoljca samo u BiH.

(5.158) ...ni tu opciju ne treba označiti nezamislivom.

(5.159) ...uspjeli su Zadar gurnuti u crno blato i označiti gradom opasnog življenja.

(5.160) Josip I potvrdio je Karlovim Varima sve privilegije, pri čemu ih je direktno označio kao slobodni kraljevski grad.

(5.161) I dalje u hrvatskome kulturološkom tkivu živi spomen na osobe čije živote jasno treba označiti kao nedolične...

(5.162) ...htjeli ga prikazati krivcem pada Vukovara.

(5.163) Draginov je odvjetnik rešetao Slatkog brojnim pitanjima kroz koje je želio njegov iskaz prikazati nevjerodostojnim.

(5.164)...kako bi se kroz njegovu žrtvu i Hrvatska prikazala kao žrtva...

(5.165)...njegove bljezgarije koje on pokušava prikazati kao čak zakonite.

U anketi su izvornim govornicima dane rečenice (5.166–5.167) u kojima su trebali dovršiti Ivanove misli o Marku.

(5.166) Smatram _____ (neznalica).

(5.167) Držim _____. (lijen)

U primjeru (5.166) većina se odlučila za instrumental (52,8%), dok u primjeru (5.167) za rečeničnu dopunu (75,47%). Malo manje od polovice ispitanika (46,3%) u primjeru (5.166) napisalo je rečeničnu dopunu, a 16,04% napisalo je u primjeru (5.167) instrumental. U vezi s primjerom (5.167) zanimljivo je da su ispitanici pridjev pretvorili u imenicu i stavili u instrumental: *Smatram ga lijenčinom.* (5,66%) i *Smatram ga lijenom osobom.* (0,94%), a 0,94% napisalo je *Smatram Marka kao lijenčinu.* i *Smatram Marka za lijenčinu.*, što potvrđuje pretpostavku Belaja i Tanackovića Faletara da je unutar prijedložne dopune prirodnija imenica.

c. Glagoli davanja imena ili naziva

Glagoli s predikatnim imenom u instrumentalu kojima se označuje davanje imena ili naziva komu ili čemu jesu *zvati*, *nazvati*, *nazivati* i *prozvati*.¹⁸² Imenski dio predikata može biti vlastito ime u nominativu, no ako se vlastito ime javlja u instrumentalu, riječ je o pripisivanju kakva svojstva objektu.

U vezi s glagolima *zvati*, *nazvati*, *nazivati* i *prozvati* Belaj i Tanacković Faletar (2010: 162) uočili su da su nositelj i ime ili naziv konceptualno neodvojivi i zbog toga predikatno ime može biti u instrumentalu ili nominativu kao padežu imenovanja, no ne može u prijedložnim

¹⁸² U ovu skupinu glagola mogu se uvrstiti glagoli *okrstiti* (5.168–5.170), *osloviti/oslovljavati/oslovljivati* (5.171–5.173), *titulirati* (5.174–5.175), uz koje instrumental nije jedina mogućnost:

(5.168) Mali crni pauk na stropu kojeg je iz milja okrstio Darkom...

(5.169) ...profesor Roland Reed hrvatskoga je pisca okrstio kreativnim divom...

(5.170) Svoje djelo Raos je okrstio kao "tehnološko-teološku fantaziju".

(5.171) ...odlučili su kućnog ljubimca oslovljavati imenom Tori.

(5.172) Često ga se oslovljuje kao modernog Galileja...

(5.173) ...kada javno kaže za svoga kolegu da ga treba oslovljavati s »profesor« umjesto s »akademik«...

(5.174) Tituliraju ga Monsignorom.

(5.175) Iako ga nikad nisu titulirali kao ozbiljnog pisca, Levinu to nije ni smetalo.

izrazima za + akuzativ. Također su uočili da se glagoli razlikuju prema tome je li u službi predikatnoga imena imenica ili poimeničeni pridjev:

- a. Uz glagol *zvati* može se javiti imenica „okazionalne” naravi koja „označava subjektivno pripisivanje nekih uže ili šire shvaćenih osobina trajektoru” i odvojiva je od nositelja.

Zvali su ga *ocem/otac/*za oca*.

- b. Ako je u službi predikatnoga imena vlastito ime nastalo od pridjeva, nominativ je neutralniji u odnosu na instrumental.

Prozvali su ga *?Zlatoustim/Zlatousti/*za Zlatoustog*.

- c. Vlastito ime u službi predikatnoga imena ne može biti u instrumentalu.

Nazvali su ga **Mirom/Miro/*za Miru*.

Napominju da je udaljenost veća s općim imenicama i pridjevima koji su običniji u instrumentalu nego u slučaju vlastitoga imena. Njihova su se zapažanja pokazala točnima pretraživanjem korpusa, no postoje primjeri u kojima vlastito ime u službi imenskoga predikata dolazi u instrumentalu (5.175–5.179).

(5.175) Trebali su te nazvati Belzebubom ili Asmodejem.

(5.176) Mogli bismo ga nazvati Mirkom Galićem američkog imaginarnog kazneno-popravnog sustava.

(5.177) ...malog plavog na slici, kojeg hinduisti nazivaju Krišnom, ja mogu nazvati Robinom Hoodom.

(5.178) Oglasio se i splitski nadbiskup Barešić koji kaže da nije greška papu nazvati Franom.

(5.179) Zbog njegovo virtuoznosti neki su ga počeli nazivati Paganinijem kontrabasa...

U primjerima (5.175–5.179) pokazuje se da je riječ o vlastitom imenu koje u tim rečenicama služi kao eponim, odnosno davanjem toga imena objektu se pripisuje kakvo svojstvo. U primjeru (5.175) objektu se pripisuje svojstvo zle osobe, a u primjeru (5.176) pripisuje se svojstvo osobe s određenim moralnim kriterijima itd. Vince (2010: 257) zaključuje da se nominativ upotrebljava za neutralno i trajno imenovanje, a instrumentalom se izriče „privremeno stanje ili osobni odnos”, odnosno stavlja se naglasak na karakterizaciju.

Osim vlastitih imena u službi predikatnoga imena javljaju se i druge imenice kojima se objektu pripisuje kakva kvalifikacija (5.180–5.183) te je tada moguć i pridjev u instrumentalu (5.184–5.185):

(5.180) Stoga ga s pravom možemo zvati lijekom 21. stoljeća.

(5.181) Ako ikoga mogu nazvati stručnjakom za osamdesete onda je to sigurno John Hughes.

(5.182) Melo je balvan teži, ali danas ga je nepošteno prozvati tragičarom.

(5.183) Ponekad neke događaje volimo nazivati događajem godine ili stoljeća.

(5.184) Da sam to učinio, prozvali bi me ludim, prostakom...

(5.185) Crkva danas opravdanim drži obrambene ratove i u katekizmu jasno propisuje uvjete da bi se neki rat mogao zvati pravednim.

Kada je riječ o pripisivanju kakva svojstva, u korpusu su pronađeni primjeri s izrazom kao + akuzativ (5.186–5.188):

(5.186)...ako se Kajina može nazvati kao autentičnog Istrijana...

(5.187)...ove automobile već neko vrijeme u medijima nazivaju kao baby Boxster i baby Cayenne.

(5.188) Teško bi danas bilo prof. dr. Zdravka Tomca prozvati kao neprijatelja hrvatske slobode.¹⁸³

Pereltsvaig (2007: 128) na primjerima iz ruskoga uočila je da glagol *называться* 'nazivati se' može imati dopunu u instrumentalu samo ako se nov naziv nalazi ispred glagola (5.191).

(5.191a) Бором называется лес, в котором растут хвойные деревья.

Borom se naziva šuma u kojoj rastu crnogorična stabla.

(5.191b) * Бор называется лес, в котором растут хвойные деревья.

*Bor se naziva šuma u kojoj rastu crnogorična stabla.

¹⁸³ Prijedložni izraz za + akuzativ moguć je uz glagol prozvati samo u značenju 'optužiti' (5.189–5.190).

(5.189)...jer mogli bi je, kaže, prozvati za politički pritisak...

(5.190)...većinu vas bi se moglo prozvati za govor mržnje.

Ako nov naziv slijedi iza glagola, može se upotrijebiti nominativ i instrumental, ali se prednost daje nominativu (5.192).

(5.192a) Лес, в котором растут хвойные деревья, называется бор.

Šuma u kojoj rastu crnogorična stabla naziva se bor.

(5.192b) ?Лес, в котором растут хвойные деревья, называется бором.

?Šuma u kojoj rastu crnogorična stabla naziva se borom.

U nominativu češće dolaze imena mjesta, posebice stranih i egzotičnih. Ako novi naziv slijedi glagol, Pereltsvaig (2007: 129) pretpostavlja da je riječ o nečemu nepoznatom i da bi se izbjegla dvosmislenost i nesporazum, uzima se nominativ kao padež imenovanja. Ako naziv prethodi glagolu, pretpostavlja se da je naziv poznat i neće izazvati zabunu, zbog čega može biti u instrumentalu.

Zapažanja Belaja i Tanackovića i Faletara (2014) pokazala su se točnima, tako će se vlastito ime uz glagole ove skupine javiti u instrumentalu, no ako je riječ o vlastitom imenu koje služi tomu da se osobi pripiše kakvo svojstvo, moguć je i instrumental, kao i uz opće imenice koje pripisuju određeno svojstvo, odnosno klasificiraju objekt.

d. Glagoli postavljanja na dužnost

Glagoli *imenovati*, *proglasiti/proglašavati* ili *proglašivati*, *naimenovati*, *izabrati*, *potvrditi*, *nominirati*, *predstaviti*, *priznati* označuju da se koga ili što postavlja na određenu dužnost ili mu se pripisuje kakva funkcija. Razlikuju se po tome što je predikatno ime u instrumentalu neobilježeno ili obilježeno i po alternacijama. U analizi će se krenuti od glagola čije je prototipno značenje 'postaviti koga na dužnost' prema onima kojima to nije.

Belaj i Tanacković Faletar (2010: 157) u okviru kognitivne lingvistike u vezi s glagolima *imenovati* i *proglasiti* zaključili su da „na konceptualnoj razini postoji sklad, tj. sinkroniziranost između budućega djelovanja akuzativnoga referenta i očekivanja vezanih uz djelovanje predsjednika/ravnatelja”, odnosno funkcije koja mu se dodjeljuje, te zbog poklapanja putanja jednoga i drugoga referenta instrumental u ovom značenju povezuju s prototipnim značenjem sredstva (5.193–5.194). U vezi s primjerima (5.195–5.196) smatraju da se na konceptualnoj razini aktivirala prethodna faza u kojoj još nije bila aktualizirana

identifikacije akuzativnoga referenta i predikatnoga imena te nema čistoga poistovjećivanja, odnosno poklapanja, nego „isti proces predočavamo kao kretanja akuzativnoga referenta prema apstraktnoj lokaciji označenoj konstrukcijom *za + akuzativ*”, čemu doprinosi to što su pojam pojedinca i pojam funkcije odvojivi.

(5.193) Proglasili su ga predsjednikom.

(5.194) Imenovali su ga predsjednikom.

(5.195) Proglasili su ga za predsjednika.

(5.196) Imenovali su ga za predsjednika.

Belaj i Tanacković Faletar (2010) u svojem istraživanju ograničili su se na primjere u kojima je u službi predikatnoga imena imenica čije je značenje kakva funkcija, što jest najčešće slučaj. No osim funkcije javljaju se i nazivi (termini) (5.197), imena (5.198), pridjevi (5.199) (vrlo rijetko), ali valja upozoriti da je u tom slučaju značenje glagola 'odrediti, definirati', odnosno objektu se pripisuje kakvo svojstvo.

(5.197) Ovakva (online) prezentacija može se imenovati likovnim radom.

(5.198) A već sam ga se spremao imenovati grčkim Jeffom Hornacekom.

(5.199) ...čini mi se da je on vrlo brzo poprimio formu koja se može imenovati znanstvenom...

Pretraživanjem korpusa uočeno je da je uz glagole *imenovati*¹⁸⁴, uz instrumental i za + akuzativ, moguća i dopuna *kao* (5.202–5.203):

(5.202) ...oni će ih imenovati kao suce...

(5.203) Stoga je UN, koji je 2007. proglasio kao Godinu dupina...

Kada značenje glagola *proglasiti* i *proglašavati/proglašivati* nije usko povezano s postavljanjem na dužnost, nego je riječ o pripisivanju kakva svojstva komu ili čemu, može se

¹⁸⁴ Uz glagol *naimenovati* predikatno se ime ostvaruje u instrumentalu ili prijedložnom izrazu za + akuzativ (5.200–5.201), dok nije pronađen primjer s *kao*:

(5.200) Crowley je uz to naimenovao McMurtryja za svog osobnog predstavnika...

(5.201) Admiral u penziji Dennis Blair, kojeg je predsjednik Barack Obama naimenovao za šefa američkih obavještajnih službi.

ostvariti i pridjevom u instrumentalu (5.204–5.205), imenicom u instrumentalu (5.206) ili prijedložnom dopunom za + akuzativ (5.207) te kao + akuzativ (5.208).

(5.204) Sud ga proglasio krivim...

(5.205) Prije svega, u kojim su godinama u Hrvatskoj književnike proglašivali starima?

(5.206) Opasno je zamjenjivati teze i žrtvu proglašavati zločincem...

(5.207) ...neću olako stvari proglašavati za besmislice i glupost...

(5.208) Onoga tko se brani (Sjevernu Koreju) proglašavaju kao onog tko se sprema za napad.

Glagoli *proglasiti* i *proglašavati/proglašivati* mogu imati i rečeničnu dopunu iz koje se subjekt surečenice podiže na mjesto objekta glavne rečenice, a predikatno ime označeno je instrumentalom. To je moguće pod uvjetom da je u službi predikata glagol *biti* ili *predstavljati* u značenju 'biti':¹⁸⁵

(5.213a) Crkva je u Niceji 325. godine proglasila da je Isus Krist pravi Bog.

(5.213b) Crkva je u Niceji 325. godine proglasila Isusa Krista pravim Bogom.

(5.214a) ...usuđuju proglašavati da volja naroda predstavlja najviši zakon...

(5.214b) ...usuđuju proglašavati volju naroda najvišim zakonom...

(5.215a) Ili ćemo proglašavati da je neko tumačenje simbolâ najbolje?

(5.215b) Ili ćemo proglašavati neko tumačenje simbola najboljim?

Uz glagole *izabrati*, *nominirati*, *priznati* i *potvrditi* predikatno ime dolazi u instrumentalu (5.220, 5.223, 5.226, 5.229, 5.232) ili se ostvaruje prijedložnim izrazom *za* + akuzativ (5.221, 5.224, 5.227, 5.230) i *kao* + akuzativ (5.222, 5.225, 5.228, 5.231, 5.233), dok za glagol

¹⁸⁵ Rečenična je dopuna moguća i uz druge glagole ove skupine:

(5.209) ...predsjednik SAD-a Barack Obama, koji ga je nominirao da zamijeni generala Stanley A. McChrystala

(5.210) Uvijek je čast kad vas istaknute osobe izaberu, a pogotovo kada vas izaberu da im budete predsjednik.

Glagol *imenovati* može imati rečeničnu dopunu, no potrebne su veće preoblike nego uz glagol *proglasiti* da bi se u rečenici javio instrumental jer se u maloj surečenice ne nalazi glagol *biti*:

(5.211) Hrvatski i slovenski stručnjaci koje su vlade imenovale da predlože rješenje tog dugogodišnjeg spora...

(5.212) Hrvatski i slovenski stručnjaci koje su vlade imenovale predlagateljima rješenja tog dugogodišnjeg spora...

predstaviti nije pronađena potvrda s prijedložnim izrazom za + akuzativ. Uz ove glagole pridjev ne dolazi u instrumentalu, nego s česticom *kao*.¹⁸⁶

(5.220) Već sam dočuknuo nešto da te hoće izabrati starješinom.

(5.221) ...kada ga je Izvršni odbor izabrao za izbornika hrvatske futsal reprezentacije.

(5.222) Mene su mladi izabrali kao svoju predstavnicu u župnom pastoralnom vijeću...

(5.223) ...nije ga nimalo slučajno izbornik Slaven Bilić nominirao kandidatom za A reprezentaciju.

(5.224) Udruga hrvatski uljudbeni pokret najavila je da će Antu Gotovinu nominirati za kandidata na predsjedničkim izborima.

(5.225) ...najjače američke stranke željele su ga nominirati kao svog kandidata za predsjednika Sjedinjenih Država...

(5.226) Bog moj zna da ne mogu priznati gospodarom onoga kojega roditelji prokleše...

(5.227) ...Stjepana kao Trpimirovića Zvonimirove pristaše nisu htjele priznati za kralja.

(5.228) ...Alassane Ouattara, kojega je međunarodna zajednica priznala kao predsjednika Obale Bjelokosti...

(5.229) Senat je tajnim glasovanjem odbio Franu Mitrovića potvrditi dekanom Pomorskog fakulteta...

(5.230) I Galić bi, vjerujem, Željku Markić potvrdio za urednicu da je riječ o ženskom Goranu Miliću.

(5.231) Mugabe je proveo represivnu kampanju, nakon čega su ga građani potvrdili kao predsjednika.

(5.232) Iako ga najčešće u javnosti žele predstaviti demokratom širokih grudi...

(5.233) ...u kuhinji njegovog prijatelja predstavio me kao svoju curu.

¹⁸⁶ To se vidi u primjerima (5.216–5.219).

(5.216) U maloj tajnoj kući su ih čekali na večeri oni bivši stanari koje su nominirali kao najgore.

(5.217) Jedina »službena verzija« koju valja priznati kao istinitu nalazi se u ranim dokumentima apostolskog porijekla...

(5.218) Ne znamo mnogo pojedinosti o Benediktovu životu koje bi povijest potvrdila kao sigurne.

(5.219) ...često se pojedini mediji znaju predstaviti kao neovisni, što u stvarnosti ne postoji.

Može se zaključiti da se uz glagole ove skupine javlja imenica u instrumentalu, prijedložna dopuna za + akuzativ i kao + akuzativ, no pitanje je što se češće javlja uz koji glagol. U anketi su ispitanicima dane rečenice (5.234–5.237) koje su trebali dopuniti imenskom skupinom iz zagrada.

(5.234) i to su svi cijenili te je Uprava odlučila imenovati ga _____ (član Uprave).

(5.235) Više puta proglašen je _____ (zaposlenik godine),

(5.236) a nekoliko je puta nominiran _____ (najbolji menadžer).

(5.237) Ta vijest došla je do samoga vrha i izabran je _____ (voditelj poslovnice).

Uz glagole *imenovati* (5.234) i *proglasiti* (5.235) gotovo su se svi ispitanici odlučili za instrumental (90,57% *članom uprave* i 94,34% *zaposlenikom godine*). Manji se postotak odlučio za prijedložnu dopunu za + akuzativ (7,55% *za člana Uprave* i 3,77% *za zaposlenika godine*), a uz glagol *proglasiti* 0,95% ispitanika navelo je kao + akuzativ, dok nitko nije to naveo uz glagol *imenovati*. Za nominativ uz glagol *proglasiti* odlučilo se 0,94% ispitanika.¹⁸⁷

Rezultati su drukčiji uz glagol *nominirati* (5.236) i *izabrati* (5.237), tako je većina ispitanika napisala za + akuzativ (73,58% *za najboljeg menadžera* i 72,64% *za voditelja poslovnice*), za instrumental se odlučilo 15,09% (*najboljim menadžerom*), odnosno 20,75% (*voditeljem poslovnice*), dok se više ispitanika odlučilo za kao + akuzativ uz glagol *nominirati* (8,49%) nego uz glagol *izabrati* (3,77%). Među odgovorima našla se i prijedložna dopuna u + akuzativ (*u najboljeg menadžera* 0,98% i *u voditelja poslovnice* 0,99%).

Uz glagole davanja imena najčešće se javlja nominativ ako je riječ o vlastitom imenu, no vlastito ime može biti u instrumentalu ako ono služi kao eponim, odnosno objektu se pripisuje kakvo svojstvo te se u tom slučaju uz te se glagole mogu javiti u instrumentalu i nazivi i druge imenice, a i pridjevi. Glagoli postavljanja na dužnost pokazuju mogućnost pridruživanja više dopuna pa se tako osim instrumentala često javlja i dopuna za + akuzativ, kao + akuzativ. Glagoli kojima se izražava mišljenje o komu ili čemu mogu imati rečeničnu dopunu, odnosno malu surečenicu iz koje se subjekt pomiče na mjesto objekta glavne surečenice, a imenski dio predikata dobiva instrumental. Uz pojedine glagole te skupine pronađeni su primjeri s kao + akuzativ. Glagoli kojima se tko ili što mijenja imaju samo instrumentalnu dopunu.

¹⁸⁷ Drugi se odgovori na sve primjere nalaze u Prilogu II.

Ivić (1954: 158) uočila je da se u suvremenom jeziku instrumental najčešće upotrebljava uz glagole koji izražavaju subjektivno pripisivanje kakva svojstva, dok se u drugim slučajevima zamjenjuje nominativom ili prijedložnim dopunama. No može se dodati da ne mora biti riječ samo o subjektivnom pripisivanju svojstva, nego kada je riječ o kakvu svojstvu, bilo ono izraženo imenicom bilo pridjevom, češće će se javiti instrumental. Ako je riječ o kakvoj funkciji, moguće su veće varijacije, tako se uz glagole postavljanja na dužnost javlja za + akuzativ i rjeđe kao + akuzativ.

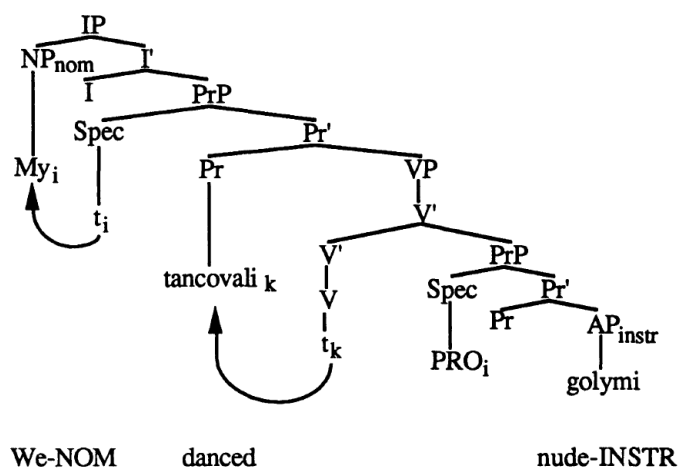
5.2.2. Sekundarni predikati dodatci

Među sekundarnim predikatima dodatcima razlikuju se deskriptivni (*depictive secondary predicate*) i rezultativni sekundarni predikati (*resultative secondary predicate*). Deskriptivni sekundarni predikati iskazuju što o sudioniku događaja dok se događaj još nije odvio do kraja. Upravljač ili antecedens jest subjekt ili objekt glavne surečenice (više u Himmelmann i Schultze-Berndt 2005). Ako im je upravljač subjekt, sekundarni je predikat u nominativu, a ako je objekt, onda je u akuzativu te su oba slučaja sročni sa svojim upravljačem. U slavenskim jezicima javlja se i instrumental kao padež sekundarnoga predikata, o čemu će više riječi biti dalje u poglavlju. Rezultativni sekundarni predikati izražavaju stanje sudionika događaja koje je rezultat radnje ili stanja iskazane primarnim predikatom, odnosno izražavaju stanje objekta koje je rezultat radnje koju je subjekt vršio nad njim (v. Šarić 2008: 24). Šarić (2008: 297) definira deskriptivne sekundarne predikate kao konstrukcije koje sadržavaju dva predikata, od kojih je jedan glavni predikat, a drugi izražava stanje u kojem je sudionik glavnoga predikata.¹⁸⁸ Drugim riječima, izražava stanje subjekta ili objekta primarnoga predikata. Povezan je s vremenski, modalnim i aspektualnim okvirom glavnoga predikata tako da deskriptiv opisuje stanje subjekta ili objekta baš u trenutku u kojem se opisuje radnja. Šarić (2008: 25) navodi da se rezultativni predikati razlikuju od deskriptivnih po tome što se deskriptivni ne odnose na stanje koje je rezultat radnje označene glagolom, dok je povezanost glagola, odnosno primarnoga predikata i sekundarnoga predikata dodatka jača jer glagol izražava aktivnost, a sekundarni predikat rezultat. Obično se u literaturi (npr. Bailyn 2001, Strigin i Demjjanow 2001, Markman 2008) smatra da u slavenskim jezicima ne postoji

¹⁸⁸ „...constructions containing two predicative constituents, one of them being the main predicate, the other one expressing a state or event pertaining to one participant in the main predicate...” (Šarić 2008: 297).

rezultativni sekundarni predikat, odnosno rijetko se javljaju (Šarić 2008), stoga ćemo se prvo baviti deskriptivnim sekundarnim predikatima.

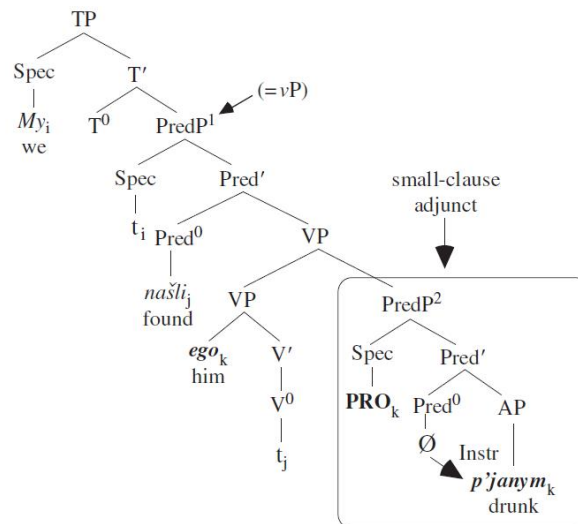
Sljedeće surečenice Bailyn i Rubin (1991: 106–109) smatraju dodatcima (*adjunct small clause*) jer im glagol ne dodjeljuje tematsku ulogu i nisu obvezni. Imensku skupinu u maloj surečenici može kontrolirati subjekt (Slika 12.) ili objekt (Slika 13.). U oba slučaja subjekt male surečenice jest PRO. PredP je u tim rečenicama pridružen VP-u i zbog toga su male surečenice dodatci dovoljno nisko da ih može kontrolirati dopuna u akuzativu, ali previsoko da ih može kontrolirati dopuna u dativu.

Slika 12. Struktura rečenice *Мы танцевали голыми*. 'Plesali smo golima.', preuzeto od Bailyna i Rubina (1991: 108)

U rečenici *Мы танцевали голыми* PRO, koji je subjekt male surečenice, upravljan je subjektom glagola *танцевать*. To je moguće samo ako ne postoji dopuna u akuzativu jer ga tada ona kontrolira s obzirom na to da je niže od subjekta (v. Bailyn 1991: 74).

Struktura rečenice *Мы нашли его пьяным*. 'Našao sam ga pijanim.' prikazana je na Slici 13.

Slika 13. Struktura rečenice *Мы нашли его пьяным.* 'Mi smo ga našli pijanim.', preuzeto od Bailyna (2012: 185)

Dakle, prema Bailynu (2012) u ruskom Pred⁰ ima obilježje instrumentala.¹⁸⁹

U hrvatskom u sekundarnim predikatima dodatcima dolazi do slaganja sa subjektom (5.240) ili objektom (5.241), ovisno o tome što je upravljač, u skladu s načelom minimalne udaljenosti („PRO is controlled by the nearest c-commanding potential antecedent” Bailyn (2001: 11)).

(5.240) Plesali smo goli.

(5.241) Našli smo ga pijana/pijanoga.

Bailyn (2001: 5) navodi kako je u „srpsko-hrvatskom” razlika između dodatka i dopune relevantna za dodjeljivanje padeža. Instrumental se javlja kada ga glagol dodijeli leksički,

¹⁸⁹ Postoje pristupi koji smatraju da Pred ne nosi obilježje instrumentala, nego o aspektu ovisi koji će se padež ostvariti (v. Richardson 2001, 2007, Markman 2008, Matushansky 2008, 2010). Richardson (2001, 2007) smatra da je mogućnost slaganja u padežu i pojava instrumentala povezana s tumačljivim obilježjem vremena i događajnom strukturom primarnoga i sekundarnoga predikata, odnosno aspektom. Ako se događajne strukture podudaraju, ostvarit će se nominativ (5.238), a ako se ne podudaraju, bit će upotrijebljen instrumental (5.239). U primjeru (5.238) postoje dva odvojena događaja. Za dodjeljivanje padeža sekundarnomu predikatu važnu ulogu igraju kontekst i pragmatična očekivanja, tako u primjeru (5.238) očekivanja nisu iznevjerena, a u primjeru (5.239) stanje se doživljava kao neočekivano. Nadalje, ako se AP slaže s antecedensom, tumači ga kao apoziciju ili NP modifikator, odnosno on opisuje antecedensovo stanje, dok instrumental promjenu stanja.

(5.238) Вадим вернулся из больницы здоровый.

Vadim se vratio iz bolnice zdrav.

(5.239) Вадим вернулся из больницы здоровым.

Vadim se vratio iz bolnice zdravim.

odnosno kada je dopuna, primjerice *Smatram ga budalom.*, a do slaganja s upravljajem dolazi kada je dodatak (5.240–5.241).¹⁹⁰

U ruskom glava Pred ima inherentno [+instr] obilježje i zbog toga su NP i AP u sekundarnim predikatima označeni instrumentalom.¹⁹¹ U hrvatskom i srpskom glava Pred nema obilježje [+instr] ili nema uopće obilježje padeža, stoga o strukturi ovisi koji će se padež dodijeliti. NP i AP dobivaju padež operacijom višestrukoga slaganja (*multiple agree*).¹⁹²

Bailyn (2001: 13) zaključuje da je strukturni padež rezultat toga da Pred⁰ nema padežno svojstvo u hrvatskom i srpskom te zaključuje da su obilježja Pred⁰ jezično specifična: „If Pred⁰ has no case feature, its complement has no source of case in its base position and must raise to structural case position to check case” (Bailyn 2012: 182).

Tako Bailyn (2001: 14) navodi da su razlike u morfološkoj realizaciji između ruskoga, poljskoga, hrvatskoga i srpskoga posljedica padežnih svojstava pridruženih Pred⁰ glavi:¹⁹³

Pred ⁰ svojstva: ruski poljski	hrvatski srpski	germanski
[+inst] [+inst]	[-inst] [-inst]	[+Ak]

No Bailyn (2012: 196) navodi drugi moguć pristup, a to je da u primjeru (5.241) nema PredP, nego je riječ o dodatku, odnosno apoziciji. Smatra da je to bolje rješenje jer bi se time

¹⁹⁰ Usp. Markman (2008: 234).

¹⁹¹ Hinterhölzl (2001) smatra da padež na deskriptivima u sekundarnim predikatima ovisi o značenju samoga pridjeva te razlikuje a) trenutačne, ograničene pridjeve koji imaju donju i gornju granicu (*bolestan, pijan, ljutit*) i mogu se javiti i u nominativu i instrumentalu, b) djelomično neograničene pridjeve koji označuju svojstvo koje je stečeno (*obrazovan, pismen*) ili izgubljeno (*nevin, naivan*) i dolaze samo u instrumentalu, te c) trajne pridjeve, odnosno neograničene koji mogu biti samo u nominativu. Navodi da je prototipni primjer za trenutačno stanje *pijan* i zaista se može javiti i u nominativu i instrumentalu, no *mlad* se može javiti samo u instrumentalu, pa se postavlja pitanje kako odrediti pridjeve koji označuju pravo trenutačno stanje. Da bi se to odredilo, predlaže dva testa. U rečenicu se umeće *nije još P* – stanje koje nije P prethodi P – i *nije više P* – stanje koje nije P slijedi P (v. više Hinterhölzl 2001: 103–104).

¹⁹² „MULTIPLE AGREE (multiple feature checking) is a single simultaneous operation (...) where λ is a probe [here case checker] and both β and γ are matching goals (case receivers) for λ with a single probe in a single simultaneous syntactic operations. AGREE applies to all the matched goals at the same derivational point” (Hiraiwa 2001: 69, prema Bailyn 2012: 188).

¹⁹³ Babby (2009) smatra da Bailynova hipoteza ne može objasniti pojavu kratke forme pridjeva u ruskom jeziku, stoga zaključuje da Pred nema padežno obilježje, nego da je instrumental „an independent adjective suffix that inflects for gender and number, but not case” (Babby 2009: 249). Smatra da je instrumental u tim rečenicama samo treća vrsta sufiksa (uz dugu i kratku formu u nominativu) kojim se uobličuju pridjevi. Pridjevi duge forme slažu se u padežu s glavom, dok pridjevi kratke forme i predikatni instrumental imaju okamenjeni padežni oblik zbog čega se ne mogu slagati u padežu, no svi se slažu u rodu i broju. Slično se dogodilo i staroruskomu glagolskom pridjevu radnom u kojem je *-l-* postalo sufiks za prošlo vrijeme, a izgubilo padež. Predikatni instrumental, pridjevi duge i kratke forme javljaju u jednakim konstrukcijama, a koji će se upotrijebiti smatra da je stvar stila, pa se upotreba ne-instrumentala u ruskom jeziku smatra kolokvijalnom ili arhaičnom.

objasnila mogućnost alternacije između instrumentala i slaganja u sekundarnim predikatima dodatcima. Time bi se napravila jasna razlika između pravih sekundarnih predikata s glavom PredP i malih surečenica apozicija.

Franks (1995: 224ff) nudi jednostavnije rješenje. On smatra da je nominativ pridružen VP-u kao i prilozi. Naime, PRO je subjekt sekundarnoga predikata dodatka i koindeksiran je s antecedensom, odnosno subjektom ili objektom glavne rečenice, te s predikatnim AP-om. PRO prenosi padež od antecedensa do AP-a. Budući da je riječ o dodatku, padež nije obavezan i zbog toga se može javiti i instrumental.

Zanimljiva je činjenica da je proširena pojava instrumentala u sekundarnim predikatima novija pojava u ruskom jeziku. Bailyn i Rubin (1991: 114) navode da su se u staroruskom i starocrkvenoslavenskom te mnogim suvremenim slavenskim jezicima, među kojima je i hrvatski, sekundarni predikati dodatci slagali u padežu sa subjektom ili objektom, ovisno o tome što njima upravlja. Prema tome, dodijeljen im je nominativ ili akuzativ, a ne instrumental. Bailyn i Rubin (1991: 115) i Bailyn (1991: 76) zaključili su da se u modernom ruskom jeziku instrumental javlja u strukturama u kojima u gore navedenim jezicima dolazi do udvostručavanja padeža i donose pravilo koje vrijedi za staroruski, starocrkvenoslavenski, hrvatski, srpski, engleski i dr. jezike:

Pravilo A: Pred⁰ dodjeljuje akuzativ svojim dopunama kada je upravljač PRO-a u akuzativu.¹⁹⁴

(5.242) Марина нашла Сашу пьяного

Marina je našla Sašu pijan(og)a.

NOM AK AK

U ruskom se dogodilo da Pred⁰ dodjeljuje instrumental na mjestima na kojima dolazi do udvostručivanja padeža (5.243).

(5.243) Марина нашла Сашу пьяным.¹⁹⁵

¹⁹⁴ „Pr⁰ assigns case A to its complement, where A is the case assigned to the controller of the PRO, or binder of the trace, in its specifier (subject) position” (Bailyn 1991: 76, Bailyn i Rubin 1991: 116).

¹⁹⁵ Bailyn i Rubin (1991) uočili su da instrumental nije moguć kad je antecedens PP.

Marina je našla Sašu pijanim.

NOM AK INST

Dijakronijsko pravilo R(uski): reinterpretilraj Pred⁰ kao dodjeljivač instrumentala (zamijeni pravilo A pravilom R¹⁹⁶).

Na pitanje zašto se baš instrumental pojavio u tim strukturama, Bailyn i Rubin (1991: 117–118) navode dva moguća razloga: 1. analogijom prema malim surečenicama dodatcima u kojima se javljaju prava sredstva u instrumentalu i subjektivnom instrumentalu; 2. analogijom prema glagolima *казаться, считать*, odnosno *smatrati* i *činiti se* koji se u staroruskom i „srpskohrvatskom”, u skladu s pravilom A, dodjeljuju leksički, a u modernom ruskom ono što je bio leksički padež reinterpretilra se kao strukturalni. Vjerojatnijim smatraju prvi razlog.

Šarić (2008) navodi da se prototipno deskriptivni sekundarni predikat u hrvatskom ostvaruje kao pridjev (*Vratio se kući pijan.*) i supstantiviziran pridjev s opisnim označivačem *kao* (*depictive marker*) (*Vratio se kući kao pobjednik.*). *Kao* ne dodjeljuje padež, nego se uz njega mogu javiti svi padeži, a može biti povezan sa subjektivom (*Poslao je Ivana na frontu kao komadant.*) ili objektivom (*Poslao je Ivana na frontu kao komadanta*). Dakle, ne navodi instrumental kao mogućnost. Marković (2009, 2010: 140) određuje primjere (5.244–5.247) kao deskriptivne sekundarne predikate s instrumentalom:

(5.244) Bernardina djetetom učila je čitati i pisati.

(5.245) Izjutra ću biti mrtav i lešom ću ležati u hladnoj postelji.

(5.246) Rodih se Zagrepčaninom.

(5.247) Upoznao sam ju djevojkom.

Marković (2010: 153) navodi da je riječ o arhaičnim primjerima, no upozorava da u tim primjerima instrumental nije zamjenjiv akuzativom, odnosno instrumental je neutralniji od sročnoga oblika (tj. *Bernardina dijete učila je čitati i pisati.*), a manje neutralan od zavisne surečenice (tj. *Kad je/dok je Bernardina bila dijete, učila je čitati i pisati.*) ili sintagme s *kao* (*Bernardina je kao dijete učila čitati i pisati.*)

¹⁹⁶ „Reinterpret Pr⁰ as an instrumental case assigner (replace Rule A with Rule R)” (Bailyn i Rubin 1991: 116).

Budući da su ti primjeri iznimno rijetki i doživljavaju se arhaičnima, neće se posebno analizirati. Također primjeri (5.244) i (5.247) mogu se protumačiti i kao vremenski instrumental, o čemu više riječi u poglavlju Vremenski instrumental, te se razlikuju od primjera (5.245) i (5.246) u kojima se instrumental može zamijeniti samo s *kao*.

Obično se smatra da ruski, a tako i svi slavenski jezici nemaju rezultativne sekundarne predikate, za razliku od npr. engleskoga i njemačkoga, nego ruski tu rezultativnost kodira leksički, odnosno prefiksima *raz-* i *pro-* (v. Strigin i Demjjanow 2001, Strigin 2004, 2005). Drugim riječima, „Russian has a grammaticalized event bounding operation, which English does not have” (Strigin 2004). Za hrvatski Šarić (2008) navodi da se rezultativno značenje izražava prefiksima, prilozima, posljedičnim rečenicama. No Marković (2009, 2010) temeljitim istraživanjem opovrgnuo je tu pretpostavku tako što su izvorni govornici odredili primjere (5.248–5.249) kao prihvatljive, što pokazuje postojanje rezultativnih sekundarnih predikata.

(5.248) Luka je iskovao sablju oštrom.

(5.249) Luka je brđane zarobio robljem.

Marković (2010: 147–148) navodi ograničenja za pojavu rezultativnoga sekundarnog predikata, tako je upravljač objekt u akuzativu, dok kod deskriptivnih i subjekt može biti upravljač, javlja se samo uz svršene prefigurane glagole u perfektu koji označuju kakvu promjenu, odnosno učinak na pacijensa. Instrumentalom se specificira kakav je učinak na pacijensa iako ne nosi obavijesno svojstvo (Marković 2010: 155).

Prema tim pravilima mogu se tvoriti novi primjeri, primjerice *Skuhao je juhu neslanom.*, no pretraživanjem glagola *iskovati* i *zarobiti* u *Hrvatskoj jezičnoj riznici* nisu pronađeni primjeri s rezultativnim sekundarnim predikatom. Time se neće posebno baviti u ovom radu.

O raspodjeli instrumentala identifikacije i atribucije može se zaključiti sljedeće:¹⁹⁷

1. Uz kopulativni glagol *biti* koji je primarni i jedini predikat javlja se nominativ, odnosno dolazi do slaganja sa subjektom koji se identificira kakvom imenicom ili mu se pridjevom

¹⁹⁷ Usp. Marković (2009: 232–233, 2010: 152–153) i Bailyn za ruski jezik (2001: 3–4).

pripisuje kakvo svojstvo. Pojava instrumentala češća je u perfektu i futuru, a izvorni su je govornici i u tom slučaju ocijenili stranom i obilježenom.

2. Manje je obilježen instrumental kada je sekundarni predikat dopuna. Ako se što pripisuje subjektu, javit će se nominativ i instrumental, s tim da je instrumental češći uz glagole koji izražavaju subjektivan dojam o kome ili čemu te pripisivanje kakva svojstva. Ako se što pripisuje objektu, instrumental će biti češći uz glagole koji pripisuju kakvo svojstvo izraženo imenicom ili pridjevom, a ako se objektu pridaje kakva funkcija, uz instrumental su moguće i prijedložne dopune te uz davanje imena i nominativna dopuna.
3. U sekundarnim predikatima dodatcima uvijek dolazi do slaganja s upravljačem, odnosno subjektom ili objektom, a pojava instrumentala u deskriptivnim sekundarnim predikatima smatra se rijetkom i arhaičnom pojavom te se može u pojedinim primjerima interpretirati kao vremenski instrumental. Instrumental u rezultativnim sekundarnim predikatima nije temeljito proučen u ovom radu.

6. INSTRUMENTAL UZROČNIKA

Za određivanje instrumentala kao sredstva ključan je odnos uzročnosti između agensa i sredstva, odnosno agens upravlja sredstvom koje djeluje na pacijensa i pritom ga mijenja. U ovom se radu izdvaja instrumental uzročnika kao posebna skupina jer se razlikuje od instrumentala sredstva po tome što ne postoji uzročni odnos između agensa kao pokretača radnje i sredstva kao drugoga uzročnika u uzročnom lancu, nego je instrumentalom označen jedini uzročnik i pokretač radnje ili stanja.

Instrumental uzročnika javlja se uz psihološke glagole i u pasivnim konstrukcijama u kojima je instrumentalom označen pokretač, odnosno izazivač radnje ili stanja. Instrumental u pasivnim konstrukcijama koji je pokretač radnje obično se naziva subjektivnim instrumentalom. Pitanje je je li opravdano taj instrumental zvati subjektivnim s obzirom na to da subjekt može biti samo u nominativu.¹⁹⁸ Opravdanije mu je dati naziv s obzirom na semantičku ulogu, pa bi se mogao nazvati instrumentalom agensa. No, budući da je u hrvatskom u pasivnim rečenicama nemoguće označiti agensa instrumentalom, odnosno živo biće koje djeluje voljno i kontrolira situaciju, ne bi bilo opravdano tako nazvati ovu skupinu. U instrumentalu se kao pokretači radnje i prvi uzročnici javljaju prirodne sile i osjećaji, stoga instrumental u tom značenju u ovom radu naziva instrumentalom uzročnika.

6.1. Instrumental uzročnika uz psihološke glagole

Psihološki glagoli posebno su zanimljiva skupina što se tiče mogućnosti preoblike i tematskih uloga sudionika, o čemu se pisalo u literaturi (npr. Belletti i Rizzi 1988, Levin 1993, Pesetsky 1995, Arad 1998, Šaravanja 2011, Brač i Matas Ivanković 2016), a za proučavanje instrumentala važna je skupina psiholoških glagola u kojoj je uz povratne glagole iskustvenik u nominativu, a uzročnik (stimulus, poticaj) u instrumentalu (6.1a), dok je uz prijelazne glagole iskustvenik u akuzativu, a uzročnik u nominativu (6.1b).

(6.1a) ...ne trebate se zaluđivati mitovima, bajkama, tradicijama...

(6.1b) ...ne trebaju vas zaluđivati mitovi, bajke, tradicije...

¹⁹⁸ Osim ako ne smatramo imenske skupine u dativu s ulogom iskustvenika subjektom, kao što to čine Marelj i Matushansky (2015).

Uzročnik promjene stanja iskustvenika može biti bilo što, odnosno nema semantičkih ograničenja, dok je iskustvenik živo, najčešće čovjek.¹⁹⁹ Iskustvenik se razlikuje od agensa po tome što ne pokreće radnju i ne uzrokuje promjenu, nego osjeća, odnosno uzročnik mijenja njegovo stanje, te je po tome iskustvenik blizak pacijensu. Uzročnik se razlikuje od tipičnoga agensa po tome što ne djeluje namjerno i voljno, no zajedničko im je da uzrokuju promjenu. Ivić (1954: 86–87) instrumental uz ove glagole određuje kao pasivni uzrok jer ne utječe aktivno na radnju „što znači da taj pojam sam po sebi ili svojom pojavom u datom trenutku niti stavlja neposredno vršioca u pokret, odnosno stvara dato stanje, niti potstiče voljni impuls u samom vršiocu koji će dovesti do akcije, odnosno stanja, niti izaziva okolnosti koje će direktno dovesti do datog stanja odnosno radnje” (Ivić 1954: 85).

Katičić (2002) navodi sljedeće povratne glagole koji izriču raspoloženje kao one koji imaju neizravni objekt u instrumentalu: *zanositi se, naslađivati se, zabavljati se, razonoditi se, oduševiti se, zadovoljiti se*.

Ti se glagoli razlikuju s obzirom na vrstu povratnosti. Naime, svi glagoli imaju svoje prijelazne inačice, osim glagola *zanositi se/zanijeti se* i *naslađivati se/nasladiti se*, a popisu se mogu dodati glagoli poput *oduševljavati/oduševiti, ushićivati/ushititi, nadahnjivati/nadahnuti, impresionirati, zadovoljavati/zadovoljiti, zaluđivati/zaludjeti, hrabriti/ohrabriti/ohrabrivati, tješiti/utješiti, opterećivati/opteretiti, nervirati, živcirati/naživcirati, uzrujavati/uzrujati, preneražavati/preneraziti, zaprepaštavati/zaprepastiti, sablažnjavati (sablaznjivati)/sablazniti, dosađivati/dosaditi²⁰⁰, razonoditi* i dr.

Uz navedene glagole uzročnik može biti u nominativu, a iskustvenik u akuzativu (6.2a), dok je uz povratne glagole iskustvenik u nominativu, a uzročnik u instrumentalu (6.2b). Također je moguće da glagol ima nominativnu, akuzativnu i instrumentalnu dopunu, kao u primjeru (6.2c) u kojem medo i njegove vještine zajedno uzrokuju promjenu stanja iskustvenika.

(6.2a) Vještine dresiranoga mede oduševile su nas.²⁰¹

¹⁹⁹ Uz pojedine glagole može biti i životinja, primjerice *Bila je to jedinstvena prilika da obradujem psa iznenadivši ga šetnjom po terenu koji nije obilježen njegovim mirisima*.

²⁰⁰ S tim da ne postoji glagol *dosaditi se*.

²⁰¹ Wierzbicka (1980: 43) smatra kako je uz povratne glagole riječ o objektu emocije, dok je u pasivnim rečenicama instrumentalom označen uzrok emocije (*Oduševljeni smo vještinama dresiranoga mede*). Uz povratne se glagole ne može javiti uzrok emocije jer je uzrok u umu iskustvenika. Ne slaže se s pretpostavkom da postoji paralelizam između prijelaznoga glagol i povratnoga u smislu da „transitive emotion verbs should be

(6.2b) Oduševili smo se vještinama dresiranoga mede.

(6.2c) Dresirani medo oduševio nas je svojim vještinama.

Medo se razlikuje od prototipnoga agensa po tome što ne djeluje svjesno i namjerno, nego svojim postupcima slučajno utječe na iskustvenika. Belaj (2004: 28–29) navodi da se može govoriti i o agensu ako je obilježeno semom [+živo]. Ako se agens pomakne s mjesta subjekta, odnosno to mjesto ostane prazno, instrumentalna dopuna (*svojim vještima*) može se pomaknuti na mjesto subjekta, a medo postaje dodatak ili neobvezna dopuna. U primjeru (6.2c) razdvojeni su medo i njegove vještine tako da je medo označen nominativom, a vještine instrumentalom, no teško se može govoriti o agensu, kao što je već rečeno, a tako i o sredstvu jer da bi što bilo sredstvo, nužan je odnos uzročnosti između agensa i sredstva. Odnos između tih imenskih skupina jest odnos neotuđive posvojnosti, što pokazuje i povratno-posvojna zamjenica *svoj* u primjeru (6.2c).²⁰² Postavlja se pitanje je li riječ o dvjema tematskim ulogama ili je to ista tematska uloga koja se ostvaruje dva puta, čime je narušeno pravilo da jedna tematska uloga može biti pridružena samo jednomu članu (v. Chomsky 1981: 36). Ovdje se možemo poslužiti Fillmoreovim (1968: 22) primjerom s autom kojim objašnjava da nije narušeno pravilo jer je riječ o dijelu auta.²⁰³ Osim toga može se izraziti i pomoću prijedloznoga instrumentala (6.3a) koji je modifikator imenice. Kuna (2012: 144–147) navodi da se iz rečenice mogu izostaviti posjednik ili posjedovano, ovisno o tome na čemu je naglasak. Ako se izostavi posjednik, posjedovano postaje subjekt i naglasak je na njemu, a ako se želi naglasiti uzročnik stanja iskustvenika, odnosno osoba koja je uzrokovala to stanje,

regarded as causatives of the corresponding reflexive forms” (Wierzbicka 1980: 44) jer povratni glagol podrazumijeva da je uzrok emocije unutarnji.

X je iznenadio Y-a = X je uzrokovao da se Y iznenadi.

S druge strane, može se zaključiti da je i uz prijelazne i povratne glagole instrumentalom označen uzrok jer, iako se emocija rađa u umu iskustvenika, nešto ili netko mora je potaknuti. U slučaju trovalentnih glagola, odnosno kada su razdvojeni posjednik i posjedovano, svejedno to stanje ne uzrokuje sam posjednik izravno, nego njegovo djelo ili drugo. Stoga smatram da je u obama slučajevima instrumentalom označen uzročnik određenoga stanja.

²⁰² Van Valin i LaPolla (1997: 190) u vezi s odnosom posvojnosti navode primjer *have*’(man, car), što je logička struktura izraza *čovjek ima auto*. Ako se stavi naglasak na auto, odnosno auto je glava (*have*’(man, car)), ostvarit će se kao *čovjekov auto*, odnosno čovjek će postati posvojni pridjev. Ako je naglasak na čovjeku (*have*’(man, car)), ostvarit će se kao *čovjek s autom*. To se može povezati s primjerom (6.2c), odnosno ako je medo subjekt, a njegove su vještine izražene instrumentalom, pokazuje se da je naglasak na medi, no u primjeru (6.2b) u kojem imamo vještine dresiranoga mede, odnosno medine vještine – naglasak je na vještinama, a ne na medi.

²⁰³ (3.40a) The car broke the window with its fender.

Auto je razbio prozor svojim branikom.

(3.40b) The car's fender broke the window

Branik auta razbio je prozor.

izostavit će se posjedovano. Levin (1993: 190) tu mogućnost, odnosno alternaciju naziva *Possessor Subject Possessor-Attribute Factoring Alternation* koja je moguća samo uz prijelazne glagole. Da nije riječ o ulozi agensa i sredstva, nego o jednoj ulozi pokazuje test konjukcije (6.3b) i nemogućnost ponavljanja dopuna bez veznika (6.3c).

(6.3a) Oduševio nas je dresirani medo sa svojim vještinama.

(6.3b) Oduševili smo se dresiranim medom i njegovim vještinama.

(6.3c) *Oduševili smo se dresiranim medom njegovim vještinama.

Dakle, uz povratne se glagole javlja instrumentalna dopuna, dok se uz prijelazne javlja samo ako su razdvojeni posjednik i posjedovano.

Wierzbicka (1980: 34) smatra kako nije slučajno da se uz povratne glagole javlja instrumental, iako postoje povratni glagoli koji zahtijevaju drugi padež (npr. dativ, genitiv ili prijedložnu dopunu). Napominje da je njezino objašnjenje samo mogućnost jer ne smatra da sintaktičke razlike uvijek manifestiraju semantičke razlike. Wierzbicka (1980: 37) navodi da se npr. glagol *возмущаться*, koji zahtijeva instrumentalnu dopunu, i *негодовать*, koji zahtijeva prijedložnu dopunu, razlikuju po tome što je prvi više pasivan, usmjeren na iskustvenika i njegovo unutarnje stanje, dok je drugi aktivniji i usmjeren na radnju i njegovu želju za radnjom. „A person who *vozmuščаетсја* is absorbed in his emotions; a person who *negoduet* is on the point of reacting”, odnosno glagoli s instrumentalom u odnosu na glagole s prijedložnom dopunom imaju sljedeću semantičku formulu u kojoj je ključno da X ne želi da se nešto dogodi Y-u (Wierzbicka 1980: 39):

„Nešto se dogodilo u X-ovu umu

što se može shvatiti kao nešto što može biti rečeno o Y-u

ne zato što X želi da se nešto dogodi Y-u

X je osjetio nešto zbog toga”

No postoje psihološki glagoli koji nemaju prijedložnu dopunu, odnosno imaju genitivnu ili dativnu, a za koje Wierzbicka (1980: 40–41) navodi da se razlikuju od glagola s instrumentalnom dopunom po tome što ne uključuju razmišljanje o komu ili čemu, odnosno za pojavu instrumentala ključno je da X razmišlja o Y-u (Wierzbicka 1980: 40):

X se ponosi Y-om.

„X razmišlja o Y-u

X misli da se o Y-u može reći nešto dobro što se ne može reći o ostalim ljudima
zbog toga osjeća nešto”

X se oduševio Y-om.

„X razmišlja o Y-u

misli da je Y bolji nego što itko može zamisliti
zbog toga X osjeća nešto”

Obično se genitivna dopuna uz psihološke glagole povezuje s negativnim osjećajima, odnosno osjećajima straha. Belaj i Tanacković Faletar (2011: 161–162) navode da se uz glagole *ponositi se*, *dičiti se*, *oduševiti se* i druge glagole koji izražavaju izrazito pozitivne osjećaje trajektor ne želi distancirati od orijentira, odnosno orijentir je dio trajektora ili nešto što trajektor smatra svojim te je minimalna udaljenost između njih tijekom cijeloga procesa. No uz pojedine glagole koji izražavaju izrazito pozitivne osjećaje javlja se i akuzativ, primjerice uz *obožavati*, ili dativ, primjerice uz *diviti se*, u vezi s kojim Belaj i Tanacković Faletar (2011: 15–161) navode da se iskustvenik želi približiti imenskoj skupini u dativu i da je riječ o osjećajima slabijega intenziteta i mogućnosti ostvarenja, dok je uz akuzativ obrnuto. Instrumental se javlja i uz glagole koji izražavaju izrazito negativne osjećaje, primjerice *živcirati*, *uzrujavati*, *zaprepastiti*, *preneraziti* i dr. (6.4–6.5). Želimo li te glagole uklopiti u opis koji nude Belaj i Tanacković Faletar (2011), može se zaključiti da se instrumental javlja jer se trajektor, odnosno iskustvenik ne može distancirati od orijentira, premda to želi.

(6.4) Prenerazili smo se tom viješću.

(6.5) Da se ne biste dodatno našivcirali napornim vježbama koje vam nikako "ne leže"...

Croft (1993) navodi da su glagoli kojima je iskustvenik subjekt (npr. *voljeti*, *željeti*, *mrziti*, *bojati se*) stativni, odnosno iskustvenik je u određenom mentalnom stanju u odnosu na uzročnika (stimulus), dok su glagoli kojima je iskustvenik objekt (npr. *oduševiti*, *zabavljati*, *plašiti*) uzročni, odnosno uzročnik uzrokuje mentalno stanje iskustvenika. Objekt uz stativne glagole manje je zahvaćen jer nema prijenosa sile, odnosno uzročnik nije zahvaćen iskustvenikom. Ako je iskustvenik subjekt, podrazumijeva se više volje ili usmjeravanja pozornosti na uzročnika nego kada je iskustvenik objekt.

Pesetsky (1995) smatra da je riječ o različitim tematskim ulogama uz te glagole. Ako je iskustvenik objekt, na mjestu subjekta javlja se uzročnik (*Causer*), a ako je iskustvenik subjekt, objekt je cilj emocije (Target/Subject Matter of Emotion).²⁰⁴ Također uočava da iskustvenik na mjestu subjekta podrazumijeva da je više pozornost usmjereno na cilj emocije, odnosno uključena je evaluacija.

U skupinu psiholoških povratnih glagola u ovom se radu svrstavaju glagoli *ponositi se* i *dičiti se* koji se katkad u literaturi odvajaju od skupine psiholoških glagola (Barić i dr. 1997, Katičić 2002) ili stavljaju u skupinu s glagolom *hvaliti se* (Mrazović i Vukadinović 2009), za što ima argumenata s obzirom da su mu značenjski bliski, pa tako Ivić (1954: 87) smatra da je upotreba instrumentala uz glagol *ponositi se* i sl. živa zbog analogije s glagolom *hvaliti se* te uz glagol *ponositi se* smatra da je riječ o uzroku, a uz *hvaliti se* o sredstvu. Glagol *ponositi se* nema mogućnosti preoblike kao drugi psihološki glagoli (uz *zanositi se* i *naslađivati se*), no može se parafrazirati (v. Šaravanja 2011) čime postaje jasno da je instrumentalom označen uzročnik (6.7b).

(6.7a) Grad Hvar se ponosi najstarijim pučkim kazalištem u Europi.

(6.7b) Najstarije pučko kazalište u Europi čini Hvar ponosnim.

Što se tiče glagola *dičiti se* i glagola dobivenih dodavanjem nadleksičkoga prefiksa – *podičiti se*, *prodičiti se* – katkad je teško odrediti točno značenje glagola jer se u primjeru (6.9) može shvatiti i kao glagol sinoniman glagolu *pohvaliti se*, a u primjeru (6.10) *proslaviti se*.

(6.8) Tvrtka Wagner diči se tradicijom od 25 godina proizvodnje.

(6.9) Hvar je otok koji se može podičiti velikim brojem spomenika...

(6.10) Desnica tvoja, Jahve, snagom se prodiči...

Glagol *prodičiti* u značenju 'proslaviti' ima i prijelaznu inačicu te je instrumentalna dopuna bliže ulozi sredstva, dok je Ivić (1954: 89) shvaća kao pasivni uzrok.

(6.11) Skladatelj je prodičio domovinu i sebe djelom...

²⁰⁴ Pesetsky (1995: 56) navodi primjer (6.6a) u kojem je članak cilj i primjer (6.6b) u kojem je članak uzročnik.

Cilj uključuje evaluaciju, odnosno usmjeravanje pozornosti.

(6.6a) Bill was very angry at the article in the Times.

Bill je bio jako ljut na članak u Timesu.

(6.6b) The article in the Times angered/enraged Bill.

Članak u Timesu razljutio je Billa.

Instrumental uzročnika javlja se uz povratne psihološke glagole koji izražavaju izrazito pozitivne ili negativne emocije. Uzročnik izaziva u iskustveniku određeno stanje te nema ograničenja što se može javiti u toj ulozi. Kada je iskustvenik u akuzativu, uzročnik je u nominativu, no moguće je također da se određeni dio uzročnika koji izaziva to stanje izrazi instrumentalom, odnosno instrumentalom se specificira koji dio uzročnika uzrokuje određeno stanje iskustvenika.

6.2. Instrumental uzročnika u pasivnim konstrukcijama

Budući da se o razvoju instrumentala uzročnika u pasivnim konstrukcijama, odnosno subjektivnom instrumentalu malo pisalo u kroatistici, izložit će se Mrázekovo (1964) objašnjenje subjektivnoga instrumentala u ruskom jeziku kako bi se vidjelo može li se što zaključiti o hrvatskom. Mrázek (1964) navodi da se subjektivni instrumental javlja u ruskom jeziku u pasivnim i bezličnim konstrukcijama, a zamjenjiv je nominativom u aktivnim rečenicama. Budući da u pasivnim i bezličnim konstrukcijama nije naglasak na agensu, nego na pacijensu, ako se želi navesti tko je pokretač radnje, upotrijebit će se instrumental ili od + genitiv, odnosno ablativ za koji Mrázek navodi da se prvi upotrebljavao za označavanje pokretača radnje jer i inače označuje početnu točku od koje kreće radnja. Mrázek (1964: 157) navodi da slavenski jezici na različite načine označuju agensa u takvim konstrukcijama, a kako će ga označiti, ovisi o samom denotatu (živo, neživo, je li posrednik ili samostalno djeluje) i o obliku glagolu (povratno-pasivna forma ili particip). U najstarijim slavenskim spomenicima neživo je bilo označeno instrumentalom, a živi pokretač radnje konstrukcijom od + genitiv.²⁰⁵ Ako je u jednoj rečenici trebao biti izražen posrednik i pravi agens, odnosno pokretač, pokretač je bio označen konstrukcijom od + genitiv, a posrednik instrumentalom (*да събудеть ся реченое отъ господа исаемъ пророкомъ*, v. Mrázek 1964: 158). Mrázek je uočio razlike između različitih stilova u staroruskom jeziku pa se u crkvenim tekstovima uz particip upotrebljavala češće konstrukcija od + genitiv, a u drugim stilovima instrumental, dok je ablativna konstrukcija dominirala u svim stilovima u pasivnim rečenicama s elementom *se*. Oba oblika postojala su usporedno u slučajevima kada je agens živo, a ablativna konstrukcija prvo je potisnula instrumental uz glagole *poslati*, *pozvati*. Od 15. do 17. st. ablativna se

²⁰⁵ Mrázek navodi da se u staroslavenskom u pasivnim rečenicama s elementom *se* upotrebljavala konstrukcija od + genitiv, dok uz participe pasivnoga vida instrumental, a uz participe prošloga vremena oba oblika.

konstrukcija još više proširila, no do 19. stoljeća instrumental je potisnuo ablativnu konstrukciju, za što Mrázek (1964: 160) navodi tri razloga: 1. zbog dvosmislenosti ablativnih konstrukcija, 2. do 19. st. instrumental je izgubio ulogu posrednika-lica i uzroka-lica te se otvorio prostor da se jednoznačno instrumentalom označi agens, a ne posrednik ili uzrok, 3. od + genitiv sve se više upotrebljavao za uzrok pa da bi se izbjegla kolizija dvaju bliskih značenja. Ivić (1954: 57–58) ne vjeruje da se iz bezličnih konstrukcija razvila upotreba instrumentala u pasivnim konstrukcijama, posebice stoga što se instrumental u bezličnim konstrukcijama javlja samo u ruskom i poljskom (za koji tumači da je pod utjecajem ruskoga) te se ne može smatrati pojavom indoeuropskoga podrijetla.

Ivić (1954) nudi drugo objašnjenje pojave instrumentala u pasivnim rečenicama. Naime, navodi da se instrumental pojavio analogijom prema živim bićima posrednicima koji su bili označeni instrumentalom (*drvo je posječeno slugom/drvo je posječeno sjekirom*). Živa bića davno su u indoeuropskim jezicima prestala biti provodnici pa se tako i u pasivnim rečenicama izgubila ta funkcija. Iako je nejasno kako je nastao taj tip instrumentala, on se uklapa u sustav jer je u trenutku nastanka imao provodničku funkciju, a ako je „instrumentalom obeležen pojam samoaktivne prirode ili prirode koja se može samoaktivno shvatiti – on dobija funkciju vršioca” (Ivić 1954: 58). Ivić smatra, za razliku od Mrázeka, da se ablativna konstrukcija od + genitiv javila kao zamjena za instrumental, a instrumental se u toj ulozi javio pod utjecajem crkvenoga jezika. Navodi da je Rešetar u analizi jezika dubrovačkih pisaca pojavu instrumentala u takvim konstrukcijama ocijenio kao iznimno rijetku, a Ivić (1954: 61) potpuni gubitak subjektivnoga instrumentala povezuje s nestankom instrumentala kojim su obilježena bića provodnici koji su prvo nestali iz aktivnih rečenica, a potom i iz pasivnih, u kojima se duže zadržao jer nije postojala mogućnost da se umjesto njega upotrijebi nominativ jer je nominativom obilježen pacijens. Navodi stilski razlog kao jedini realan kojim se može objasniti zašto se zadržao i dalje.

Wierzbicka (1980: 56) navodi da ne treba začuđivati činjenica da se u pasivnim rečenicama agens stavlja u instrumental jer je njegova uloga periferna, a naglasak je na pacijensu. No Wierzbicka (1980: 57) navodi da se u pasivnim rečenicama govornik služi agensom kao sredstvom da bi opisao što se dogodilo pacijensu. Tako se može povezati upotreba agensa u instrumentalu sa sredstvom, odnosno s primarnom funkcijom instrumentala. Wierzbicka (1980: 67) navodi primjere (6.12a, b) i objašnjava da im je zajedničko da se netko koristi nečim da bi napravio nešto drugo. U primjeru (6.12a) dječak se koristi kamenom da bi razbio prozor, a u primjeru (6.12b) govornik se koristi dječakom da bi opisao što se dogodilo s

prozorom. Agens se degradira prikriveno tako da se izostavlja (6.12c), a u primjeru (6.12b) degradira se „glasno” tako da ga se stavlja na periferiju, postaje sekundaran i dobiva instrumental. Jakobson (1936: 79) u vezi s tim navodi da je agens pomaknut na periferiju i da se prema njemu odnosi kao prema nužnoj pretpostavci. U obama je slučajevima imenska skupina označena instrumentalom periferna.

(6.12a) Мальчик нарочно разбил окно камнем.

Dječak je namjerno razbio prozor kamenom.

(6.12b) Окно было разбито мальчиком.

Prozor je razbijen dječakom.

(6.12c) Окно было разбито.

Prozor je bio razbijen.

Odmah valja naglasiti da u pasivnim rečenicama u ruskom instrumentalom može biti označeno živo i neživo, dok je u hrvatskom jeziku važno obilježje živosti²⁰⁶, tako instrumentalom ne može biti označen agens, odnosno živo. Katičić (2002: 158) navodi instrumental kao mogućnost izražavanja agensa u pasivnim rečenicama, no napominje da se doživljava „kao pomalo drven i ukočen i u današnjem se stilu izbjegava”. Trebalo bi dijakronijski utvrditi koliko je ta pojava bila česta, no budući da se u radu instrumentalom bavi sinkronijski, oslonit će se na sekundarne izvore. Tako Zima (1887: 241) navodi da se instrumental koji označuje osobe uz pasivne glagole nalazi u staročakavskim i starodubrovačkim djelima, a prešao je iz staroslavenskoga jezika, dok ga nema u narodnom govoru. Većina primjera koje navodi jesu primjeri s imenicom *bog* (ili *djavao*). Kapetanović i Štrkalj Despot (2010: 107) sumnjaju da možda nije riječ o utjecaju crkvenoslavenskoga, nego da su bića mogla biti u ulozi subjektnoga instrumentala u staročakavskom kao i u mnogim drugim starim slavenskim jezicima. Danas se upotrebljava izraz „bogom dan” koji je bio subjektni instrumental, a Ivić (1954: 67) smatra da je zadržano jer je riječ o okamenjenoj konstrukciji, a osim toga može se shvatiti kao pojam koji samoaktivno djeluje jer nije obično biće. U *Hrvatskom mrežnom korpusu* pronađeni su primjeri u kojima je agens više biće, odnosno Bog, Krist, Duh Sveti, Sveto Trojstvo, Sotona i sl. (6.13–6.15).

²⁰⁶ Hrvatskomu je jeziku to svojstvo zajedničko s mnogim indoeuropskim jezicima, tako Luraghi (1986) navodi isto za latinski, armenski, vedski sanskrit (o neindoeuropskim jezicima v. i Luraghi 2001).

(6.13) ...pokušavati zaplašiti drugoga može samo neko obuzet sotonom.

(6.14) ... nije ona obuzeta nikakvim demonima...

(6.15) Sveti Ivan bio prožet Duhom Svetim još u utrobi svoje majke.

U literaturi se može naći objašnjenje da je instrumentalom označeno zapravo sredstvo, a pravi agens je viša sila koju ljudi ne žele imenovati zbog straha. Mrázek (1964: 171) navodi da to objašnjenje nije isključeno, ali ne smije se ni kategorički prihvatiti jer se često prirodne sile javljaju na mjestu subjekta. Navodi da se u starim tekstovima u takvim rečenicama nije javljao instrumental, nego samo pacijens u akuzativu, a iz konteksta se može zaključiti da agens nije nikakva viša sila, nego katastrofa. Ivić (1954) smatra da je točna pretpostavka da se te konstrukcije javljaju zbog vjerovanja primitivnoga čovjeka da svim prirodnim silama upravlja viša sila kojoj prirodne sile služe kao oruđe. Nilsen (1973: 57) navodi da se prirodne sile i bolesti mogu javiti kao sredstvo samo u religioznim ili mitološkim tekstovima. Primjera ima i danas u korpusu (6.16–6.18).

(6.16) Edenski vrt ostao je netaknut u svojoj ljepoti sve dok Bog nije naumio poplavom uništiti Zemlju.

(6.17) Kako to da ga Gospa Međugorska ne spali munjom kada licemjerno dođe u Međugorje.

(6.18) Asklepijeva je moć oživljavanja mrtvih razljutila Zeusa koji ga je pogodio munjom.

Kao što je već rečeno, u literaturi se ta vrsta instrumentala naziva subjektivnim instrumentalom jer se u aktivnoj rečenici javlja na mjestu subjekta. No isto vrijedi i za instrumental sredstva pa je pitanje kako razgraničiti sredstvo od subjektivnoga instrumentala, odnosno uzročnika. U literaturi postoji konsenzus da se o subjektivnom instrumentalu govori kada je riječ o prirodnim silama. Ivić (1954) razlikuje ljudske osjećaje, odnosno psiho-fiziološke pojave u instrumentalu (*glad, umor, žeđ*) kao izazivače stanja, tj. one koji ne pokreću radnju, nego je samo izazivaju svojom prirodom, od prirodnih pojava (*grom, munja, požar*) koje se mogu shvatiti kao subjektivni instrumental jer su samoaktivni i vrše radnju.²⁰⁷ S druge strane, Silić i

²⁰⁷ U korpusu pronađeni su primjeri u kojima se emocije javljaju kao sredstvo u rečenicama s agensom:

(6.19) Ubio tugom staricu majku mu...

(6.20)...nisam želio pokositi tugom svoje roditelje...

Pranjković (2005: 234) i Belaj i Tanacković Faletar (2014: 465) subjektnim instrumentalom smatraju i unutarnju neživu silu koja može biti pokretač radnje ili uzročnik (6.21).

(6.21a) Roditelji su shrvani tugom.

(6.21b) Tuga je shrvala roditelje.

Nilsen (1973) smatra da agens, sredstvo i prirodne sile dijele svojstva [+uzrok] i [+upravljaj], a razlikuju se po tome što je agens [+živo] i [+namjerno], agens i prirodne sile [-upravljano], odnosno sredstvo je [+upravljano]. Dakle, agens djeluje namjerno, živo je, konkretno i brojivo, dok je prirodna sila neživa, ne djeluje namjerno, nije konkretna i nebrojiva je, no zajednička su im svojstva [+uzrok] i [-upravljaj] (Nilsen 1973: 106). Nilsen (1973: 56–57) dijeli prirodne sile na a) vrijeme (npr. *munja, vjetar, grmljavina*), b) bolesti (npr. *tuberkuloza, upala pluća, kuga*) i c) fizikalne pojave (*gravitacija, potres, poplava* i sl.).

Problem se može riješiti razlikovanjem pravoga agensa, sile i sredstva kako to određuju Van Valin i Wilkins (1996) i Van Valin i LaPolla (1997). Oni smatraju da se agens, sredstvo i sila mogu označiti efektorom koji ne mora označavati da sudionik djeluje voljno ili je pokretač radnje, a svaki ima svoje posebnosti. Agens je živi entitet koji djeluje voljno, samostalno, pokretač je radnje, dok je sredstvo neživi entitet kojim upravlja agens da bi izvršio radnju, ono ne može djelovati samostalno i kontrolira ga agens, stoga nije pokretač radnje. Agens i sredstvo povezuje uzročnost, kao što je više puta navedeno, s tim da je agens prvi u uzročnom lancu. Sila je, s druge strane, neživi entitet koji može djelovati i kretati se samostalno, nitko ne upravlja njome i može pokrenuti radnju, ali ne može upravljati drugim efektorom, po čemu se razlikuje od agensa. Prototipni je agens čovjek koji djeluje voljno, odnosno namjerno i ima kontrolu. Sile mogu imati kontrolu nad čovjekom, primjerice osjećaji. Luraghi (2015) navodi da je na ljestvici za agensa najviše ljudsko biće, potom prirodne sile i emocije, dok su drugi entiteti niže rangirani.

Luraghi (2015) razlikuje sredstvo i uzročnika te navodi da se sredstvo obično javlja u kontroliranim situacijama i implicirana je prisutnost agensa koji djeluje voljno i kontrolira situaciju, a obuhvaća skupine oružja, alata, prijevoznih sredstava, dijelova tijela. Uzročnik se može javiti i u kontroliranim i nekontroliranim situacijama, odnosno ne podrazumijeva se prisutnost agensa. Stoga Luraghi (2015) zaključuje da je pojava sredstva i uzročnika djelomično komplementarna pa se sredstva javljaju u kontroliranim situacijama, a uzročnik u

nekontroliranim i kontroliranim. Sredstvo i uzročnik u situacijama koje su kontrolirane mogu se razlikovati pomoću same imenice u instrumentalu, tako će uzročnik biti entiteti kojima se ne može manipulirati, primjerice prirodne pojave, emocije ili apstraktni entiteti (Luraghi 1989: 296, 2015: 612).

Sažmimo rečeno, prototipni je agens živo biće koji djeluje voljno, odnosno namjerno, ima kontrolu nad situacijom i prvi je uzročnik radnje, odnosno pokretač. On može upravljati sredstvom koje je drugo u uzročnom lancu, ne djeluje voljno i samostalno. Prirodne sile i emocije mogu biti prvi uzročnik, djeluju samostalno, no ne djeluju voljno i ne mogu upravljati sredstvom. Na temelju toga u ovom radu instrumentalom uzročnika, odnosno subjektivnim instrumentalom smatraju se imenske skupine u instrumentalu u pasivnim rečenicama koje označuju čovjeka koji djeluje voljno (agensa), prirodne sile i emocije, a u aktivnim su rečenicama na mjestu subjekta. Budući da u hrvatskom jeziku živo biće, odnosno agens koji djeluje voljno i namjerno ne može biti označen instrumentalom u pasivnim rečenicama²⁰⁸, uz iznimku Boga, može se zaključiti da se u hrvatskom ova vrsta instrumentala javlja samo u pasivnim rečenicama uz imenice koje označuju kakve prirodne sile (*potres, poplava, kakav vjetar – tornado, cunami, požar*, koji je netko pokrenuo, ali sam djeluje), kakvu materijalnu ili duhovnu katastrofu (*siromaštvo, glad, bolest, tragedija*) te emocije (*strah, tuga, želja, ljubav, mržnja*) ili što apstraktno (kakva misao, ideja). Ako je riječ o prirodnim silama kao uzročniku radnje, pacijens je najčešće što neživo (6.24–6.29), dok uz emocije i bolesti, živo (6.30–6.34). U rečenicama se obično javljaju glagolski pridjevi trpni rezultativnoga značenja koji označuju da je što uništeno (npr. *uništen, pogođen, razoren, oštećen, ugrožen, opustošen, skršen*), da je što prevladano ili da je nad čime uspostavljena kontrola (npr. *obuzet, svladan, shrvan, zahvaćen*).

²⁰⁸ Uz psihološke glagole ne može se govoriti da agens djeluje voljno, odnosno ne može se govoriti uopće o agensu, o čemu je već raspravljeno. Belaj (2004: 53–54) navodi da u pasivnim rečenicama može biti vršitelj, odnosno agens živo, ali tada ima obilježja [-volja], [-namjera] i [-odgovornost], odnosno uz psihološke glagole, zatim uz glagol *ispuniti* (*Stadion je ispunjen gledateljima do posljednjeg mjesta.*) u vezi s kojima navodi da izostaje volja, namjera i odgovornost povezana sa značenjem glagola jer cilj vršitelja nije da popuni stadion, nego da gleda utakmicu. U ovu skupinu svrstava i primjere u kojima dopuna ima obilježje [-živo], primjerice „...ruke su mu...bile umrljane uljem” u vezi s kojim smatram da je riječ o sredstvu. Piper i dr. (2005: 237) navode da se subjektivni instrumental javlja u pasivnim rečenicama uz glagole *okružiti, opkoliti, nastaniti, naseliti* ako je instrumentalom obilježeno živo koje predstavlja skupinu ljudi objedinjenih „nekom zajedničkom osobinom, ili se shvata kao sila, stihija” (6.22–6.23).

(6.22) Okruženi ste bolesnim osobama.

(6.23) Selo je bilo opkoljeno vojnicima/neprijateljima.

- (6.24) Fukušima je razorena potresom i cunamijem u ožujku...
- (6.25) Njegova grobnica je potresom bila uništena...
- (6.26) ...polovica je crkava u Čileu oštećena potresom i plimnim valom.
- (6.27) Požarom su bili zahvaćeni trava, nisko raslinje...
- (6.28) ...mjestu u okolici Velike Gorice koje je najjače pogođeno poplavom u rujnu.
- (6.29) ...pokrajina Friuli je bila pogođena velikom sušom, glađu, ratovima i kugom...
- (6.30) Iako već shrvan bolešću, 1791. Mozart je skladao svoja najveća djela.
- (6.31) Sam, na vrućem asfaltu, iznenada svladan umorom, glađu i žeđom, te tugom...
- (6.32) U svojim kolumnama nije ostavljao dojam da je skršen bolešću...
- (6.33) Curtis je obuzet paničnim strahom od tornada.
- (6.34) Jozo je u to vrijeme bio obuzet obnovom Matice hrvatske...

U hrvatskom se najčešće izostavlja agens u pasivnim rečenicama, no ako se već želi navesti tko je agens, čini se to konstrukcijom od + genitiv (6.35) ili od strane + genitiv (6.36), odnosno ablativom, što dodatno potvrđuje da je riječ o uzroku s obzirom na to da genitiv i s drugim prijedlozima (npr. *zbog*) izražava uzrok, a Silić i Pranjković (2005: 204) u vezi s tim navode da je riječ o djelatnom uzroku koji izravno izaziva posljedicu.²⁰⁹ Luraghi (1986: 62) to objašnjava tako da se može povezati s izvorom kretanja, odnosno polaznom točkom, pa se može shvatiti da od + genitiv označuje izvor radnje, odnosno pokretača. Tako navode i Belaj i Tanacković Faletar (2014: 313) objašnjavaju da je riječ metaforičkoj elaboraciji „prototipnoga ablativnog scenarija koja se uklapa u ishodišnu shemu” i genitivom se označuje uzrok koji je polazna točka od koje dolazi do udaljavanja.

- (6.35) Europski uhiđbeni nalog je sudska odluka donesena od države članice...
- (6.36) Bio sam ranjen, pogođen od strane nemilosrdnog agresora...

Ta pojava nije ograničena samo na čovjeka, nego se i emocije mogu javiti s od + genitiv (6.37–6.39):

- (6.37) Sav shrvan od boli i tuge...
- (6.38) Zdravko Mamić je vrlo često svladan od emocija prema Dinamu...

²⁰⁹ Agens se može izraziti konstrukcijom po + lokativ (v. Katičić 2002: 158, Belaj 2004: 57ff, Matovac 2014), primjerice *Taj je momenat oficijelno ispitan po historičarima* (Katičić 2002: 158).

(6.39) ...zaspao je svladan od umora...

Je li instrumental uzročnika dopuna ili dodatak? Uz psihološke glagole u aktivnim rečenicama riječ je o obveznoj dopuni, no pojedini autori smatraju da je u pasivnim rečenicama riječ o dodatku (npr. Baker, Johnson i Roberts 1989, Bruening 2012, Thompson i Scheepers 2013), zatim ga određuju kao obvezni dodatak (Grimshaw i Vikner 1993), dok drugi smatraju da je riječ o dopuni (Dowty 2003), točnije dopuni koja je na najnižem položaju od svih dopuna (Bowers 2010). Ako se prihvati pretpostavka da je riječ o dodatku, mora se naglasiti da se razlikuje od tipičnoga dodatka time što je koindeksiran s obveznom dopunom u aktivnoj rečenici. Luraghi (1986: 62) navodi da agens izražen ablativom ima određen stupanj kontrole nad situacijom. Ako se želi izbjeći razdvajanje sintakse i semantike, opravdano se može zaključiti da je neobvezna dopuna jer je to i semantički.

7. PROSTORNI, VREMENSKI I NAČINSKI INSTRUMENTAL

Imenske skupine u instrumentalu koje određuju prostor, vrijeme i način vršenja radnje smatraju se dodacima jer im glagol ne dodjeljuje padež, odnosno bez njih je rečenica i sintaktički i semantički potpuna. No ipak se mogu uočiti pravilnosti povezane s njihovim pojavljivanjem u rečenici i dodatne vrijednosti koje nose.

Pojedini su autori pokušali utvrditi jedinstvenu strukturu svih rečenica u kojima se javlja instrumental, tako Demijanow i Strigin (2000, 2001) smatraju da su svi dodatci u instrumentalu zapravo sekundarni predikati. Szucsich (2001, 2002) smatra da se strukturno razlikuju vremenski i drugi prilozni, tako se vremenski prilozni pridružuju funkcionalnoj glavi Asp, s tim da će se u ruskom i hrvatskom akuzativ javiti uz ograničene događaje, odnosno oni ograničuju, kvantificiraju ili lokaliziraju događaj, a instrumental uz neograničene događaje, odnosno uvjet za pojavu instrumentala jest svojstvo [-ograničen]. Dodatci ne provjeravaju nikakva obilježja, no mogu zahtijevati prisutnost određenoga obilježja. Ne-vremenske priloge ne uvodi funkcionalna glava, nego glagol, odnosno oni su pridruženi unutar VP-a ili vP-a i slični su instrumentalu u imenskom i sekundarnom predikatu, s tim da se razlikuju od imenskoga predikata po tome što nemaju vanjsku dopunu koja je koindeksirana, a od sekundarnoga jer nemaju dopunu koja se može podići na mjesto subjekta ili objekta glavne surečenice, stoga im se obvezno dodjeljuje instrumental. Svi jezici koji imaju instrumental u imenskom i sekundarnom predikatu mogu imati i dodatke u instrumentalu. Ne-vremenski instrumentali obogaćuju strukturu događaja „with 'argument-like' participants or specify the event like 'real' manner adverbs” (Szucsich 2001: 113).

Ivić (1954: 238) određuje kao dodatak instrumental vremena i mjesta te kategoriju omogućivača. Ono (1992) smatra da se i strukturno razlikuju posrednička i pomoćna sredstva iako su površinski jednako ostvarena, tako je posredničko sredstvo dopuna glagola, a pomoćno dodatak. No na temelju sintaktičkih testova i rekonstrukcija zaključila je da obje vrste sredstava nisu ni prave dopune, ali ni dodatci, nego su dodatci označeni tematskom ulogom, odnosno tematski su povezani s glagolom i sintaktički se ostvaruju unutar VP-a, stoga zaključuje da se semantička razlika između tih dviju vrsta sredstava ne očituje na sintaktičkoj razini. U ovom se radu pomoćna sredstva, odnosno ona bez kojih je radnja moguća, ali njihova upotreba doprinosi kvaliteti radnje, smatraju dodacima, dok se sredstva uzročno povezana s agensom smatraju dopunama. Katkad je teško odrediti granicu između

njih, stoga bi možda jednostavnije bilo ne razdvajati ih u dvije skupine, no ovo je samo pretpostavka za koju ima argumenata, ali isto tako može se opovrgnuti. Neupitan je status vremenskoga i prostornoga instrumentala kao dodatka, no i oni su se pokazali povezanim sa značenjem glagola i aspektom.

7.1. Prostorni instrumental

Jakobson (1936: 87), Bulygina (1958: 246) i Wierzbicka (1980: 95) navode da je instrumentalom obilježeno mjesto kojim se tko kreće kako bi došao do cilja, odnosno drugoga mjesta, koje može biti navedeno u rečenici ili je jasno iz konteksta, te je bitna samo vrsta toga mjesta, odnosno naglasak je na kvaliteti. To se također može povezati s perifernom ulogom instrumentala jer je bitan cilj, a ne sam put. Mrázek (1964: 127) povezuje ovo značenje instrumentala s osnovnim značenjem sredstva jer se određenim prostorom služi kao sredstvom da se dođe do drugoga mjesta, odnosno cilja (7.1).

(7.1) Я иду полем в деревню.

Idem poljem u selo.

Isto tako Šarić (2007: 256) navodi da je uloga instrumentala kao puta sekundarna i označuje samo put kroz neki prostor, on je „metoda postizanja cilja”, po čemu je blizak ulozi sredstva: „Prelaženje puta izražena besprijedložnim instrumentalom jedna je etapa u postizanju cilja, odnosno stizanju na (konačno) odredište” (Šarić 2007: 256). Slično zaključuje i Pranjković (2013: 65) i navodi da se prostor konceptualizira „kao svojevrsno 'sredstvo kretanja' (...), odnosno kao nespecificirani put, put koji nema oznake usmjerenosti, a koji omogućuje kretanje u nekom prostoru ili kroz neki prostor” (Pranjković 2013: 66). Ivić (1954: 126) smatra da se prostorni instrumental može povezati sa značenjem sredstva samo u određenim konstrukcijama, primjerice *došao je šumskom stazom*, a bliže mu je socijativno značenje i značenje nosioca stanja jer je sam prostor zahvaćen radnjom.²¹⁰

²¹⁰ Pranjković (2013: 67) također navodi da nije jednostavno odrediti sintaktičku ulogu imenica koje označuju prostor jer se ne mogu shvatiti samo kao okolnost vršenja glagolske radnje, nego i kao predmet u vezi s kojim se vrši radnja, no navodi da „na razini članova rečeničnoga ustrojstva prostorna se značenja primarno izražavaju adverbijalno” (Pranjković 2013: 72).

Prostorni instrumental javlja se uz glagole kretanja, npr. a) *ići, šetati (se), putovati, juriti, jahati, krstariti, marširati, lunjati, plivati, letjeti* i sl., b) *bježati, trčati, drndati, pomicati se toptati, uspinjati se* i sl. te c) uz glagole prostiranja (*odjekivati, prolomiti se, širiti se*). Imenicom je najčešće označen kakav otvoren, prostran prostor (v. Piper i dr. 2005: 248) koji tko prelazi kretanjem, primjerice *grad, kvart, centar, otok, šuma, park, trg, riva*, ali i zatvoren prostor (*hodnik, izložba*). Pranjković (2013: 59) navodi da je prostorno značenje imenice u instrumentalu određeno samom imenicom, a ne oblikom u kojem se nalazi imenica. Mrázek (1960) navodi da je u staroruskom prostorni instrumental bio ograničen na prostor kojim se kretalo samo po površini i linearno, a danas je sačuvana ta razlika u denotatu kojim se imenuje prostor. Naime, u ruskom su obično instrumentalom označene imenice tipa *polje, šuma, brdo* i sl., dok se uz ulice, trgove, zatvorene prostorije (*soba, hodnik*) češće upotrebljava po + dativ. Bulygina (1958: 247) također navodi da se u starijim slavenskim jezicima instrumental upotrebljava za pravocrtno kretanje, dok po + dativ ili po + lokativ za nepravocrtno kretanje.

Wierzbicka (1980: 96–99) navodi da se ruski i poljski razlikuju po tome se u poljskom instrumentalom može označiti i pojedinačni entitet, primjerice mjesto specificirano imenom (7.2a), dok će u ruskom biti po + dativ, a ne instrumental (7.2b). Također se u poljskom može instrumentalom označiti prostor kroz koji tko dolazi do cilja (7.3a), dok to nije moguće u ruskom (7.3b). Osim toga u instrumentalu se u ruskom rijetko javljaju vodeni i zračni putovi (7.4b),²¹¹ dok su u poljskom mogući (7.4a) U hrvatskom su mogući vodeni putovi u instrumentalu (npr. *ocean, rijeka*) (7.4c), kao i zračni (npr. *nebo, zrak*) (7.5), no znatno su rjeđi.

(7.2a) Olbrzymi tłum szedł ulicą Świętojańską, Placem Zamkowym.

(7.2b) *Огромная толпа шла улицей Горького, потом Красной Площадью.

(7.2c) Masa ljudi išla je ulicom Gorkoga i Crvenim trgom.

(7.3a) Jan wyskoczył oknem.

(7.3b) *Иван выпрыгнул окном.

(7.3c) *Ivan je iskočio prozorom.

(7.4a) Tratwy ze zbożem płynęły Wisłą do morza.

(7.4b) *Баржи с зерном плыли Волгой к морю.

²¹¹ Wierzbicka (1980: 97) označila je primjer (7.4b) kao neovjeren.

(7.4c) Brod je plivao rijekom Volgom do mora.

(7.5) Tada su ugledali divovsku zmijurinu koja pliva rijekom.

Iz primjera (7.2–7.4) može se uočiti da se hrvatski jezik nalazi između ruskoga i poljskoga tako da dopušta da se imenovano mjesto označi instrumentalom (7.2c), ali se ne može označiti mjesto kroz koje se tko probija s jednoga kraja na drugi te prelazi cijeli prostor, kada je riječ o uskom prostoru ili prostoru koji inače nije namijenjen za kretanje (7.3c, 7.6a), nego se u tom slučaju upotrebljava kroz + akuzativ (7.6b) (o prijedlogu *kroz* v. Silić–Pranjković 2005: 224). Ivić (1954: 124) navodi da je ta upotreba instrumentala bila rijetka i u starom jeziku. Šarić (2007: 257) naglašava da je razlika između instrumentala i konstrukcije kroz + akuzativ u tome što se akuzativom naglašava cilj do kojega se dolazi određenim prostorom, odnosno naglašeni su početak i kraj puta, dok to izostaje kod instrumentala.

(7.6a) *Ušao je dimnjakom.

(7.6b) Ušao je kroz dimnjak.

U vezi s tim Piper i dr. (2005: 248) navode da će se prijedložni izraz kroz + akuzativ upotrebljavati uz imenice koje označuju prostor koji je trodimenzijski i djelomično ili potpuno omeđen, primjerice *hodnik*, te se radnja zapravo događa u unutrašnjosti toga mjesta, a znatno rjeđe upotrijebit će se instrumental. Pretraživanjem *Hrvatskoga mrežnog korpusa* uočava se da se upotrebljava imenica *hodnik* u instrumentalu (7.7), pa čak i manji prostori, primjerice *cijev* (7.9). Vjerojatno mogućnost upotrebe instrumentala uz imenice koje označuju zatvoren prostor ovisi o izvanjezičnoj stvarnosti, odnosno o veličini prostora, veličini agensa ili teme te o kontekstu.

(7.7) Oprezno hodajući dugim mračnim hodnikom, stigli smo do predsjedničke kabine.

(7.8) Kupci se šetaju trgovinom.

(7.9) ...zagrijana voda teče cijevima u podu, radiatorima ili ventilo-konvektorima...

Instrumental se može zamijeniti prijedložnom skupinom po + lokativ uz glagole kretanja (7.10b), s tim da instrumentalna skupina nije moguća uz glagole koji ne označuju kretanje (7.11b–7.12b):

(7.10a) Šetao je centrom.

(7.10b) Šetao je po centru.

(7.11a) Bacao je smeće po ulicama.

(7.11b) *Bacao je smeće ulicama.

(7.12a) Spavao je po hodnicima.

(7.12b) *Spavao je hodnicima.

Ivić (1954: 121) navodi da je instrumentalu mjesta i konstrukciji *po* + lokativ zajedničko to da se mjesto shvaća dinamički, odnosno riječ je o mjestu koje je prijedeno kretanjem, a Bulygina (1958: 250) da se instrumentalom označuje pravocrtno kretanje, dok konstrukcijom *po* + lokativ nepravocrtno kretanje te da prijedlog *po* označuje da se radnja događa po površini predmeta, no ne po cijeloj površini, nego na pojedinim točkama. Tako i Šarić (2007: 259) navodi zaključivši da je naglasak na pojedinačnim točkama toga prostora na kojima se može zaustaviti, pri čemu se ne izlazi iz okvira danoga prostora, odnosno, kako Belaj i Tanacković Faletar (2014: 449) objašnjavaju, aktivnost trajektora distribuirana je unutar granica orijentira. Ivić (1983: 209) instrumental naziva orijentacijskim padežom, a lokativ lokacijskim, odnosno instrumental je posredni, uopćeni prostor kretanja, a lokativ neposredni. Matovac (2014: 15) navodi da se instrumentalom označuje kretanje po generičkom prostoru, konstrukcija *po* + lokativ specificira prostor kao površinu, dok *kroz* + akuzativ kao spremište. Moguće je zamijeniti te konstrukcije instrumentalom samo ako „the SURFACE or CONTAINER properties of space (i.e. landmark) and consequences that these properties impose on a trajectory and its movement are not relevant for the proper interpretation of the utterance” (Matovac 2014: 15).

Akuzativ i instrumental inače se razlikuju po tome što je akuzativ direktivni padež, odnosno prostor označen akuzativom predstavlja cilj kretanja, dok je instrumental nedirektivni padež. No akuzativ cilja dolazi s prijedlozima, ali dodavanjem prefiksa *pre-* i *pro-* neprijelazni glagol kretanja može postati prijelazni (npr. *prijeći ulicu*) i, kako Pranjkić (2013: 65) navodi, prostor se konceptualizira kao objekt, odnosno postaje predmet radnje, a prestaje biti samo okolnost vršenja radnje te je označen akuzativom. Zanimljivo je uočiti da se dodavanjem prefiksa *pro-* glagolima skupine a) (primjerice *proći, prošetati, projahati, prokrstariti, promarširati, prolunjati, proplivati, proletjeti*) mogu ostvariti akuzativ (7.13) i instrumental (7.14), dok glagoli s prefiksom *pre-* (*preći, prešetati, prejahati, preplivati, preletjeti*) mogu imati samo akuzativ (7.15–7.16). Belaj (2008: 152) objašnjava da je razlika između prefiksa *pre-* i *pro-* u tome što je za *pre-* karakteristična sumarnosti, odnosno ukupnost „svih etapa kretanja s nešto jače istaknutom početnom i završnom fazom”, dok prefiks *pro-* karakterizira

sekvencijalnost, odnosno etapna translokativnost, što znači da trajektor prolazi „kroz neku regiju uglavnom jasno definiranih granica od njezine izvorne do ciljne domene” (Belaj 2008: 204), „prodirući kroz njega ili zadirući u njegovu unutrašnjost” (Belaj 2008: 206) (v. i Pranjković 2001: 9–10). U primjeru (7.14) nije označen ni početak ni kraj kretanja, samo put kojim se prošlo od neimenovana izvora do neimenovana cilja.

(7.13) Projahao je dobar dio Balkana.

(7.14) Vlasta Delimar projahala je Zagrebom.

(7.15) Prešetali smo grad.

(7.16) *Prešetali smo gradom.

Demjjanow i Strigin (2000: 15) zanimljivo su uočili da imenica *grad* ili ime kojega grada ne može biti u instrumentalu uz telične glagole (7.19) „because it cannot be portioned in pieces with a declared end”, dok *cesta* može (s prefiksom *pro-* drukčija je situacija, kao što je već rečeno). Tako se uz atelični glagol *ići* može instrumentalom označiti točno određeni grad (7.17), kao i put (7.18), dok se uz telični glagol *doći*, koji označuje graničnu direktivnost, može upotrijebiti samo imenica koja ne označuje grad (7.20).

(7.17) Išao je Parizom.

(7.18) Išao je cestom.

(7.19) *Došao je Parizom.

(7.20) Došao je cestom (do Pariza).

Osim glagola kretanja Ivić (1954: 122–124) navodi da se prostorni instrumental javlja uz glagole koji ne znače kretanje, odnosno glagole pružanja i prostiranja²¹², s tim da se radnja vrši u granicama danoga prostora pri čemu ga zahvaća bez preciziranja je li prostor zahvaćen u cijelosti ili djelomično, a isto su uočili i Bulygina (1958: 251) i Piper i dr. (2005: 248). Mrázek (1964: 137) tu vrstu prostora naziva difuznom.

(7.21) Bolni se jauk prolomio Golgotom...

(7.22) Dok su na kraju obreda malom dvoranom odjekivali taktovi iz Mozartova Requijema...

²¹² Ivić (1954: 123) navodi da se u starijem jeziku prostorni instrumental javljao uz statične glagole *boraviti*, *ispustiti*.

Instrumental se javlja i u značenju mjere, pri čemu se naglašava da je udaljenost velika (7.23–7.25), te nije ograničen samo na glagole kretanja (usp. 7.24–7.25), a u instrumentalu se javljaju mjerne jedinice koje označuju veće udaljenosti, npr. kilometar, milja, i to u množini. Čak se može dodati i kvantifikator ispred imenice kako bi se dodatno naglasila udaljenost (7.25).²¹³

(7.23) Gadno je kad moraš hodati kilometrima po aerodromu.

(7.24) Kuća se činila kilometrima daleko.

(7.25) Iako su ova dva grada tisućama kilometrima udaljeni...

Udaljenost nije specificirana zbog čega se može povezati s instrumentalom neodređena trajanja, a također i s načinskim instrumentalom, o čemu će biti više riječi.

7.2. Vremenski instrumental

Vremenski instrumental mnogi autori (Potebnja 1888, Ivić 1954, Mrázek 1964, Malahovskaja 1958, Wierzbicka 1980, Šarić 2007, Belaj i Tanacković Faletar 2014) povezuju s prostornim, a Ivić (1954) naglašava da je riječ o dinamički shvaćenom vremenu koje teče usporedno s glagolskom radnjom, ali nije vezano za trenutak vršenja glagolske radnje.

Unutar kategorije vremenskoga instrumentala razlikuje se nekoliko podvrsta, tako Wierzbicka (1980) u ruskom jeziku razlikuje vremenski instrumental (*Он пришел ночью*. 'On je došao noću.') i instrumental trajanja (*Он часами возился с радиоприемником*. 'On se satima vozio s radioprijemnikom. '), a Piper i dr. (2005: 250–254) u srpskom razlikuju vremenski instrumental smještanja u vrijeme (vremenska, temporalna lokalizacija) i instrumental odmjeravanja u vremenu (vremenska, temporalna kvantifikacija). Vremenska lokalizacija

²¹³ Franks (2002) i Bošković (2006) zanimljivo su primijetili da se uz nesklonjive brojeve neće umetati prijedlog *s* (7.26b) zbo toga što se ne mora provjeriti padež jer ga ne dodjeljuje glagol, nego je njegova uloga „to identify the precise semantic role of the adjunct, with different Cases identifying different semantic roles” (Bošković 2006: 530). Drukčija je situacija s prijevoznim sredstvima (Franks 2002: 171) kada se uz brojeve mora javiti prijedlog *s* (7.27b).

(7.26a) Trčao je šumom.

(7.26b) *Trčao je s pet šuma.

(7.27a) Vozio se autom.

(7.27b) Vozio se s tri auta.

dijeli se na neposrednu vremensku lokalizaciju i posrednu vremensku lokalizaciju. Neposredna vremenska lokalizacija podrazumijeva dinamičko shvaćanje vremena koje teče simultano s radnjom. Nekada se označavala imenicama *zora, jutro, dan, noć*, a danas govornici, kako navode (Piper i dr. 2005: 251), doživljavaju te oblike imenica kao priloge, a *noću* i *danju* jedini su zadržali obilježje procesualnosti.²¹⁴ Posredna vremenska lokalizacija označuje sukcesivnost, odnosno poslijevremenost, što se pokazuje i time da se može zamijeniti rečenicama s veznicima *pošto* i *nakon što*. U vezi s kvantifikacijom razlikuju odmjeravanje trajanja u vremenu (longitudinalnost) koja se ne precizira i učestalost pojavljivanja u vremenu (regularnost). Silić i Pranjković (2005: 235) razlikuju iterativni instrumental, instrumental duga trajanja te instrumental u vremensko-socijativnom značenju koji pretpostavlja istodobnost, a javlja se uz mali broj riječi. Raguž (2010: 181) razlikuje instrumental koji odgovara na pitanje koliko vremena i kada.

U ovom se radu vremenski instrumental dijeli na vremenski instrumental koji označuje a) neodređeno trajanje čega, b) ponavljanje radnje, odnosno učestalost ili distribuiranost i c) istodobnost, odnosno dio dana kada se što dogodilo ili trenutak kada se što događa ili nakon čega se što događa.

a) Instrumental neodređena trajanja

Instrumentalom se označuje da je radnja trajala duže vrijeme bez prekida, a u toj se ulozi javljaju imenice koje označuju kakvu mjeru vremena, tj. *sat, dan, tjedan, godina* itd., i to u množini (7.29). Belaj i Tanacković Faletar (2014: 462) navode da je u tom slučaju važan kontinuitet, odnosno „neprekinutost vremenske linije” te zaključuju da se s tom namjerom ne mogu upotrijebiti dani u tjednu (7.30) jer je vremenska linija prekinuta. U vezi s tim Demijanow i Strigin (2000: 21) zanimljivo su zaključili: „Any part of summer is summer. Units are not: no part of a week is a week”.

(7.29) Osobe koje pate od nesаницe mogu satima ležati u krevetu...

(7.30) *Čekao sam ga srijedama.

²¹⁴ Piper i dr. (2005: 251) pod neposrednom vremenskom lokalizacijom navode i primjer (7.28), no napominju da o kontekstu ovisi hoće li se shvatiti kao vremenska lokalizacija ili odmjeravanje. U ovom će se radu ti primjeri obrađivati pod odmjeravanjem, odnosno instrumentalom neodređena trajanja.

(7.28) Danima nije izlazio iz kuće – U TOKU više dana nije izlazio iz kuće.

No za rečenicu (7.31) Belaj i Faletar (2014: 462) navode da je ovjerena iako je riječ o diskontinuitetu jer je riječ o pravilnu smjenjivanju i jednaku trajanju dana i noći.

(7.31) Bdjela je noćima.

Ispred tih imenica nije moguće staviti modifikator, što Ivić (1954: 131) objašnjava time da imenica u množini ostavlja dojam da je riječ o beskonačnu trajanju, nepreciziranu, a ako se stavi modifikator, gubi se dojam nepreciznosti.

U hrvatskom se ne može upotrijebiti instrumental da bi se točno označilo koliko je trajala radnja ili stanje, odnosno uz brojeve ili pridjeve *cijeli, sav*, nego se za točno određeno trajanje upotrebljava akuzativ. Zanimljivo je da su ograničenja uz upotrebu instrumentala i akuzativa komplementarna. Instrumental se može upotrijebiti samo u množini (7.32) i bez kvantifikatora (7.33), dok se jedinica vremena u akuzativu može upotrijebiti samo u jednini (7.34) te s kvantifikatorom (7.35) ili modifikatorom (7.36) jer sam akuzativ množine (7.37) ne može odrediti točno trajanje (usp. Demjjanow i Strigin 2001: 90). Slično je zaključio i Szucsich (2001, 2002) koji navodi da se akuzativ javlja uz ograničene događaje, pa kada je riječ o događaju koji se ponovio nekoliko puta (*multiplicatives*), može se dodati kvantifikator, a ako je riječ o događaju koji se događa često (*frequentatives*), ispred imenice staviti će se kvantifikator *svaki*.²¹⁵ S druge strane, instrumental množine javlja se uz neograničene događaje. U primjeru (7.32) nije točno određeno koliko je dugo spavao, nego otprilike, dok je u primjerima (7.34–7.36) točno određeno koliko je trajalo spavanje.²¹⁶

(7.32) Spavao je tjednima.

(7.33) *Spavao je trima tjednima / s tri tjedna.

(7.34) Spavao je tjedan dana.

²¹⁵ Szucsich (2001) navodi da se neograničeni događaji, odnosno oni koje izražava nesvršeni glagol, a koje modificira ograničavajući prilog razlikuju od ograničenih događaja izraženih svršenim glagolom. Uz svršene glagole rezultat radnje dio je značenja glagola, dok uz nesvršene glagole i ograničavajuće priloge nije rečeno ništa o završnoj situaciji, samo je specificiran vremenski interval. Prilozi ne modificiraju događaj, samo ga smještaju u vrijeme, s tim da se akuzativom postavljaju granice, a instrumentalom ne.

²¹⁶ Iz primjera (7.35–7.36) može se uočiti da će se u atelične glagole upotrijebiti besprijedložni akuzativ uz brojeve (7.35) i pridjev (7.36), a uz telične za + akuzativ ili u roku od (7.38).

(7.38) Napisala je doktorat za dva mjeseca/ u roku od dva mjeseca.

(7.35) Spavao je tri dana.

(7.36) Spavao je cijeli dan.

(7.37) *Spavao je tjedne.

Demjjanow i Strigin (2000) navode da uz svršene glagole nije moguće upotrijebiti instrumental trajanja (7.39b):

(7.39a) Čitao je knjigu satima.

(7.39b) *Pročitao je knjigu satima.

Pretraživanjem *Hrvatskoga mrežnog korpusa* može se uočiti da se javlja instrumental neodređena trajanja uz svršene glagole, ali u niječnim rečenicama (7.40–7.41).

(7.40) Veću hrpu gluposti nisam pročitao godinama.

(7.41) Nisu godinama platili porez.

Moguće je da se instrumental neodređena trajanja može javiti uz negirane svršene telične glagole jer je u primjerima (7.40–7.41) riječ o generičkoj ulozi vida. To je samo pretpostavka koju treba temeljito proučiti.

b) Instrumental učestalosti

Instrumentalom se označuje da se radnja ponavlja, odnosno kada god se javi određeno vremensko razdoblje, dolazi do vršenja radnje (Ivić 1954: 131). Malahovskaja (1958: 234) navodi da je riječ o distributivnom značenju, odnosno radnja se događa s vremena na vrijeme. U instrumentalu se javljaju dani u tjednu (7.42) i druge imenice koje se odnose na dane u tjednu – *vikend, praznik, blagdan, radni dan*, i to u jednini, a znače 'svaki' (7.43) (usp. Silić i Pranjković 2005: 235, Belaj i Tanacković Faletar 2014: 462), odnosno označava se da se što događa često i regularno (v. Piper i dr. 2005: 254), odnosno iterativno (Ivić 1954: 131).

(7.42) Subotom, nedjeljom i praznikom Poliklinika ne radi.

(7.43) Radnim danom spavam do 6, a vikendom do 7 sati.

Ni u ovom slučaju nije moguće dodati modifikator imenici. No ako se doda *katkad*, *ponekad*, *najčešće*, *uglavnom*, mijenja se značenje 'svaki'.

(7.44) Kupim kutiju Marlboro (crvenog) ponekad subotom i više podijelim nego što ispušim.

Primjer (7.44) znači da se radnja događa subotom, ali ne svake subote.

c) Instrumental istodobnosti

Malahovskaja (1958: 229) navodi da je primarno značenje vremenskoga instrumentala protežnost, no došlo je do apstrahiranja značenja i počeo se instrumental upotrebljavati i za točku u vremenu, odnosno odgovarati na pitanje kada. Danas se u hrvatskom imenice koje označuju dio dana rijetko upotrebljavaju u instrumentalu, odnosno adverbijalizirale su se. Malahovskaja (1958: 231) navodi da su se *danju* i *noću* davno adverbijalizirali što pokazuje to da je imenica *dan* imenica i-sklonidbe, nasuprot primjerice *radnim danom* koja je a-sklonidbe. U hrvatskom se danas, uz priloge *danju* i *noću*²¹⁷ koji su nastali od imenice u instrumentalu, javljaju u instrumentalu imenice *zorom* i *jutrom*, no upitno je možemo li ih smatrati imenicama ili je također riječ o prilogu. Ispred njih može se umetnuti pridjev koji se slaže s tim leksemima (7.45), što je argument da je riječ o imenici, no može se staviti i prilog (7.46), npr. *rano*, što je argument da je riječ o prilogu. Pretraživanjem *Hrvatskoga mrežnog korpusa* uočava se da se češće uz *zorom* i *jutrom* javlja pridjev, što govori da nije dovršen proces adverbijalizacije, kao u slučaju *danju* i *noću*.

(7.45) Roditelji su ranom zorom otišli na Sljeme.

(7.46) Krenulo se rano zorom a stizalo prije podne.

U vezi sa *zorom* (7.47) i *jutrom* (7.48) Piper i dr. (2005: 251) zaključuju da su ih govornici srpskoga jezika prestali doživljavati kao protok vremena, dok uz imenica *dan* i *noć* to je zadržano (7.49).

(7.47) Zorom je otišao u crkvu. U zoru je otišao u crkvu.

²¹⁷ Od instrumentala imenice nastao je i prilog *časom* ili *časkom* u značenju 'brzo, nabrzinu, kratko' te *mahom* u značenju 'najčešće, obično' i, češće, 'većinom'. Imenica *put* u instrumental, koja se odnosi na prostorni instrumental, također se adverbijalizirala, no odnosi se na način.

(7.48) Jutrom rani i putuje na posao. Ujutro rani i putuje na posao.

(7.49) Noću radi, danju spava. Tijekom noći radi, a tijekom dana spava.

Ivić (1954: 129) navodi kako nije isto značenje instrumentala i prijedložnoga izraza u + akuzativ jer se instrumentalom naglašava dinamičnost, a tu vrstu instrumentala potiskuju prilozi (*danju, noću, jutrom, zorom*), dok se prijedložnim izrazom u + akuzativ određuje točno vrijeme.

Godišnja doba u hrvatskom više se ne javljaju u instrumentalu, nego se upotrebljavaju prilozi *ljeti, zimi*. Također se ne mogu upotrebljavati mjeseci u instrumentalu, no moguće je uz imenice *početkom, krajem, sredinom* iza kojih slijedi genitiv te se ne specificira točno kada, nego se samo sužava vremenski okvir, primjerice *početkom ljeta, krajem lipnja*.

Wierzbicka (1980: 100–110) u vezi s instrumentalom kojim je označen dio dana ili godišnje doba u ruskom jeziku govori da je radnja uzročno povezana s vremenom. U vezi s primjerom (7.50) navodi da se Maša s razlogom našla s Ivanom noću, vjerojatno da je nitko ne vidi, a noć je bila prikladno vrijeme za to i služi se noći kao sredstvom da bi postigla svoj cilj. Ivić (1954: 126) smatra da se mjesto i vrijeme mogu dovesti u vezi sa socijativnim značenjem jer djeluju usporedno s glagolom u vršenju radnje, a slično su zaključili Pranjković (1994: 65) i Silić i Pranjković (2005: 235), naglasivši da je riječ o temporalno-socijativnom značenju, odnosno događaj se odvija istodobno s vremenom označenim u instrumentalu.

(7.50) Ночью Маша тайно встретилаcь с Иваном.

Noću se Maša tajno našla s Ivanom.

Ivić (1954: 84) navodi da se istodobnost uočava i u rečenicama koje sadržavaju odglagolsku imenicu u instrumentalu te je instrumentalom označena pojava koja omogućuje ostvarenje radnje i istodobna je s njom. Piper i dr. (2005: 253) smatraju da je riječ o poslijevremenosti, odnosno posteriornosti i može se parafrazirati vremenskom rečenicom uvedenom veznicima *nakon što* i *pošto*. Zapravo su oba tumačenja točna i rečenice se mogu parafrazirati i uvođenjem veznika *kada, čim* i *nakon što, pošto* (7.51–7.52).

(7.51a) Ovaj će se segment snažnije aktualizirati ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju...

(7.51b) Ovaj će se segment snažnije aktualizirati kada/nakon što Republika Hrvatska uđe u Europsku uniju...

(7.52a) Iskaznica je prestala vrijediti prestankom radnog odnosa.

(7.52b) Iskaznica je prestala vrijediti kada/nakon što je prestao radni odnos.

Uz vremensko i socijativno značenje ovdje je prisutna i nijansa posljedičnoga značenja, odnosno uzročnoga, kako navodi Ivić (1954: 84). Ta su značenja prisutna i u primjerima (7.53–7.55) u kojima se imenice *sat*, *dan*, *godina* mogu javiti u jednini i s modifikatorom *svaki*. U tim rečenicama najčešće se javlja pridjev u komparativu ili glagol kojim se naglašava gradacija:

(7.53) Svakim danom postajao je sve luđi...

(7.54) Smiješno je ovo smanjivanje brojki svakim satom...

(7.55) Kvaliteta je rasla svakom godinom proizvodnje...

Primjeri poput *Djevojkom je bila plašljiva* svrstavaju se u instrumental osnovne osobine (npr. Ivić 1954: 134, Maretić 1963: 597, Silić i Pranjković 2005: 235, Belaj i Tanacković Faletar 2014: 487), što ima smisla jer govori o svojstvima subjekta, no zanimljivo je da Demjjanow i Strigin (2000) navode da je riječ o vremenskom instrumentalu, kao što su učinili i Weber (1859: 45) i Raguž (2010: 181). Naime, ta se vrsta vremenskoga instrumentala razlikuju od ostalih po tome što se odnosi na subjekt, dok druge vrste instrumentala na predikat, odnosno na situaciju. Međutim, to da je ona plašljiva odnosi se samo na razdoblje kada je bila djevojka. Danas se može ta rečenica izreći kao *Kada je bila djevojka, bila je plašljiva*. ili *Kao djevojka bila je plašljiva*. Budući da su ti primjeri iznimno rijetki u suvremenom jeziku, njima se neće posebno baviti, no može se zaključiti da su oba tumačenja točna.²¹⁸

7.3. Načinski instrumental

U suvremenim hrvatskim priručnicima način se ne izdvaja u posebnu skupinu značenja instrumentala. Silić i Pranjković (2005: 264) navode da primjeri *platiti čekom*, *spavati tvrdim snom*, *govoriti hrapavim glasom* uz značenje sredstva imaju i nijansu načinskoga značenja. S

²¹⁸ Primjeri poput *Rodih se Zagrepčaninom*. ne mogu se zamijeniti vremenskom rečenicom, nego samo pomoću *kao*.

obzirom na to da je u svim primjerima riječ o dodatku te imenske skupine u instrumentalu ne podliježu testovima kojima podliježu tipična sredstva, u ovom se radu instrumental načina izdvojio u posebnu skupinu. Pomoćna sredstva ili omogućivači svrstavaju se u podskupinu načina jer zapravo izriču okolnost, odnosno način na koji se vrši radnja i nisu sudionik radnje, o čemu će više riječi biti kasnije. Ivić (1954) ovu vrstu instrumentala naziva pratilačkim instrumentalom (podskupina pseudosocijativnoga instrumentala), a označuje pojavu koja prati ostvarenje glagolske radnje, otkriva okolnosti vršenja radnje te raspoloženje ili osobinu koja prati vršenje radnje.

Ivić (1954: 17) navodi da se prave priložne oznake mogu prepoznati pomoću suprotstavljanja i tako se precizira način vršenja radnje „u odnosu na drugu, drukčiju moguću varijantu vršenja iste ove glagolske radnje”, primjerice *pisati lijepo* i *pisati ružno*. Palić (2007: 25) navodi da se često značenje načina razvija iz drugih značenja, a suprotstavljanje uzima kao osnovno pravilo za utvrđivanje načinskoga značenja: „kad se jedna jedinica koja po nekom specifičnom odnosu determinira glagolsku radnju postavlja u odnos izrazite gramatičke ili leksičke suprotnosti prema drugoj sličnoj jedinici u sistemu, ona sve više gubi svoje osnovno i poprima načinsko značenje”. Nadalje navodi da se sredstvo shvaća kao način kada „upotreba jednog ovakvog uobičajenog sredstva, a ne drugoga, utječe na kvalitet izvedene radnje” (Palić 2007: 31), primjerice *šila je to rukom* naspram *šila je to mašinom* i zaključuje da je dovoljno „da se dva 'sprovodnika' postave u odnos suprotnosti, pa da se odmah stvore uvjeti za aktualiziranje načinskog značenja” (Palić 2007: 75).

U ovu je skupinu svrstan a) način u užem smislu i b) pomoćno sredstvo. Način u užem smislu odnosi se na svojstva radnje, odnosno kojom se brzinom radnja odvija, intenzitetom i sl, a pomoćno sredstvo odnosi se na izvanjsko pomagalo koje pomaže da se ostvari radnja. Ono također utječe na kvalitetu radnje tako da se radnja odvija brže, preciznije i sl., ili obrnuto.

Van Vallin i Lapolla (1997:) navode da način daje informaciju o tome kako vršitelj izvodi radnju i oni su u određenom smislu atributi rečenice jer pripisuju kakvo svojstvo vršiteljevu izvođenju.

7.3.1. Način u užem smislu

Način u užem smislu izražava kakva je radnja ili kojim se intenzitetom, brzinom, jačinom i sl. odvija (usp. Mrázek 1964: 56).²¹⁹ Koja će se imenica javiti u instrumentalu, ovisi o značenju glagola jer se specificira kakva je radnja, stoga je izbor imenskih skupina sužen, primjerice uz glagole *govoriti*, *reći*, *kazati* dolaze imenice *glas*, *ton*, uz *ići*, *hodati* imenica *korak* i sl.

Ivić (1954: 240) navodi da, primjerice, *ići korakom* ne govori ništa novo o glagolu, nego se dodavanjem pridjeva određuje sam glagol pa se imenska skupina u instrumentalu shvaća kao prilog (*ići odlučnim korakom* = *ići odlučno*). Drugim riječima „ukoliko sama imenica ne daje ništa novo značenjskom pojmu glagolske upravne reči – atribut koji uz nju stoji, iako po formalnoj strani odnosa stupa samo posredno u vezu s upravnim glagolom, ustvari, baš zbog prirode značenja imenice uz koju stoji, uspostavlja s njim direktno odnos” (Ivić 1954: 240). Dakle, uz imenicu koja je uvjetovana samim glagolom javit će se pridjev koji će odrediti kakva je radnja (7.58–7.62).

(7.58) Pokušajte joj govoriti nježnim i umirujućim glasom.

(7.59) U obitelji se zna da joj nitko ne smije ništa reći povišenim tonom.

(7.60) On je izuzetno lijepim rukopisom četiri puta prepisao Sveto Pismo.

(7.61) Pogrebna povorka hoda sporim korakom iza svećenika.

(7.62) Pjeva drhtavim glasom.

(7.63) Al zna govoriti tonom ko iz crtića, onako visoko...

²¹⁹ U ruskom se izdvaja instrumental usporedbe koji služi tomu da se više kaže o agensu, odnosno da se vizualizira agens dok vrši radnju (Mrázek 1964, Wierzbicka 1980, Hodova 1958). Mrázek (1964: 67) navodi da je razlika između predikatnoga instrumentala i instrumentala usporedbe u tome što predikatni instrumental označuje stvarno svojstvo (*он рабо́тает трактористом* = on radi traktoristom, 'on radi kao traktorist'), dok instrumentalom usporedbe označuje se nestvarna, odnosno zamišljena osobina koja je govornikov subjektivni dojam (7.56).

(7.56) ОН ВЫЛ ВОЛКОМ.

On je zavijao vukom.

Upotreba instrumentala usporedbe danas je iznimno rijetka u hrvatskom jeziku i doživljava se arhaičnom, stoga se time nećemo posebno baviti. U *Hrvatskom mrežnom korpusu* pronađen je primjer (7.57).

(7.57) Svijest munjom blisne kad žena vrisne.

Umjesto instrumentala usporedbe u suvremenom hrvatskom jeziku upotrebljava se kao + nominativ ili poput + genitiv.

U primjeru (7.63) ispred imenice ne nalazi se modifikator, ali se na mjestu postmodifikatora opisuje imenice, stoga je rečenica ovjerena. Također ako sama imenica u sebi nosi načinsku odredbu, primjerice *šapat* 'tihi govor', neće biti potreban pridjev – *govoriti šapatom*. Piper i dr. (2005: 256) navode i primjere *smijati se grohotom, otići trkom*.

Wierzbicka (1980: 88–89) navodi da nemogućnost pojavljivanja imenice bez pridjeva upućuje na perifernu ulogu instrumentala. Znika (1988: 112) objašnjava da je pridjev potreban semantički, a ne sintaktički jer je sama imenica zalihosna u odnosu na glagol (odnosno predikat) „pa se zalihost dokida uvrštavanjem semantički relevantne pridjevske riječi kao atributa uz tu imenicu, tako da se cijeli izraz shvaća kao AO načina”. Palić (2007: 77) ne prihvaća to objašnjenje jer smatra da je nelogično da se prvo uvede tautološka imenica, a potom joj se doda odredba čime se mijenja njezina uloga sredstva i postaje način. On smatra da je riječ o jedinstvenom procesu bez etapa „što znači da se uz predikat odjednom uvršćuje cijela sintagma čije je sintaksičko jezgro imenica, a semantičko odredba”.

U literaturi se (npr. Jakobson 1936, Mrázek 1964, Wierzbicka 1980) kao podvrsta instrumentala načina izdvaja tautološki instrumental koji se može prepoznati po tome što imenica i glagol imaju isti korijen ili blisko leksičko značenje (7.64–7.68). Mrázek (1964: 63) navodi da se često upotrebljavao u starijim tekstovima, a posebice u tekstovima s „эмоционально насыщенной тематикой”. U ovom radu neće se izdvajati u posebnu skupinu jer bi se i primjeri (7.58–7.62) također mogli smatrati tautološkim.

(7.64) Nato ga ona samo pogleda prezirnim pogledom.

(7.65) ...kršćanski vitez koji je u Španjolskoj, kod Roncevauxa, poginuo junačkom smrću.

(7.66) Živio je povučenim i isposničkim životom...

(7.67) Luka spava snom pravednika/vječnim snom...

(7.68) Možeš li ukratko reći svojim riječima...

Jakobson (1936) razlikuje primjere (7.69a) i (7.69b) tako da se (7.69a) odnosi na sadržaj koji tko izgovara, a (7.69b) na način kojim se što izgovara te se tautološkim instrumentalom pojačavanja (*I of reinforcement*) pomoću reduplikacije naglašava intenzitet radnje. Wierzbicka (1980: 90) navodi da se opisuje radnja kako bi se reklo što o tome kako agens to čini „I say something about IN because I want you to be able to imagine X doing it”.

(7.69a) Он говорит резкие слова.

On govori oštre riječi.

(7.69b) Он говорит резкими словами.

On govori ostrim riječima.

Birtić i Matas Ivanković (2009) bavile su se unutrašnjim objektima uz neprijelazne glagole te u svojem istraživanju uočile da glagoli *drijemati*, *letjeti*, *plakati*, *spavati*, *živjeti* mogu imati dopunu istoga korijena kao i glagol ili sličnu, i to i u akuzativu i u instrumentalu. Uočile su da ako se modifikacija pojavljuje uz imenicu u akuzativu, pojavit će se i uz imenicu u instrumentalu. U vezi s tim postavljaju pitanje je li riječ o istom tipu dopuna i o istom značenju.

Pereltsvaig (1999) smatra da je u obama slučajevima riječ o akuzativnim i instrumentalnim unutrašnjim objektima, dok Nakajima (2006)²²⁰ razlikuje argumentni i adjunktni unutrašnji objekt. Birtić i Matas Ivanković (2009) zaključuju da akuzativna skupina može imati i objektno i priložno značenje, dok instrumentalne skupine imaju modifikacijsko, odnosno priložno značenje i ne smatraju ih unutrašnjim objektima. U ovom se radu također instrumentalna skupina smatra dodatkom, odnosno ima priložno značenje, i to načinsko.

Instrumentalne skupine moguće je zamijeniti prilogom, primjerice *govoriti nježno*, *glasno*, *pjevati visoko*, *ići sporo*, *brzo*, *odlučno*, *pisati lijepo* i sl. Palić (2007: 79) navodi ograničenja kada se ne može instrumentalna skupina zamijeniti prilogom: u slučaju kada ne postoji prilog (*smijati se trzavim smijehom* – **trzavo*), prilog se ne može upotrijebiti uz određeni glagol (*odmicati krupnim koracima* – *krupno*) ili prilog ima drukčije značenje uz određeni glagol (*spavati mirnim snom* – *mirno* 'spavati bez pomicanja', 'spavati i pritom osjećati unutrašnji mir').

Piper i dr. (2005: 260) izdvajaju kao posebno značenje instrumentala kvantifikacijski instrumental. Iz primjera koje navode može se zaključiti da se instrumentalom izražava jačina radnje, odnosno količina energije koja je utrošena tijekom radnje i sl., a to se uočava i na primjerima iz *Hrvatskoga mrežnog korpusa* (7.70–7.74).

(7.70) Tlo je na jugu Kalifornije zadrhtalo magnitudom 5.7.

²²⁰ Nakajima (2006: 679–680) u vezi s unutrašnjim objektima zaključuje da mogu imati dva značenja ovisno o leksičkom aspektu glagola: rezultatивно uz glagole postignuća, kada je riječ o dopunama, i modifikacijsko uz glagole uspjeha, kada je riječ je o dodatku.

(7.71) Pri dugom gledanju u monitor prestajemo treptati brzinom koja je uobičajena...

(7.72) ...zrak velikom brzinom izlazi i uzrokuje turbulencije.

(7.73) ...bura i jugo pušu olujnom jačinom.

(7.74) Niko trenira sniženim intenzitetom...

U tu skupinu Piper i dr. (2005: 206) svrstavaju i idiomatizirane strukture, primjerice *voljeti svim srcem, dijeliti šakom i kapom*, a mogu se dodati i primjeri (7.75–7.78).

(7.75) Švedani su se borili svim srcem, bili su bolje pripremljeni od nas.

(7.76) Rajmund se svom dušom posvetio oslobađanju i obraćenju španjolskih robova iz ruku Saracena i Maura.

(7.77) Zaletio sam se svom snagom, skočio 2,5 metra u vis.

(7.78) On svoje tihe kantate i laude pjeva cijelim svojim bićem.

Osim instrumentalnih skupina sastavljenih od modifikatore i imenice koja ima isti korijen kao glagol ili slično značenje te imenica koje znače jačinu, intenzitet, brzinu i sl. instrumental načina izražavaju i odglagolske imenice (7.79–7.80a).

(7.79) ...to se vrlo lako može utvrditi uvidom u ratne dnevnike...

(7.80a) ...HT se žalio podnošenjem tužbe Upravnom sudu.

U primjerima (7.79–7.80a) prisutno je i značenje sredstva, no ne može se pomaknuti na mjesto subjekta i nije uzročno povezano s agansom. U tim se primjerima instrumentalnim skupinama može pristupiti kao kondenziranoj načinskoj rečenici (7.80b)²²¹ (v. Lehmann i Shin 2005: 23), a može se zamijeniti i glagolskim prilogom (7.80c):

(7.80b) HT se žalio tako da je podnio tužbu Upravnom sudu.

(7.80c) HT se žalio podnijevši tužbu Upravnom sudu.

Rečenica se može zamijeniti instrumentalom samo ako je u objema rečenicama isti subjekt. Ako nije, tada će ostati načinska rečenica jer ako se zamijeni instrumentalom, dobit će se rečenica drukčijega značenja (7.81b):

²²¹ Pojedine se rečenice mogu zamijeniti rečenicom koja se uvodi veznikom *time što* (v. Piper i dr. 2005: 261). To će biti slučaj uz glagole koji valencijski zahtijevaju instrumentalnu dopunu.

(7.81a) On želi riješiti problem tako da mu država da onoliko novca koliko mu treba.

(7.81b) On želi riješiti problem davanjem novca...

Pojedine imenice u instrumentalu adverbijalizirale su se, primjerice *kradom*, *trkom*, a dio je njih nastao od značenja sredstva, primjerice *silom*, ili uzroka, primjerice *greškom*.

7.3.2. Pomoćno sredstvo

Kao što je već više puta navedeno, u literaturi se razlikuju primarno sredstvo i pomoćno sredstvo. Ivić (1954) razlikuje provodnički instrumental i instrumental omogućivača, čija je funkcija „upravo vezana za načinski pratilački momenat glagolskog ostvarenja” (Ivić 1954: 15) te nosi značenje okolnosti, stoga Ivić smatra da je riječ o dodatku, za razliku od provodnika koji je dopuna. Piper i dr. (2005: 263) smatraju da je riječ o dopuni glagola koja se može parafrazirati (*pomoću*, *uz pomoć*, *uz upotrebu*, *služeći se*, *putem*), po čemu se razlikuje od instrumentala provodnika koji ne može. Staniševa (1958) razlikuje instrumental oruđa (*творительный орудия*), koji izražava uz pomoć kakva predmeta ili dijela tijela subjekt nanosi promjenu na objekt (*он разрезал хлеб ножом* 'on je rezao kruh nožem', *он помахал платком* 'on je mahnuo maramicom' i dr.), i instrumental sredstva (*творительный средства*), uz koji subjekt djeluje minimalno, dok radnju obavlja sredstvo (*он убрал хлеб комбайном* 'on je pokupio kruh kombajnom', *он ехал поездом* 'on je išao vlakom', *он прилетел самолетом* 'on je doletio avionom').

Ivić (1954) navodi da se provodnički instrumental i omogućivački razlikuju po tome što provodnički instrumental obvezno čini jedinstvo s agensom u trenutku vršenja radnje (npr. on reže kruh i nož reže kruh). Primarno je sredstvo uključeno u radnju i dio je uzročnoga lanca kojemu je na početku agens te se u ovom radu smatra dopunom. Pomoćno sredstvo (omogućivač) nije dio uzročnoga lanca, pa tako nije ni sudionik u radnji zbog čega se može smatrati okolnošću, odnosno dodatkom. Granica između njih nije jasna i često se određena instrumentalna skupina može shvatiti kao primarno sredstvo ili pomoćno, no u ovom se radu vodi kriterijem da agens i sredstvo moraju dijeliti svojstvo uzročnosti da bi se sredstvo moglo smatrati dopunom te sredstvo mora uzrokovati kakvu promjenu na pacijensu. Da bi se to bolje objasnilo, uzet ćemo jednostavne primjere (7.82–7.83).

(7.82) On reže meso nožem.

(7.83) On jede juhu žlicom.

U primjeru (7.82) agens uzima u ruke nož, dolazi do kontakta noža i mesa i zbog toga što je nož oštar, odnosno ima određena svojstva, meso gubi svoju cjelovitost, odnosno mijenja se. U primjeru (7.83) agens uzima u ruke žlicu, žlica dolazi u kontakt s juhom, ali žlica ne jede juhu i nije uzrok toga da se juha jede.

Van Valin i LaPolla (1997) smatraju da je sredstvo uz glagole *jesti*, *gledati* i sl. dodatak koji nije uzročno povezan s radnjom. Također navode da *jesti* ima inherentnu dopunu, za razliku od referencijalne, jer je naglasak na samoj radnji, a ne na sudionicima. Ako se upotrijebi bez dopune, odnosno *Mary jede*. pretpostavlja se da jede nekakvu hranu, a ne prašinu. DeArmond i Hedberg (2002) sredstvo uz glagol *jesti* smatraju dodatkom jer nije izravno uključeno u radnju, tj. nisu povezani s procesom jedenja, nego su samo pomoćno sredstvo koje nije nužno jer se može jesti i prstima, a potrebna su samo usta. Slično je zaključila i Ivić (2002: 19) koja smatra da pribor nije nužan da bi se radnja izvršila, nego ga mogu zamijeniti prsti i zbog toga ne može biti na mjestu subjekta. Koenig i dr. (2008: 214) naveli su primjer iz kojega se može vidjeti da pomoćno sredstvo ne nosi obilježje uzročnosti: netko je kupio nove tenisice koje smanjuju pritisak na koljeno dok osoba trči i može zbog toga trčati brže, no ne može se reći da tenisice uzrokuju da tko trči brže.

Dakle, u ovu se skupinu svrstavaju sredstva koja nisu nužna za radnju, ali pomažu da se radnja izvrši i upotrebom toga sredstva mijenja se kvaliteta radnje, odnosno način. Tako pomoćna sredstva iz primjera (7.84–7.85) nisu nužna za gledanje, ali pomažu da se što bolje vidi.

(7.84) ...obično to možete vidjeti ultrazvukom...

(7.85) Možete je gledati dalekozorom ili malenim teleskopom...

U tu se ubrajaju i sredstva prijenosa informacije, primjerice *telefon*, *e-poruka*, *pismo*, kakav program, npr. *Skype* i sl. Dokaz da je riječ o dodatku jest i taj što se često javljaju i druge konstrukcije osim instrumentala, primjerice preko + genitiv (7.91–7.93) i putem + genitiv

(7.94–7.95). Ako se pođe od kriterija suprotstavljanja, u svim primjerima umjesto posrednoga sredstva može se javiti prilog *osobno*.²²²

(7.88) Svoj dolazak trebate potvrditi e-porukom...

(7.89) ...najzanimljivije je da ćemo hranu moći naručiti i SMS-om.

(7.90) Hvala mu i za to što nam se uz svoje mnoge obveze stigao javiti pismom.

(7.91) Sve dok nismo večeras preko telefona pričali o tome...

(7.92) Održavamo vezu preko Skajpa, ali i ona dolazi za vikend doma.

(7.93) Baš je cool upucavati se komadu preko SMS-a ili na chatu.

(7.94) Termini za kontrolni pregled mogu se dogovoriti i putem telefona.

(7.95) Za aktivaciju ove usluge potrebno se javiti putem e-maila...

Upotreba preko + genitiva u tim slučajevima ne začinjuje s obzirom na to da se navodi da je značenje prijedloga *preko* translokalnost (Silić i Pranjković 2005: 214, Belaj 2008: 150ff, Belaj i Tanacković Faletar 2014: 353), odnosno „prostiranje ili kretanje s jednoga kraja na drugi po širini nečega ili prelaženje na drugu stranu” (Raguž 2010: 159). Tako se udaljenost između pošiljatelja poruke i primatelja premošćuje pomoćnim sredstvom, odnosno poruka prelazi prostor od pošiljatelja do primatelja. Prijedlog *putem* (te *pomoću* i *posredstvom*) nastao je od imenice u instrumentalu, a u vezi s kojim Belaj i Tanacković Faletar (2014: 357) navode da je utemeljen na konceptualnoj metafori NAČIN JE PUT KOJI VODI DO CILJA.

Ivić (1954: 14) glagol *poslati* u značenju 'dati posrednim putem' ubraja u glagole koji svojim značenjem pretpostavljaju postojanje omogućivača. Tako se instrumental (7.96) može zamijeniti putem + genitiv (7.97) ili preko + genitiv (7.98), dok ako je riječ o živom, nije moguća upotreba instrumentala, nego preko + genitiv (7.99) i po + lokativ (7.100). Isto vrijedi i za glagol *javiti* u tom značenju.

(7.96) Ispunjenu narudžbenicu možete poslati poštom, faksom ili e-mailom.

(7.97) Pismeni zahtjev možete poslati putem pošte na adresu Udruge.

(7.98) Brazilac je obavijest je poslao preko svog Twitter servisa.

(7.99) Još je 1886. g. franjevački samostan poslao preko krčkog biskupa molbu...

²²² Pojedine instrumentalne imenske skupine mogu se zamijeniti i prilogom, primjerice (7.68–7.87):

(7.86) No u tom slučaju je ipak bolja opcija nazvati tu osobu telefonski.

(7.87) Splitski Centar za poticanje poduzetništva obavještava poduzetnike da se jave pismeno ili na infotelefon.

(7.100) Sljedećeg dana mnogo je roditelja poslalo po djeci novce.

Posebno je teško utvrditi razliku između sredstva i načina kada je riječ o prijevoznim sredstvima, stoga ne začuđuje to što se u literaturi prijevozno sredstvo često izdvaja u posebnu skupinu (npr. Lehmann i Shin 2005, Narrog 2011).

U hrvatskom jeziku instrumentalom mogu biti označena prijevozna sredstva koja su složeni mehanizmi (npr. *auto*) i ona koja nisu (npr. *bicikl*, *sanjke*).²²³ Životinje se iznimno rijetko javljaju u instrumentalu, a ta je pojava moguća samo ako je riječ o višim i snažnijim životinjama (npr. *konj*) (7.101). Češće će se upotrebljavati na + lokativ (7.102), čime se naglasak stavlja na mjesto, a ne na sredstvo.

(7.101) Otac mi je bio mesar i tim je kozjim putem uvijek prolazio konjem, mulom.

(7.102) ...prepustio je ženi da jaše na magarcu.

Prijevozno sredstvo dolazi uz glagole kretanja, primjerice *ići*, *doći* i sl., *voziti se*, *putovati*, a iz primjera (7.103) vidi se da se instrumentalna imenska skupina može zamijeniti prilogom, što ide u prilog tomu da je riječ o dodatku.

(7.103) Možete doći na Sljeme u vlastitom aranžmanu (pješice, biciklom, autom)...

Glagoli *letjeti* i *ploviti* podrazumijevaju prijevozno sredstvo koje ima takav mehanizam da se može kretati zrakom (*avion*, *balon* i sl.) odnosno vodom (*brod*, *čamac* i sl.) (7.104).

(7.104) Ne prođe ni dan a da se ne raznese nepoznat netko povlačeći za sobom skupinicu građana koji su jednostavno letjeli avionom, plovili brodom, vozili se busom.

Samo značenje glagola ograničuje koje se imenice mogu javiti kao prijevozna sredstva te agens i sredstvo čine jedinstvo u trenutku vršenja radnje (7.105b) i radnja nije moguća bez sredstva, stoga bi se moglo zaključiti da je riječ o dopuni, odnosno primarnom sredstvu.

²²³ U ruskom se jeziku prijevozna sredstva upotrebljavaju u instrumentalu i na + lokativ. Mrázek (1964: 38) navodi da će biti označena instrumentalom samo ako je riječ o složenom mehanizmu, odnosno o stroju koji je dovoljno pokrenuti, a dalje nastavlja samostalno djelovati uz čovjekovo upravljanje. Stoga se ne mogu upotrijebiti životinje ili predmeti koji ne mogu samostalno djelovati (bicikl, sanjke i sl.). No u suvremenom jeziku češće će se i uz složene mehanizme upotrijebiti na + lokativ (v. Staniševa 1958: 98).

(7.105a) Građani su letjeli avionom, plovili brodom..

(7.105b) Građani su letjeli. + Avion je letio. Građani su plovili. + Brod je plovio.

No od primarnoga sredstva razlikuju se po tome što njima ne upravlja agens (v. Lehmann i Shin 2005), a također su neprijelazni (7.105c). Lehmann i Shin (2005: 25) navode da prijevozna sredstva imaju više kontrole od običnoga sredstva, odnosno samostalnija su.²²⁴

(7.105c) *Pilot leti građane avionom.

Ivić (1954: 23–24) navodi da se uz glagole *kupiti* i *platiti* sredstvo može shvatiti i kao provodnik i kao omogućivač. Tomu je tako jer glagol *kupiti* ima dva značenja: 1. stjecanje čega i 2. davanje naknade za što. Ako je riječ o psihičkom ili fizičkom svojstvu subjekta, tada ima ulogu provodnika i riječ je o dopuni jer zastupa subjekt (*kupio me obećanjem*). A ako je riječ o novcu ili kakvoj drugoj naknadi koja nije dio subjekta, riječ je o dodatku, odnosno omogućivaču, koji je danas zamijenjen prijedložnim izrazom za + akuzativ (npr. *Kupio je novine za 5 kuna.*). Isto vrijedi i za glagol *platiti*, s tim da Ivić (1954: 26–27) navodi da se u drugom značenju često javlja uz prijedložni izraz u + lokativ (*platiti u zlatu*) kada je u pitanju novac. Smatram da se prijedložni izraz u + lokativ javlja samo kada je riječ o valuti (*platiti u eurima, u zlatu, u naturi*) (7.106), dok će se instrumental upotrebljavati kada je riječ o novčanicama u određenoj valuti, odnosno gotovini ili karticama (7.107).

(7.106) Nema kuna pa bi gorivo platio u eurima.

(7.107) Nadam se da tamo ima neka mjenjačnica ili da se može platiti eurima tramvaj.

Mrázek (1964: 37) navodi da se u starijim slavenskim jezicima cijena izražavala instrumentalom, a u suvremenom se jeziku upotrebljava samo s metaforičkim pomakom, primjerice *platiti životom, glavom, krvlju*. Ivić (1954: 26) navodi da je u tom slučaju riječ o instrumentalu provodnika jer je imenica označena instrumentalom dio subjekta. Može se dodati da je imenica obvezna, no također se može parafrazirati, odnosno zamijeniti drugim okamenjenim konstrukcijama ili prilogom (7.108b–7.108c), što opet upućuje na to da je riječ o dodatku.

²²⁴ Lehmann i Shin (2005) analizirali su primarna sredstva (*tools*) i prijevozna (*vehicles*) u 16 različitih jezika (engleski, njemački, japanski, korejski, mandarinski, vijetnamski, turski i dr.) i zaključili da se često prijevozna sredstva konceptualiziraju kao mjesto, a ne kao sredstvo. Stoga ako se uzme u obzir međujezična situacija, može se opravdati odvajanje prijevoznih sredstava u posebnu skupinu.

(7.108a) Idem tamo, makar platila životom.

(7.108b) Idem tamo pod cijenu života.

(7.108c) Idem tamo, makar platila skupo.

Instrumental pomoćnoga sredstva znatno je češća pojava nego što je opisano u ovom radu, no zajednička su im obilježja da je riječ o dodatku koji se najčešće može parafrazirati, u pojedinim se slučajevima može zamijeniti prilogom te utječe na kvalitetu radnje, a ne na samu mogućnost ostvarenja radnje.

8. ZAKLJUČAK

Proučavanje padeža važno je za bolje razumijevanje jezika kao sustava, za razumijevanje konceptualizacije izvanjezične stvarnosti, usvajanje jezika i dr. U radu je analiziran besprijedložni instrumental koji se smatra padežom s najviše značenja i sintaktičkih funkcija, što je navelo Potebnju (1888) na zaključak da nije riječ o jednom padežu, nego o više padeža koje nazivamo instrumentalom.

U literaturi se razlikuje atomistički pristup padežima koji nastoji popisati sva značenja jednoga padeža, pri čemu se ona ne povezuju (Potebnja 1888 i Mrázek 1964) i holistički pristup koji povezuje sva značenja padeža i nastoji otkriti njegovo središnje značenje (Hjelmslev 1935, Jakobson 1936, 1958, Wierzbicka 1980, Janda 1993 i dr.). U ovom se radu odbacila ta podjela jer, primjerice, Mrázek (1964) povezuje značenja, a Wierzbicka (1980) navodi mnogo značenja instrumentala i nije uvijek jasna povezanost među njima. Umjesto toga u radu se razlikuje semantički i sintaktički pristup instrumentalu, odnosno onaj koji u opisu polazi od značenja instrumentala i onaj koji promatra na kojem se mjestu instrumental pojavljuje te mogućnosti zamjene instrumentala drugim padežima i izrazima. Ta podjela također nije u potpunosti opravdana jer se ni u jednom pristupu u potpunosti ne zanemaruje sintaksa odnosno semantika. Opisani pristupi pripadaju različitim teorijskim okvirima, no u radu se iz svakoga pristupa uzelo ono što najviše doprinosi rješenju određenoga problema.

U ovom se istraživanju pošlo od popisa glagola iz interne baze Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje u kojoj je svakomu glagolu određena rekcija. Popis je revidiran tako da su izbačeni glagoli za koje nisu pronađene potvrde te glagoli uz koje se ne javlja instrumental. Svakomu je glagolu pridružen primjer iz *Hrvatskoga mrežnog korpusa*, *Hrvatske jezične riznice* ili *Hrvatskoga nacionalnoga korpusa*. Glagoli su podijeljeni s obzirom na valencijski obrazac u pet skupina i s obzirom na značenje u 25 skupina. Na taj se način željelo u analizi poći od konkretnih podataka i primjera iz stvarne upotrebe prema zaključcima. Osim metodom korpusne lingvistike u radu se koristilo i metodom ispitivanja jezične intuicije izvornih govornika. U anketi je sudjelovalo 106 ispitanika koji su trebali dopuniti rečenice kako bi se vidjelo koliko često upotrebljavaju instrumental uz glagol *biti* i semikopulativne glagole te su im ponuđene rečenice s nominativom i instrumentalom u vezi s kojima su trebali napisati postoji li značenjska razlika između njih. Tom se metodom provjeravala i pretpostavka da se iz značenja imenske skupine u instrumentalu može zaključiti koji je glagol

u rečenici. Budući da su se često uzimale pretpostavke iznesene za ruski jezik, može se zaključiti da je u radu naglašena i kontrastivna komponenta.

U radu je predložena nova podjela besprijedložnoga instrumentala, a novina je da su se izbjegli sintaktički nazivi u određivanju značenja instrumentala, tako se, uz instrumental sredstva, prostorni i vremenski instrumental, razlikuje instrumental teme umjesto instrumentala daljega objekta, instrumental identifikacije i atribucije umjesto predikatnoga instrumentala te instrumental uzročnika umjesto subjektivnoga instrumentala. Kao posebno značenje izdvojen je načinski instrumental. Budući da se u istraživanju pošlo od popisa glagola, pridjevski instrumental nije se analizirao, no može se povezati s instrumentalom teme s obzirom na zajedničke značenjske komponente. Instrumental osnovne karakteristike može se uklopiti u vremenski instrumental ili instrumental identifikacije i atribucije, stoga nije izdvojen kao posebno značenje. Instrumental podrijetla ili ablativni instrumental usko je povezan s ograničenim brojem imenica koje označuju podrijetlo, pripadnost čemu i sl. te također nije analiziran. Instrumental osobne karakteristike ili osnovne osobine može se uklopiti u vremenski instrumental ili instrumental identifikacije i atribucije.

U radu se preuzelo razlikovanje primarnoga, posredničkoga sredstva (*intermediary instrument*), odnosno provodnika (Ivić 1954, Piper i dr. 2005) ili sekundarne dopune (DeArmond i Hedberg 2002), i pomoćnoga sredstva (*facilitating instrument*) (Ono 1992, Van Valin i LaPolla 1997, Levin i Rappaport Hovav 2005), odnosno omogućivača (Ivić 1954, Piper i dr. 2005). Posredničko ili primarno sredstvo uzročno je povezano s agansom, odnosno agens upravlja sredstvom, koje odabire zbog njegovih svojstava, te sredstvo djeluje na pacijensa tako da ga mijenja. Ta sredstva najčešće mogu biti na mjestu subjekta u rečenicama u kojima nije izražen agens, dok je pacijens označen akuzativom, a opisana su ograničenja u vezi s tom preoblikom. Sredstvo se javlja uz glagole djelovanja na cjelovitost pacijensa kojima je zajedničko to da agens upravlja sredstvom, sredstvo se pomiče i dolazi u kontakt s pacijensom, pri čemu uzrokuje manje ili veće promjene na površini pacijensa. Nakon kontakta obično se sredstvo udaljava od pacijensa i zadržava svoja inherentna svojstva zbog kojih ga agens i upotrebljava. Uz pojedine glagole promjene prostora (*natovariti, natrpati, napučiti*) instrumentalom je zapravo određena tema i ovisno o tome na čemu je naglasak – na promjeni prostorne konfiguracije ili na promjeni mjesta materijala – materijal će biti označen instrumentalom ili akuzativom. Budući da samo neki glagoli imaju tu mogućnost, dok je uz druge glagole materijal uvijek označen instrumentalom, glagoli su obrađeni u poglavlju Instrumental sredstva. Isto je učinjeno i s pojedinim glagolima prijenosa vlasništva (*služiti,*

nudi, darivati) uz koje se tema može ostvariti akuzativom ili instrumentalom. Pomoćno se sredstvo u ovom radu smatra dodatkom jer nije nužno da bi se radnja izvršila, nego opisuje okolnost pod kojom se vrši radnja.

Instrumental teme ili instrumental daljega objekta, kako se obično naziva, leksički dodjeljuje glagol, no ipak se mogu uočiti značenjske komponente koje su zajedničke svim glagolima koji zahtijevaju instrumental, a to su posvojnost i dominacija. Instrumental teme javlja se uz glagole vladanja, upravljanja i trgovanja, glagole bavljenja čime, igranja i hvaljenja te pomicanja dijelova tijela. Svim glagolima zajedničko je da raspoložu temom koja je u podređenom položaju u odnosu na agensa, a razlikuju se s obzirom na to je li naglasak na temi ili na agensu.

Instrumental identifikacije i atribucije dolazi uz semikopulativne glagole te se njime identificiraju subjekt ili objekt ili im se pripisuje kakvo svojstvo. Glagoli su podijeljeni s obzirom na značenje, odnosno s obzirom na to koliko je stanje ili radnja koju opisuju udaljena od činjeničnoga stanja i s obzirom na mogućnosti zamjene drugim padežima i prijedložno-padežnim izrazima. Instrumental uz glagol *biti* identificira subjekt ili mu pripisuje svojstvo, no javlja se rjeđe nego uz semikopulativne glagole, dok je znatno češći nominativ.

Instrumental uzročnika javlja se uz psihološke glagole te u pasivnim konstrukcijama kada njime može biti označena prirodna sila ili emocija, dok se živo izražava ablativom, odnosno od + genitiv. Od instrumentala sredstva razlikuje se po tome što agens ne upravlja njime, a od agensa po tome što ne djeluje voljno, namjerno, svjesno. Instrumental uzročnika u aktivnoj se rečenici nalazi na mjestu subjekta.

Prostorni instrumental javlja se uz glagole kretanja i prostiranja, a instrumentalom je najčešće označen kakav otvoren, prostran prostor kojim se dolazi do cilja. Osim instrumentala u tim rečenicama mogu se javiti prijedložno-padežni izrazi po + lokativ i kroz + akuzativ, no postoje određena ograničenja i semantičke posljedice zamjene.

Vremenski instrumental dijeli se na instrumental neodređena trajanja za koji je nužno da se imenice javljaju u množini i ispred nje nije moguće staviti kvantifikator; instrumental učestalosti koji označuje da se radnja događa često, regularno, a javlja se uz imenice koje označuju dane u tjednu u jednini; te instrumental istodobnosti kojim su u suvremenom jeziku najčešće označene odglagolske imenice i može se zamijeniti vremenskom rečenicom.

Načinski instrumental opisuje kakvim se intenzitetom, brzinom i sl. odvija radnje, a dijeli se na način u užem smislu, u koji se ubrajaju imenice istoga ili slična korijena kao i glagol, a kojima je potreban pridjev da bi izraz bio smislen, te pomoćno sredstvo koje mijenja kvalitetu radnje. Pomoćno sredstvo ne dijeli svojstvo uzročnosti s agensom i ne mijenja pacijensa te se po tome razlikuje od primarnoga sredstva.

Što se tiče sintaktičke razine, u radu se polazi od pojmova dopuna i dodatak u vezi s kojima se prihvaća pretpostavka da je riječ o stupnjevitoj kategoriji, a ne binarnoj (Helbig i Schenkel 1983, Samardžija 1987, 1988, Grimshaw 1990, Schütze 1995, DeArmond i Hedberg 2002, Herbst i dr. 2004, Herbst i Schüller 2008, Herbst 2014, Forker 2014). Prikazani su različiti sintaktički testovi na temelju kojih se određuje instrumentalna imenska skupina kao dopuna ili dodatak te semantički kriteriji. U radu se pri određivanju dopune i dodatka u prvom redu polazi od semantičkih kriterija, a sintaktički služe kao pomoćno sredstvo.

Jedan je od ciljeva rada čvršće povezati semantičku i sintaktičku razinu, tako se obveznom instrumentalnom dopunom smatra instrumental sa značenjem teme i uzročnika uz psihološke glagole, zatim neobveznom dopunom u ulozi sredstva i uzročnika u pasivnim rečenicama. Kada je instrumentalom označena imenska skupina koja izražava pomoćno sredstvo koje nije uzročno povezano s agensom i ne utječe na izvršenje radnje, nego opisuje okolnosti vršenja radnje, ona se smatra dodatkom. Dodatkom se smatraju vremenski i prostorni instrumental te način u užem smislu.

Obvezna instrumentalna dopuna, odnosno objekt najčešće se smatra leksičkim padežom, odnosno nepredvidljivom kategorijom, no postoje teorije koje smatraju da se iz leksičkoga aspekta može zaključiti hoće li se uz glagol pojaviti akuzativ ili instrumental. Tako se smatra da se instrumental javlja uz atelične, a akuzativ uz telične glagole (Babko-Malaya 1999, Richardson 2007). Ta se pretpostavka analizirala u poglavlju Instrumental teme i pronađeno je više protuprimjera nego što navodi Richardson (2007) te se ne može objasniti zašto se akuzativ javlja uz druge atelične glagole, a ne instrumental. No pretpostavka je svakako zanimljiva i trebalo bi proširiti istraživanje na druge glagole. U radu se problematiziralo određivanje instrumentala uz glagole odašiljanja mirisa, glagole odašiljanja energije, čuvstva i sl. i uz glagole *početi*, *nastaviti*, *završiti*. U vezi s glagolima odašiljanja mirisa zaključilo se da se instrumental ne može smatrati objektom jer se može zamijeniti izrazima *po + lokativ* i *na + akuzativ* te da je riječ o priložnoj dopuni. Tzv. fazni glagoli i glagoli odašiljanja energije,

čuvstva i sl. mogu se promatrati kao semikopulativni glagoli, odnosno instrumental je dio predikata koji pripisuje kakvo svojstvo temi.

Instrumental uz glagol *biti*, koji je primarni i jedini predikat, određuje se kao imenski predikat, za razliku od instrumentala uz semikopulativne predikate koji se smatra dijelom male surečenice. U vezi s instrumentalom uz glagol *biti* nastojalo se uočiti u kojim se situacijama javlja instrumental i zaključeno je da se javlja uz određene skupine imenica (funkcija, članstvo, zanimanje i dr.), i to u perfektu ili futuru, što potvrđuje pretpostavku da se instrumentalom označuje privremeno svojstvo, dok nominativom trajno. No u anketi se ta pretpostavka nije potvrdila, nego su izvorni govornici bez lingvističkoga obrazovanja odredili rečenice s instrumentalom kao čudne ili nepravilne. Iz toga se može zaključiti da je instrumental poseban jer služi i kao stilski označivač.

Analizirao se instrumental u sekundarnim predikatima koji se dijele na dopune i dodatke. U vezi s dopunom, uočeno je da ako se što pripisuje subjektu, javit će se nominativ ili instrumental, s tim da je instrumental češći uz glagole kojima se izražava subjektivan dojam o komu ili čemu te se pripisuje kakvo svojstvo, dok se približavanjem činjeničnomu stanju povećavaju mogućnosti ostvarenja dopune, odnosno uz instrumental se javlja i nominativ te kao + nominativ. Ako se objektu daje ime, češće će se javiti nominativ, no ako se vlastitim imenom služi da bi se objektu pripisalo kakvo svojstvo, može se javiti i instrumental. Uz glagole postavljanja na dužnost može se ostvariti instrumental, za + akuzativ i kao + akuzativ, dok uz glagole izražavanja mišljenja o komu ili čemu i glagole koji izražavaju da se tko ili što mijenja najčešće se javlja instrumental. Time se dovodi u pitanje Bailynova pretpostavka da će se u hrvatskom, kao i u ruskom, instrumental uvijek javiti u sekundarnim predikatima dopunama. U sekundarnim predikatima dodatcima uvijek dolazi do slaganja s antecedensom, odnosno subjektom ili objektom. Pojava instrumentala u deskriptivnim sekundarnim predikatima smatra se arhaičnom te je instrumental zamjenjiv vremenskom rečenicom ili kao + nominativ (*Djevojkom je bila šutljiva.*). Instrumental u rezultativnim sekundarnim predikatima nije se temeljito proučio, no čini se rubnom pojavom (v. Marković 2009, 2010).

Iz svega navedenoga može se odgovoriti na postavljene hipoteze, od kojih je prva hipoteza da se značenja instrumentala mogu međusobno povezati. Značenje sredstva jest najčešće značenje instrumentala, a pojedina su mu značenja bliže ili dalje, primjerice s instrumentalom sredstva može se povezati instrumental teme jer imenice označene instrumentalom omogućuju da agens vrši određenu radnju (v. Janda 1993), zatim donekle s instrumentalom

uzročnika, a tako i s vremenskim i načinskim instrumentalom te prostornim instrumentalom koji označuje prostor kojim se tko kreće da bi došao do drugoga mjesta. Djeluje teško povezati sredstvo s instrumentalom identifikacije i atribucije, no Mrázek (1964) pokušao je to učiniti prikazavši povijesni razvoj instrumentala. Belaj i Tanacković Faletar (2014: 258–259, 455) navode da je temeljno značenje instrumentala paralelizam koji potječe „iz prostorne predodžbe zajedničkoga usmjerenog kretanja dvaju fizičkih objekata”, a slično je navela i Ivić (1954) uočivši da je ključno jedinstvo subjekta i pojma u instrumentalu. Potrebno je iscrpno dijakronijsko istraživanje da bi se utvrdilo kako se razvijao instrumental i njegova značenja. Ipak se sa sigurnošću može zaključiti da sva značenja instrumentala dijele obilježje perifernosti, kao što je zaključio Jakobson (1936), a može se iščitati i iz Wierzbickinih formula (1980). Instrumentalom se obilježava ono što nije u središtu pozornosti. Tako sredstvo ne može vršiti radnju ako barem implicitno nije prisutan agens; zatim radnja često nije usmjerena na temu; prostor u instrumentalu označuje put kojim se dolazi do drugoga mjesta; vremenski instrumental ne određuje točno koliko je radnja trajala i kada se točno dogodila i dr. Perifernost se pokazuje i u značenjima instrumentala, ali i u sintaktičkim ulogama koje ima. Instrumental se najčešće javlja kao „rezerva”, primjerice kada je u pasivnim rečenicama pacijens na mjestu subjekta, instrumentalom će biti označen uzročnik kao član na kojega nije usmjerena pozornost u iskazu. Uz pojedine glagole promjene prostora i prijenosa vlasništva također će instrumentalom biti označen entitet na kojem nije naglasak. Ako u rečenici nema agensa na mjestu subjekta, tek se tada sredstvo može pomaknuti na mjesto subjekta jer je drugo u uzročnom lancu. U vezi s imenskim predikatom može se zaključiti da je instrumental stilski obilježen u odnosu na neutralan nominativ. No s obzirom na to da je teško povezati sva značenja instrumentala i njegove upotrebe, instrumental zaista djeluje kao padež koji pokriva sve što ne mogu pokriti drugi padeži i potvrđuje se Jakobsonova pretpostavka da je riječ o padežu koji se razlikuje od nominativa svojim statusom, odnosno perifernošću.

Druga je hipoteza da je izbor instrumentalne dopune usko povezan sa značenjem glagola i iz značenja instrumentalne dopune može se prepoznati značenje glagola. Naime, glagoli koji pretpostavljaju postojanje sredstva za izvršenje radnje obično se smatraju složenijima od glagola koji ne zahtijevaju sredstvo (v. Koeing i dr. 2003, 2008, Levin 1993). Pokazalo se da glagol svojim značenjem određuje koje se imenice mogu javiti sa značenjem sredstva (primjerice, uz glagole prodiranja u pacijensa sredstvo mora biti oštar predmet). U radu su ispitanicima dani primjeri s instrumentalnom imenskom skupinom te su rečenicu trebali

dopuniti odgovarajućim glagolom. Rezultati su pokazali da na temelju značenja imenice u instrumentalu većina ispitanika odabire isti glagol ili glagole koji pripadaju istoj semantičkoj skupini, no isto se pokazalo i za dodatke, stoga test nije pouzdan za razlikovanje dopuna i dodataka, no pokazuje povezanost između značenja glagola i instrumentalne imenske skupine. To se može povezati s pretpostavkom da se iz značenja imenice može zaključiti o kojoj je vrsti instrumentala riječ (usp. Jakobson 1936, Kilby 1986, Mrázek 1964, Rakhilina i Tribushinina 2010).

Treća je hipoteza da instrumental u hrvatskom jeziku ima svoje posebnosti koje ga razlikuju od instrumentala u drugim slavenskim jezicima. Istaknut će se samo neke od posebnosti koje su uočene u istraživanju. U vezi s imenskim predikatom uočava se da je proučavanim jezicima zajedničko da se instrumental u prezentu ne javlja ili se javlja iznimno rijetko. U hrvatskom se jeziku iznimno rijetko javlja pridjev u instrumentalu, što je značajka koju hrvatski dijeli s poljskim jezikom, no u hrvatskom nije tako jasno izražena distribucija NP-a i AP-a kao u poljskom jeziku (NP u instrumentalu, AP u nominativu). U ruskom su uočene semantičke posljedice upotrebe instrumentala u imenskom predikatu, a slično se navodi i za češki i slovački. Naime, instrumentalom se označuje da je svojstvo trenutačno, a nominativom stalno, inherentno svojstvo. S obzirom na to koje se imenice javljaju u instrumentalu, moglo bi se zaključiti da se i u hrvatskom označuje trenutačnost, no izvorni govornici nisu prepoznali tu razliku, što navodi na zaključak da je instrumental u kopulativnim rečenicama obilježje stila. Hrvatski se razlikuje od ruskoga i po tome što u sekundarnim predikatima dodacima dolazi do slaganja s antecedensom, odnosno subjektom ili objektom, dok se u ruskom jeziku može javiti instrumental. Pojava instrumentala u sekundarnim predikatima dodacima u hrvatskom je iznimno rijetka, o čemu je više pisao Marković (2009, 2010). U ruskom jeziku u pasivnim konstrukcijama agens može biti označen instrumentalom, dok je u hrvatskom jeziku označen isključivo od + genitiv ili, češće, nije naveden, dok neživo, odnosno prirodne sile ili emocije te skupine ljudi koje nemaju obilježja tipičnoga agensa mogu biti označeni instrumentalom. Uočavaju se razlike u vezi s prostornim instrumentalom, tako u hrvatskom vodeni i zračni putovi mogu biti označeni instrumentalom, dok u ruskom ne mogu. U ruskom ne mogu biti označeni instrumentalom točno određeni, odnosno imenovani entiteti kojima se dolazi do drugoga mjesta, dok je to moguće u hrvatskom i poljskom jeziku, no u hrvatskom ne može biti u instrumentalu prostor kroz koji se dolazi do cilja (**iskočiti prozorom*), dok je to moguće u poljskom jeziku.

Posljednja je hipoteza da ovisno o strukturi u kojoj se javlja instrumental se može smatrati strukturnim, leksičkim ili semantičkim padežom. Instrumental kao dopuna dvovalentnih glagola, odnosno objekt određuje se kao leksički padež koji glagol zahtijeva svojim leksičko-gramatičkim svojstvima. Da nije riječ o strukturnom padežu, pokazuju preoblike poput pasivizacije, nominalizacije i dr. Ako se prihvati pretpostavka Feidina i Babbyja (1984) da je semantički padež zamjenjiv strukturnim, ali sudjeluje u semantičkoj interpretaciji rečenice, semantičkim bi se padežom mogao odrediti instrumental u kopulativnim rečenicama. S druge strane, Pereltsvaig (2007) razlikuje kopulu iza koje slijedi nominativ i kopulu iza koje slijedi instrumental kao dvije leksičke jedinice, a pojavu instrumentala uvijek određuje kao leksički padež. Pojedini autori (Bailyn i Rubin 1991, Bailyn 2001, 2012, Demjjanow i Strigin 2000, 2001) nastoje pronaći jedinstvenu strukturu rečenica s instrumentalom i smatraju da ga dodjeljuje apstraktna predikatna glava koja nosi inherentno obilježje instrumentala. Ako se ne prihvati pretpostavka o postojanju apstraktne glave Pred, također se može tvrditi da je u sekundarnim predikatima dopunama riječ o leksičkom padežu, odnosno da je dio leksičkoga unoska glagola podatak da zahtijeva dopunu u instrumentalu. Semantičkim padežom može se odrediti instrumental sredstva, prostora, vremena i načina, odnosno predvidljive upotrebe instrumentala. Kao što je vidljivo, teško je sa sigurnošću odrediti instrumental kao strukturni, leksički ili semantički padež, no svakako je zanimljivo da se različite uloge instrumentala mogu odrediti kao različita vrsta padeža.

Dakle, instrumental može nositi različite semantičke uloge: sredstvo, tema, uzročnik, prostor, vrijeme, način te može biti obvezna dopuna glagola (tema, predikatno ime), neobvezna (sredstvo, uzročnik) te dodatak (prostor, vrijeme, način). Drugom terminologijom, može biti objekt, dio predikata ili priložna oznaka.

Mnogi su autori (npr. Potebnja 1888, Ivić 1954, Mrázek 1964) uočili kako instrumental potiskuju drugi padeži, a u suvremenom se jeziku uočava tendencija da se ispred instrumentala sredstva umeće prijedlog ili da se upotrebljavaju izrazi *pomoću*, *preko* i sl. kada je riječ o pomoćnom sredstvu. Ta se pojava širi i na instrumental kojemu je leksički dodijeljen padež, odnosno upravlja glagol, stoga je potrebno proučiti odnos besprijedloznoga i prijedloznoga instrumentala. Neizostavno je i dijakronijsko istraživanje kako bi se više zaključilo o razvoju značenja instrumentala i njegovih sintaktičkih uloga. Da bi se u potpunosti razumjele posebnosti instrumentala, potrebno ga je usporediti s drugim padežima te bi se na temelju toga moglo više zaključiti o pretpostavci da se instrumental uvijek javlja uz atelične glagole.

Rezultati istraživanja doprinose ponajviše valencijskom opisu glagola koji leksički dodjeljuju instrumental, ali i lakšemu određivanju valencijskoga obrasca uz glagole koji izražavaju radnju za čije je ostvarenje potrebno sredstvo. Popis glagola i njihov opis mogu pomoći pri izradi materijala za učenje hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika te kao polazište za kontrastivna istraživanja.

9. LITERATURA

- Adger, David (2002). *Core Syntax: A Minimalist Approach*. Oxford: Oxford University Press.
- Alexiadou, Artemis, Florian Schäfer (2006). „Instrument Subjects Are Agents of Causers”. *Proceedings of the 25th West Coast Conference on Formal Linguistics*, ur. Donald Baumer, David Montero i Michael Scanlon, 40–48. Somerville, MA: Cascadilla Proceedings Project.
- Anderson, John M. (1977). *On Case Grammar. Prolegomena to a Theory of Grammatical Relations*. London: Croom Helm.
- Anderson, John M. (2006). *Modern Grammars of Case*. Oxford: Oxford University Press.
- Anderson, Stephen R. (1971). „On the Role of Deep Structure in Semantic Interpretation”. *Foundations of Language* 7: 387–396.
- Arad, Maya (1998). „Psych-notes”. *UCL Working Papers in Linguistics* 10: 203–223.
- Babby, Leonard H. (1986). „The Locus of Case Assignment and the Direction of Percolation: Case Theory and Russian”. *Case in Slavic*, ur. Richard D. Brecht i James S. Levine, 170–219. Ohio: Slavica Publishers, Inc.
- Babby, Leonard H. (1987). „Case, Prequantifiers, and Discontinuous Agreement in Russian”. *Natural Language & Linguistic Theory* 5 (1): 91–138.
- Babby, Leonard H. (1991). „Noncanonical Configurational Case Assignment Strategies”. *Cornell Working Papers in Linguistics* 9: 1–55.
- Babby, Leonard H. (2009). *The Syntax of Argument Structure*. New York: Cambridge University Press.
- Babko-Malaya, Olga (1999). *Zero Morphology: A study of aspect, argument structure and case*. Doktorska disertacija, Rutgers University.
- Babukić, Vjekoslav (1854). *Ilirska slovnica*. Pretisak Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 2014.
- Bailyn, John F. (1991). „The Configurationality of Case Assignment in Russian”. *Cornell Working Papers in Linguistics* 9: 57–98.
- Bailyn, John F. (2001). „The Syntax of Slavic Predicate Case”. *ZAS Papers in Linguistics* 22: 1–23.
- Bailyn, John F. (2012). *The Syntax of Russian*. New York: Cambridge University Press.
- Bailyn, John F., Edward J. Rubin (1991). „The Unification of Instrumental Case Assignment in Russian”. *Cornell Working Papers in Linguistics* 9: 99–126.

- Baker, Mark, Kyle Johnson, Ian Roberts (1989). „Passive Arguments Raised”. *Linguistic Inquiry* 20: 219–251.
- Barić, Eugenija i dr. (1997). *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Beavers, John (2011). „On affectedness”. *Natural Language & Linguistic Theory*, 29 (2): 335–370.
- Becker, Misha (2014). *The Acquisition of Syntactic Structure: Animacy and Thematic Alignment*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Belaj, Branimir (2002). „Kategorija gotovosti i vremenska vrijednost pasivnoga predikata”. *Jezikoslovlje* 3 (1–2): 1–16.
- Belaj, Branimir (2004). *Pasivna rečenica*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet.
- Belaj, Branimir (2008). *Jezik, prostor i konceptualizacija: shematična značenja hrvatskih glagolskih prefiksa*. Osijek: Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.
- Belaj, Branimir, Goran Tanacković Faletar (2010). „Konceptualnosemantički temelji gramatičkih odnosa: predikatni instrumental u hrvatskom jeziku”. *Suvremena lingvistika* 70: 147–172.
- Belaj, Branimir, Goran Tanacković Faletar (2011). „Cognitive foundations of emotion verbs complementation in Croatian”. *Suvremena lingvistika* 72: 153–169.
- Belaj, Branimir, Goran Tanacković Faletar (2014). *Kognitivna gramatika hrvatskoga jezika. Imenska sintagma i sintaksa padeža*. Zagreb: Disput.
- Belletti, Adriana, Luigi Rizzi (1988). „Psych-Verbs and θ -Theory”. *Natural Language and Linguistic Theory* 6 (3): 29–352.
- Bernštejn, Samuil Borisovič (1958). „Методы и задачи изучения истории значений и функций падежей в славянских языках”. *Творительный падеж в славянских языках*, ur. Samuil Borisovič Bernštejn, 5–40. Moskva: Akademija nauk SSSR.
- Bernštejn, Samuil Borisovič, ur. (1958). *Творительный падеж в славянских языках*. Moskva: Akademija nauk SSSR.
- Birtić, Matea (2000). „Posvojni oblici u norveškom jeziku i teorija strukturnoga genitiva”. *Suvremena lingvistika* 49–50: 27–39.
- Birtić, Matea (2008). *Unutarnja struktura odglagolskih imenica u hrvatskome jeziku*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Birtić, Matea, Ivana Matas Ivanković (2009). „Akuzativne dopune uz neprijelazne glagole: što su unutrašnji objekti?”. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 35: 1–19.

- Birtić, Matea, Siniša Runjaić (2016). „Ustroj *Baze hrvatskih glagolskih valencija*“. *Zbornik radova Šestoga hrvatskoga slavističkoga kongresa*, ur. Stipe Botica i dr. (u tisku).
- Blake, Barry J. (2004). *Case*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Boland, Julie E. (2005). „Cognitive Mechanisms and Syntactic Theory“. *Twenty First Century Psycholinguistics: four cornerstones*, ur. Anne Cutler, 23–42. Mahwah: Erlbaum.
- Bošković, Željko (2006). „Case Checking versus Case Assignment and the Case of Adverbial NPs“. *Linguistic Inquiry* 37: 522–533.
- Bowers, John (1993). „The Syntax of Predication“. *Linguistic Inquiry* 24 (4): 591–656.
- Bowers, John (2010). „Argument structure and quantifier scope“. *Argument Structure and Syntactic Relations. A cross-linguistic perspective*, ur. Maia Duguine, Susana Huidobro i Nerea Madariaga, 151–180. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Brač, Ivana, Ivana Matas Ivanković (2016). „Психологические глаголы в хорватском и русском языках“. *Výzkum slovesné valence ve slovanských zemích*, ur. Karolína Skwarska i Elżbieta Kaczmarska, 351–369. Prag: Slovanský ústav AV ČR.
- Brdar, Mario (1992). „Prototipni pristup relevantnosti (direktnog) objekta u okviru funkcionalne gramatike“. *Suvremena lingvistika* 34: 41–61.
- Bresnan, Joan (1982). „Polyadicity“. *The Mental Representation of Grammatical Relations*, ur. Joan Bresnan, 149–172. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Brozović-Rončević, Dunja, Damir Čavar (2012). „Riznica: The Croatian language corpus“. *Prace filologiczne LXIII*: 51–65.
- Bruening, Benjamin (2007). *On Diagnostics of Structural Case and the Nature of Ergative Case: A Reply to Woolford 2006*. Dostupno na: <http://udel.edu/~bruening/Downloads/StructuralErg3.pdf>., pristupljeno 15. studenoga 2015.
- Bruening, Benjamin (2012). „By-Phrases in Passives and Nominals“. *Syntax* 16: 1–41.
- Brunson, Barbara (1993). „The Instrumental Role: Argument or Adjunct?“. *Toronto Working Papers in Linguistics* 12 (1): 13–25.
- Bulygina, A. M. (1958). „Творительный места беспредложный“. *Творительный падеж в славянских языках*, ur. Samuil Borisovič Bernštejn, 246–265. Moskva: Akademija nauk SSSR.
- Burzio, Luigi (1986). *Italian Syntax. A Government-Binding Approach*. Dordrecht: D. Reidel Publishing Company.

- Butt, Miriam (1998). „Constraining Argument Merger through Aspect”. *Syntax and Semantics. Complex Predicates in Nonderivational Syntax*, 30, ur. Erhard Hinrichs, Andreas Kathol i Tsuneko Nakazawa, 73–113. San Diego: Academic Press.
- Butt, Miriam (2006). *Theories of Case*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Carlson, Greg N., Michale K. Tanenhaus (1988). „Thematic Roles and Language Comprehension”. *Syntax and Semantics, Vol. 21: Thematic Relations*, ur. W. Wilkins, 263–289. Academic Press.
- Channon, Robert (1987). „A Function of the Instrumental Case in Russian”. *In honor of Ilse Lehiste: Ilse Lehiste Pühendusteos*, ur. Robert Channon i Linda Shockey, 339–356. Dordrecht – Providence: Foris Publications.
- Chomsky, Noam (1957). *Syntactic Structures*. The Hague – Paris: Mouton Publishers.
- Chomsky, Noam (1976). *Studies on Semantics in Generative Grammar*. The Hague – Paris: Mouton.
- Chomsky, Noam (1981). *Lectures on Government and Binding: The Pisa Lectures*. Dordrecht: Foris Publications.
- Chomsky, Noam (1986). *Knowledge of Language: Its Nature, Origin, and Use*. New York: Praeger.
- Chomsky, Noam (1997). *The Minimalist Program*. Cambridge – London: The MIT Press.
- Chomsky, Noam (2000). „Minimalist inquiries: The framework”. *Step by step*, ur. Roger Martin, David Michaels i Juan Uriagereka, 89–155. Cambridge: MIT Press (citirano prema Woolford 2006).
- Chomsky, Noam, Howard Lasnik (1977). „Filters and control”. *Linguistic Inquiry* 8: 425–504.
- Chvany, Catherine V. (1991). „Jakobson's Fourth and Fifth Dimensions: On Reconciling the Cube Model of Case Meanings with the Two-Dimensional Matrices for Case Forms”. *Case in Slavic*, ur. Richard D. Brecht i James S. Levine, 107–129. Ohio: Slavica Publishers, Inc.
- Croft, William (1991). *Syntactic Categories and Grammatical Relations*. Chicago – London: The University of Chicago Press.
- Croft, William (1993). „Case Marking and the Semantics of Mental Verbs”. *Semantics and the Lexicon*, ur. James Pustejovsky, 55–72. Dordrecht: Kluwer Academic.
- Cvikić, Lidija, Zrinka Jelaska (2007). „Složenost ovladavanja glagolskim vidom u inojezičnome hrvatskome”. *Lahor* 2 (4): 190–216.

- Čilaš-Mikulić, Marica, Milvia Gulešić Machata, Dinka Pasini, Sanda Lucija Udier (2006a). *Hrvatski za početnike 1. Udžbenik hrvatskog kao drugog i stranog jezika*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Čilaš-Mikulić, Marica, Milvia Gulešić Machata, Dinka Pasini, Sanda Lucija Udier (2006b). *Hrvatski za početnike 1. Vježbenica i gramatički pregled*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Čilaš-Mikulić, Marica, Milvia Gulešić Machata, Sanda Lucija Udier (2008). *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskog jezika za više početnike, A2 – B1*. Zagreb: FF press.
- Čilaš-Mikulić, Marica, Milvia Gulešić Machata, Sanda Lucija Udier (2009). *Razgovarajte s nama! Vježbenica, gramatika i fonetika hrvatskog jezika za više početnike*. Zagreb: FF press.
- Čilaš-Mikulić, Marica, Milvia Gulešić Machata, Sanda Lucija Udier (2011a). *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskog jezika za niži srednji stupanj B1 – B2*. Zagreb: FF press.
- Čilaš-Mikulić, Marica, Milvia Gulešić Machata, Sanda Lucija Udier (2011b). *Razgovarajte s nama! Vježbenica, gramatika i fonetika hrvatskog jezika za niži srednji stupanj B1 – B2*. Zagreb: FF press.
- Damjanović, Stjepan (2005). *Staroslavenski jezik*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Davis, Anthony R., Jean-Pierre Koenig (2000). „Linking as constraints on word classes in a hierarchical lexicon”. *Language* 76 (1): 56–91.
- DeArmond, Richard C., Nancy Hedberg (2002). „On Complements and Adjuncts”. Dostupno na: http://www.sfu.ca/person/dearmond/morph/Draft_4-Ottawa_Paper.fm.pdf, pristupljeno 3. prosinca 2015.
- Delancey, Scott (1984). „Notes on agentivity and causation”. *Studies in Language* 8 (2): 181–213.
- Della Bella, Ardelio (1728). *Istruzioni grammaticali della lingua illirica*. Pretisak Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 2006.
- Demjjanow, Assinja, Anatoli Strigin (2000). „Real Adjuncts in Instrumental in Russian”. *ZAS Papers in Linguistics* 17: 1–26.
- Demjjanow, Assinja, Anatoli Strigin (2001). „Measure instrumental in Russian”. *ZAS Papers in Linguistics* 22: 69–97.
- Dezső, László (1982). *Typological studies in old Serbo-Croatian syntax*. Koln – Wien: Bohlau.
- Dickey, Stephen M. (2000). *Parameters of Slavic Aspect. A Cognitive Approach*. Stanford: CSLI Publications.

- Dowty, David R. (1979). *Word Meaning and Montague Grammar: The Semantics of Verbs and Times in Generative Semantics and in Mongaue's PTQ*. Dordrecht – Boston – London: D. Reidel Publishing Company.
- Dowty, David (1991). „Thematic Proto-Roles and Argument Selection”. *Language* 67 (3): 547–619.
- Dowty, David R. (2003). „The Dual Analysis of Adjuncts/Complements in Categorical Grammar”. *Modifying Adjuncts*, ur. Ewald Lang, Claudia Maienborn i Cathrine Fabricius-Hansen, 33–66. Berlin – New York: Mouton de Gruyter.
- Dziwirek, Kataryna (2002). „A Different Kind of Non-Canonical Case Marking: The Slavic Verb 'To Teach'”. *The Slavic and East European Journal* 46: 319–347.
- Engel, Ulrich (1988). *Deutsche Grammatik*. Heidelberg: Groos.
- Filip, Hana (2001). „The Semantics of Case in Russian Secondary Predication”. *SALT XI Proceedings*, ur. Rachel Hasting, Brendan Jackson i Zsofia Zvolenszky, 192–211. Ithaca: CLC Publications.
- Filip, Hana (2004). „Prefixes and the Delimitation of Events”. *Journal of Slavic Linguistics* 12: 55–101.
- Filip, Hana (2011). „Verb phrase semantics”. *Semantics: An International Handbook of Natural Language Meaning*, ur. Claudia Maienborn, Klaus von Heusinger i Paul Portner, 1186–1217. Berlin – New York: Mouton de Gruyter.
- Filip, Hana (2012). „Lexical Aspect”. *The Oxford Handbook of Tense and Aspect*, ur. Robert I. Binnick, 721–751. Oxford University Press.
- Filipović, Marka (1986). „Neka značenja hrvatskog morfološkog instrumentala u prijevodu na engleski jezik”. *Filologija* 14: 77–86.
- Fillmore, Charles J. (1968). „The Case for Case”. *Universals in Linguistic Theory*, ur. E. Bach i R. T. Harms, 1–88. London: Holt, Rinehart i Winston. [Ponovno objavljeno u Fillmore, Charles J. (2003). *Form and Meaning in Language, vol 1.: Papers on semantic roles*, 21–294. Stanford: CSLI Publications. Dostupno na: <http://linguistics.berkeley.edu/~syntax-circle/syntax-group/spr08/fillmore.pdf>, pristupljeno 8. travnja 2015.]
- Fillmore, Charles J. (1970). „Types of Lexical Information.” *Studies in Syntax and Semantics*, ur. F. Kiefer, 109–137. Dordrecht – Boston: D. Reidel Publishing Company.
- Fillmore, Charles J. (1977). „The Case for Case Reopened”. *Syntax and Semantics: Grammatical relations, Volume 8*, ur. Peter Cole i Jerald Sadock, 59–91. New York: Academic Press.

- Fong, Vivienne (2003). „Resultatives and Depictives in Finnish”. *Generative Approaches to Finnic and Saami Linguistics*, ur. Diane Nelson i Satu Manninen, 201–233. Stanford: Centre for the Study of Language & Information.
- Forker, Diana (2014). „A Canonical Approach to the Argument/Adjunct Distinction”. *Linguistic Discovery* 12: 27–40.
- Fowler, George (1996). „Oblique Passivization in Russian”. *Slavic and East European Journal* 40 (3): 519–545.
- Franks, Steven (1995). *Parameters of Slavic Morphosyntax*. New York – Oxford: Oxford University Press.
- Franks, Steven (2002). „A Jakobsonian Feature Based Analysis of the Slavic Numeric Quantifier Genitive”. *Journal of Slavic Linguistics* 10: 141–181.
- Franks, Steven, Norbert Hornstein (1992). „Secondary Predication in Russian and Proper Government of PRO”. *Control and Grammar*, ur. Richard K. Larson i dr., 1–50. Dordrecht: Kluwer.
- Freidin, Robert, Leonard H. Babby (1984). „On the interaction of lexical and syntactic properties: Case structure in Russian”. *Cornell Working Papers in Linguistics* 6: 71 – 103.
- Freidin, Robert, Howard Lasnik (1981). „Disjoint Reference and Wh-trace”. *Linguistic Inquiry* 12: 39–53.
- Gortan-Premk, Darinka (1977). „O nekim pitanjima dvojake glagolske rekcije”. *Južnoslovenski filolog* 33: 237–246.
- Grimm, Scott (2013). „The Bounds of Subjecthood: Evidence from Instruments”. *Proceedings of the Thirty-Third Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*, ur. Thera Crane i dr., 178–190. Berkeley: Berkeley Linguistics Society.
- Grimshaw, Jane (1990). *Argument Structure*. Cambridge: The MIT Press.
- Grimshaw, Jande, Sten Vikner (1993). „Obligatory Adjuncts and the Structure of Events”. *Knowledge and Language, Volume II, Lexical and Conceptual Structure*, ur. Eric Reuland i Werner Abraham, 143–155. Dordrecht – Boston – London: Kluwer Academic Publishers.
- Gropen, Jess, Steven Pinker, Michelle Hollander, Richard Goldberg (1991). „Affectedness and direct objects: The role of lexical semantics in the acquisition of verb argument structure”. *Cognition* 41: 153–195.
- Gruber, Jeffrey S. (1965). *Studies in Lexical Relations*. Doktorska disertacija, MIT.

- Guilfoyle, Eithne (2000). „Tense and N-Features in Modern Irish”. *The Syntax of Verb Initial Languages*, ur. Andrew Carnie i Eithne Guilfoyle, 61–73. Oxford: Oxford University Press.
- Gulešić Machata, Milvia, Ana Grgić, Iva Nazalević Čučević, ur. (2013). *Hrvatski B1 : Opisni okvir referentne razine B1*. Zagreb: FF press i Vijeće Europe.
- Hiraiwa, Ken (2001). „Semantic Constraints on Case Assignment in Secondary Adjectival Predicates in Russian”. *ZAS Papers in Linguistics 22*: 99–112 (citirano prema Bailyn 2012).
- Helbig, Gerhard (1992). *Probleme der Valenz- und Kasus-theorie*. Tübingen: Niemeyer.
- Helbig, Gerhard, Wolfgang Schenkel (1983). *Wörterbuch zur Valenz und Distribution deutscher Verben*. 7. Aufl. Tübingen: Niemeyer.
- Herbst, Thomas (2014). „The valency approach to argument constructions”. *Constructions. Collocations. Patterns*, ur. Thomas Herbst, Hans-Jörg Schmid i Susen Faulhaber, 167–216. Berlin – Boston: De Gruyter Mouton.
- Herbst, Thomas i dr., ur. (2004). *A Valency Dictionary of English: A Corpus-Based Analysis of the Complementation Patterns of English Verbs, Nouns and Adjectives*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Himmelman, Nikolaus P., Eva F. Schultze-Berndt (2005). „Issues in the syntax and semantics of participant-oriented adjuncts: an introduction”. *Secondary Predication and Adverbial Modification. The Typology of Depictives*, ur. Nikolaus P. Himmelman i Eva F. Schultze-Berndt, 1–68. New York: Oxford University Press.
- Hinterhölzl, Roland (2001). „Semantic Constraints on Case Assignment in Secondary Adjectival Predicates in Russian”. *ZAS Papers in Linguistics 22*: 99–112.
- Hjelmslev, Louis (1935). *La catégorie des cas: étude de grammaire générale I*. Copenhagen: Munksgaard.
- Hodova, K. I. (1958). „Творительный превращения и сравнения”. *Творительный падеж в славянских языках*, ur. Samuil Borisovič Bernštejn, 181–192. Moskva: Akademija nauk SSSR.
- Hopper, Paul J., Sandra A. Thompson (1980). „Transitivity in Grammar and Discourse”. *Language 56* (2): 251–299.
- Hornstein, Norbert (2009). *A Theory of Syntax: Minimal Operations and Universal Grammar*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Huntley, David (1993). „Old Church Slavonic”. *The Slavonic Languages*, ur. Bernard Comrie i Greville G. Corbett, 125–187. London – New York: Routledge.

- Ibáñez Cerda, Sergio (2008). „'Saying' verbs in Spanish: Deeping the lexical semantics description”. *Investigations of the Syntax-Semantics-Pragmatics Interface*, ur. Robert D. Van Valin, Jr., 3–21. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Ivić, Milka (1953. – 1954.) „О проблему падежне системе у вези са савременим схватањима у лингвистичкој науци”. *Južnoslavenski filolog* 20: 191–211.
- Ivić, Milka (1954). *Значења српскохрватског инструментала и њихов развој*. Београд: Српска академија наука.
- Ivić, Milka (1983). *Лингвистички огледи*. Београд: Просвјета.
- Ivić, Milka (2002). „О појму 'одговорности' и 'агентивној' улози оруђа за вршење радње”. *Južnoslavenski filolog* 56: 15–22.
- Jackendoff, Ray S. (1990). *Semantic Structures*. Cambridge: MIT Press.
- Jahić, Dževad, Senahid Halilović, Ismail Palić (2004). *Gramatika bosanokoga jezika za srednje škole*. Zenica: Dom štampe.
- Jakobson, Roman (1936). *Beitrag zur allgemeinen Kasuslehre Gesamtbedeutungen der russischen Kasus. Etudes dédiées au Quatrième Congrès de Linguistes*. Prag, 240–288. [Prevedeno na engleski i ponovno objavljeno u Waugh, Linda R., Morris Halle, ur. (1984). *Roman Jakobson: Russian and Slavic Grammar. Studies 1931-1981*, 59–104. Berlin – New York – Amsterdam: Mouton Publishers.]
- Jakobson, Roman (1958). „Морфологическая наблюдения над славянским склонением”. [Prevedeno na engleski i ponovno objavljeno u Waugh, Linda R., Morris Halle, ur. (1984). *Roman Jakobson: Russian and Slavic Grammar. Studies 1931-1981*, 105–133. Berlin – New York – Amsterdam: Mouton Publishers.]
- Janda, Laura A. (1993). *A Geography of Case Semantics. The Czech Dative and the Russian Instrumental*. Berlin – New York: Mouton de Gruyter.
- Janda, Laura A., Steven J. Clancy (2002). *The Case Book for Russian*. Bloomington: Slavica.
- Jolly, Julia A. (1993). „Preposition Assignment in English”. *Advances in Role and Reference Grammar*, ur. Robert D. Van Valin, Jr., 275–310. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Kamp, Hans, Antje Rossdeutscher (1994). „Remarks on Lexical Structure and DRs Construction”. *Theoretical Linguistics* 20: 97–164.
- Kapetanović, Amir, Kristina Štrkalj Despot (2010). „Instrumental u hrvatskim stihovima srednjega vijeka”. *Sintaksa padeža*, ur. Matea Birtić i Dunja Brozović Rončević, 101–127. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

- Kašić, Bartol (1604). *Osnove ilirskoga jezika u dvije knjige*. Pretisak Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 2002.
- Katičić, Radoslav (2002). *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*. Zagreb: Nakladni zavod Globus i Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.
- Kilby, David A. (1977). *Deep and superficial cases in Russian*. Frankfurt: Kubon & Sagner.
- Kilby, David A. (1986). „The Instrumental in Russian: On Establishing a Consensus”. *Case in Slavic*, ur. Richard D. Brecht i James S. Levine, 323–337. Ohio: Slavica Publishers, Inc.
- Kim, Min-Joo (2003). „The Genitive of Negation in Russian: a Relativized Minimality Account”. *Formal Approaches to Slavic Linguistics* 11, ur. Wayles Browne i dr., 295–314. Ann Arbor: Michigan Slavic Publications.
- Koenig, Jean-Pierre, Gail Mauner, Breton Bienvenue (2003). „Arguments for adjuncts”. *Cognition* 89: 67–103.
- Koenig, Jean-Pierre, Gail Mauner, Breton Bienvenue, Kathy Conklin (2008). „What with? The Anatomy of a (Proto)-Role”. *Journal of Semantics* 25 (2): 175–220.
- Kučanda, Dubravko (1998). *Rečenični subjekt u hrvatskom i engleskom jeziku*. Doktorska disertacija, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Kuna, Branko (2012). *Predikatna i vanjska posvojnost u hrvatskome jeziku*. Osijek: Filozofski fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku.
- Lakoff, George (1968). „Instrumental Adverbs and the Concept of Deep Structure”. *Foundations of Language* 4 (1): 4–29.
- Lakoff, George, John Robert Ross (1976). „Why you can't *do so* into the sink”. *Syntax and Semantics, Volume 7: Notes from the linguistic underground*, ur. James D. McCawley, 101–131. New York: Academic Press.
- Lambert, Dorothy Mack (1969). *The Semantic Syntax of Metaphor: A Case Grammar Analysis*. Doktorska disertacija, Sveučilište u Michiganu, (citirano prema Nilsen 1993).
- Langacker, Ronald W. (1987). *Foundations of Cognitive Grammar. Volume I: Theoretical Prerequisites*. Stanford: Stanford University Press.
- Langacker, Ronald W. (2008). *Cognitive Grammar: A Basic Introduction*. New York: Oxford University Press.
- Langacker, Ronald W. (2009). *Investigations in Cognitive Grammar*. Berlin – New York: Mouton de Gruyter.
- Lee, Gregory P. (1971). „Subjects and Agents”. *Working Papers in Linguistics* 7: 1–118.

- Lehmann, Christiann, Yong-Min Shin (2005). „The functional domain of concomitance. A typological study of instrumental and comitative relations”. *Typological studies in participation*, ur. Christiann Lehmann, 9–104. Berlin: Akademie Verlag.
- Levin, Beth (1979). *Instrumental With and the Control Relation in English*. A. I. Memo 552. Massachusetts Institute of Technology, Artificial Intelligence Laboratory.
- Levin, Beth (1993). *English Verb Classes and Alternations*. Chicago – London: The University of Chicago Press.
- Levin, Beth (1999). „Objecthood: An Event Structure Perspective”. *Proceedings of CLS 35, volume 1: The Main Session*, 223–247. Chicago: Chicago Linguistic Society.
- Levin, Beth (2005). „Semantic Prominence and Argument Realization III”, uručak. Dostupno na: <http://web.stanford.edu/~bclevin/lisa05semprop.pdf>, pristupljeno 25. studenoga 2015.
- Levin, Beth (2006). „English Object Alternations: A Unified Account”. Dostupno na: <http://web.stanford.edu/~bclevin/alt06.pdf>, pristupljeno 12. studenoga 2015.
- Levin, Beth (2013). „Verb classes within and across languages”. Dostupno na: <http://web.stanford.edu/~bclevin/vclass13.pdf>, pristupljeno 12. studenoga 2015.
- Levin, Beth, Malka Rappaport (1988). „Nonevent *-er* nominals: a probe into argument structure”. *Linguistics* 26 (6): 1067–1083.
- Levin, Beth, Malka Rappaport Hovav (2002). „What Alternates in Dative Alternation?”. Dostupno na: http://grammar.ucsd.edu/courses/lign270/Levin_Hovav_2002.pdf, pristupljeno 12. studenoga 2015.
- Levin, Beth, Malka Rappaport Hovav (2005). *Argument Realization*. Cambridge, Mass: The MIT Press.
- Levine, James S. (1980). „Observations on ‘Inalienable Possession’ in Russian”. *Folia Slavica* 4: 7–24.
- Luraghi, Silvia (1986). „On the Distribution of Instrumental and Agentive Markers for Human and Non-Human Agents of Passive Verbs in Some Indo-European Languages”. *Indogermanische Forschungen*, ur. Benjamin W. Fortson, Elisabeth Rieken i Paul Widmer, 48–66. Berlin – New York: Walter de Gruyter.
- Luraghi, Silvia (1989). „Cause and Instrument Expressions in Classical Greek. Remarks on the Use of $\delta\acute{\iota}\alpha$ in Herodotus and Plato”. *Mnemosyne* 42: 294–307.
- Luraghi, Silvia (2001). „Some remarks on Instrument, Comitative, and Agent in Indo-European”. *Sprachtypologie und Universalienforschung* 54 (4): 385–401.

- Luraghi, Silvia (2015). „Instrument and Cause in the Indo-European Languages and in Proto-Indo-European”. *Индоевропейское языкознание и классическая филология*, ur. Nikolai N. Kazansky, 603–618. St. Petersburg: Nauka.
- Ljubešić, Nikola, Filip Klubička (2014). „{bs,hr,sr} WaC – Web corpora of Bosnian, Croatian and Serbian”. *Proceedings of the 9th Web as Corpus Workshop (WaC-9)*, 29–35. Gothenburg: Association for Computational Linguistics.
- Ljubešić, Nikola, Tomaž Erjavec (2011). „hrWaC and slWac: Compiling Web Corpora for Croatian and Slovene”. *Text, Speech and Dialogue, Lecture Notes in Computer Science*, ur. Ivan Habernal i Vaclav Matousek, 395–402. Berlin – Heidelberg: Springer.
- Madariaga, Nerea (2006). „Why Russian Semi-Predicative Items Always Agree”. *Journal of Slavic Linguistics* 14 (1): 47–78.
- Malahovskaja, A. M. (1958). „Творительный времени”. *Творительный падеж в славянских языках*, ur. Samuil Borisovič Bernštejn, 222–245. Moskva: Akademija nauk SSSR.
- Malchukov, Andrej, Andrew Spencer, ur. (2011). *The Oxford Handbook of Case*. Oxford: Oxford University Press.
- Marelj, Marijana, Ora Matushansky (2015). „Mistaking For: Testing the Theory of Mediated Predication”. *Linguistic Inquiry* 46: 43–76.
- Maretić, Tomo (1963). *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Markman, Vita G. (2008). „The Case of Predicates (Revisited): Predicate Instrumental in Russian and Its Restrictions”. *Journal of Slavic Linguistics* 16 (2): 187–246.
- Marković, Ivan (2009). „Rezultativni sekundarni predikat u hrvatskome”. *Suvremena lingvistika* 68: 221–246.
- Marković, Ivan (2010). *Uvod u pridjev*. Zagreb: Disput.
- Marušić, Franc, Tatjana Marvin, Rok Žaucer (2003). „Secondary predication in control sentences”. *Snippets* 6.
Dostupno na: <http://www.ledonline.it/snippets/allegati/snippets6003.pdf>, pristupljeno 4. svibnja 2016.
- Matovac, Darko (2014). „The semantics of the preposition po in Croatian language”. *Croatica et Slavica Iadertina* 10 (1): 3–29.
- Matushansky, Ora (2008). „A Case Study of Predication”. *Studies in Formal Slavic Linguistics. Contributions from Formal Description of Slavic Languages 6.5.*, ur.

- Franc Marušič i Rok Žaucer, 213–239. Frankfurt am Main: Peter Lang. Dostupno na: <http://research.uni-leipzig.de/lomo/literatur/Matushansky08.pdf>, pristupljeno 21. rujna 2015.
- Matushansky, Ora (2010). „Some cases of Russian”. *Formal Studies of Slavic Linguistics, Proceedings of Description of Slavic Languages (FDSL) 7.5.*, ur. Gerhild Zybatow i dr., 117–135. Frankfurt: Peter Lang. Dostupno na: http://www.hum.uu.nl/medewerkers/o.m.matushansky/Downloads/FDSL_7.5.pdf, pristupljeno 21. rujna 2015.
- Mayo, Peter (1993). „Belorussian”. *The Slavonic Languages*, ur. Bernard Comrie i Greville G. Corbett, 887–946. London – New York: Routledge.
- Mihaljević, Milan (1982. – 1983.) „Instrumental objekt u akuzativu uz glagole *smatrati*, *učiniti*, *zvati*...” *Suvremena lingvistika* 23–24: 11–16.
- Mihaljević, Milan (1998). *Generativna sintaksa i semantika*. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo.
- Milan, Mihaljević (2005). *Minimalistička sintaksa*. Skripta, rukopis.
- Mihaljević, Milan (2010). „Strukturni i nestrukturni padeži u hrvatskom jeziku”. *Sintaksa padeža*, ur. Matea Birtić i Dunja Brozović Rončević, 179–192. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Mikelić Preradović, Nives (2008). *Pristupi izradi strojnog tezaurusa za hrvatski jezik*. Doktorska disertacija, Filozoski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Mrázek, Roman (1960). „К вопросу о функциях беспредложного творительного падежа (на материалах русского языка)”. *Sbornik praci Filosoficke fakulty brnenske university*: 41–52. Dostupno na: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/101258/A_Linguistica_08-1960_1_5.pdf?sequence=1, pristupljeno 15. ožujka 2016.
- Mrázek, Roman (1964). *Синтаксис русского творительного. (Структурно-сравнительное исследование)*. Prag: Státní pedagogické nakladatelství.
- Mrazović, Pavica, Zora Vukadinović (2009). *Gramatika srpskog jezika za strance*. Sremski Karlovci – Novi Sad: Izdavačka knjižara Zorana Stojanovića.
- Müller, Stefan (1996). „Complement Extraction Lexical Rules and Argument Attraction”. Dostupno na: https://hpsg.fu-berlin.de/~stefan/Pub/case_celr.html, pristupljeno 28. listopada 2015.
- Nakajima, Heizo (2006). „Adverbial Cognate Objects”. *Linguistic Inquiry* 37 (4): 674–684.

- Narrog, Heiko (2011). „Varieties of Instrumental”. *The Oxford Handbook of Case*, ur. Andrej Malchukov i Andrew Spencer, 593–600. Oxford: Oxford University Press.
- Neidle, Carol (1982). „Case agreement in Russian”. *The Mental Representation of Grammatical Relations*, ur. Jane Bresnan. Cambridge: MIT Press. (citirano prema Przepiórkowski 1999).
- Neidle, Carol (1988). *The Role of Case in Russian Syntax*. Dordrecht: Kluwer.
- Nichols, Johanna (1975). „Verbal Semantics and Sentence Construction”. *Proceedings of the First Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*, 343–353.
- Nichols, Johanna (1978). „Secondary Predicates”. *Proceedings of the 4th Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*, 114–127.
- Nichols, Johanna (1981). *Predicate Nominals: A Partial Surface Syntax of Russian*. Berkeley – Los Angeles – London: University of California Press.
- Nilsen, Don L. F. (1973). *The instrumental case in English: Syntactic and semantic considerations*. The Hague – Paris: Mouton.
- Ono, Naoyuki (2002). „Instruments: A Case Study of the Interface between Syntax and Lexical Semantics”. *English Linguistics* 9: 196–222.
- Palancar, Enrique (2001). „Emergent markers: The relation of instruments, causes, and agents in grammatical constructions”. *Sprachtypologie und Universalienforschung* 54, 4: 365–384.
- Palić, Ismail (2007). *Sintaksa i semantika načina*. Sarajevo: Slovo.
- Palić, Ismail (2010). *Dativ u bosanskome jeziku*. Sarajevo: Slovo.
- Palić, Ismail (2011). „O glagolima koji vežu obvezatne adverbijalne dopune u bosanskome jeziku”. *Suvremena lingvistika* 37 (72): 201–217.
- Partee, Barbara H., Vladimir Borschev (2002). „Genitive of Negation and Scope of Negation in Russian Existential Sentences”. *Formal Approaches to Slavic Linguistics: The Second Ann Arbor Meeting 2001*, ur. Jindřich Toman, 181–200. Ann Arbor: Michigan Slavic Publications.
- Pereltsvaig, Asya (1999). „Cognate objects in Russian: Is the notion 'Cognate' relevant for syntax?”. *Canadian Journal of Linguistics* 44 (3): 267–291.
- Pereltsvaig, Asya (2007). *Copular Sentences in Russian. A Theory of Intra-Clausal Relations*. Dordrecht: Springer.
- Pesetsky, David Michael (1982). *Paths and Categories*. Doktorska disertacija, MIT.
- Pesetsky, David (1995). *Zero Syntax - Experiences and Cascades*. Cambridge, Mass: MIT Press.

- Pesetsky, David, Esther Torrego (2011). „Case”. *The Oxford Handbook of Linguistic Minimalism*, ur. Cedric Boeckx, 52–72. Oxford: Oxford University Press. [draft: http://web.mit.edu/linguistics/people/faculty/pesetsky/Case_chapter.pdf, pristupljeno 4. svibnja 2015.]
- Peti, Mirko (1979). *Predikatni proširak*. Zagreb: Znanstvena biblioteka hrvatskog filološkog društva.
- Pinker, Steven (1989). *Learnability and Cognition: The Acquisition of Argument Structure*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Piper, Predrag i dr. (2005). *Синтакса савременога српског језика: проста реченица*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, Beogradska knjiga i Matica srpska.
- Polinsky, Maria (2013). „Raising and control”. *The Cambridge Handbook of Generative Syntax*, ur. Marcel den Dikken, 577–606. Cambridge: Cambridge University Press.
- Potebnja, Aleksandr Afans'evič (1888/1954). *Из записок по русској грамматици*. Москва: Академия наук СССР. Dostupno na: http://elib.gnpbu.ru/text/potebnja_iz-zapisok-po-russkoy-grammatike_t1-2_1958/go,2;fs,1/, pristupljeno 10. siječnja 2016.
- Pranjković, Ivo (1993). „Osnove valentnosti imenica i pridjeva u hrvatskome književnom jeziku”. *Kontrastivna analiza engleskog i hrvatskog jezika IV*, ur. Rudolf Filipović, 29–40. Zagreb: Zavod za lingvistiku.
- Pranjković, Ivo (1994). „Vremenski prijedlozi u hrvatskome jeziku”. *Fluminensia* 1–2: 63–69.
- Pranjković, Ivo (2001). *Druga hrvatska skladnja. Sintaktičke rasprave*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Pranjković, Ivo (2013). *Gramatička značenja*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Priestly, Tom M. S. (1993). „Slovene”. *The Slavonic Languages*, ur. Bernard Comrie i Greville G. Corbett, 388–454. London – New York: Routledge.
- Przepiórkowski, Adam (1999). *Case Assignment and the Complement/Adjunct Dichotomy. A Non-Configurational Constraint-Based Approach*. Doktorska disertacija, Sveučilište u Tübingenu.
- Radford, Andrew (1988). *Transformational Grammar: A First Course*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Radford, Andrew (2004). *Minimalist Syntax. Exploring the Structure of English*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Radford, Andrew (2009). *An Introduction to English Sentence Structure*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Raguž, Dragutin (2010). *Gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Vlastito izdanje.
- Rakhilina, Ekaterina, Elena Tribushinina (2010). „The Russian instrumental-of-comparison: constructional approach”. *Slavic Linguistics in a Cognitive Framework*, ur. Marcin Grygiel i Laura A. Janda, 145–174.
- Rappaport Hovav, Malka, Beth Levin (1998). „Building Verb Meaning”. *The Projection of Arguments: Lexical and Compositional Factors*, ur. Miriam Butt i Wilhelm Geuder, 97–134. Stanford: CSLI Publications.
- Rappaport Hovav, Malka, Beth Levin (2001). „An Event Structure Account of English Resultatives”. *Language* 77 (4): 766–797.
- Ribarova, Zdenka, Slavomira Ribarova (2015). *Češka gramatika*. Zagreb: Porfirogenet.
- Richardson, Kylie R. (2001). „What Secondary Predicates in Russian Tell Us About the Link Between Tense, Aspect and Case”. *ZAS Papers in Linguistics* 26: 1–25.
- Richardson, Kylie R. (2007). *Case and Aspect in Slavic*. New York: Oxford University Press.
- Rišner, Vlasta (2002). „O stilskoj izražajnosti predikatnoga imena u instrumentalu”“. *Jezik* 49: 10–18.
- Samardžija, Marko (1987). „Četiri pitanja o biti valentnosti”. *Radovi Zavoda za slavensku filologiju* 22: 85–106.
- Samardžija, Marko (1988). „Razdioba glagola po valentnosti”. *Radovi Zavoda za slavensku filologiju* 23: 35–46.
- Samardžija, Marko (1993). „Gramatika zavisnosti i teorija valentnosti”. *Kontrastivna analiza engleskog i hrvatskog jezika IV, Teorija valentnosti i rječnik valentnosti hrvatskih glagola*, ur. Rudolf Filipović, 1–14. Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
- Schlesinger, Izchak M. (1979). „Cognitive Structures and Semantic Deep Structures: The Case of the Instrumental”. *Journal of Linguistics* 15 (2): 307–324.
- Schlesinger, Izchak M. (1989). „Instruments as agents: on the nature of semantic relations”. *Journal of Linguistics* 25 (1): 189–210.
- Schooneveld, Cornelis Hendrik van (1991). „Jakobson's Case System and Syntax”. *Case in Slavic*, ur. Richard D. Brecht i James S. Levine, 373–385. Ohio: Slavica Publishers, Inc.
- Schumacher, Helmut i dr. (2004). *VALBU – Valenzwörterbuch deutscher Verben*, Tübingen: Gunter Narr Verlag.

- Schütze, Carson T. (1995). „PP Attachment and Argumenthood”. *Papers on language processing and acquisition, MIT Working Papers in Linguistics* 26, ur. Carson T. Schütze, Jennifer Ganger i Kevin Broihier, 95–151. Cambridge: MIT.
- Shevelov, George Y. (1993). „Ukrainian”. *The Slavonic Languages*, ur. Bernard Comrie i Greville G. Corbett, 947–998. London – New York: Routledge.
- Short, David (1993a). „Czech”. *The Slavonic Languages*, ur. Bernard Comrie i Greville G. Corbett, 455–532. London – New York: Routledge.
- Short, David (1993b). „Slovak”. *The Slavonic Languages*, ur. Bernard Comrie i Greville G. Corbett, 533–592. London – New York: Routledge.
- Short, David (1993c). „Sorbian”. *The Slavonic Languages*, ur. Bernard Comrie i Greville G. Corbett, 593–685. London – New York: Routledge.
- Silić, Josip, Ivo Pranjković (2005). *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.
- Staniševa, D. S. (1958). „Творительный инструментальный”. *Творительный падеж в славянских языках*, ur. Samuil Borisovič Bernštejn, 76–126. Moskva: Akademija nauk SSSR.
- Stolz, Thomas (1997). „Some Instruments Are Really Good Companions – Some Are Not. On Syncretism and the Typology of Instrumentals and Comitatives”. *Theoretical Linguistics* 23: 113–200.
- Strigin, Anatoli (2004). „Blocking resultative secondary predication in Russian”. *ZAS Papers in Linguistics* 36: 1–84.
- Strigin, Anatoli (2005). „Secondary predication and instrumental case in Russian”. *Proceedings of the International Symposium „Descriptive and theoretical problems of secondary predicates, with emphasis on Middle and Eastern European Languages”*, University of Oldenburg. Dostupno na:
<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.115.7676&rep=rep1&type=pdf>, pristupljeno 28. rujna 2015.
- Strigin, Anatoli, Assinja Demjjanow (2001). „Secondary Predication in Russian”. *ZAS Papers in Linguistics* 25: 1–79.
- Swan, Oscar E. (2002). *A Grammar of Contemporary Polish*. Bloomington: Slavica.
- Szucsich, Luka (2001). „Adjunct Positions of Nominal Adverbials in Russian”. *Current Issues in Formal Slavic Linguistics*, ur. Gerhild Zybatow i dr., 106–116. Frankfurt: Peter Lang.

- Szucsich, Luka (2002). „Case Licensing and Nominal Adverbials in Slavic”. *Formal Approaches to Slavic Linguistics 10: The Second Ann Arbor Meeting*, ur. Jindřich Toman, 249–270. Ann Arbor: Michigan Slavic Publications.
- Šaravanja, Lidija (2011). „Argumentna struktura psiholoških glagola u hrvatskom jeziku”. *Suvremena lingvistika* 72: 241–257.
- Šarić, Ljiljana (2007). „Konstrukcije za izražavanje prostornih odnosa u hrvatskom jeziku”. *Sintaktičke kategorije. Zbornik radova znanstvenoga skupa s međunarodnim sudjelovanjem Hrvatski sintaktički dani*, ur. Branko Kuna, 253–270. Osijek – Zagreb: Filozofski fakultet – Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Šarić, Ljiljana (2008). „Secondary predicates in Croatian”. *Secondary predicates in Eastern European languages and beyond*, ur. Christoph Schroeder, Gerd Hentschel i Winfried Boeder, 295–325. Oldenburg: BIS-Verlag.
- Šojat, Krešimir (2008). *Sintaktički i semantički opis glagolskih valencija u hrvatskom*. Doktorska disertacija, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Tadić, Marko (2009). „New version of the Croatian National Corpus”. *After Half a Century of Slavonic Natural Language Processing*, ur. Dana Hlaváčková i dr., 199–205. Brno: Masaryk University.
- Tanacković Faletar, Goran (2011). *Semantički opis nesamostalnih (kosih) padeža u hrvatskome jeziku i njegove sintaktičke implikacije*. Doktorska disertacija, Filozofski fakultet u Osijeku.
- Tesnière, Lucien (1959). *Éléments de syntaxe structurale*. Paris: Librairie C. Klincksieck.
- Težak, Stjepko, Stjepan Babić (2009). *Gramatika hrvatskoga jezika. Priručnik za osnovno jezično obrazovanje*. Zagreb: Školska knjiga.
- Timberlake, Alan (1986). „The Semantics of Case in Russian Predicate Complements”. *Russian linguistics* 10: 137–165.
- Timberlake, Alan (2004). *A Reference Grammar of Russian*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Thompson, Dominic, Christoph Scheepers (2013). „Harmonizing the Passive: A new Proposal for Passive Constructions in Generative Grammar”. *Newcastle Working Papers in Linguistics* 19 (2): 74–96.
- Tsunoda, Tasaku (1985). „Remarks on Transitivity”. *Journal of Linguistics* 21 (2): 385–396.
- Van Valin, Robert D., Jr. (2001). *An Introduction to Syntax*. Cambridge University Press.
- Van Valin, Robert D., Jr. (2005). *Exploring the Syntax-Semantics Interface*. New York: Cambridge University Press.

- Van Valin, Robert D., Jr., Randy J. LaPolla (1997). *Syntax: Structure, Meaning and Function*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Van Valin, Robert D, Jr., David P. Wilkins. (1996) „The Case for 'Effector': Case Roles, Agents, and Agency Revisited”. *Grammatical Constructions: Their Form and Meaning*, ur. Masayoshi Shibitani i Sandra A. Thompson, 289–322. Oxford: Oxford University Press.
- Van Voorst, Jan (1988). *Event Structure*. Amsterdam: John Benjamins.
- Vater, Heinz (1978). „On the Possibility of Distinguishing between Complements and Adjuncts”. *Valence, Semantic Case and Grammatical Relations*, ur. Werner Abraham, 21–45. Amsterdam: John Benjamins B. V.
- Vendler, Zeno (1957). „Verbs and Times”. *The Philosophical Review*, Vol. 66, No. 2: 143–160.
- Vergnaud, Jean-Roger (1977/2008). „Letter to Noam Chomsky and Howard Lasnik on 'Filters and Control'”. *Foundational Issues in Linguistic Theory. Essays in Honor of Jean-Roger Vergnaud*, ur. Robert Freidin, Carlos P. Otero i Maria Luisa Zubizarreta, 3–15. London – Cambridge: The MIT Press. 2008.
- Verkuyl, Henk J. (1993). „A theory of aspectuality: the interaction between temporal and atemporal structure”. Cambridge: Cambridge University Press.
- Verspoor, Cornelia Maria (1997). *Contextually-Dependent Lexical Semantics*. Doktorska disertacija, Sveučilište u Edinburgu.
- Veurenc, Jacques (1971). „Синтаксический анализ творительного падежа”. *Исследования по славянскому языкознанию: Сборник в честь шестидесятилетия профессора С. Б. Бернштейна*, ur. E. I. Demina i dr., 129–139. Moskva: Nauka.
- Vince, Jasna (2008). „Izravni objekt i njegove inačice u hrvatskome crkvenoslavenskome jeziku”. *Slovo* 58: 63–86.
- Vince, Jasna (2010). „Nominativ prema ostalim padežima”. *Sintaksa padeža*, ur. Matea Birtić i Dunja Brozović Rončević, 249–265. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Vinogradov, Viktor Vladimirovič (1972). *Русский язык. Грамматическое учение о слове*. Moskva: Nauka.
- Weber, Adolfo (1859). *Skladnja ilirskoga jezika, za niže gimnazije*. Pretisak Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 2005.
- Wierzbicka, Anna (1980). *The case for surface case*. Ann Arbor: Karoma.
- Wierzbicka, Anna (1988). *The Semantics of Grammar*. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

- Woolford, Ellen (2006). „Lexical Case, Inherent Case, and Argument Structure”. *Linguistic Inquiry* 37: 111–130.
- Worth, Dean Stoddard (1958). „Transformation Analysis of Russian Instrumental Constructions”. *Word* 14: 247–290.
- Wunderlich, Dieter (1997). „Cause and the structure of verbs”. *Linguistic Inquiry* 28 (1): 27–68.
- Wunderlich, Dieter, Renate Lakämper (2001). „On the interaction of structural and semantic case”. *Lingua* 111 (4–7): 377–418.
- Zima, Luka (1887). *Njekoje, većinom sintaktične razlike između čakavštine, kajkavštine i štokavštine*. Zagreb: Djela JAZU 7.
- Zinova, Yulia, Hana Filip (2014). „Biaspectual Verbs: A Marginal Category?”. *Proceedings of the Tenth Tbilisi Symposium on Language, Logic and Computation, Gudauri, Georgia*. Dostupno na:
<https://user.phil-fak.uni-duesseldorf.de/~filip/TbiLLC.2013.Zinova.Filip.pdf>,
 pristupljeno 6. siječnja 2016.
- Znika, Marija (1988). *Odnos atribucije i predikacije*. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo.
- Zovko Dinković, Irena (2002. – 2003.). „Locative alternation in English and Croatian”. *SRAZ XLVII-XLVIII*: 585–596.
- Zovko Dinković, Irena (2007). „Dative alternation in Croatian”. *Suvremena lingvistika* 63: 65–83.
- Zovko Dinković, Irena (2010). „Određivanje izravnih objekata u hrvatskome: dva objekta u akuzativu”. *Sintaksa padeža*, ur. Matea Birtić i Dunja Brozović Rončević, 267–276. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

10. PRILOZI

PRILOG I – ANKETA

ANKETA

Poštovani, molim Vas da ispunite anketu koja se provodi u okviru izrade doktorskoga rada na Poslijediplomskom doktorskome studiju lingvistike Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Svi su odgovori anonimni i bit će upotrebljeni samo za znanstveno istraživanje. Molim Vas da napišete odgovor koji Vam prvo padne na pamet jer nema netočnih odgovora. Za anketu Vam je potrebno maksimalno 5 minuta. Hvala Vam na suradnji!

NEXT

Never submit passwords through Google Forms.

ANKETA

*Required

Podatci o ispitaniku

OBRAZOVANJE *

- Srednja škola
- Viša škola (stari dvogodišnji studij)
- Sveučilišni preddiplomski studij (univ. bacc.)
- Sveučilišni diplomski studij (mag.) (stari četverogodišnji program)
- Poslijediplomski specijalistički studij
- Poslijediplomski doktorski studij

Jeste li studirali hrvatski jezik? *

- Da
- Ne

DOB *

Your answer

MJESTO ROĐENJA *

Your answer

ANKETA

*Required

Ivan i Ana razgovaraju o Marku. Ivan nema dobro mišljenje o Marku jer ne voli kada je čovjek nezalica, lijn, blesav, glumi i sl.

Dovršite Ivanove izjave o Marku tako da upotrijebite riječ iz zagrade.

Smatram _____ (nezalica). *

Your answer

Držim _____. (lijn) *

Your answer

Čini se _____. (blesav) *

Your answer

Pravi se _____. (lud) *

Your answer

ANKETA

*Required

Ivanov je djed imao zanimljivu karijeru.

Dovršite priču o Ivanovu djedu pomoću riječi iz zagrade. (Nije potrebno prepisivati cijele rečenice.)

Djed je nakon završetka škole bio _____ (prodavač) u trgovini mješovite robe. *

Your answer _____

Marljivo je radio i ubrzo je postao _____ (voditelj smjene). *

Your answer _____

Radnici su ga voljeli pa im nije bilo mrsko zvati ga _____ (šef). *

Your answer _____

Jednom prilikom bio je _____ (svjedok) pljačke trgovine i uspješno je oborio provalnika. *

Your answer _____

Ta vijest došla je do samoga vrha i izabran je _____ (voditelj poslovnice). *

Your answer _____

ANKETA

*Required

Ivanov je djed imao zanimljivu karijeru.

Ponovno se pokazao _____ (dobar radnik), *

Your answer _____

ali nitko nije očekivao da će ispasti i _____ (odličan menadžer). *

Your answer _____

Koliko god naporno radio, nikada se nije osjećao _____ (iskorišten), *

Your answer _____

i to su svi cijenili te je Uprava odlučila imenovati ga _____ (član Uprave). *

Your answer _____

Više puta proglašen je _____ (zaposlenik godine), *

Your answer _____

a nekoliko je puta nominiran _____ (najbolji menadžer). *

ANKETA

*Required

Postoji li razlika u značenju između navedenih rečenica? Objasnite.

Profesor Horvat bio je dekan Pomorskoga fakulteta. // Profesor Horvat bio je dekanom Pomorskoga fakulteta. *

Your answer

Marko je postao član Volonterskoga centra Zagreb. // Marko je postao članom Volonterskoga centra Zagreb. *

Your answer

Umag će ponovno biti središte glazbenih zbivanja. // Umag će ponovno biti središtem glazbenih zbivanja. *

Your answer

Njegov otac bavi se izrađivanjem suvenira. // Njegov otac izrađuje suvenire. *

Your answer

ANKETA

*Required

Na mjesto za odgovor upišite glagol koji nedostaje.

Marija je _____ terasu metlom. *

Your answer

Ana je _____ kruh nožem. *

Your answer

Ivan ju je _____ svojim ponašanjem. *

Your answer

Ivan je _____ gljive subotom. *

Your answer

Ivan je _____ prozor kamenom. *

Your answer

ANKETA

*Required

Na mjesto za odgovor upišite glagol koji nedostaje.

Ana je _____ pizzu vilicom i nožem. *

Your answer

Ivan _____ telefonom. *

Your answer

Domaćini _____ prijatelje najboljim vinom. *

Your answer

Ona je samo _____ zubima. *

Your answer

Ana je _____ ulicom. *

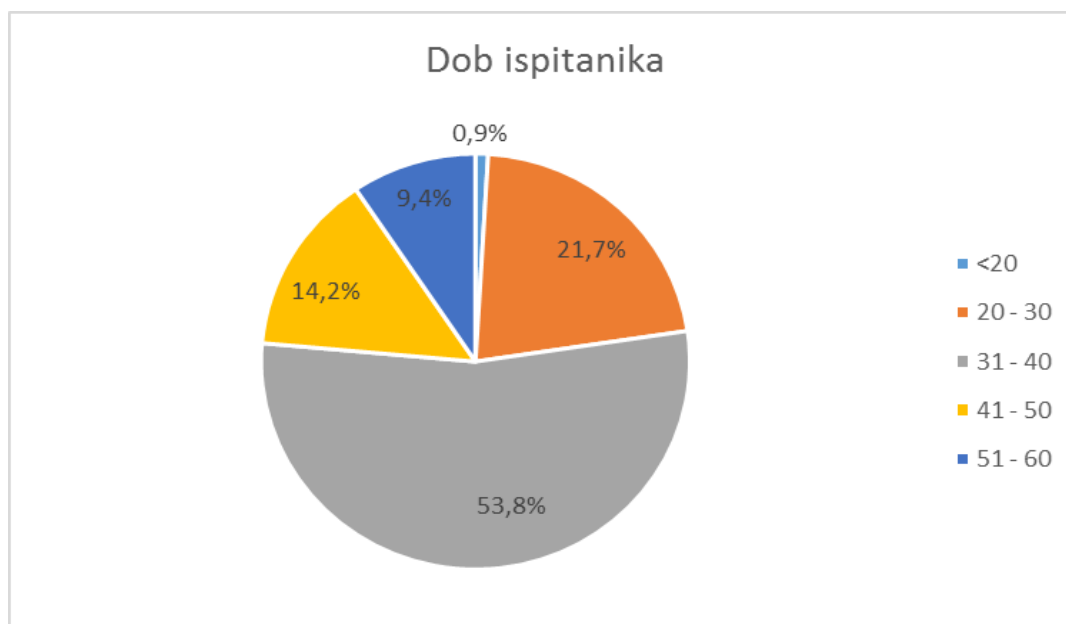
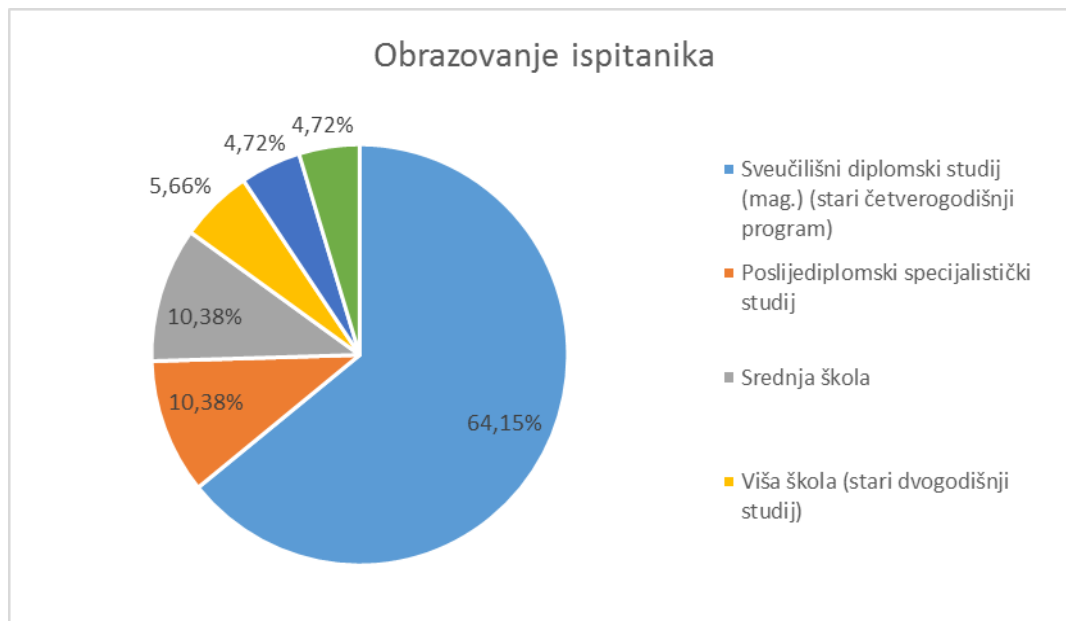
Your answer

On je _____ ramenima. *

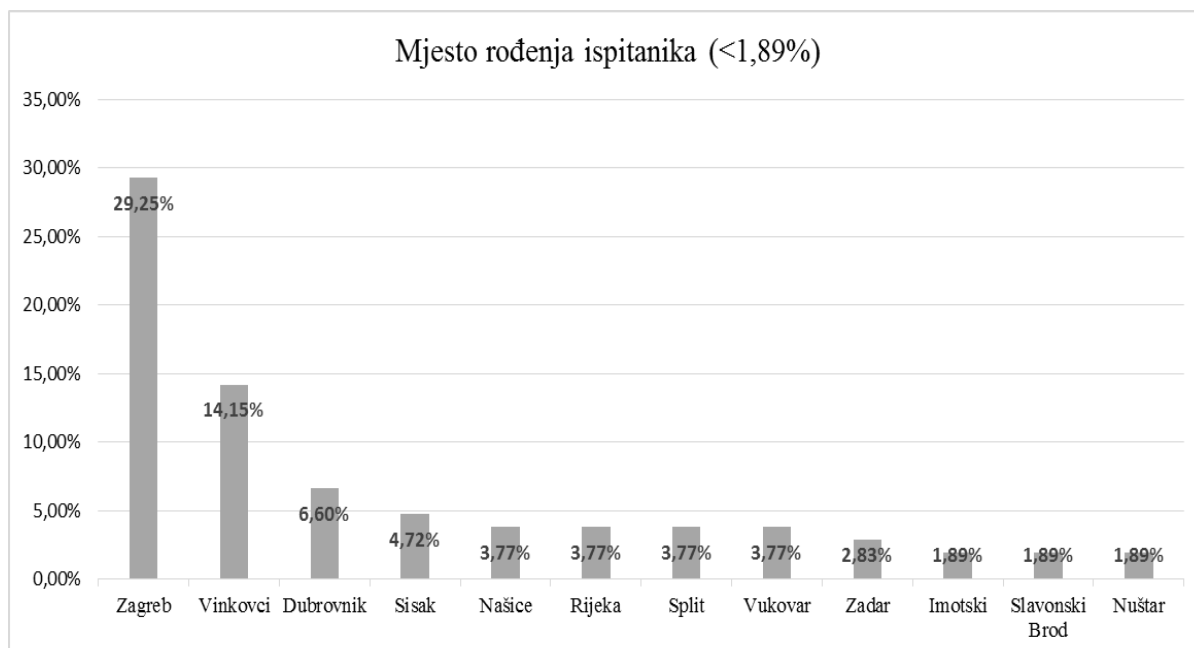
Your answer

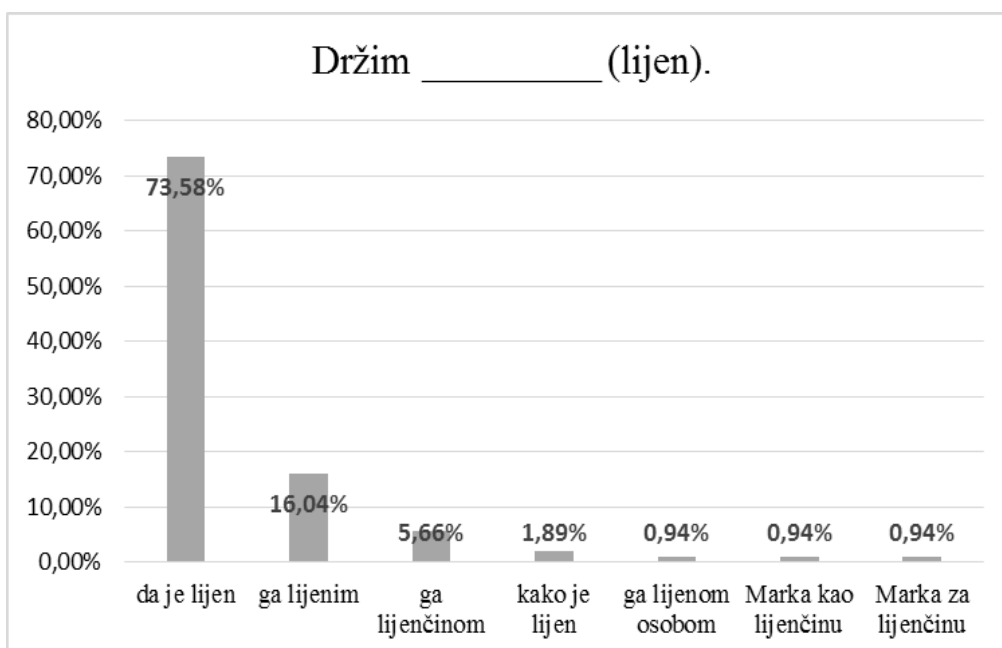
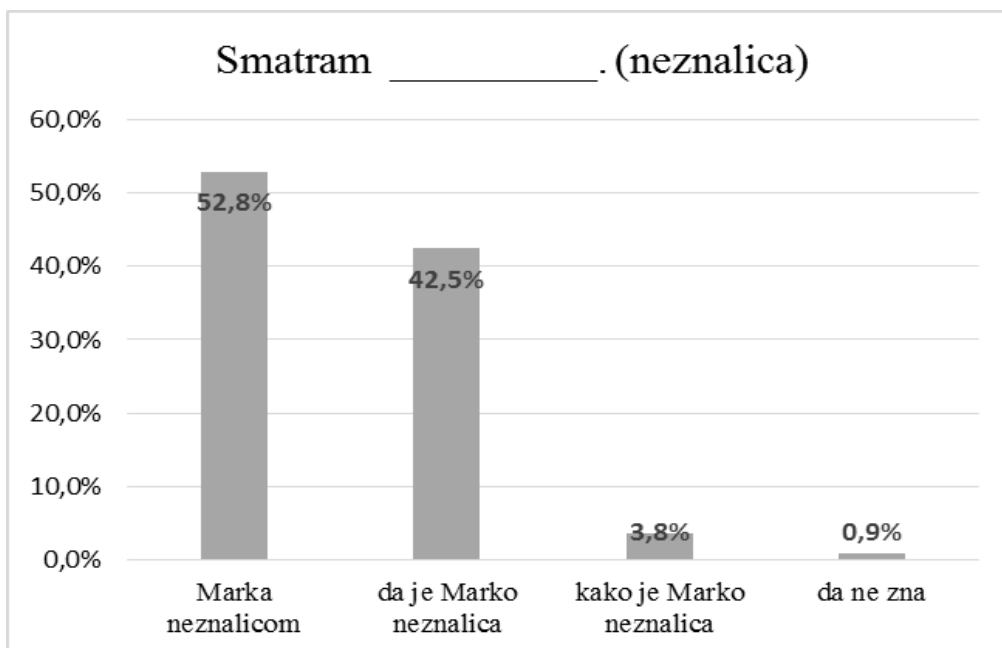
Hvala na suradnji!

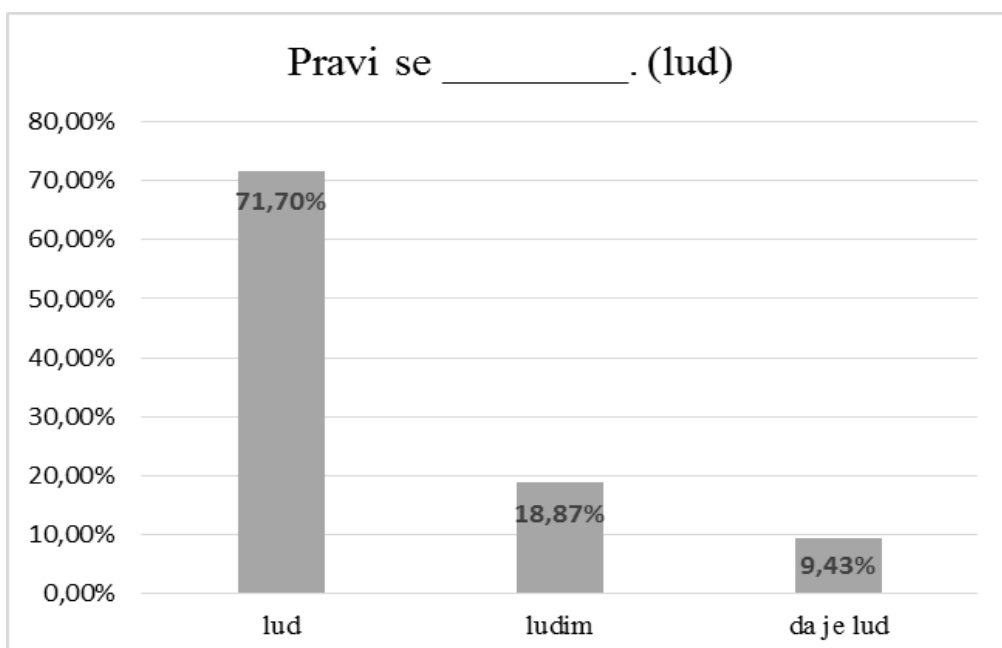
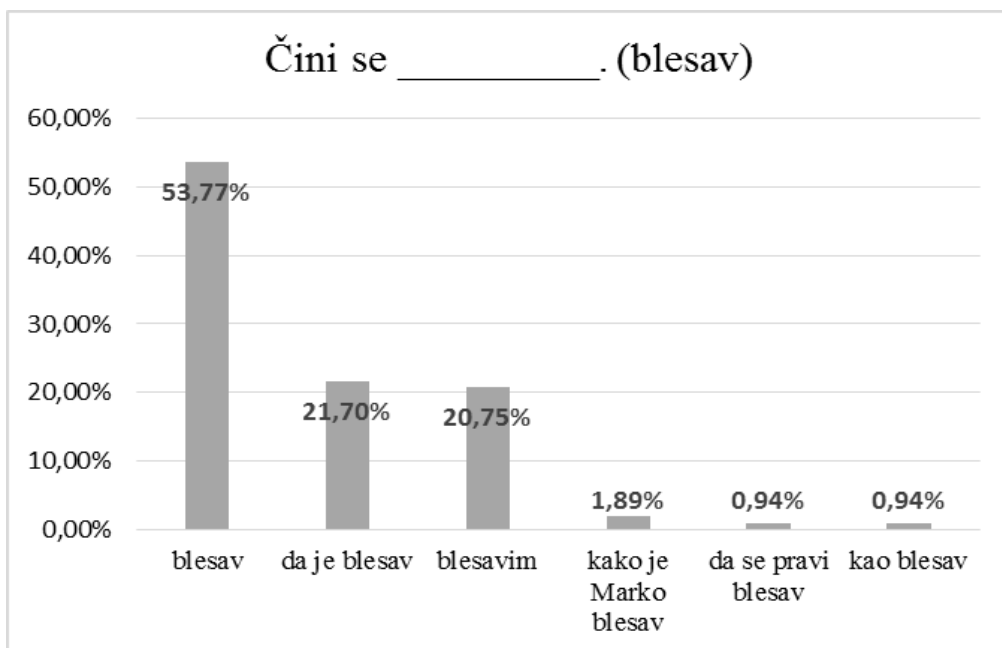
PRILOG II – REZULTATI ANKETE²²⁵

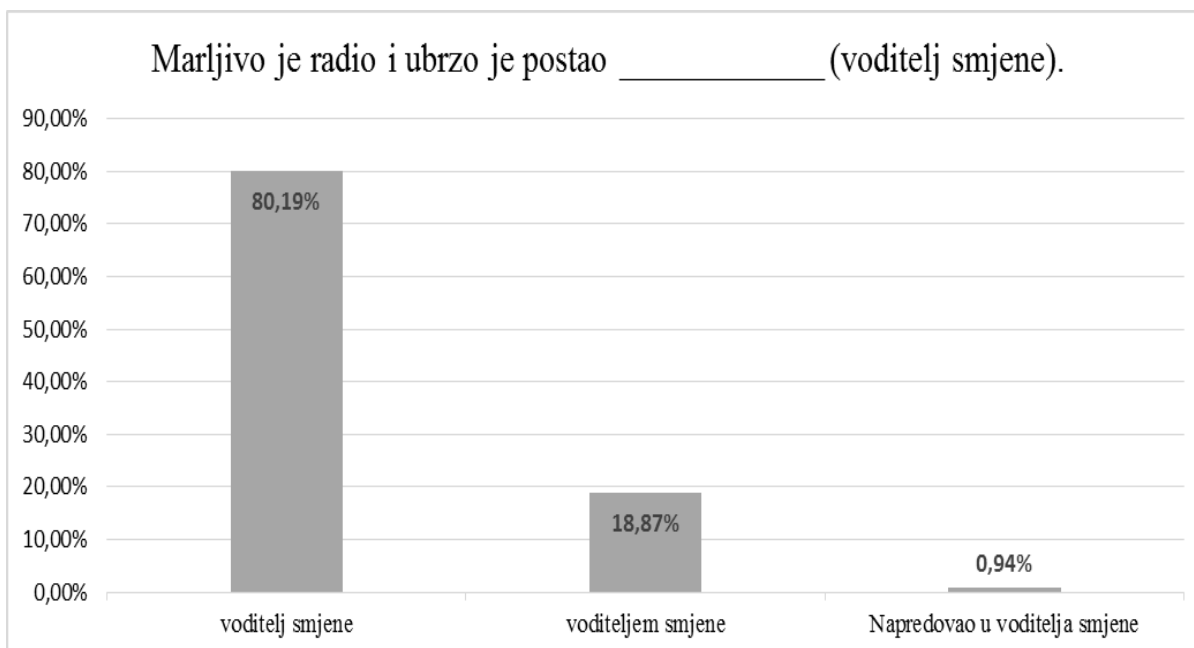
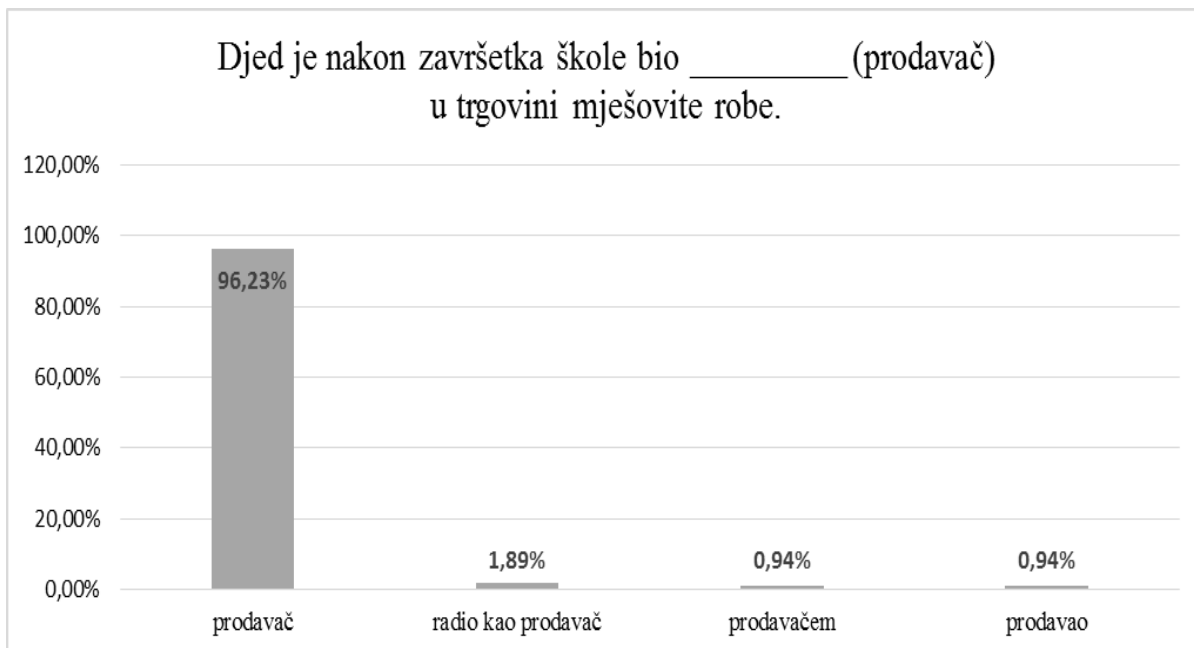

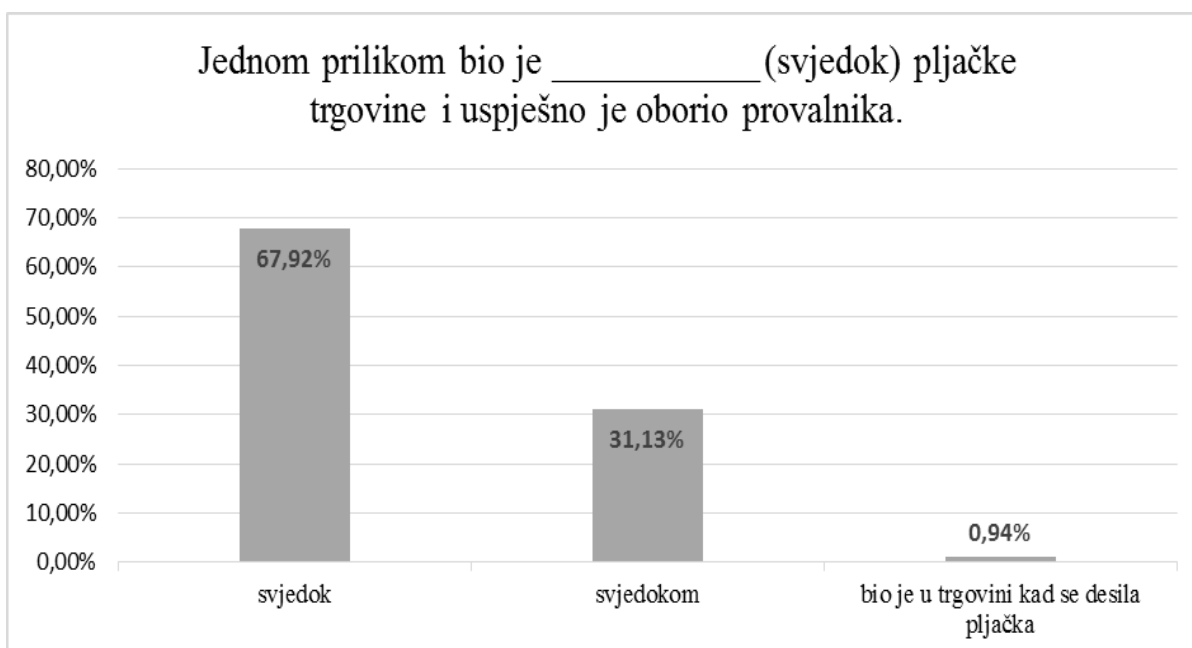
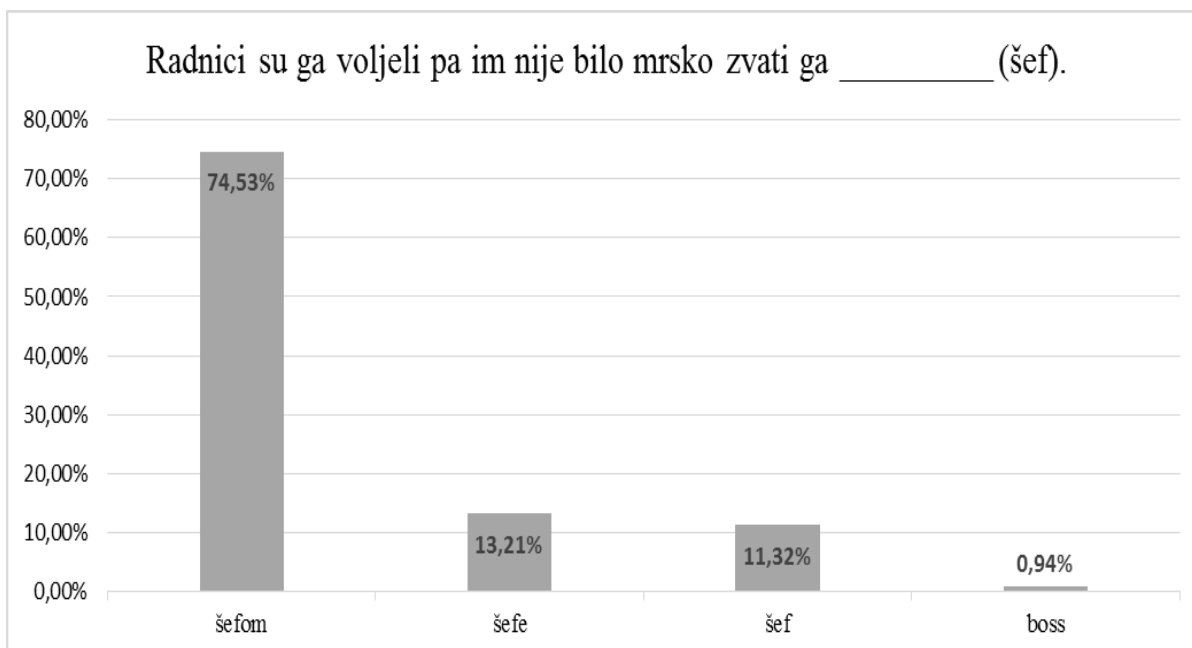
²²⁵ U izračunu postotaka moguća su odstupanja u iznosu od 0,01% zbog zaokruživanja na dvije decimale.

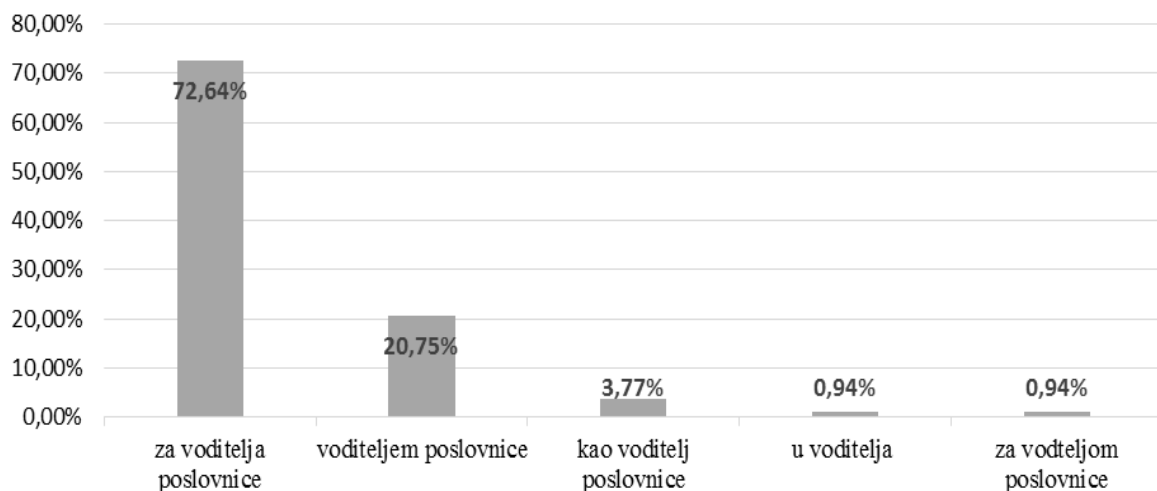

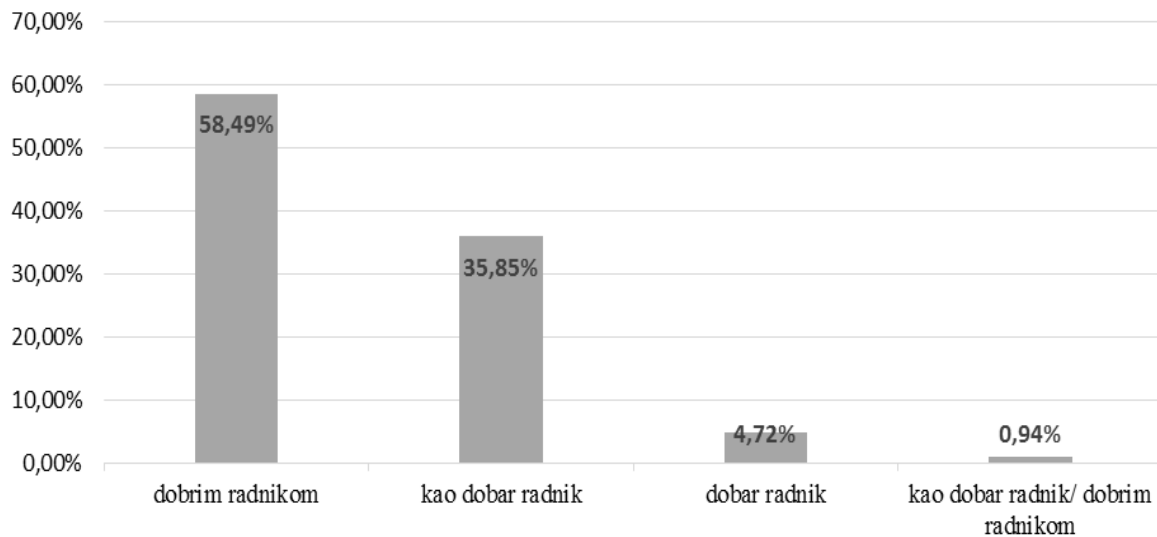

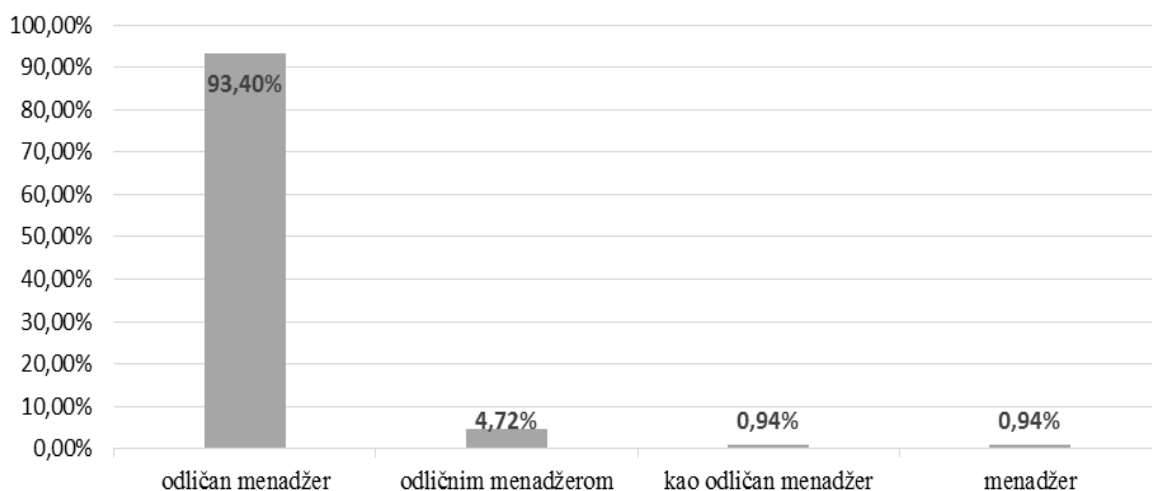
Ta vijest došla je do samoga vrha i izabran je _____
(voditelj poslovnice).

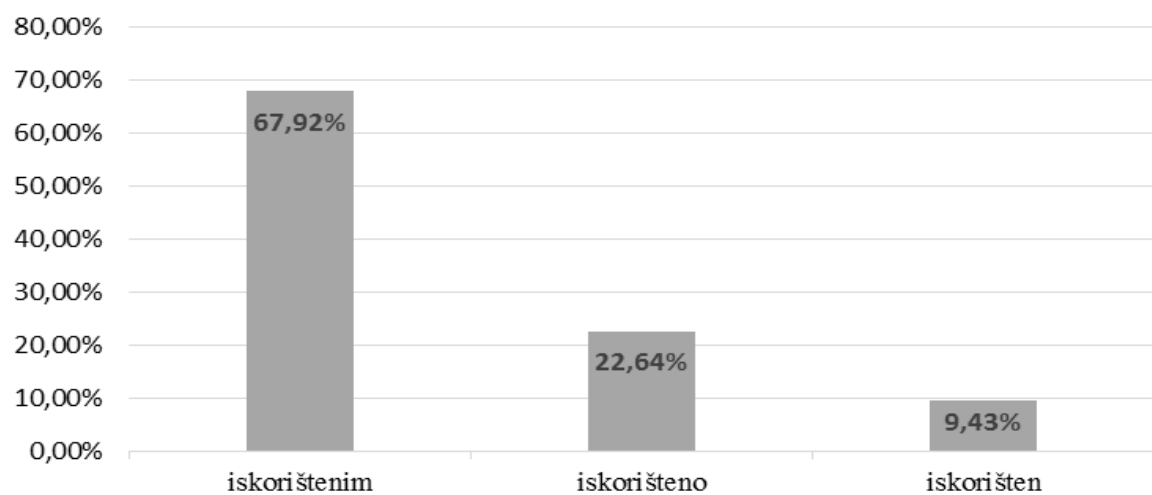
Ponovno se pokazao _____ (dobar radnik),

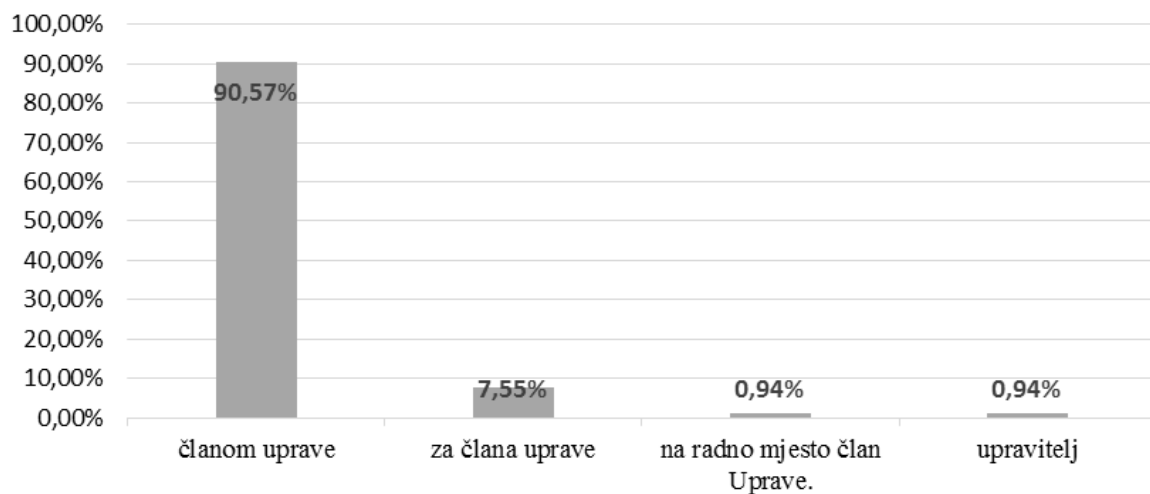
ali nitko nije očekivao da će ispasti i _____ (odličan menadžer).

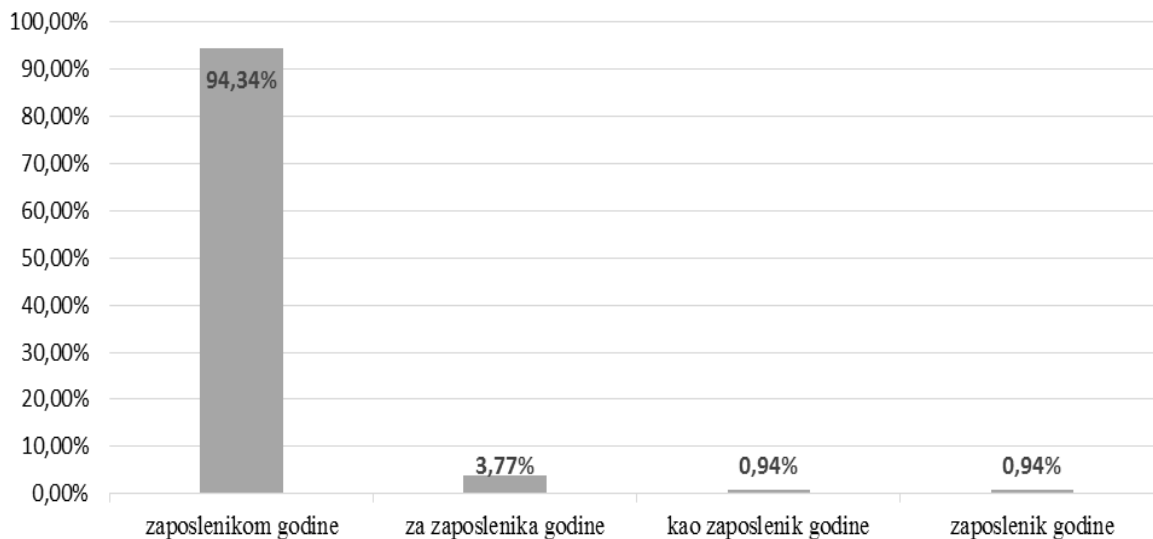
Koliko god naporno radio, nikada se nije osjećao _____ (iskorišten),

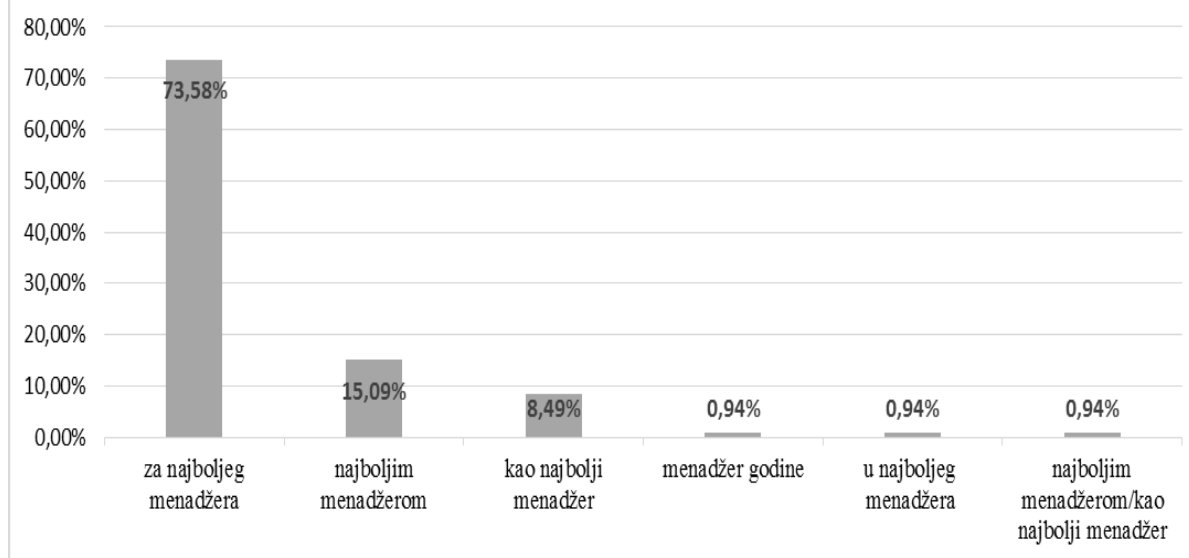
i to su svi cijenili te je Uprava odlučila imenovati ga _____ (član Uprave).

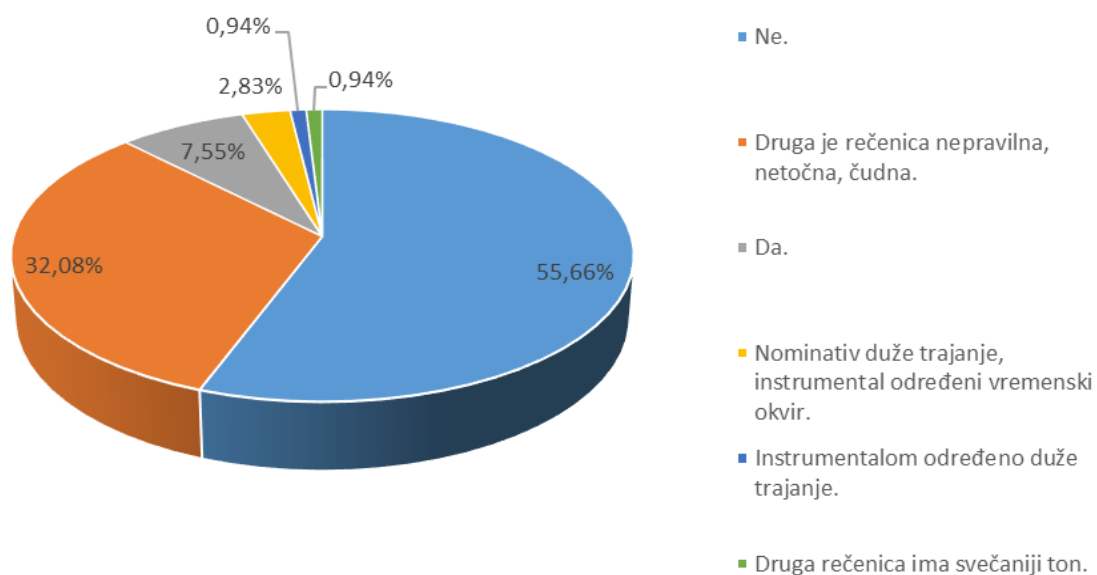
Više puta proglašen je _____ (zaposlenik godine),

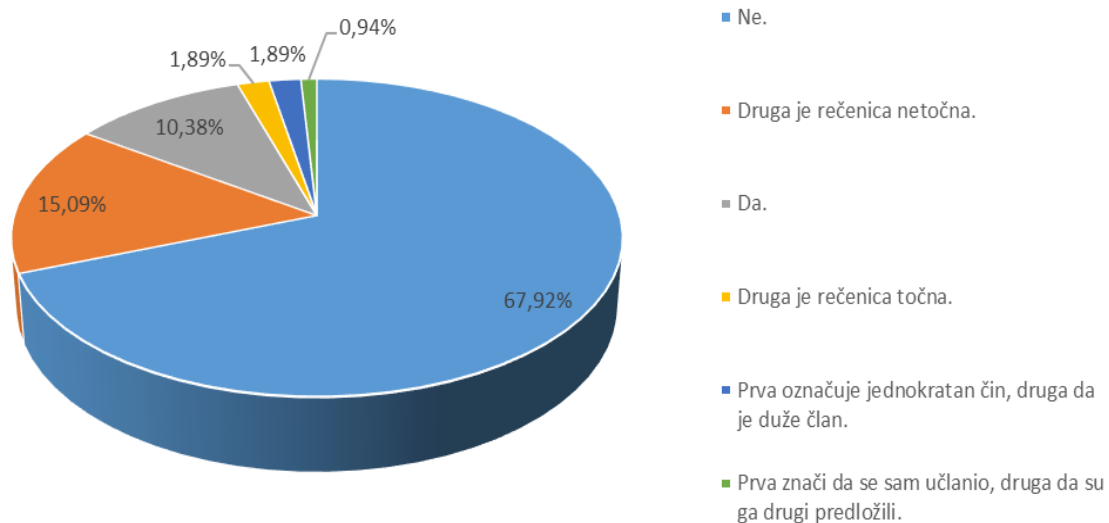
a nekoliko je puta nominiran _____ (najbolji menadžer).

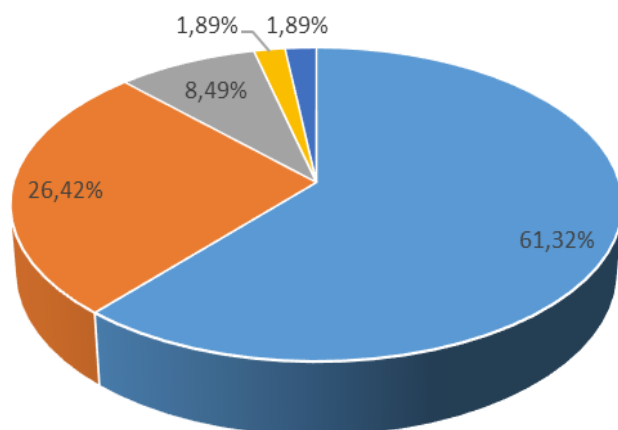
Profesor Horvat bio je dekan Pomorskoga fakulteta. //
 Profesor Horvat bio je dekanom Pomorskoga fakulteta.

Marko je postao član Volonterskoga centra Zagreb. // Marko je
 postao članom Volonterskoga centra Zagreb.

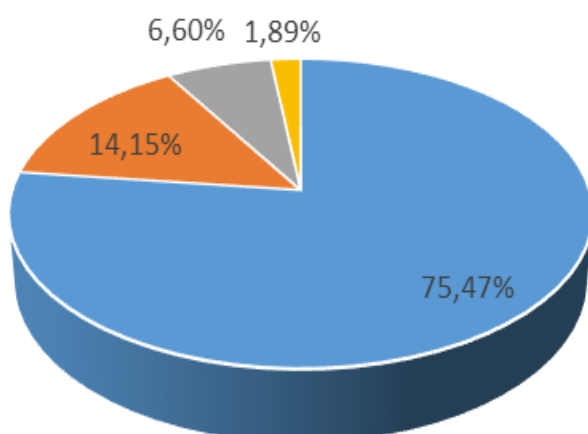

Umag će ponovno biti središte glazbenih zbivanja. // Umag će ponovno biti središtem glazbenih zbivanja.

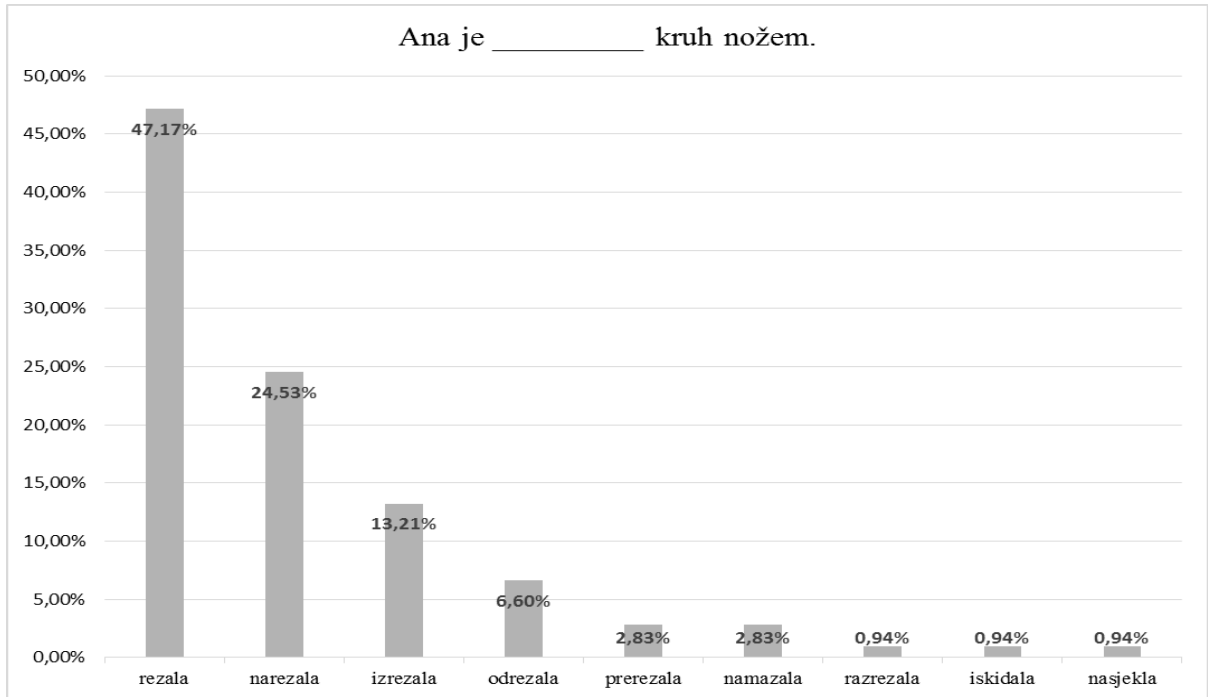
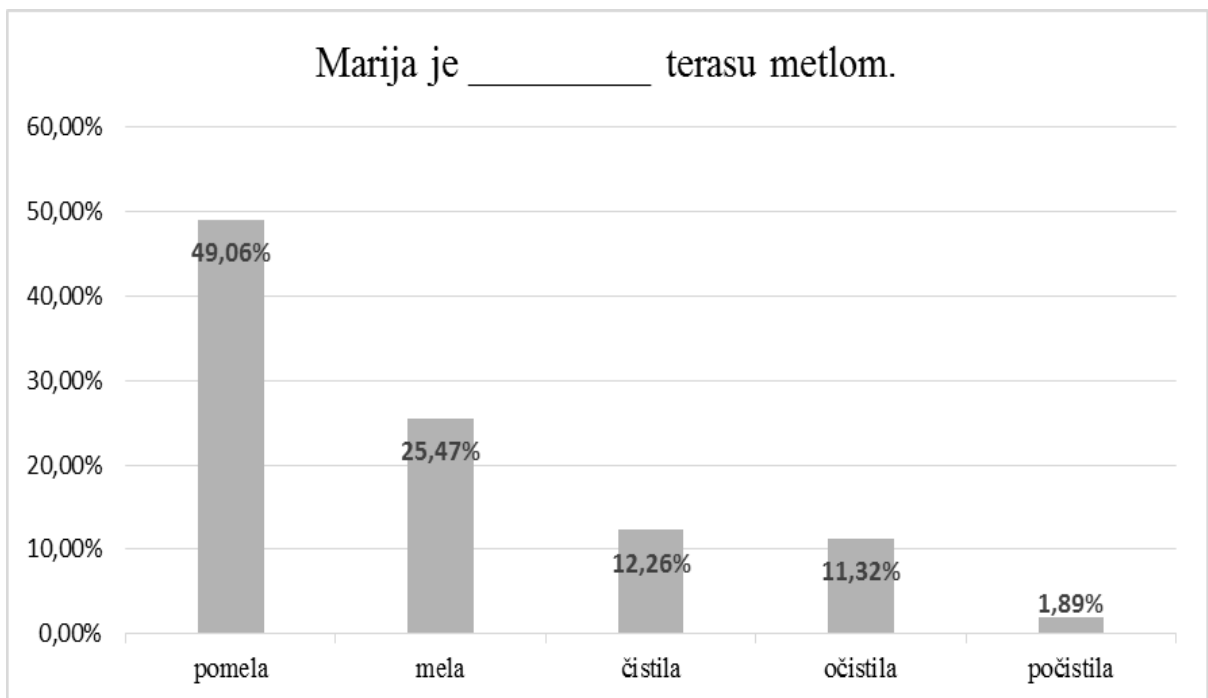

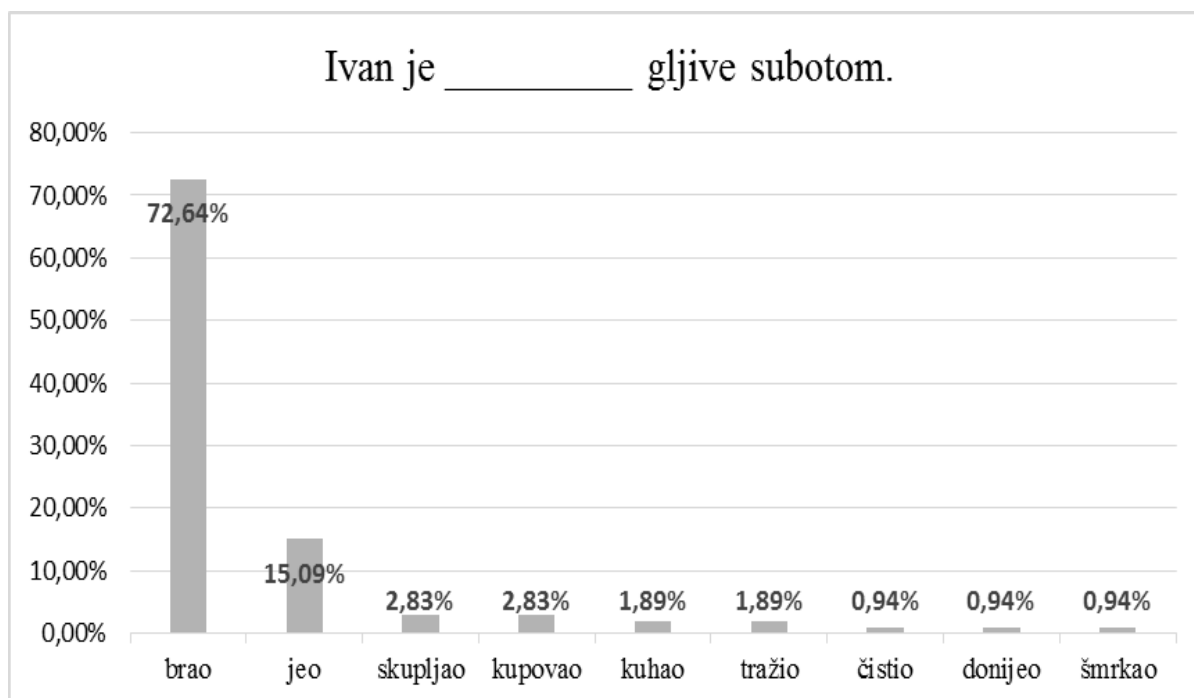
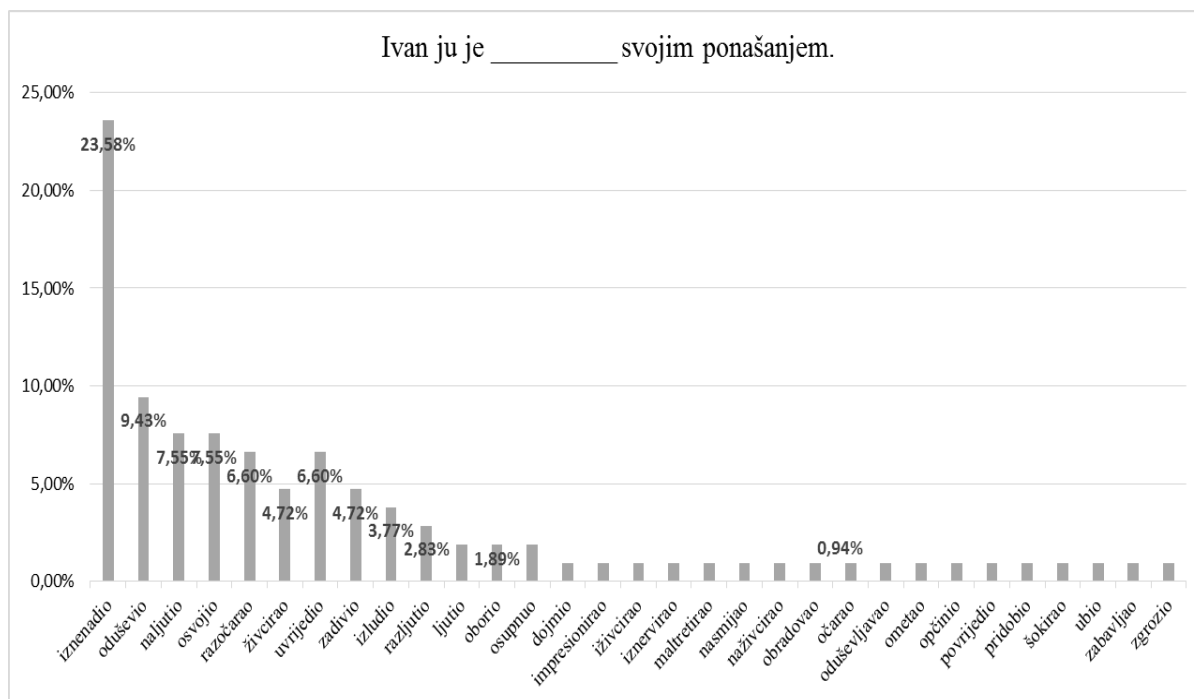
- Ne.
- Druga je rečenica nepravilna, netočna, čudna
- Da.
- Nominativ označuje jednokratno trajanje, instrumental duže.
- U prvoj rečenici naglasak na Umagu, u drugoj na zbivanjima.

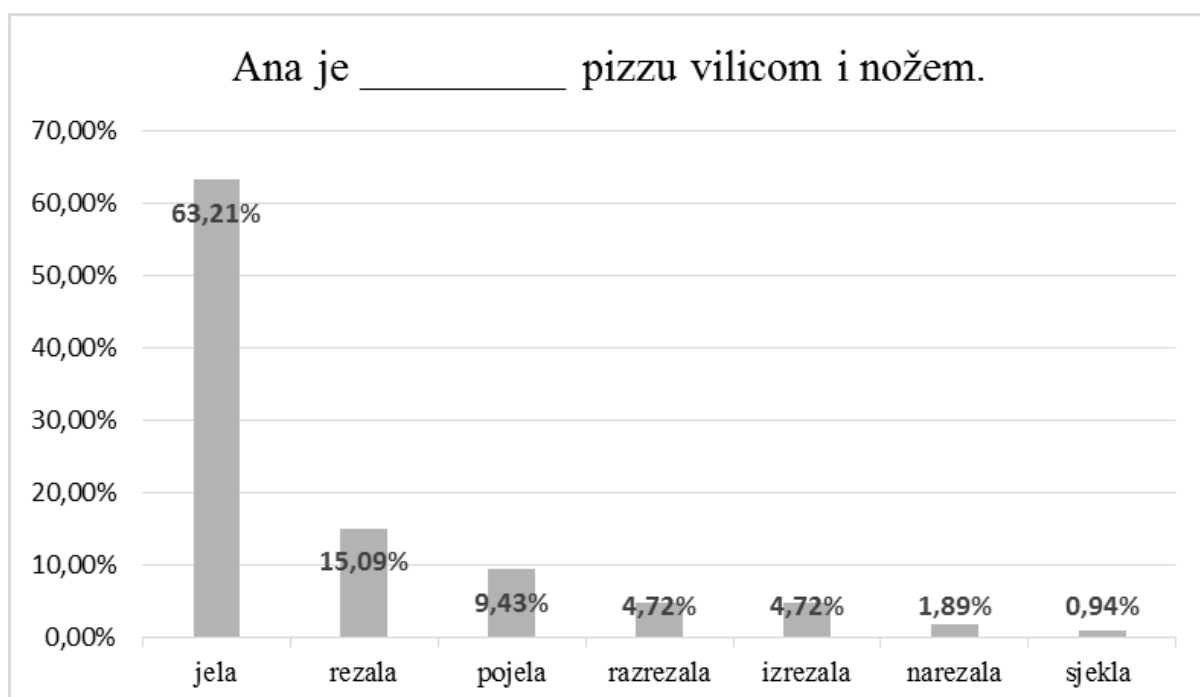
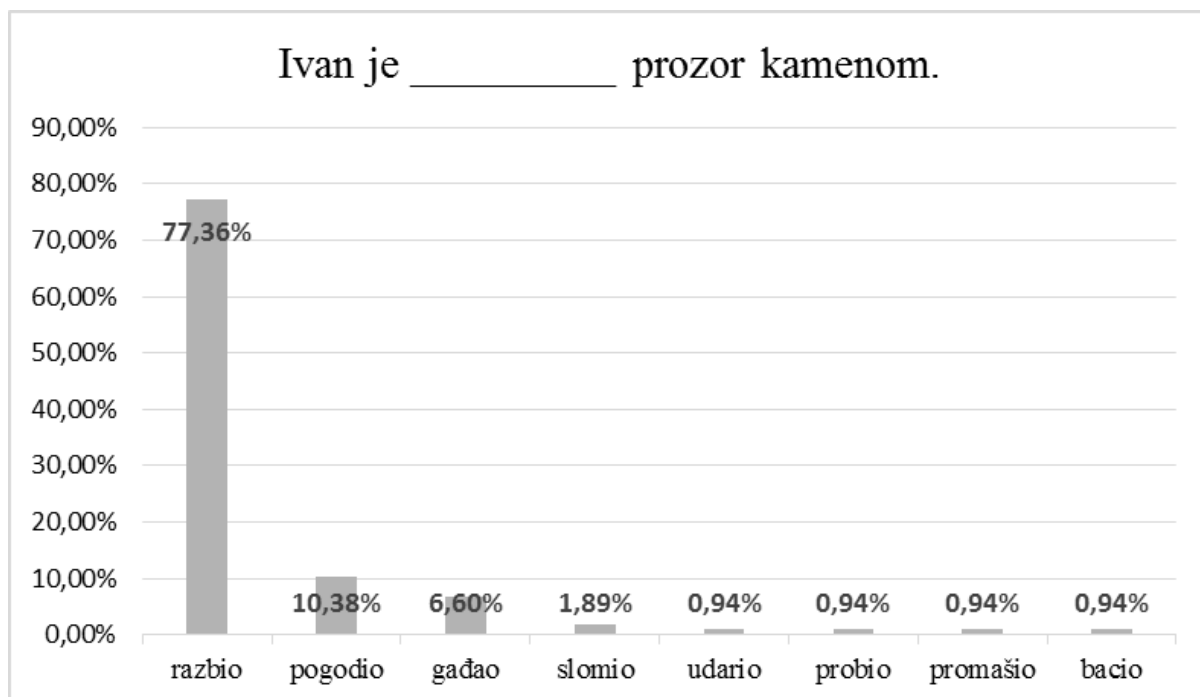
Njegov otac bavi se izrađivanjem suvenira. // Njegov otac izrađuje suvenire.

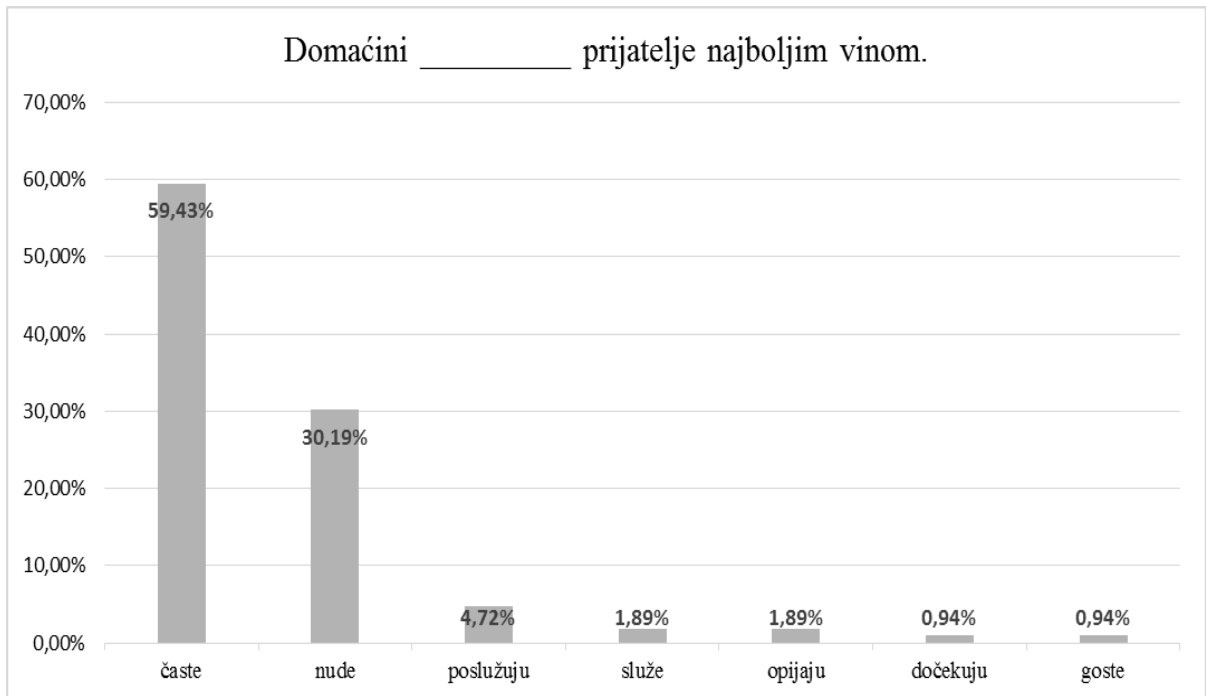
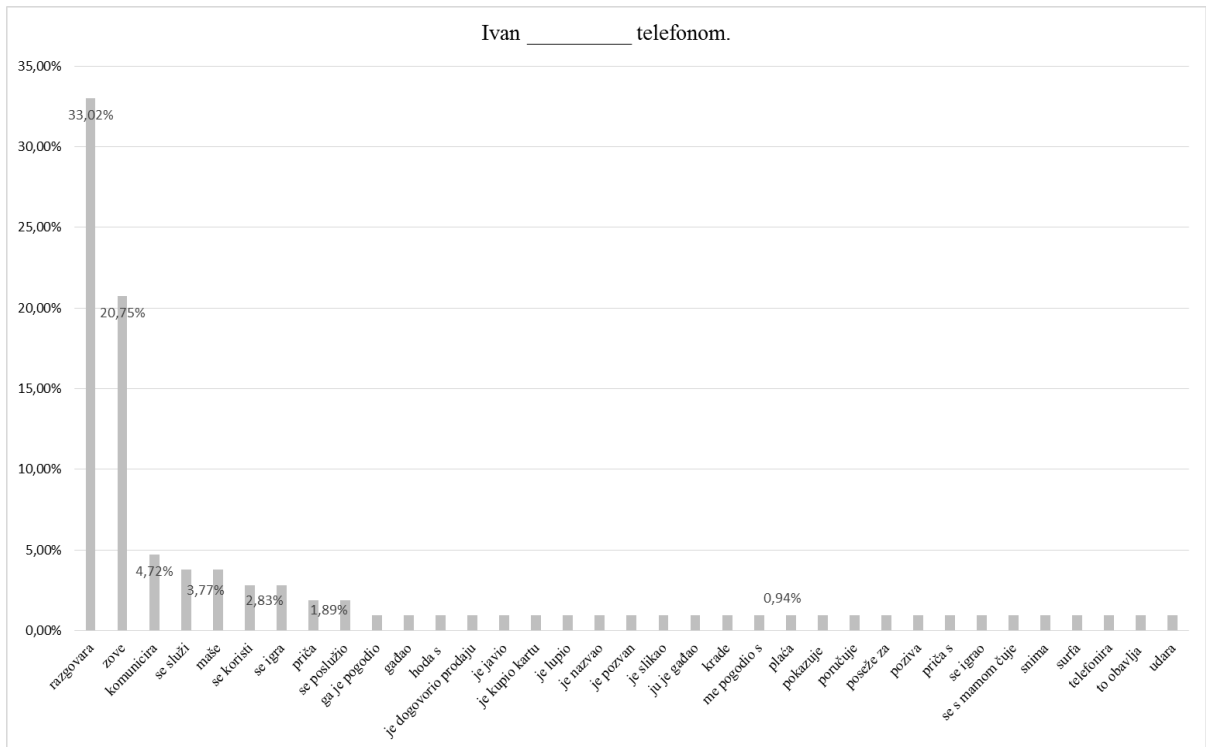

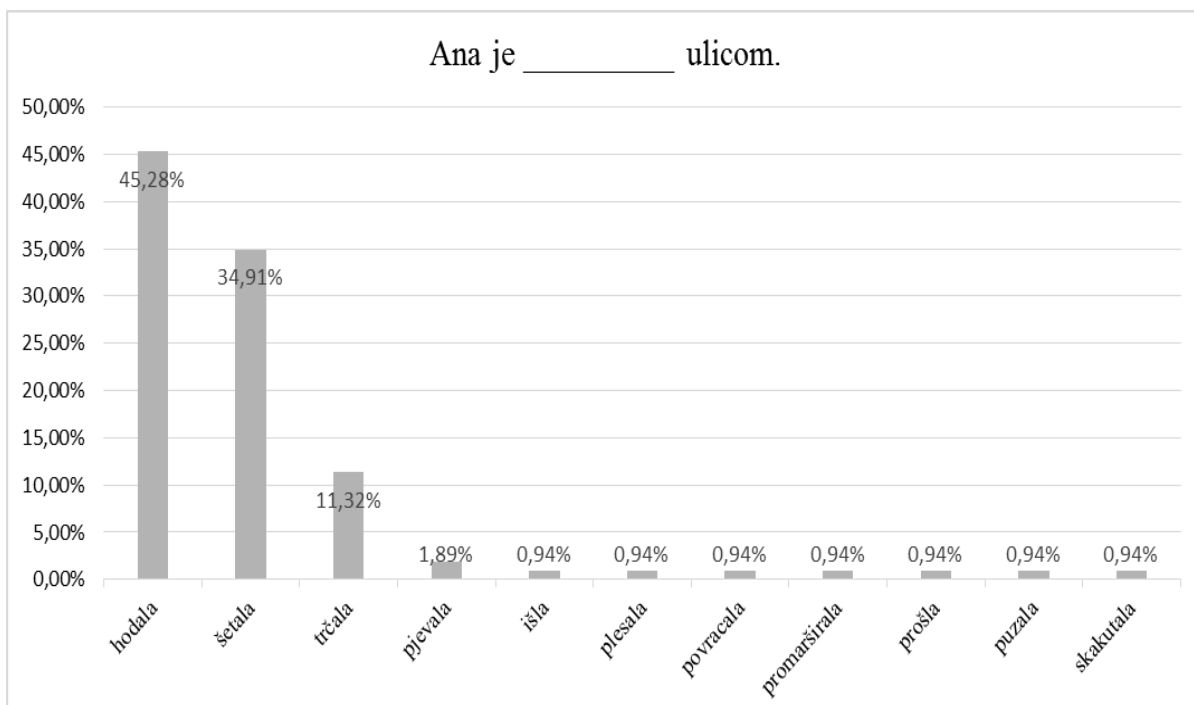
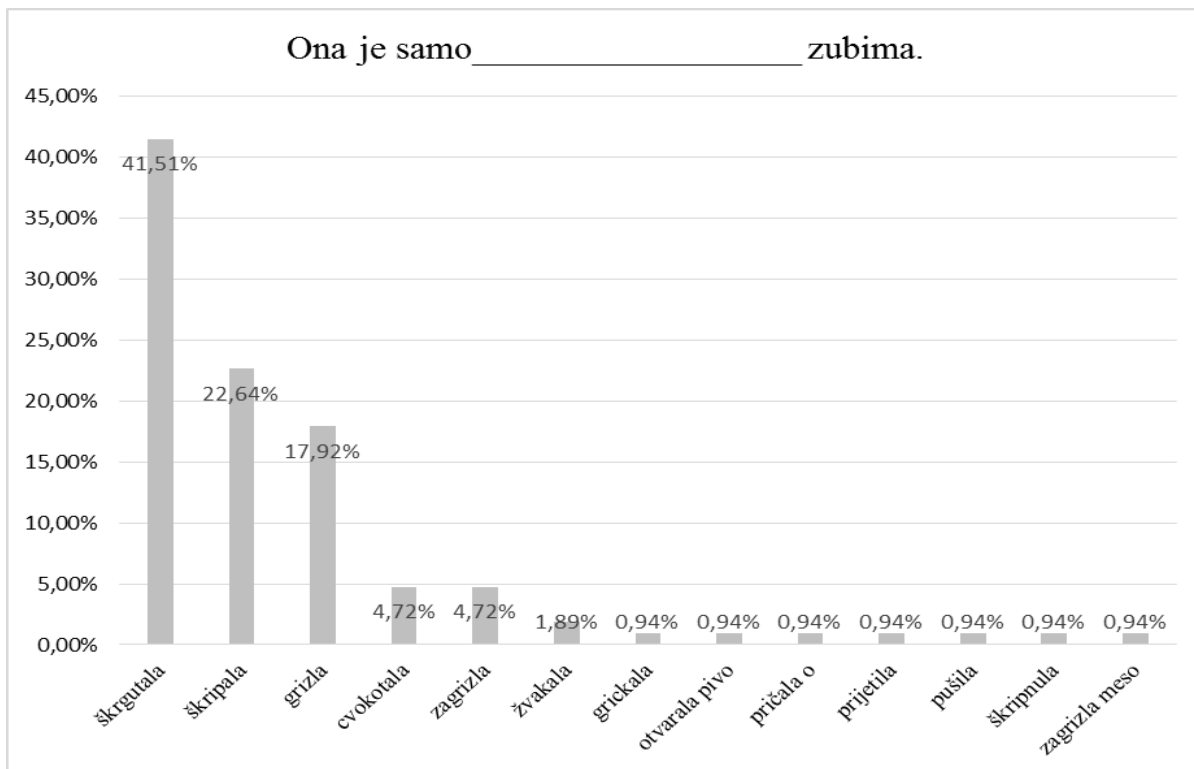
- Ne.
- U prvom primjeru zanimanje, u drugom hobi.
- Da.
- U drugom primjeru radnja trenutačno traje.

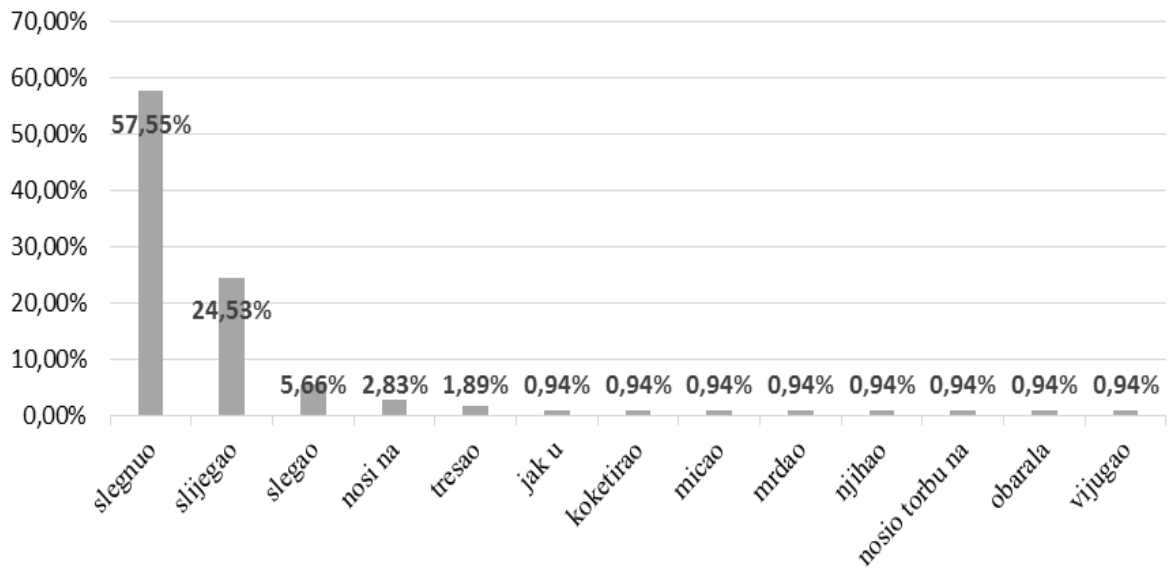

On je _____ ramenima.

PRILOG III – POPIS GLAGOLA²²⁶

Kazalo kratica

NomD nominativna dopuna

AkD akuzativna dopuna

InstD instrumentalna dopuna

PrilD priložna dopuna

PredD predikatna dopuna

V glagol

V_{refl} povratni glagol

Popis semantičkih uloga:²²⁷

Agens

Tema

Pacijens

Recipijent

Sredstvo

Uzročnik

²²⁶ Popis sadržava oko 650 glagola. Mora se napomenuti da popis nije sveobuhvatan, odnosno nisu uvršteni svi glagoli koji zahtijevaju instrumental ili ga mogu imati. Također nisu uvrštene sve povratne inačice glagola i svi valencijski obrasci.

²²⁷ Uz instrumental koji je dio predikata ne stoji semantička uloga.

GLAGOL	VALENCIJSKI OBRAZAC	SEMANTIČKA SKUPINA	PRIMJER	SEMANTIČKE ULOGE
otvarati	NomD – AkD – PredD	Fazni glagoli	Jedino što je izvjesno je kako će i Latinicu 2045-te, otvarati prilogom o slučaju Zec.	Nom _{agens} – V – Ak _{tema} – Inst
otvoriti	NomD – AkD – PredD	Fazni glagoli	Diva će turneju otvoriti koncertom u Zagrebu.	Nom _{agens} – V – Ak _{tema} – Inst
početi	NomD – AkD – PredD	Fazni glagoli	Dan možete početi doručkom u krevetu.	Nom _{agens} – V – Ak _{tema} – Inst
započeti	NomD – AkD – PredD	Fazni glagoli	Sezonu ćemo započeti nastupom u Monte Carlu	Nom _{agens} – V – Ak _{tema} – Inst
započinjati	NomD – AkD – PredD	Fazni glagoli	Šimić svoju pjesmu započinje naredbom, izravnim obraćanjem čovjeku: "Ne traži Boga mišlju".	Nom _{agens} – V – Ak _{tema} – Inst
zatvoriti	NomD – AkD – PredD	Fazni glagoli	Mjesec mode u Hrvata odlučili smo zatvoriti rezimeom oba protekla modna događaja.	Nom _{agens} – V – Ak _{tema} – Inst
završavati	NomD – AkD – PredD	Fazni glagoli	Treću borbu Ivi završava zahvatom...	Nom _{agens} – V – Ak _{tema} – Inst
završiti	NomD – AkD – PredD	Fazni glagoli	Mogli bismo ovu priču završiti zaključkom kako u današnje vrijeme životinje uzvraćaju udarac	Nom _{agens} – V – Ak _{tema} – Inst
otvarati se	NomD – PredD	Fazni glagoli	Festival se otvara Danom čarolije, slijedi Dan Ivane Brlić-Mažuranić...	Nom _{tema} – V _{refl} – Inst
otvoriti se	NomD – PredD	Fazni glagoli	Klub će se otvoriti tulumom...	Nom _{tema} – V _{refl} – Inst
početi	NomD – PredD	Fazni glagoli	Art terapija može početi razgovorom ili crtanjem.	Nom _{tema} – V – Inst
počinjati	NomD – PredD	Fazni glagoli	Otkriveno je da će joj ime počinjati slovom K.	Nom _{tema} – V – Inst
započinjati	NomD – PredD	Fazni glagoli	Korizma započinje obredom pepeljenja.	Nom _{tema} – V – Inst
završavati	NomD – PredD	Fazni glagoli	Radnja završava činom pokajanja.	Nom _{tema} – V – Inst

završavati se	NomD – PredD	Fazni glagoli	Biblijska apokalipsa otkriće je volje Božje i završava se sudnjim danom...	Nom _{tema} – V _{refl} – Inst
završiti	NomD – PredD	Fazni glagoli	Otvorenje će završiti dolaskom vojske na klanjanje pred Presvetim.	Nom _{tema} – V – Inst
baktati se	NomD – InstD	Glagoli bavljenja	On se bakće crnokošuljašima i dječjim tučama...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
baviti se	NomD – InstD	Glagoli bavljenja	GSKG se bavi i etažiranjem zgrada radi upisa zgrada i stanova u zemljišne knjige.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
pozabaviti se	NomD – InstD	Glagoli bavljenja	U teorijskom dijelu ćemo se pozabaviti strukturom DNA...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
zabaviti se	NomD – InstD	Glagoli bavljenja	Ovdje ćemo se posebno zabaviti položajem sudaca...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
zabavljati se	NomD – InstD	Glagoli bavljenja	...javnost bi se trebala zabavljati podatkom da je požarna opasnost proglašena tek kada je ugrožena kuća gradonačelnice Šuice.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
zanimati se	NomD – InstD	Glagoli bavljenja	Zvonimir Bartolić dugo se vremena zanimao životom i djelom Katarine Zrinske.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
zaokupiti se	NomD – InstD	Glagoli bavljenja	Jessica se bori protiv Nikine odluke da se preda policiji. H. R. G. se zaokupio slučajem ubojice Sylara.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
zaokupljati se	NomD – InstD	Glagoli bavljenja	...žene se manje zaokupljaju tematikom osiguranja od muškaraca.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
nazivati	NomD – AkD – PreD	Glagoli davanja imena, naziva, atributa	...stade ga nazivati lupežem, izdajicom, lopovom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst; Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – kao
nazvati	NomD – AkD – PreD	Glagoli davanja imena, naziva, atributa	Ponajprije, kako vi mene možete nazvati pseudogrofom?	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst; Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – kao
okrstiti	NomD – AkD – PreD	Glagoli davanja imena, naziva, atributa	...profesor Roland Reed hrvatskoga je pisca okrstio kreativnim divom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst; Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – kao

osloviti	NomD – AkD – PreD	Glagoli davanja imena, naziva, atributa	Štoviše, djevojke kažu da ga je policajac oslovio prezimenom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst; Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – kao
oslovljavati	NomD – AkD – PreD	Glagoli davanja imena, naziva, atributa	...odлучili su kućnog ljubimca oslovljavati imenom Tori	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst; Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – kao
prozvati	NomD – AkD – PreD	Glagoli davanja imena, naziva, atributa	Da sam to učinio, prozvali bi me ludim, prostakom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst; Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – kao
titulirati	NomD – AkD – PreD	Glagoli davanja imena, naziva, atributa	Tituliraju ga Monsignorom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst; Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – kao
zvati	NomD – AkD – PreD	Glagoli davanja imena, naziva, atributa	Stoga ga s pravom možemo zvati lijekom 21. stoljeća.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst; Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – kao
amputirati	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	...dječak Matija N. iz Bistre u okolici Zagreba, kojemu je teškim predmetom amputiran četvrti prst lijeve šake.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
bičevati	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	Mogli su vas kažnjavati tako da vas daju bičevati devetokrakim bičevima.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
bombardirati	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	...NASA priznala kada je bombardirala nuklearnom bombom mjesec.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
bušiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	Mjehur od opekotina nikada nemojte bušiti iglom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
cijepati	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	Uza to, ispiljene drvene trupce treba cijepati sjekirom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
dodirivati	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	...unatoč tomu što su je toliki hodočasnici dodirivali spočetka svojim rukama...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
dodirnuti	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	Anđeli čekaju naš znak da nas dodirnu svojim čarobnim krilom	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
dotaknuti	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	Gubernator dotaknu štapom mramorne ploče...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
doticati	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	...a svi predmeti koje su sveci doticali svojim rukama za nas relikvije drugoga reda.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}

gađati	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	Pa sad mogu Keruma gađati kamenom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
grebati	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	...malo sam kuckao i lupao šakom po stubišnim zidovima, malo ih grebao ključem da se uvjerim da je sve ytong.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
gušiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	...Matti je suprugu ozlijedio nožem po licu, a ujedno ju je i gušio remenom kućnog ogrtača...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
istući	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	Teleće odreske dobro istucite batom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
izdubiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	Opportunity se poslužio instrumentima montiranim na svojoj pokretljivoj ruci, d bi ispitao rupu koju je izdubio prednjim desnim diskom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
kastrirati	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	Ona je pak priznala kako ga je htjela kastrirati skalpelom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
kidati	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	Nije ni njemu bilo lako; paziti na moj prst i pri tom kidati kliještima prsten.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
kositi	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	...a supruga me doslovno morala tjerati od crnih truba koje sam mogao kositi srpom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
mlatiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	...no studenti su ga nastavili mlatiti palicama...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
mučiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	Razjareni Akvilin dao je Florijana najprije bičevati, a potom mučiti željeznim kliještima.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
nabosti	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	Onda je nabodite (našpikajte) štapićima suhe slanine što gušće...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
nadaviti	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	Mogu si mislit koliko je ljudi nadavila svojom vožnjom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}

namučiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	...a Evelina ga namučila dozlaboga svojom silnom sentimentalnošću.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
napikati	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	Svinjske kotlete zarežemo i napikamo špekom, krastavcima i češnjakom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
napikavati	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	...jadrnika kojeg napikavaju (s) kukama nakon par dana plutanja po blatnjavom kanalu.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
napiknuti	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	...da ih se lakoćom može napiknuti vilicom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
nasrtati	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	...napadač ga je dostigao i nastavio nasrtati na njega nožem...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
našpikati	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	Janjetinu posolite, popaprite, začinite finim travama i našpikajte češnjakom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
natrljati	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	Svinjski kare odvojimo od kosti, natrljamo solju, našpikamo češnjakom, premažemo smjesom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
ogrebat	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	I ne možeš ju ogrebat noktom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
ošinuti	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	...neće vas ošinuti pendrekom po koljenima...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
paliti	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	...otac ju je navodno i bičevao te palio užarenom šipkom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
porezati	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	Rijetke duge dlake, najviše sijede, koje bi Ibrahim jednom mjesečno porezao nožicama...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
pretući	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	Optužba ga tereti da je staricu brutalno pretukao metlom po glavi i ugušio jastukom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
puknuti	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	Filozofe ću nalokati i puknuti ih nogom u guzicu...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}

punktirati	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	Ponekad se pokaže da i ono što smo punktirali tankom iglom ili bioptirali širokom iglom, misleći da nije rak...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
razoriti	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	Morali su svoj voljeni brod razoriti eksplozivom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
razrušiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	...četnici su razrušili topovima čitav grad...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
rezati	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	Nemojte nikada rezati škarama ili grickalicama kožicu...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
rušiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	Negirao je da će se zgrada kina rušiti dinamitom, već mehanizacijom, po pravilima struke.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
secirati	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	...seciraju tupim satarama pasje meso i nude ga svijetu...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
srušiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	...izgleda kao da bi ga trebalo srušiti dinamitom i graditi ispočetka.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
taći	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	Što dirah mišlju, ti ćeš taći rukom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
taknuti	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	...reče komtesa, taknuvši ga koketno lepezom po ramenu.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
tenirati	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	No, ako imate ožiljke, obavezno ih tenirajte spužvicom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
trljati	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	Luka prišao svojim konjima, gladio ih, tepao im i trljao ih sijenom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
tući	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	Nakon toga je Duji Pešutu vojničkim bajonetom zarezao vrat i pio mu krv te ga nastavio tući kundakom po glavi.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
ubijati	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	Ljudi su ih ubijali sjekirama i noževima...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
ubiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	Sin je ogorčen krenuo ubiti mačem oca.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
ubosti	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	Možeš čovjeka ubosti nožem...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}

udarati	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	Nastavio ga je udarati kundakom po glavi...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
udaviti	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	Nagađaju kako ju je pokušala udaviti konopom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
ugušiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	No, on ju je počeo udarati metalnom drškom metle, a potom ju je ugušio jastukom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
urezati	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	Ako je ne možete načiniti polukružno kao na crtežu, moći ćete je urezati trokutasto lisnom pilom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
zadaviti	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	Pobunjenici su zadavili Osmana pojasom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
zaklati	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	Sin je rođenu majku zaklao nožem.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
zamlaćivati	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	...jedan torcidaš zamlaćuje BBa nogom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
zamlatiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	...klikne Josip i zamlati hrptom sablje staricu po glavi.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
zarezati	NomD – AkD – InstD	Glagoli djelovanja na cjelovitost pacijensa	Vrškom oštrog noža zarezite kožu dubokim ujednačenim rezovima.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
hraniti	NomD – AkD – InstD	Glagoli hranjenja	Ako ga baš hoćeš hraniti najboljom mogućom prehranom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
kljukati	NomD – AkD – InstD	Glagoli hranjenja	Ada ga je kljukala medenjacija i parila čajem.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
krmiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli hranjenja	...pšeničnom slamom počeo je krmiti goveda.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
nahraniti	NomD – AkD – InstD	Glagoli hranjenja	Tko bi ih ovdje u pustinji mogao nahraniti kruhom?	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
nahranjivati	NomD – AkD – InstD	Glagoli hranjenja	Kako bi danasnji Oligarh održavao svoju zastitarsku armadu bez da ju nahranjuje novčanicama.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
nakljukati	NomD – AkD – InstD	Glagoli hranjenja	I sve što psihići znaju jest nakljukati ga tabletama tek toliko da ne bude opasan sebi i drugima.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}

naljoskati	NomD – AkD – InstD	Glagoli hranjenja	...mesari i razna besposličarska sorta već su ih naljoskali vinom iz svojih otpitih čaša.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
napajati	NomD – AkD – InstD	Glagoli hranjenja	Ali svoje životinje su toga dana ipak hranili i napajali vodom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
napijati	NomD – AkD – InstD	Glagoli hranjenja	I nije istina da mi bikove napijamo rakijom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
napiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli hranjenja	U državi Ohio nezakonito je ribu napiti alkoholom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
napojiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli hranjenja	Pastiri su ga došli napojiti mlijekom i vinom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
nasititi	NomD – AkD – InstD	Glagoli hranjenja	Tko će nas nasititi mesom?	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
okrepljivati	NomD – AkD – InstD	Glagoli hranjenja	Pas bernardinac zahvaljujući dobrom njuhu i snažnim šapama spašava žrtve iz lavine te ih nakon iskopavanja okrepljuje alkoholom, koji nosi u bačvici oko vrata.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
okrijepiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli hranjenja	Na dnu staze sve ih uz gledateljce očekuje i medicinska ekipa koja će ih okrijepiti kuhanim vinom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
toviti	NomD – AkD – InstD	Glagoli hranjenja	Sve dok ga nisu otrgli sa zavičajnih proplanaka i počeli toviti otpacima.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
trovati	NomD – AkD – InstD	Glagoli hranjenja	Neće mi dijete trovati cjepivom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
alkoholizirati se	NomD – InstD	Glagoli hranjenja	...Ministar Jovanović tvrdi da za djecu nije dobro da piju i da se alkoholiziraju vinom kao i njihovi roditelji...	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo}
hraniti se	NomD – InstD	Glagoli hranjenja	Hranio se divljim plodovima i skrivao se u nekoj spilji, da ga divovi ne opaze.	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo}
kljukati se	NomD – InstD	Glagoli hranjenja	Kljukam se svim mogućim tabletama...	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo}

nahriniti se	NomD – InstD	Glagoli hranjenja	Iako sin Zeusov, nije bio besmrtn dok ga nije Zeus prikučio Heri da se nahrani njenim mlijekom...	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo}
nahrinjivati se	NomD – InstD	Glagoli hranjenja	<i>pren.</i> Oporbenjaštvo nacionalnom pokretu nahrinjuje se internacionalizmom, anacionalizmom...	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo}
nakljukati se	NomD – InstD	Glagoli hranjenja	Ponašali su se kao da su se nakljukali Kroatimina.	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo}
naliti se	NomD – InstD	Glagoli hranjenja	Puno je lakše naliti se konjakom...	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo}
nalokati se	NomD – InstD	Glagoli hranjenja	Nalokala sam se sedativima i po cijele dane spavala.	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo}
napajati se	NomD – InstD	Glagoli hranjenja	...djeca tvoga naroda sto godina poslije tebe napajaju se lurdskom vodom!	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo}
napijati se	NomD – InstD	Glagoli hranjenja	...ali nisam se trebao napijati vinom jer mi uvijek loše sjedne.	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo}
napojiti se	NomD – InstD	Glagoli hranjenja	Zemlja će se njihovom napojiti krvlju.	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo}
nasititi se	NomD – InstD	Glagoli hranjenja	...ležao je sav u čirevima pred njegovim vratima i priželjkivao nasititi se onim što je padalo s bogataševa stola.	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo}
nasititi se	NomD – InstD	Glagoli hranjenja	Želio se nasititi rogačima što su ih jele svinje...	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo}
oblijevati se	NomD – InstD	Glagoli hranjenja	Tamo smo se malo oblijevali pivom...	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo}
obliti se	NomD – InstD	Glagoli hranjenja	...ali smo se kulturno oblili otrovom iz Bačvice...	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo}
oblivati se	NomD – InstD	Glagoli hranjenja	...šute ko zaliveni i ponekad se oblivaju opojnom tekućinom da si olakšaju pritisak u duši...	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo}

okrepljivati se	NomD – InstD	Glagoli hranjenja	...svaka navijačka skupina, koja se na glavni zagrebački trg došla zabaviti prije početka utakmice, okrepljivala se pićima iz limenki...	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{средство}
okrijepiti se	NomD – InstD	Glagoli hranjenja	Gosti su se mogli okrijepiti travaricom, domaćim vinom i pivom...	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{средство}
prekrcati se	NomD – InstD	Glagoli hranjenja	I one se mogu prekrcati vodom.	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{средство}
prekrcavati se	NomD – InstD	Glagoli hranjenja	...dok smo se mi prasci prekrcavali noninim sarmama.	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{средство}
hvalisati se	NomD – InstD	Glagoli hvaljenja	Hvalisala se neumjereno mojim svjedodžbama...	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{тема}
hvaliti se	NomD – InstD	Glagoli hvaljenja	Moj prijatelj se jako voli hvaliti članstvom u Mensi.	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{тема}
hvastati se	NomD – InstD	Glagoli hvaljenja	Tad si se još i mogao hvastati znanjem, danas je svima ni sekundu daleko...	Nom _{agens} – V – Inst _{тема}
nadmetati se	NomD – InstD	Glagoli hvaljenja	U predizbornoj kampanji nadmeću se kvalitetom izbornih programa.	Nom _{agens} – V – Inst _{тема}
požaliti se	NomD – InstD	Glagoli hvaljenja	Ne možemo se požaliti prodajom.	Nom _{agens} – V – Inst _{тема}
preseravati se	NomD – InstD	Glagoli hvaljenja	On nije bahati primitivac koji jedri sa starletama i preserava se limuzinama...	Nom _{agens} – V – Inst _{тема}
razmetati se	NomD – InstD	Glagoli hvaljenja	Milanović se često razmeće svojim dobrim poznavanjem biblijskih citata.	Nom _{agens} – V – Inst _{тема}
bacati se	NomD – InstD	Glagoli igranja	Svakako da je mnogo lakše bacati se kamenjem nego mijesiti kruh.	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{тема}
dobacivati se	NomD – InstD	Glagoli igranja	Pridruži se on sinu pa krenu zajedno da se dobacuju loptom.	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{тема}
igrati se	NomD – InstD	Glagoli igranja	Igra se riječima.	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{тема}
kockati se	NomD – InstD	Glagoli igranja	Banke se ne mogu kockati novcem svojih štediša...	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{тема}

licitirati	NomD – InstD	Glagoli igranja	Ne bih želio u ovom trenutku licitirati stopom rasta.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
loptati se	NomD – InstD	Glagoli igranja	No, možemo li se loptati rebalansom sve do konca godine.	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{tema}
poigrati se	NomD – InstD	Glagoli igranja	Neki dizajneri poigrali su se novim teksturama tkanina.	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{tema}
poigrati se	NomD – InstD	Glagoli igranja	Rasvjeta je bitna, poigrajte se osvjetljenjem.	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{tema}
poigravati se	NomD – InstD	Glagoli igranja	Baretić se opet (a sve kao da neće) poigrava čitateljevima, stavovima i predrasudama...	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{tema}
zaigrati se	NomD – InstD	Glagoli igranja	Netko dobronamjerman zaigrao se fotićem i sad se društvo naslađuje.	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{tema}
napraviti se	NomD – PredD	Glagoli izražavanja dojma koji tko želi ostaviti	A noćas se samo najedamput napravila sveticom, oh, kao da mi ne znamo kakva je ona svetica!	Nom _{agens} – V _{refl} – Nom; Nom _{agens} – V _{refl} – Inst; Nom _{agens} – V _{refl} – Reč
praviti se	NomD – PredD	Glagoli izražavanja dojma koji tko želi ostaviti	Martin se odmah počeo praviti frajerom ...	Nom _{agens} – V _{refl} – Nom; Nom _{agens} – V _{refl} – Inst; Nom _{agens} – V _{refl} – Reč
definirati	NomD – AkD – PreD	Glagoli izražavanja mišljenja	Ono što povezuje te međusobno različite odnose jest paradigma koju bismo mogli definirati upravljačkom...	Nom _{agens} – V – Ak – Inst; Nom _{agens} – V – Ak – kao
doživljavati	NomD – AkD – PreD	Glagoli izražavanja mišljenja	A tada jedni druge počinju doživljavati teretom i mukom.	Nom _{iskustvenik} – V – Ak – Inst; Nom _{iskustvenik} – V – Ak – kao
držati	NomD – AkD – PreD	Glagoli izražavanja mišljenja	...Ante Starčevića kojeg drže ocem hrvatskih liberala.	Nom _{iskustvenik} – V – Reč; Nom _{iskustvenik} – V – Ak – Inst; Nom _{iskustvenik} – V – Ak – kao; Nom _{iskustvenik} – V – Ak – za
kvalificirati	NomD – AkD – PreD	Glagoli izražavanja mišljenja	Ako se osvrnemo na razinu informatizacije knjižničarstva u nas, možemo je kvalificirati skromnom...	Nom _{iskustvenik} – V – Ak – Inst; Nom _{iskustvenik} – V – Ak – kao

navesti	NomD – AkD – PreD	Glagoli izražavanja mišljenja	Možemo li navesti navijačima neke koji satima nakon utakmice, kilometrima od sportskog borilišta napadaju druge osobe?	Nom _{iskustvenik} – V – Ak – Inst; Nom _{iskustvenik} – V – Ak – kao
ocijeniti	NomD – AkD – PreD	Glagoli izražavanja mišljenja	Još uvijek pod dojmom događaja koji je ona, po vlastitoj procjeni, ocijenila tragedijom.	Nom _{iskustvenik} – V – Reč; Nom _{iskustvenik} – V – Ak – Inst; Nom _{iskustvenik} – V – Ak – kao
ocjenjivati	NomD – AkD – PreD	Glagoli izražavanja mišljenja	Mačekove prijedloge knezu Pavlu strani su diplomati ocjenjivali „drastičnim”...	Nom _{iskustvenik} – V – Reč; Nom _{iskustvenik} – V – Ak – Inst; Nom _{iskustvenik} – V – Ak – kao
osjećati	NomD – AkD – PreD	Glagoli izražavanja mišljenja	Charlie je sve ljude osjećao svojim prijateljima.	Nom _{iskustvenik} – V – Ak – Inst; Nom _{iskustvenik} – V – Ak – kao
označavati	NomD – AkD – PreD	Glagoli izražavanja mišljenja	S druge strane ne smijemo nikome zabraniti da postavlja pitanja i da stvar preispituje ili automatski ga označavati antisemitom ukoliko stvar preispituje.	Nom _{iskustvenik} – V – Ak – Inst; Nom _{iskustvenik} – V – Ak – kao
označiti	NomD – AkD – PreD	Glagoli izražavanja mišljenja	...ni tu opciju ne treba označiti nezamislivom.	Nom _{iskustvenik} – V – Ak – Inst; Nom _{iskustvenik} – V – Ak – kao
prikazati	NomD – AkD – PreD	Glagoli izražavanja mišljenja	...htjeli ga prikazati krivcem pada Vukovara.	Nom _{iskustvenik} – V – Ak – Inst; Nom _{iskustvenik} – V – Ak – kao
smatrati	NomD – AkD – PreD	Glagoli izražavanja mišljenja	Neću je smatrati prostom služavkom.	Nom _{iskustvenik} – V – Reč; Nom _{iskustvenik} – V – Ak – Inst; Nom _{iskustvenik} – V – Ak – kao; Nom _{iskustvenik} – V – Ak – za
vidjeti	NomD – AkD – PreD	Glagoli izražavanja mišljenja	Sadašnje " daytonsko " uređenje BiH u EU mnogi vide izvorom njezine političke nefunkcionalnosti	Nom _{iskustvenik} – V – Ak – Inst; Nom _{iskustvenik} – V – Ak – kao
doživjeti	NomD – AkD – PredD	Glagoli izražavanja mišljenja	...doživjela sam ih jako nestručnima i aljkavima.	Nom _{iskustvenik} – V – Ak – Inst; Nom _{iskustvenik} – V – Ak – kao
doživljavati	NomD – AkD – PredD	Glagoli izražavanja mišljenja	U tom pogledu našu budućnost doživljavam vrlo svijetlom.	Nom _{iskustvenik} – V – Ak – Inst; Nom _{iskustvenik} – V – Ak – kao

osjećati se	NomD – PredD	Glagoli izražavanja osjećanja	Mladić se stade osjećati nesretnim s te ljubavi...	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst; Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Prilog
osjetiti se	NomD – PredD	Glagoli izražavanja osjećanja	...jer nikad se ne zna u kojem se trenutku i Bono može osjetiti gostom...	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst; Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Prilog
ostajati	NomD – PredD	Glagoli izražavanja promjene stanja	Slaven Bilić ostaje izbornikom hrvatske nogometne reprezentacije.	Nom _{tema} – V – Inst; Nom _{tema} – V – Nom
ostati	NomD – PredD	Glagoli izražavanja promjene stanja	Davor će trajno ostati dijelom hrvatskoga baptističkog bića.	Nom _{tema} – V – Inst; Nom _{tema} – V – Nom
postajati	NomD – PredD	Glagoli izražavanja promjene stanja	Tada pak čovjek, jer je ograđen debelim zidom od ljudi, postaje otuđenikom, izrodom.	Nom _{tema} – V – Inst; Nom _{tema} – V – Nom
postati	NomD – PredD	Glagoli izražavanja promjene stanja	Petar će postati častnikom.	Nom _{tema} – V – Inst; Nom _{tema} – V – Nom
činiti se	NomD – PredD	Glagoli izražavanja subjektivnog dojma	Život na selu činio se lakšim.	Nom – V _{refl} – Inst; Nom – V _{refl} – Nom; Nom – V _{refl} – kao; Reč – V _{refl}
djelovati	NomD – PredD	Glagoli izražavanja subjektivnog dojma	Toleranca možda nije album koji "na prvu" djeluje rasadnikom hitova...	Nom – V – Inst; Nom – V – kao; Reč – V
ispadati	NomD – PredD	Glagoli izražavanja subjektivnog dojma	Lucijan ispada herojem nakon što je spasio dijete iz goruće zgrade	Nom – V – Inst; Nom – V – Nom; Nom – V – kao; Reč – V
ispasti	NomD – PredD	Glagoli izražavanja subjektivnog dojma	...a Đapić na kraju ispasti gubitnikom koji će zaglaviti u opoziciji	Nom – V – Inst; Nom – V – Nom; Nom – V – kao; Reč – V
izgledati	NomD – PredD	Glagoli izražavanja subjektivnog dojma	...pa je svatko tko je želio izgledati sportašem za volanom vozio takva kola.	Nom – V – Inst; Nom – V – kao; Reč – V
pokazati se	NomD – PredD	Glagoli izražavanja subjektivnog dojma	...Gibson se i tu pokazao znalцем efektnog suprotstavljanja različitog.	Nom – V _{refl} – Inst; Nom – V _{refl} – Nom; Nom – V _{refl} – kao; Reč – V

pokazivati se	NomD – PredD	Glagoli izražavanja subjektivnog dojma	Anzellotti se pokazuje dobrim poznavateljem vrcavog francuskog duha...	Nom – V _{refl} – Inst; Nom – V _{refl} – Nom; Nom – V _{refl} – kao; Reč – V
potvrditi se	NomD – PredD	Glagoli izražavanja subjektivnog dojma	Da bi se potvrdila vjerodostojnim kandidatom, Hrvatska mora podnijeti taj zahtjev najkasnije početkom 2002. ...	Nom – V _{refl} – Inst; Nom – V _{refl} – Nom; Nom – V _{refl} – kao; Reč – V
potvrđivati se	NomD – PredD	Glagoli izražavanja subjektivnog dojma	Gotovo kao da vlada pretpostavka životnog automatizma u kojem se sin ne treba djelima potvrđivati sinom dostojnim baštine svoga oca.	Nom – V _{refl} – Inst; Nom – V _{refl} – Nom; Nom – V _{refl} – kao; Reč – V
iskriti	NomD – PredD	Glagoli odašiljanja energije, čuvstva i sl.	...u druženju koje će iskriti pozitivnom energijom i zadovoljstvom.	Nom _{tema} – V – Inst
odisati	NomD – PredD	Glagoli odašiljanja energije, čuvstva i sl.	...kabina odiše prozračnošću.	Nom _{tema} – V – Inst
mirisati	NomD – PrilD	Glagoli odašiljanja mirisa	Noć miriše sijenom.	Nom _{tema} – V – Inst; Nom _{tema} – V – na; Nom _{tema} – V – po
smrdjeti	NomD – PrilD	Glagoli odašiljanja mirisa	...sve oko tebe smrdi primitivizmom.	Nom _{tema} – V – Inst; Nom _{tema} – V – na; Nom _{tema} – V – po
vonjati	NomD – PrilD	Glagoli odašiljanja mirisa	...čiji lonci od povrća i mesa još vonjaju starozavjetnim mirisima.	Nom _{tema} – V – Inst; Nom _{tema} – V – na; Nom _{tema} – V – po
zamirisati	NomD – PrilD	Glagoli odašiljanja mirisa	Stan zamiriše rakijom i kavom.	Nom _{tema} – V – Inst; Nom _{tema} – V – na; Nom _{tema} – V – po
zasmrdjeti	NomD – PrilD	Glagoli odašiljanja mirisa	Soba zasmrdi paljevinom.	Nom _{tema} – V – Inst; Nom _{tema} – V – na; Nom _{tema} – V – po
zaudarati	NomD – PrilD	Glagoli odašiljanja mirisa	Bila je sva zažarena i podbuhla u licu, a zaudarala je vinom.	Nom _{tema} – V – Inst; Nom _{tema} – V – na; Nom _{tema} – V – po

zavonjati	NomD – PriID	Glagoli odašiljanja mirisa	Sva je kuća i avlija zavonjala octom i kamforom.	Nom _{tema} – V – Inst; Nom _{tema} – V – na; Nom _{tema} – V – po
cimnuti	NomD – AkD – InstD	Glagoli pomicanja čega dijelom tijela	...ja ju ispod stola cimnula nogom pokušavajući je podsjetiti...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
klimati	NomD – AkD – InstD	Glagoli pomicanja čega dijelom tijela	Jel si probao klimati rukom lančanike?	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
kljucati	NomD – AkD – InstD	Glagoli pomicanja čega dijelom tijela	...ona róda, što pripitomljena stoji na jednoj nozi i kljuca nepoznate prolaznike kljunom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
kljucnuti	NomD – AkD – InstD	Glagoli pomicanja čega dijelom tijela	Malo ga je kljucnuo lijevom rukom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
maknuti	NomD – AkD – InstD	Glagoli pomicanja čega dijelom tijela	Vidio je škorpiona i htio ga maknuti rukom, ali ga je škorpion ugrizao za ruku.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
micati	NomD – AkD – InstD	Glagoli pomicanja čega dijelom tijela	...mogu ga rukom micati gore-dolje...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
mrdati	NomD – AkD – InstD	Glagoli pomicanja čega dijelom tijela	Probaj malo rukom mrdat kabel...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
ritnuti	NomD – AkD – InstD	Glagoli pomicanja čega dijelom tijela	...ona ga je ritnula kopitom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
tresti	NomD – AkD – InstD	Glagoli pomicanja čega dijelom tijela	...vepra koji nogama (trese) žironosno stablo.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
trznuti	NomD – AkD – InstD	Glagoli pomicanja čega dijelom tijela	Tada je Heinze glavom trznuo loptu u praznu mrežu pored svog golmana.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
vrcati	NomD – AkD – InstD	Glagoli pomicanja čega dijelom tijela	Mario je vrcao med, nogama.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
vtjeti	NomD – AkD – InstD	Glagoli pomicanja čega dijelom tijela	Za one kojima nije baš pouzdano da se motor vrti u prvoj brzini na štenderu, ostaje da kotač vrte rukom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}

zatresti	NomD – AkD – InstD	Glagoli pomicanja čega dijelom tijela	Vuga je ponovo zaigrao i naravno svojim iskustvom i znanjem uspio je zatresti glavom mrežu gostiju u 56. minuti.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
bacati se	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Kada se magaretu dosadilo bacati se uzalud nogama, stade zvoniti grlom...	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{tema}
backati se	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Meni se čini da ćemo se i mi bacakati nožicama u ritmu muzike za ples.	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{tema}
cimnuti	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Starkey cimne nogom i kokoši nestane.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
cmoknuti	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Gost cmokne usnama...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
coknuti	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Parsons je napravio gestu kao da cilja puškom, a onda coknuo jezikom da označi pucanj.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
coktati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	...elegantno odjeven Azijat, koji je stalno prevrtao očima i coktao jezikom.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
cupkati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Gospodin Kotrig cupkao je nogom nervozan od nestrpljivosti i blijed od uzbuđenja.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
cvokotati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Počela se tresti, zubima cvokotati.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
čegrtati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Umjesto da čegrtati jezičicom...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
drmati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Nervozno sam počeo drmati nogom.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
gibati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Ne mogu gibati rukom.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema} ; Nom _{agens} – V – Ak _{tema}
izlepetati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	...tek je izlepetao tankim ručicama poput ranjene ptičice kada umirući krilima uzleprše...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}

kimati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Otac stade nepouzdanu kimati glavom na takav Ivičin naum.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
kimnuti	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	On će kimnuti glavom.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
klimati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	...dok starice nisu počele dremuckati i klimati umornim glavama.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
klimnuti	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Zato samo klimne glavom i pogledom isprati obojicu do vrata.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
kljocati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Borci oko Kapare jeli su halapljivo, kljocali zubima, mljackali i mljeskali ustima...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
kljucati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Tu orao kljuca svojim kljunom o kamen sve dok kljun ne otpadne.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
kolutati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	...većina odmah počne kolutati očima...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
kovitlati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Kod nas konobari kovitlaju očima kada uzimaju narudžbu...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
kretati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	On leži u studenoj ilovači i može samo glavom kretati.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
lamatati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Džo očajnički uzdiže ruke k nebu i stade njima lamatati...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
lepetati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	...dok se puran prodramio i stao lepetati krilima po sobi	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
lomatati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Gašpar Makarić lomata onom jednom rukom i pripovieda...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
maknuti	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Dovoljno je maknuti obrvom, napraviti stanku u govoru, lagano klimnuti glavom i već u komunikaciji imamo poveću lažnu informaciju.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema} ; Nom _{agens} – V – Ak _{tema}
mlatiti	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	...pa je sova počela mlatiti krilima...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}

mljackati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Borci oko Kapare jeli su halapljivo, kljocali zubima, mljackali i mljeskali ustima...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
mljacnuti	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	...kad je govorio, afektirao je malo praveći male pauze, pri čem bi mljacnuo usnama...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
mljeskati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Borci oko Kapare jeli su halapljivo, kljocali zubima, mljackali i mljeskali ustima...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
mrđnuti	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Prosjak nije ni obrvom mrđnuo.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema} ; Nom _{agens} – V – Ak _{tema}
mućnuti	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Dakle poreznici bi trebali mućnuti glavom.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
njihati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	...a žene neumorno njihale bokovima...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema} ; Nom _{agens} – V – Ak _{tema}
odmahivati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Indignirano je odmahivao glavom...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
odmahnuti	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Opaziv on Petrovića, odmahnu samo rukom ispred sebe...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
okrenuti	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Da si se doista uzdigao nad svima nama, pročitao bi sve ove postove, okrenuo glavom i nastavio dalje.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema} ; Nom _{agens} – V – Ak _{tema}
pomicati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Više uopće nisam mogao pomicati udovima.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema} ; Nom _{agens} – V – Ak _{tema}
pomicati se	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	...ili se pomicao cijelim tijelom gore-dolje...	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{tema}
potresti	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Nesvjesno je potresla glavom pokretom koji je preuzela od svoje mračne suputnice...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema} ; Nom _{agens} – V – Ak _{tema}
prekrenuti	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Salim-efendija je na to samo prekrenuo očima prama Adilu.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
prekretati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Ljudi okolo već prekreću očima i pokušavaju sakriti smijeh.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}

prevrtati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Smijte se njegovim šalama umjesto da prevrćete očima na ono što ste čuli već milijun puta...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
pucketati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Prvo smo počeli trljati dlanove, nakon toga pucketati prstima, pa tapšati koljena, a zatim lupati nogama o pod.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
razmahivati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	...ustima pravi nevjerojatne grimase, razmahuje rukama, koluta očima.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema} ; Nom _{agens} – V – Ak _{tema}
razmahnuti	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Poput neplivača u vodi, razmahnuo je rukama.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema} ; Nom _{agens} – V – Ak _{tema}
ritati se	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Životinja se stade biesno ritati zadnjima nogama i onda propinjati.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
ritnuti se	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Razmahnuo je šakama, riknuo, pa se ritnuo nogom.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
sleći	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Marijan bi samo slegao ramenima...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
slegnuti	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Međutim, većina će slegnuti ramenima, podignuti obrvu...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
slijegati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Na to morate slijegati ramenima.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
škrgutati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Škrgutala je zubima...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
škrgutnuti	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Kikaš samo škrgutnu zubima koji svi bijahu na broju i svi kao od čelika...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
škripati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Jošte će naš mali "kanonik" ljuto škripati zubima i proklinjati dan i sat kada je ta djevojka premamila njegovog Miha i preselila se u gavanski dom.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
škripiti	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Vi šutite i škripite zubima...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}

škripnuti	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Na jednom ga pogleda ubojitim pogledom, omjeri ga, škripnu zubima i neodgovori na sve uvrede ništa...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
topotati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	...ali necu sad topotat nogama...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
toptati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	...stiskao pesnice, toptao nogama, tresao glavom, škripao zubima.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
trenuti	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Sjećam se tada tebe i tvojih suza i ne mogu trenuti okom...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
trepnuti	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Ni licem ne maknu, ni okom ne trepnu.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
treptati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Mladen je prestao treptati kopcima...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
tresti	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	...puno je jela i rado se bezrazložno smijala tresući punim, teškim tijelom na kratkim, zdepastim nogama...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema} ; Nom _{agens} – V – Ak _{tema}
trgnuti	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Učiteljica trgne glavom prema ramenu...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
trzati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	...Mustafa je gledao kako se mače prevalilo i stalo trzati nogama...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
trzati se	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Nakon toga počne se trzati glavom...	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{tema}
trznuti	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	...i kad ta osoba pogleda prema nama, automatski ćemo trznuti obrvama.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
trznuti se	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Laca se trznu gornjim tijelom.	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{tema}
uzlepršati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	...tek je izlepetao tankim ručicama poput ranjene ptičice kada umirući krilima uzleprše...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
uzmahivati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Obojica uzmahivahu glavama rastežući svježju, jutarnju pljuvačku prenježnim potplatima.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}

uzmahnuti	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	...uzmahnu mladić glavom...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
uzvijati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	A što me pitate?... Dao se na šetnje, na sastanke i gozbe,— uzvijala Polonija umornim, bolnim očicama.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
uzvinuti	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	...uzvine udovica laskavo svojim čarnim obrvama.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
uzviti	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Uzvila je obrvama i nije komentirala moje riječi.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
vitlati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	...a bradom vitlala kao repom.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
vrcati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	...i on je zapazi kako vrca zadnjicom ribajući.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
vrckati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Andrija je zato čučnuo i lukavo vrcka očima u stranu.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
vrcnuti	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Stipan snebljivo stiskao usne i vrcnuo obrazima.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
vrtati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	De ti vréi tim okicama po pdf-u...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
vrtjeti	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	...počne tat vrtjeti glavom od lijeva nadesno...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema} ; Nom _{agens} – V – Ak _{tema}
zabaciti	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	...zabaci glavom nadesno i opazi u trećoj kočiji "njegovu presvjetlost"...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema} ; Nom _{agens} – V – Ak _{tema}
zabacivati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	...i svako malo zabacivala rukom kao grofica...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema} ; Nom _{agens} – V – Ak _{tema}
zadrmati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	S časa na čas su se tobože približavali zaključku, pljesnuli jako dlanovima, čvrsto zadrmali rukama, a onda se opet otrgli, zavrtjeli se oko sebe.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
zaškrinuti	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	...zaškrinu mladić zubima...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
zaškripiti	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Vule zaškripiti zubima...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}

zaštropotati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Drž'te tata!- ponovi i zaštropota nogama kao kad se djeca plaše.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
zatreptati	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Gospođa A je zatreptala očima i potiho se zahihotala.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
zatresti	NomD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Da je potrebno samo zatresti glavom, da parasite uginu na tlima...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema} ; Nom _{agens} – V – Ak _{tema}
okrenuti	NomD – DatD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Prva mi je misao bila da ću nekome okrenuti vratom...	Nom _{agens} – V – Dat _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
zavrnuti	NomD – DatD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Zavrnut ću vratom Estelinom psu.	Nom _{agens} – V – Dat _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
krenuti	NomD – DatD – InstD	Glagoli pomicanja dijelova tijela	Gospodine, ja prije volim svojoj kćeri glavom krenuti, nego da ju opančarskomu sinu dadem...	Nom _{agens} – V – Dat _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
imenovati	NomD – AkD – PreD	Glagoli postavljanja na dužnost	...htjede ga papa Kliment VII. imenovati kardinalom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst; Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – kao; Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – za
izabrati	NomD – AkD – PreD	Glagoli postavljanja na dužnost	Već sam dočuknuo nešto da te hoće izabrati starješinom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst; Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – kao; Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – za
naimenovati	NomD – AkD – PreD	Glagoli postavljanja na dužnost	...naimenovasmo ga vrhovnim zapovjednikom..	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst; Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – kao; Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – za
nominirati	NomD – AkD – PreD	Glagoli postavljanja na dužnost	...nije ga nimalo slučajno izbornik Slaven Bilić nominirao kandidatom za A reprezentaciju.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst; Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – kao; Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – za
potvrditi	NomD – AkD – PreD	Glagoli postavljanja na dužnost	...pa takvoga junaka teško da ne će i vojvoda potvrditi kapetanom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst; Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – kao; Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – za
potvrđivati	NomD – AkD – PreD	Glagoli postavljanja na dužnost	Prepoznata je odmah kao antologijsko djelo, takvim su je potvrđivali i najveća svjetska imena...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst; Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – kao; Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – za

priznati	NomD – AkD – PreD	Glagoli postavljanja na dužnost	Bog moj zna da ne mogu priznati gospodarom onoga kojega roditelji prokleše...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst; Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – kao; Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – za
proglasiti	NomD – AkD – PreD	Glagoli postavljanja na dužnost	Sud ga proglasio krivim...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst; Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – kao; Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – za
proglašavati	NomD – AkD – PreD	Glagoli postavljanja na dužnost	...oni su vjeru proglašavali nebitnom, nevažnom, zastarjelom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst; Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – kao; Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – za
častiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	... častio likerom i konjakom svu žensku poslugu u podrumu...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens/recipijent} – Inst _{sredstvo/tema}
čašćavati	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	...mađarski grof Taši čašćavao Hrvate pečenjem i kolačima.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens/recipijent} – Inst _{sredstvo/tema}
darivati	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	Da bi ugođaj bio potpun, tu su bili i Djed Mraz i Djedamrazice, koji su raspjevane mališane darivali slatkim paketićima.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens/recipijent} – Inst _{sredstvo/tema} ; Nom _{agens} – V – Dat _{recipijent} – Ak _{tema}
darovati	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	Taj je blagdan dan u kojem obnavljamo sjećanje na mudrace Melkiora, Gašpara i Baltazara, koji su se poklonili novorođenom Isusu i darovali ga zlatom-priznavajući mu kraljevko dostojanstvo, tamjanom-u slavu božanske mu naravi i smirnom- jer su vjerovali da je to čovjek koji će umrijeti za ljudske grijeha.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens/recipijent} – Inst _{sredstvo/tema} ; Nom _{agens} – V – Dat _{recipijent} – Ak _{tema}
dvoriti	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	...naše zastupnike treba nježno paziti i maziti, pa ih finom hranom i dvoriti...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens/recipijent} – Inst _{sredstvo/tema}
gostiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	... "Val " u starom viškom predjelu Kut, gdje ih vlasnica Lucija Knego gosti morskim delicijama...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens/recipijent} – Inst _{sredstvo/tema}
honorirati	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	Danci su svoju Narodnu frontu honorirali glasovima...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens/recipijent} – Inst _{sredstvo/tema}

inficirati	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	..računalo ćete trajno inficirati trojanom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens/recipient} – Inst _{sredstvo/tema}
kazniti	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	...sud ih može rješenjem kazniti novčanom kaznom do 5.000,00 kuna.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
kažnjavati	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	Strahu od greške dodatno pridonose iskustva u kojima su roditelji djetetove loše postupke kažnjavali porukama "ne volimo te" ili "ostavit ćemo te" ako se budeš loše ponašao.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
mijenjati	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	...vrataru Danijela Subašića kojeg Slaven Bilić neće mijenjati novim čuvarem mreže...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens/recipient} – Inst _{sredstvo/tema}
nadariti	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	Priroda ga je nadarila instinktivnom čežnjom postanka vođe čopora.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens/recipient} – Inst _{sredstvo/tema}
nadarivati	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	...kojima bi dobročinitelji nadarivali samostan prigodom većih blagdana...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens/recipient} – Inst _{sredstvo/tema}
nagraditi	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	... organizirao je akciju pod nazivom Fat Boy Slim, u kojoj je pet kandidata odlučio nagraditi besplatnim šestomjesečnim programom mršavljenja.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
nagrađivati	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	Vjerne kupce povremeno ćemo nagrađivati različitim pogodnostima o kojima ćemo ih prethodno izvijestiti.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
nuditi	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	...ne mogu gospodu nuditi mesom.	Nom _{agens} – V – Ak _{recipient/pacijens} – Inst _{sredstvo/tema} ; Nom _{agens} – V – Dat _{recipient} – Ak _{tema}
nuđati	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	Onda sam stao nuđati bludnice duvanom...	Nom _{agens} – V – Ak _{recipient/pacijens} – Inst _{sredstvo/tema} ; Nom _{agens} – V – Dat _{recipient} – Ak _{tema}

nutkati	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	Majka se prišulja i stade ga nutkati kobasicom...	Nom _{agens} – V – Ak _{recipijent/pacijens} – Inst _{sredstvo/tema} ; Nom _{agens} – V – Dat _{recipijent} – Ak _{tema}
obasipati	NomD - AkD - InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	Obasipao ju je prijaznošću, dobrotom, ljubavlju...	Nom _{agens} – V – Ak _{recipijent/pacijens} – Inst _{sredstvo/tema}
obasipavati	NomD - AkD - InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	...svi su ti stajali pred njim kao pred svojim najvišim autoritetom i obasipavali ga superlativima.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo/tema}
obasuti	NomD - AkD - InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	...san o snažnom muškarcu koji će nas zaštititi od svih problema, obasuti pažnjom i učiniti posebnom...	Nom _{agens} – V – Ak _{recipijent/pacijens} – Inst _{sredstvo/tema}
obdariti	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	Zato ću vam prirediti ladju i obdariti vas blagom velikim...	Nom _{agens} – V – Ak _{recipijent/pacijens} – Inst _{sredstvo/tema}
obdarivati	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	Zato prigodom Božića i mi jedni druge obdarujemo i svojim posjetima, svojim darovima i svojim čestitkama.	Nom _{agens} – V – Ak _{recipijent/pacijens} – Inst _{sredstvo/tema}
odlikovati	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	...odlikovao ga je čašću.	Nom _{agens} – V – Ak _{recipijent/pacijens} – Inst _{sredstvo/tema}
opreмати	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	Zbog toga će Nokia svoje telefone, počevši od modela 1200, 1208 i 1650, opreмати sustavom za monitoring koji će bipnuti i na zaslonu porukom upozoriti da je baterija napunjena.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo/tema}
opremiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	Zajednica je članove Interventne postrojbe opremila mobitelima po povlaštenoj tarifi...	Nom _{agens} – V – Ak _{recipijent/pacijens} – Inst _{sredstvo/tema}
opsipavati	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	...ljubio je i opsipavao cjelovima svoju Mariju.	Nom _{agens} – V – Ak _{recipijent/pacijens} – Inst _{sredstvo/tema}
opskrbiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	Ono će vas opskrbiti vitaminima...	Nom _{agens} – V – Ak _{recipijent/pacijens} – Inst _{sredstvo/tema}

opskrbljivati	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	Potom je razne novine pokušao opskrbljivati informacijama...	Nom _{agens} – V – Ak _{recipijent/pacijens} – Inst _{sredstvo/tema}
počastiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	Drašković počasti svoje zemljake sjajnim objedom.	Nom _{agens} – V – Ak _{recipijent/pacijens} – Inst _{sredstvo/tema}
počašćivati	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	...u Konavlima mladići počašćuju obično djevojke kavom ili drugim kojim pićem...	Nom _{agens} – V – Ak _{recipijent/pacijens} – Inst _{sredstvo/tema}
podariti	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	Da to bude uistinu odmor za pamćenje pobrinula se priroda koja nas je podarila Jadranom, jednim od najljepših mora na svijetu...	Nom _{agens} – V – Ak _{recipijent/pacijens} – Inst _{sredstvo/tema} ; Nom _{agens} – V – Dat _{recipijent} – Ak _{tema}
podarivati	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	...dok druge podaruje besmrtnošću, čistoćom i ljepotom...	Nom _{agens} – V – Ak _{recipijent/pacijens} – Inst _{sredstvo/tema} ; Nom _{agens} – V – Dat _{recipijent} – Ak _{tema}
podmićivati	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	Roditelji ne bi trebali djecu podmićivati novcem, igračkama, posebnim tretmanima i slično...	Nom _{agens} – V – Ak _{recipijent/pacijens} – Inst _{sredstvo/tema}
podmititi	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	...morat ću ga podmititi nutelom.	Nom _{agens} – V – Ak _{recipijent/pacijens} – Inst _{sredstvo/tema}
podvoriti	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	...jer bi bila sramota da se nenadani gost ne bi mogao podvoriti domaćom gostoljubivošću.	Nom _{agens} – V – Ak _{recipijent/pacijens} – Inst _{sredstvo/tema}
pogostiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	... gdje nas je ljubazni domaćin Josip Stipetić pogostio odličnim grahom, pićem i kavom.	Nom _{agens} – V – Ak _{recipijent/pacijens} – Inst _{sredstvo/tema}
ponuditi	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	Ponudio me cigaretom.	Nom _{agens} – V – Ak _{recipijent/pacijens} – Inst _{sredstvo/tema} ; Nom _{agens} – V – Dat _{recipijent} – Ak _{tema}
poslužiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	...koji će ga potapšati po glavi i odmah ga poslužiti vodom...	Nom _{agens} – V – Ak _{recipijent/pacijens} – Inst _{sredstvo/tema} ; Nom _{agens} – V – Dat _{recipijent} – Ak _{tema}

posluživati	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	...koji su nas posluživali posudama punim vina.	Nom _{agens} – V – Ak _{recipijent/pacijens} – Inst _{sredstvo/tema} ; Nom _{agens} – V – Dat _{recipijent} – Ak _{tema}
prokleti	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	Te je večeri svojim vodoo vraćanjem proklela Simona.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
služiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	Čim mogu služiti vaše gospodarstvo, gospodine barune?	Nom _{agens} – V – Ak _{recipijent/pacijens} – Inst _{sredstvo/tema} ; Nom _{agens} – V – Dat _{recipijent} – Ak _{tema}
snabdijevati	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	Organizatori ovih događaja snabdijevaju sve sudionike opremom, pa sve što natjecatelji moraju donijeti sa sobom su talent i inspiracija.	Nom _{agens} – V – Ak _{recipijent/pacijens} – Inst _{sredstvo/tema}
snabdjeti	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	Ona će snabdjeti našu zemlju vitalnom infrastrukturom za 21. stoljeće...	Nom _{agens} – V – Ak _{recipijent/pacijens} – Inst _{sredstvo/tema}
trataovati	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	Kolendare su pak častili ili po dubrovački trataovali priklama, mantalom, mjendulima, orasima...	Nom _{agens} – V – Ak _{recipijent/pacijens} – Inst _{sredstvo/tema}
uzdržavati	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	...kruhom ih uzdržavao i vodom.	Nom _{agens} – V – Ak _{recipijent/pacijens} – Inst _{sredstvo/tema}
zamijeniti	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	Eduardo da Silva uskoro bi Otok mogao zamijeniti Ukrajinom	Nom _{agens} – V – Ak _{recipijent/pacijens} – Inst _{sredstvo/tema}
zanudati	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	...konobari tuku prolaznike i zanudaju ih skupim junk foodom...	Nom _{agens} – V – Ak _{recipijent/pacijens} – Inst _{sredstvo/tema}
zaraziti	NomD – AkD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	Paranoično zaključuje da su ga Faruk i Ajna namjerno zarazili virusom gripe...	Nom _{agens} – V – Ak _{recipijent/pacijens} – Inst _{sredstvo/tema}
naškoditi	NomD – DatD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	...pitajte je li moguće naškoditi psihičkom razvoju djeteta prevelikim popuštanjem.	Nom _{agens} – V – Dat _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
nauditi	NomD – DatD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	Mama Kris je rekla da nikome nije htjela nauditi favoriziranjem Kim...	Nom _{agens} – V – Dat _{pacijens} – Inst _{sredstvo}

pomagati	NomD – DatD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	Nije dovoljno ljudima pomagati novcem.	Nom _{agens} – V – Dat _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
pomoći	NomD – DatD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	Organizmu možemo dodatno pomoći unosom hrane bogate kalijem...	Nom _{agens} – V – Dat _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
prijetiti	NomD – DatD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	Povećani uvoz prijeti nanošenjem štete domaćoj proizvodnji.	Nom _{agens} – V – Dat _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
priprijetiti	NomD – DatD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	...dok je zajedno s kanadskim premijerom Stephenom Harperom priprijetio Šri Lanki bojkotom Summita Commonwealtha, koji se u toj zemlji održava u studenome ove godine...	Nom _{agens} – V – Dat _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
škoditi	NomD – DatD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	...škoditi zdravlju pretjeranim dijetama i postovima radi vanjskog izgleda.	Nom _{agens} – V – Dat _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
zaprijetiti	NomD – DatD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	Budući da mu je državni odvjetnik zaprijetio zapljenom kaucije od 4000 kruna...	Nom _{agens} – V – Dat _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
opskrbiti se	NomD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	...možemo se opskrbiti lijekovima ...	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo/tema}
opskrbljivati se	NomD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	Stanice se moraju opskrbljivati hranom koja sadrži minerale.	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo/tema}
počastiti se	NomD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	...otišla sam se počastiti kobasicama na trg.	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo/tema}
podariti se	NomD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	Podarite se najljepšim odmorom...	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo/tema}
pogostiti se	NomD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	Sinoć su se gosti Q bara mogli pogostiti kotelom i paštetom...	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo/tema}
uzdržavati se	NomD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	Jaki Žarkulov ostao je bez stalnog zaposlenja i uzdržavao se davanjem privatnih satova iz njemačkog jezika...	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo/tema}

zaraziti se	NomD – InstD	Glagoli prijenosa vlasništva	Francuska studija je provedena na 30 pacijenata koji su se seksom zarazili tim virusom.	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo/tema}
činiti	NomD – AkD – PreD	Glagoli promjene koga ili čega	Niska produktivnost rada će nas i dalje činiti nekonkurentnim na svjetskom tržištu.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst
načiniti	NomD – AkD – PreD	Glagoli promjene koga ili čega	Neprijatelj čovječanstva želi svakoga od nas načiniti ovisnikom o drogi i alkoholu...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst
napraviti	NomD – AkD – PreD	Glagoli promjene koga ili čega	Jedna od rijetkih iskrenih koja će te bez problema napraviti majmunom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst
praviti	NomD – AkD – PreD	Glagoli promjene koga ili čega	Ma neće on mene praviti budalom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst
sačuvati	NomD – AkD – PreD	Glagoli promjene koga ili čega	Ti se elementi brinu sada da se borba protiv korupcije zaustavi točno pred vratima onih koje žele sačuvati nedodirnutima...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst
učiniti	NomD – AkD – PreD	Glagoli promjene koga ili čega	...ne želimo korisnika učiniti ovisnim o stalnoj rehabilitaciji simptoma...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst
aromatizirati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	...a možemo ih i aromatizirati svježim biljem.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
bojati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Taylor (48) iz Roadea u Velikoj Britaniji je alergična na nikal i zbog toga mora sve metalne predmete bojati lakom za nokte...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
bojiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Prema tome ja mislim da hrvatsku desnicu treba bojiti bijelom bojom, bojom nevinosti.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
brisati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Tipke se s vremenom zaprljaju, te ih treba brisati krpom koja je posve lagano navlažena vodom, pokretima od stražnjeg prema prednjem dijelu.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}

čistiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Probajte lice čistiti čajem od kamilice.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
drenirati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	...šupljinu treba tuširati otopinom joda ili drenirati jodnom gazom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
gnojiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Ako vam je u planu prihrana ruža, nemojte ih gnojiti dušičnim gnojivima...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
impregnirati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Moguće je odjeću impregnirati repelentom koji odbija krpelje.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
isprati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	...i ispere usta vodom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
ispuniti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	...svoj stan ili kuću namjestiti tako da ga ispunite namještajem koji zauzima što manje mjesta.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
ispunjavati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Velike količine oborina u diluvijalnom i postdiluvijalnom razdoblju prodirale su u formirane šupljine korodirajući hodnike i dvorane te ispunjavajući prostor kalcitnim nakupinama.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
kamuflirati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Sve svoje nedostatke kamuflirala sam odjećom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
kititi	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Tko će im vijencem grobove kititi...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
krasiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Bajni sjaj mjesečine oblieva miloliku djevicu, krasí joj lice tihom sjetom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
krcati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Dinamu se ne može dogoditi da mu Pristovnik ne sudi čisti penal, da mu igrače krcaju žutim kartonima.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
maskirati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Hematome i modrice maskirala sam šminkom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
mazati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Naravno, to nije tijesto za savijaču, nego tijesto za domaću tjesteninu, pa ga nemojte mazati uljem i razvlačiti rukama...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo/tema} ; Nom _{agens} – V – Ak _{sredstvo/tema} – na/po

načičkati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Gusta naseljenost u tom razdoblju gotovo je načičkala fažansko priobalje stanovnicima, poljoprivrednom proizvodnjom, antičkim vilama.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo/tema} ; Nom _{agens} – V – Ak _{sredstvo/tema} – u/na
nadastrijeti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Vicko stane, zaškilji i nadastre oči dlanom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
nadjenuti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Po želji možete ih nadjenuti šunkom, sirom i sokom od rajčice (i malo origana) ili nečim slatkim.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
nakrcati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Nemojte tanjur nakrcati svime i svačime...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
nakrcavati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	...a mi i dalje nakrcavamo ormare nepotrebnim stvarima.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
naliti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	...možda tek samo komadić puta, ili najviše do one petrolejske svjetiljke, koju je čuvar trebao naliti petrolejem.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
namazati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Ne zaboravite djecu namazati kremom za zaštitu od sunca...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo/tema} ; Nom _{agens} – V – Ak _{sredstvo/tema} – na/po
naprtiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	...ista filmska kola zna naprtiti podjednakim bremenom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
napučiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Venecija pak napuči ispražnjen grad talijanskim žiteljstvom	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo/tema} ; Nom _{agens} – V – Ak _{sredstvo/tema} – u/na
napučivati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	...mogli su narod na sve strane tjerati i u mjesto toga zemlju napučivati najgadnijim čoporima dugovjekih skitalica...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo/tema} ; Nom _{agens} – V – Ak _{sredstvo/tema} – u/na
napuniti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Nastojmo svoj kovčežić napuniti draguljima...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}

napunjati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Obilato su napunjali lemozinom škrabijicu.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
napunjavati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Gusti, bijeli dim vukao se i povlačio iz početka poput guštericâ među drvljem, dizao se onda naglo u vis, napunjavajući sobu ugodnim mirisom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
naresiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	...kano da si silne junačke trupove naresio kolajnama.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
nasprejati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Očistile smo sobice i dobro ih nasprejale raidom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo/tema} ; Nom _{agens} – V – Ak _{sredstvo/tema} – na/po
našpricati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	...našpricaju ih mirisnim vodicama te im prepričaju novosti.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo/tema} ; Nom _{agens} – V – Ak _{sredstvo/tema} – na/po
natapati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Podne već primaklo, a on još svedjer radi, a svoj poso natapa debelim znojem...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
natapljati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	...koja je mrvila hrvatsku grudu i natapljala je nevinom krvlju.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
natkriti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Otac ju je bio istegao pred oltar i natkrio dugačkim za rijetke svečanosti određenim sagom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
natkrivati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	...smijete parkirališta natkrivati nadstrešnicama.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
natočiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Plemić isprazni kupicu, natoči ju opet rumenim vinom i zagleda se u nju.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
natopiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	...te ih lako mozete natopiti sredstvom za ciscenje...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
natovariti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Ratno vijeće odgovori kralju da je ban natovarilo troja kola srebrom, zlatom i svakojakim dragocjenostima...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo/tema} ; Nom _{agens} – V – Ak _{sredstvo/tema} – u/na

natovarivati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Potom, ujutro, natovaruju ga teškim drvetom, križem na koji se prikivaju razbojnici...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo/tema} ; Nom _{agens} – V – Ak _{sredstvo/tema} – u/na
natrackati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Muškarcima se baš i ne sviđa kad žene natrackaju usne ljepljivim sjajilom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
natrpavati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Nema smisla da natrpavate kofer velikim plastičnim bocama koje ćete na putovanju upotrijebiti dva ili tri puta.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo/tema} ; Nom _{agens} – V – Ak _{sredstvo/tema} – u/na
navlažiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	...mrlja od rđe uklanja se tako da ih prvo navlažite prokuhanom i ohlađenom vodom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
navlažiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Tu navlažih bistrom i kao led hladnom vodom glavu, čelo i lice...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
navodnjavati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Do prije nekoliko mjeseci teren su, kaže Matijević, navodnjavali vodom iz bunara...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
obavijati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	...obavijao crnom prašinom širu okolinu Grada Rijeke...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
obaviti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Odbaciti to zrno ili ga obaviti finom ovojnicom, membranom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
oblagati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Kada kamenčić ili zrno pijeska dospije unutar školjke, školjka ga počinje oblagati sedefom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
oblijepiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	...bocu također možete oblijepiti folijom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
oblijevati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	...modra galica koju smo kupali u tom sranju, oblijevali je etanolom kako bi dobili predivni tetraaminbakrov...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
obliti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	...a ona mi suzama noge oblila i kosom ih svojom otrla.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
oblivati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	...noge mu je suzam oblivala...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}

obložiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Tuljac možete obložiti vatom ili drugim mekanim materijalom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
obljepljivati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Tada su grad obljepljivali crtežima crnosivih afektirajućih čovječuljaka...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
obmatati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	...koju je pripremao u umacima, pekao u pećnici, prelijevao medom i vinom, obmatao slaninom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
obmotati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Do tada ću ga obmotati svilenom maramom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
obrisati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	To su obrisali korektorom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
očistiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Ventilacijski otvor treba očistiti sredstvom za dezinfekciju.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
okititi	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Toliko ju Bog okitio ljuvenim miljem i svakom ljepotom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
oprati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Ostatak smole mozete oprati benzinom, alkoholom ili acetonom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
oribati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Morala je svaki centimetar stana oribati vimom, a kupaonicu zaliti solnom kiselinom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
podložiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Stavite komade sapuna na police koje ste podložili smeđim papirom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
pođubriti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	...izgleda ko da ga je pravio Gabrić Jambo staveć mandarinu da propupa ispod kamena pa je još pođubrio smećem iz Albanije.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
poфарbati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	...pa ih onda još malo poфарbam crnom bojom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
pognojiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Pognojiti ćemo ih nekim od umjetnih mineralnih gnojiva.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}

pokriti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Dok ste vani, lice pokrijte šalom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
pokrivati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	...što je više mogao pokrivao si lice oširokim seljačkim šešikom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
politi	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Na dvorištu ću laptop i Samsung politi benzinom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
popločiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Dvorište sam popločila šesterokutnim betonskim elementima...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
poprskati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Veći dio roja sam poprskao šećernom otopinom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo/tema} ; Nom _{agens} – V – Ak _{sredstvo/tema} – na/po
poribiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Ne znam odakle sedam uginulih šarana i jedan smuđ, kad smo jezero poribili samo tostolobikom i amurom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
poribljivati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Redovito poribljavaju Krapinčicu i jezera ribom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
poribljivati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Jezero se poribljuje dva puta godišnje vrstama koje održavaju ravnotežu unutar jezerskog ekosustava.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
posipati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Pred kraj možete skinuti foliju i povrće posipati širom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo/tema} ; Nom _{agens} – V – Ak _{sredstvo/tema} – na/po
posprejati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Posprejajte mrlju mazivom za auto i pustite da malo odstoji...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo/tema} ; Nom _{agens} – V – Ak _{sredstvo/tema} – na/po
posuti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Objesili se mosuri i cackle se, ko da si ih posuo dragim kamenjem.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo/tema} ; Nom _{agens} – V – Ak _{sredstvo/tema} – na/po

pošpricati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	...ali ga je kradljivac pošpricao sprejem suzavcem po licu i uspio pobjeći.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo/tema} ; Nom _{agens} – V – Ak _{sredstvo/tema} – na/po
prati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	No otkad ima psa, podove pere sodom u koju dodaje octa...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
prebojati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Betonske kape možete prebojati bojom za beton.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
prebojiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Ako takvo ravnanje nije potrebno, tada površinu prebojimo jednom od disperzijskih zidnih boja za unutrašnje radove.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
preklopiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Tortu preklopiti ostatkom tijesta...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
prekrcati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	E-mail mi se zna prekrcati najgorom spomenarskom poezijom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
prekrcavati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	...jer se škole i inače prekrcavaju skupom i nepotrebnom tehnikom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
prelijevati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	...koju je pripremao u umacima, pekao u pećnici, prelijevao medom i vinom, obmatao slaninom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo/tema} ; Nom _{agens} – V – Ak _{sredstvo/tema} – preko/po
preliti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Ocijedite ga, prelijte hladnom vodom, ogulite dok je vruć...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo/tema} ; Nom _{agens} – V – Ak _{sredstvo/tema} – preko/po
preljepljivati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Jednostavan tipografski plakat preljepljuje drugim, praznim bijelim papirom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
premazati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	...napikajte ga vilicom, premažite razmućenim jajetom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo/tema} ; Nom _{agens} – V – Ak _{sredstvo/tema} – preko/po
premazivati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Veće rane treba premazivati voćarskim voskom, silikonskim kitom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}

prenakrcati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Rudi ima čudan smisao za ukrašavanje torti, obično ih prenakrcra svime i svačime.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
prenapuniti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Uskrsni stol ne treba prenapuniti hranom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
prenatrpati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Nikako nemojte prenatrpati sobu namještajem...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
prepuniti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Sutradan zapušilo se selo, kô da si ga prepunio mokrom slamom, pa zapalio.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
prskati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	...osim što sam prskao vodom sve druge kupače...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo/tema} ; Nom _{agens} – V – Ak _{sredstvo/tema} – na/po
puniti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Operator može puniti plinom plinsku instalaciju...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
ribati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Dakle, da skratim, najteže je ribati četkom odvod kojim se spušta izmet okorjelog mesojeda.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
sprejati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	...koje prikazuju aktiviste Greenpeacea na Newfoundlandu (i njihov brod Dugin ratnik / Rainbow Warrior) koji sprejaju bezopasnom zelenom bojom mlade grenlandskog tuljana...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo/tema} ; Nom _{agens} – V – Ak _{sredstvo/tema} – na/po
špricati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Supstrat treba špricati odstajalom vodom, a najbolje kišnicom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo/tema} ; Nom _{agens} – V – Ak _{sredstvo/tema} – na/po
tovariti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Sjetio se, kako je jutros susjed tovario magarca drvom za prodaju u grad.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
ukrasiti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Ako ste za Božić svoj dom ukrasili odrezanom jelkom...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
ukrašavati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Opet su prerano počeli ukrašavati grad božićnim lampicama...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}

začiniti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Janjetinu posolite, popaprite, začinite finim travama i našpikajte češnjakom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
zakamuflirati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Probleme sam pokušala zakamuflirati alkoholom i kokainom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
zakriti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Lice si je rukama zakrio.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
zakrivati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Zagledala se u nj sad zdesna sad slijeva zakrivajući ustašca lepezom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
zamaskirati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Vanjske zvukove zamaskirajte zvucima ventilatora.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
zasaditi	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Tko god prihvati da nečiju zemlju zasadi lozom, mora je dva puta godišnje okopavati i jednom godišnje obrezivati...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo/tema} ; Nom _{agens} – V – Ak _{sredstvo/tema} – u/po
zasadiivati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Dodaje kako je zemljište u posjedu njezine obitelji, Jasna zasađivala cvijećem i ograđivala daskama.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo/tema} ; Nom _{agens} – V – Ak _{sredstvo/tema} – u/po
zasijati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	...stanoviti broj tamošnjih seljaka zemlju je zasijao nedeklariranim sjemenom.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo/tema} ; Nom _{agens} – V – Ak _{sredstvo/tema} – u/po
zasijavati	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Do tada će poljoprivredno zemljište zasijavati uljanom repicom za proizvodnju bio dizela.	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo/tema} ; Nom _{agens} – V – Ak _{sredstvo/tema} – u/po
ispunjavati se	NomD – InstD	Glagoli promjene prostora	Trbušna šupljina ispunjavala se paketićima natrona...	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo}
kicošiti se	NomD – InstD	Glagoli promjene prostora	Kicoši se rukavima, ali kicoši se i hodom, trčanjem i smieškom...	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo}
kinduriti se	NomD – InstD	Glagoli promjene prostora	Al, zato, zauzvrat dobiva čast kinduriti se sparkling zvijezdom...	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo}
kititi se	NomD – InstD	Glagoli promjene prostora	Turistička zajednica može se kititi uspjesima u organizaciji fašnika...	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo}

krasiti se	NomD – InstD	Glagoli promjene prostora	...potpuno su prevladali dizelskim motorima, koji se krase oznakama TDI, HDI...	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo}
načičkati se	NomD – InstD	Glagoli promjene prostora	...a glavna zadarska ulica se "načičkala" bankama.	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo}
namazati se	NomD – InstD	Glagoli promjene prostora	Namazao se blatom.	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo}
naprtiti se	NomD – InstD	Glagoli promjene prostora	...nakon što sam se naprtio kompjuterom i monitorom...	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo}
naresiti se	NomD – InstD	Glagoli promjene prostora	...obuče odjeću stajaću i naresi se najljepšim nakitom...	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo}
natkroviti	NomD – AkD – InstD	Glagoli promjene prostora	Marko, smotan i srdit, prikupio se na tronošcu, rukama kao poklopcima natkrovio plamen...	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{sredstvo}
natopiti se	NomD – InstD	Glagoli promjene prostora	Crne Elvirine oči lagano se natopiše suzama...	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo}
natovariti se	NomD – InstD	Glagoli promjene prostora	On se prethodno uvijek natovari teškim sjevernokorejskim bacačem plamena.	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo}
natovarivati se	NomD – InstD	Glagoli promjene prostora	...duša se ipak natovaruje svakakvim smećem...	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo}
natrackati se	NomD – InstD	Glagoli promjene prostora	Najgore su one koje se na plaži natrackaju litrom maslinova ulja...	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo}
obavijati se	NomD – InstD	Glagoli promjene prostora	Kola se već daleko dolje kotrljahu cestom prema Krapinskim toplicama, obavijajući se stupom prašine.	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo}
okititi se	NomD – InstD	Glagoli promjene prostora	...vrba i lieska prve će se okititi zelenim listom...	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo}
pokriti se	NomD – InstD	Glagoli promjene prostora	Pokušala sam se pokriti pokrivačem po glavi, ali bilo je vruće.	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo}
prekrcati	NomD – InstD	Glagoli promjene prostora	E-mail mi se zna prekrcati najgorom spomenarskom poezijom...	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo}
prenapuniti se	NomD – InstD	Glagoli promjene prostora	...da se ponovo prenapuni nekada ostavljenim i sada nađenim.	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo}

prenatovariti se	NomD – InstD	Glagoli promjene prostora	Neki se prenatovarili robotinom pa teško kreću.	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo}
puniti se	NomD – InstD	Glagoli promjene prostora	Državna blagajna će se puniti novcem od poreza na dobit...	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo}
zakriti se	NomD – InstD	Glagoli promjene prostora	...zakrila se pelerinom i tamom...	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{sredstvo}
disponirati	NomD – InstD	Glagoli raspolaganja čime	A mi, zbog sporazuma s haaškim tribunalom nismo mogli slobodno disponirati tim materijalima.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
koristiti se	NomD – InstD	Glagoli raspolaganja čime	CIA je od 1998. ovlaštena koristiti se »nelegalnim« sredstvima kako bi spriječila terorističke operacije...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
koristovati se	NomD – InstD	Glagoli raspolaganja čime	...gdje Robinzon može da se koristi stvarima iz nasukane lađe, upozoruje čitača na cijenu oruđa...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
obilovati	NomD – InstD	Glagoli raspolaganja čime	On je bio sasvim osrednji slikar, koji nije obilovao ni talentom, ni erudicijom.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
okoristiti se	NomD – InstD	Glagoli raspolaganja čime	Hrvatska se neće okoristiti ulaskom u EU...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
pomoći se	NomD – InstD	Glagoli raspolaganja čime	Život u vremenu u kojem je vrijeme novac znači znati dobro iskoristiti svoje vrijeme, dobro se organizirati, ali i znati pomoći se čudima tehnologije.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
poslovati	NomD – InstD	Glagoli raspolaganja čime	Uslugama želimo zadovoljiti potrebe potrošača, i poslovati plinom na siguran i tehnološki najmoderniji način.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
poslužiti se	NomD – InstD	Glagoli raspolaganja čime	...on će se poslužiti svakim sredstvom da osujeti moje vjenčanje.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
posluživati se	NomD – InstD	Glagoli raspolaganja čime	Ta prstima možemo napipati, da se vlada poslužuje slobodom za smrviti svoje političke protivnike...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}

preobilovati	NomD – InstD	Glagoli raspolaganja čime	...zadužene državne institucije preobiluju osobljem.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
raspolagati	NomD – InstD	Glagoli raspolaganja čime	Grad Zadar ima pravo raspolagati novcem na način kako najbolje zna.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
služiti se	NomD – InstD	Glagoli raspolaganja čime	Rado ću se služiti tim vašim brdom...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
trgovati	NomD – InstD	Glagoli raspolaganja čime	Kapaligarsi je podijeljen u različite dijelove koji trguju određenim dobrima...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
administrirati	NomD – InstD	Glagoli vladanja i upravljanja	Jedan od razloga sporosti EU-a je nedostatak ljudi koji će administrirati programima pomoći.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
agovati	NomD – InstD	Glagoli vladanja i upravljanja	Ne biti apsolutan kreten, a istovremeno agovati plemenom koje je organizacijski ustrojeno na moralnom kodu...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
baratati	NomD – InstD	Glagoli vladanja i upravljanja	Odmah ću ti pokazati, da znam sabljom baratati.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
čegrtati	NomD – InstD	Glagoli vladanja i upravljanja	...lupalo se šibama ili se čegrtalo škrapjkama iliti škrabatušama...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
dirigirati	NomD – InstD	Glagoli vladanja i upravljanja	Dirigenti su bili ponosni kad su mogli dirigirati tim silnim aparatom solista, zбора i orkestra.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
dominirati	NomD – InstD	Glagoli vladanja i upravljanja	Lijevi i desni blok će dominirati izborima...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
gospodariti	NomD – InstD	Glagoli vladanja i upravljanja	...nisam član ribolovnog društva koje gospodari Bundekom...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
hendlati	NomD – InstD	Glagoli vladanja i upravljanja	Govorim o onima koji su hendlati državom od njenog osamostaljenja do današnjeg bacanja na koljena.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
haračiti	NomD – InstD	Glagoli vladanja i upravljanja	Grozne su sigurno nemani haračile ovim krajem.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
harati	NomD – InstD	Glagoli vladanja i upravljanja	Računalni virus koji se širi poput nedavnoga »ljubavnog virusa« počeo je harati svijetom...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}

kormaniti	NomD – InstD	Glagoli vladanja i upravljanja	...osrednji pjesnik Pavletić kormani državom.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
kormilariti	NomD – InstD	Glagoli vladanja i upravljanja	Krotko kormilari krmom...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
kretati	NomD – InstD	Glagoli vladanja i upravljanja	...jer u ovo vrieme treba bana, koji zna mačem kretati.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
manipulirati	NomD – InstD	Glagoli vladanja i upravljanja	Naučila me svakom triku i kako manipulirati muškarcima.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
navigavati	NomD – InstD	Glagoli vladanja i upravljanja	Navigavati prostorima kreativnih industrija, makar samo jednim individualnim sektorom kao što su tržišne komunikacije, prvorazredni je zadatak.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
ovladati	NomD – InstD	Glagoli vladanja i upravljanja	Srbi su htjeli ovladati dolinom Neretve...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
ovladavati	NomD – InstD	Glagoli vladanja i upravljanja	...čovjek teži ovladavati prirodom.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
pilotirati	NomD – InstD	Glagoli vladanja i upravljanja	Brozović, koji je pilotirao helikopterom...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
predsjedati	NomD – InstD	Glagoli vladanja i upravljanja	Cipar će predsjedati Unijom drugom polovicom 2012. godine.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
predsjedavati	NomD – InstD	Glagoli vladanja i upravljanja	...Madrid će predsjedavati EuroSDR–om.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
predsjednikovati	NomD – InstD	Glagoli vladanja i upravljanja	Njegov sin Zdeslav predsjednikuje hrvatskom odbojkom...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
prevladavati	NomD – InstD	Glagoli vladanja i upravljanja	Ne želite da previše namještaja prevladava prostorom.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
rukovati	NomD – InstD	Glagoli vladanja i upravljanja	U većini od oko 60 špijunskih slučajeva u Ministarstvu obrane u posljednjih 20 godina uključeni su ljudi koji su slobodno rukovali tajnim dokumentima.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
rukovoditi	NomD – InstD	Glagoli vladanja i upravljanja	SAD žele rukovoditi svijetom.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}

upravljati	NomD – InstD	Glagoli vladanja i upravljanja	Otkad je on počeo upravljati imanjima, imali su bolju i uredniju hranu...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
vladati	NomD – InstD	Glagoli vladanja i upravljanja	...iz tebe će mi izaći onaj koji će vladati Izraelom...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
vladati	NomD – InstD	Glagoli vladanja i upravljanja	...naučili su čitati notno pismo i smjelo vladati instrumentom.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
zagospodariti	NomD – InstD	Glagoli vladanja i upravljanja	Papinska je crkva zagospodarila imanjem i dušom vjernika.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
zavladati	NomD – InstD	Glagoli vladanja i upravljanja	Mleci moraju zavladati cijelim žalom Jadranskog mora.	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
zavladavati	NomD – InstD	Glagoli vladanja i upravljanja	Na četvrtoj ploči Marin Vukušić protiv Jovana Vuge nakon duge izjednačene borbe zavladava centralnom linijom...	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}
animirati	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	...publiku pokušava animirati stranom glazbom i akrobacijama na terenu.	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
dražiti	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	Batorić je stao gospođu Viržiku dražiti uspomena iz mladih dana...	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
hrabriti	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	Hrabrio ju je utješnim riječima...	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
impresionirati	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	...vozači posvećuju preveliku pozornost putnicama, nastojeći ih impresionirati opasnim vozačkim vratolomijama.	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
ispunjavati	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	...raditi s nekim čijem se radu toliko diviš zaista je veliki vjetar u leđa koji te ispunjava entuzijazmom i stvaralačkom energijom.	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
nadahnuti	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	...mukama pjesnika koji ne može svoje junake nadahnuti onom istinom...	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}

nadahnjivati	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	... zapisima mudraca, koji su nadahnjivali ljude unutrašnjim preporadanjem...	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
naplašiti	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	I još uz to sve me dodatno naplašila nekim činjenicama...	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
napunjati	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	...kao iz groba napunjao je Amadeja strahom...	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
naslađivati	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	...naslađujemo jedno drugo sitnim pažnjama...	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
naživcirati	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	...osobe mogu ponekad naživcirati partnera svojim stavom.	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
nervirati	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	...ja sam ga nervirao svojim odgovorima...	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
nervozirati	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	Ovaj se stvorio isti tren i nervozirao me cupkanjem...	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
oduševiti	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	Provedite odmor u gradu koji će vas oduševiti hranom, kulturom i noćnim životom.	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
oduševljavati	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	... Lauba nas ne prestaje oduševljavati ambijentom...	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
okupirati	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	...možda će ruke pokušati skriti iza leđa ili ih okupirati pronalaskom nekog objekta...	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
opterećivati	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	Svakako, nije bio sam jer su ga ljudi uvijek okruživali, uvijek opterećivali svojim nevoljama...	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
plašiti	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	Pogledajte kako time uspijevaju napraviti dobar posao, tj. kako oblikuju javno mnijenje, pa čak idu tako daleko da ljude plaše pravom snagom policije.	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
podjariti	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	...a koja su osobno podjarili svojim nepatvorenim nepopravljivim primitivizmom i antirodoljubljem...	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}

podjarivati	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	...pokusati se uhvatiti u kostac sa traumama a ne ih utapati u alkoholu i podjarivati ih izrekama " ti mi branis, isti si kao i bivsi mi... ".	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
preneraziti	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	...a onda nas preneraze viješću kako se...	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
prenerazivati	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	...stoga ne treba čuditi da su prve predstave svojim imaginativnim, iracionalnim i fantazijskim, često i grotesknim seksualnim elementima obavezno prenerazivale svoju publiku.	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
preokupirati	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	Preokupirati svoj um pozitivnim stvarima je od vitalnog je značaja...	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
preopteretiti	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	Roditelj ne treba preopteretiti dijete svojim velikim očekivanjima...	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
prepasti	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	..da ga nije htio prepasti strahotama koje je doživljavao u zatvoru.	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
preplašiti	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	Oh, kako si me preplašio svojim nesretnim revolverom!	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
prestrašiti	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	Ne možeš mene prestrašiti težinom zadatka.	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
prodičiti	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	Bio je samouk, pa je ipak prodičio svojim umnim radom svoje ime...	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
razonoditi	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	A voditeljica Ankica je dobra, opet nas je razonodila svojom usplahirenošću.	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
ražalostiti	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	Zbilja, ako sam vas i ražalostio onom poslanicom, nije mi žao.	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
sablazniti	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	Kohl je sunarodnjake najviše sablaznio odbijanjem...	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}

sablažnjavati	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	George Sand sablažnjavala je suvremenike svojim neobičnim ponašanjem...	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
tješiti	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	Mi smo je znali tješiti pričom da će...	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
traviti	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	...bila se tek pojavila u opravi što je bezazlenošću travila muškarce...	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
ushićivati	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	Crveno jezero kod Imotskoga, najdublje u Europi, i ovih je dana namamilo znatiželjnike koje ushićuje bisernom ljepotom, tajnovitošću, načinom nastanka, oblikom, ali i dubinom od 528 metara.	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
ushititi	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	Osho će vas uzdrmati, šokirati i ushititi ovim predavanjima koja se temelje na Zen pričama.	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
uzrujati	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	...znanstvenu i opću javnost je najviše uzrujao tvrdnjom da je ženski orgazam samo sretna okolnost prirode...	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
uzrujavati	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	Nije, bejbi – slagao je Ozi, ne želeći ju još više uzrujavati istinom.	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
zabaviti	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	...te je vremešni glazbenik odlučio publiku zabaviti plesom koji je kulminirao nezgodnim padom...	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
zabavljati	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	No, prije nego što je nas počeo zabavljati glumom, manje je mase zabavljao glazbom.	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
zadovoljavati	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	...dok ćemo potrebe za drugim poslovima zadovoljavati razvojem našeg inženjeringa.	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
zadovoljiti	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	Hoće li pak film zadovoljiti kvalitetom, to je već druga priča.	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}

zaluditi	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	To je ista ekipa koju mozes zaluditi uspjehom...	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
zaluđivati	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	...za njom je ludovao neki mladi guslač, koji je svojom svirkom zaluđivao žene.	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
zamarati	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	...odakle mi pravo da vas zamaram tim stvarima...	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
zaokupiti	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	Uspjeli smo njihovu pozornost zaokupiti svojim eksperimentima.	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
zaprepastiti	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	Čovjek kojeg su napadali kao dogmatskog tradicionalista, zaprepastio je svijet ovom hrabrom i prevratnom odlukom...	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
zaprepaštavati	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	Holivudski glumac Mel Gibson i dalje zaprepaštava javnost svojim ispadima.	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
živcirati	NomD – AkD – InstD	Psihološki glagoli	Danas biramo debelokošce koji će nas sljedeće 4 godine živcirati svojim nedolascima u Sabor, čitanjem novina za vrijeme sjednica, i alkoholiziranjem po saborskim kantinama.	Nom _{uzročnik} – V – Ak _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
dosaditi	NomD – DatD – InstD	Psihološki glagoli	Policajci su svima već dosadili svojom revnošću.	Nom _{uzročnik} – V – Dat _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
dosadivati	NomD – DatD – InstD	Psihološki glagoli	Ja vam zacijelo dosađujem tim svojim pričanjima.	Nom _{uzročnik} – V – Dat _{iskustvenik} – Inst _{uzročnik}
dičiti se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	...zar i ona nema pravo na božjem suncu pjevati svojim glasom i dičiti se svojim perjem?	Nom _{iskustvenik} – V – Inst _{uzročnik}
dosađivati se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	Ali ja vam zacijelo dosađujem tim svojim pričanjem.	Nom _{uzročnik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}
hrabriti se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	...hrabrio se osjećajima dužnosti prema domovini.	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}

impresionirati se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	Ali znalci se ne daju impresionirati hagiografijom i propagandom retorikom...	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}
nadahnuti se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	...Dick Durbin pak izrazio nadu da će se Rice nadahnuti svojim prethodnikom...	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}
nadahnjivati se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	...Kranjčević osim romantike nije se nadahnjivao nikakvim lirskim uzorima...	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}
nasladiti se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	...da se oči moje mogu nasladiti pogledom vaše nebeske ljepote.	Nom _{iskustvenik} – V – Inst _{uzročnik}
naslađivati se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	Ivan se dugo naslađivao mališevim zadovoljstvom.	Nom _{iskustvenik} – V – Inst _{uzročnik}
naživcirati se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	Da se ne biste dodatno naživcirali napornim vježbama koje vam nikako " ne leže "...	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}
nervirati se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	Imat ću svoj život i ne ću se nervirati tuđim psihičkim problemima...	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}
oduševiti se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	Miha se nije oduševio iznenadnom promjenom ljubovce svoje...	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}
oduševljavati se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	...Matoš se oduševljava »zvjezdoničnim« Alpama i sijedim »čičom« Mont Blancom.	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}
okupirati se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	Kristen će se pokušati okupirati poslom...	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}
opajati se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	Janko se iznovice opajao začarnom ljepotom mladoga joj života...	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}
opterećivati se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	Neću se opterećivati suvišnim pitanjima.	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}
opteretiti se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	Mnogi će se opteretiti grijehom propusta.	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}
podičiti se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	Hrvatska se može podičiti dugom tradicijom razvoja škola.	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}

ponositi se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	...tko se ne bi ponosio onako velikim pouzdanjem, onako časnom zadaćom?	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}
preneraziti se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	Prenerazili smo se onime što su nam te djevojke ispričale...	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}
preneražavati se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	"Civilizirani" (kako je sam sebe krstio) se svijet zgrozio ishodom istraživanja i licemjerno se preneražavao brutalnostima počinjenim u tim sukobima.	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}
prestrašiti se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	...a mi se tako često možemo prestrašiti načinom kako nas gledaju oni u kući.	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}
prodičiti se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	Desnica tvoja, Jahve, snagom se prodiči...	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}
razonoditi se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	Srećom, sada nemate problema s Merkurom pa se možete razonoditi onim što kod vas redovito najbolje djeluje – prijateljskim razgovorima.	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}
ražalostiti se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	Ražalostio se primljenom viješću.	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}
sablazniti se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	...nakon istraživanja sablaznila se rezultatima.	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}
sablažnjavati se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	...sablažnjavaju se njegovim druženjem s raznim antikristima i bludnicama...	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}
sablažnjivati se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	..ne treba se sablažnjivati svojevrsnom strepnjom opozicije od toga da se i njima ne dogodi nešto slično.	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}
tješiti se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	Nemojte se tješiti hranom...	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}
ushićivati se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	Nešto je uvijek zbunjivalo: znao se ushićivati ženščetinom upravo kao i janjetinom...	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}

ushitati se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	Mi doista nismo ništa za materijalnu korist seljaka učinili; pa ne možemo od njih tražiti, da se idejama kojekakvim narodnosti ushiti...	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}
utješiti se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	Utješio se jednim pogledom na njenu kosu.	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}
uzrujati se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	...ja sam se odmah uzrujala ovim atavističkim steretipom...	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}
uzrujavati se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	Ali ništa, ma kakvi, ona je imala važnijeg posla i nije se dala uzrujavati takvim sitnicama.	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}
zabaviti se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	...posjetitelji kluba Roko Akademija dobro će se zabaviti nastupom omiljenog glazbenika.	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}
zabavljati se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	Gori u vrh ulice, gdje se zalazi u drugu, stajao je čovjek, zabavljajući se dimom od cigare i tim, što je svaki čas trunio pepeo.	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}
zadovoljavati se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	Ne zadovoljava se polovičnim odgovorima i rješenjima.	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}
zadovoljiti se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	Bepo se tada morao zadovoljiti broncom...	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}
zadovoljivati se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	A kod treće riječi zastaje, jer se ne može sjetiti internacionalizma aretirati, pa se zadovoljuje kroatizmom uhitati?	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}
zaluditi se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	...Miša je bio samo bijesan, bijesan i na sebe, što se dao zaluditi svojom pretpostavkom...	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}
zaludjeti se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	Taj Australac rođen u Novom Zelandu zaludio se filmom kao klinac, dok su mu roditelji opskrbljivali hranom i pićem filmske ekipe.	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}

zaluđivati se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	...nemojmo se zaluđivati ovom pobjedom izborenom bez Metličića i Balića...	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}
zanijeti se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	...nemojte se zanijeti izgledom namještaja.	Nom _{iskustvenik} – V – Inst _{uzročnik}
zanositi se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	...krediti su nepovoljni, i nemoj se zanositi ratom, nego kamatom.	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}
zaprepatiti se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	A osvrnuvši se jutros dvije godine unatrag gotovo sam se zaprepastio podudarnošću (jer ništa ne smatram slučajnošću) da sam prvi post VL–blogosfere otvorio temom...	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}
zgražati se	NomD – InstD	Psihološki glagoli	Čelnici EHF–a, koji su do sada samo biranim riječima govorili o atmosferi na utakmicama, u tim su se trenucima zgražali primitivnim ponašanjem dijela navijača.	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}
okružiti se	NomD – InstD	Socijativni glagoli	Esma je izašla iz nosiljke i sjela na ledinu, okruživši se djecom.	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}
okruživati se	NomD – InstD	Socijativni glagoli	Ni ja se ne volim okruživati vojskom "frendova" i "frendica"...	Nom _{iskustvenik} – V _{refl} – Inst _{uzročnik}
oženiti se	NomD – InstD	Socijativni glagoli	...engleski kralj Henrik VIII. po prvi se put oženio i to princezom Katarinom Aragonskom.	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{tema}
ženiti se	NomD – InstD	Socijativni glagoli	Otac i majka poginulog se u godini dana rastali, poslije toga se otac još dvaput ženio mađarskim ženama hrvatskog porijekla...	Nom _{agens} – V _{refl} – Inst _{tema}
oženiti	NomD – AkD – InstD	Socijativni glagoli	...njegovi roditelji odlučuju ga oženiti rođakinjom	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens} – Inst _{tema}

ŽIVOTOPIS

Ivana Brač rođena je 1984. godine u Vukovaru. Studij kroatistike i filozofije završila je 2009. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, a na istom je fakultetu 2010. upisala Poslijediplomski doktorski studij lingvistike.

Od 2009. do 2011. radila je kao lektorica hrvatskoga jezika u Croaticumu – Centru za hrvatski kao drugi i strani jezik na Filozofskom fakultetu, a od lipnja 2011. zaposlena je u Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje u zvanju asistenta na projektu *Hrvatsko nazivlje za europske pojmove: terminološko-terminografski okvir* (voditeljica: prof. dr. sc. Maja Bratanić). Bila je suradnica na projektu *Terminologija i stručno prevođenje za međukulturni dijalog i specijaliziranu komunikaciju* (COGITO), a trenutačno radi na projektima *Izgradnja hrvatskoga strukovnog nazivlja* (Struna), *Hrvatski terminološki portal* i *Baza hrvatskih glagolskih valencija*.

Od akademske godine 2009./2010. do 2013./2014. bila je izvoditeljica kolegija *Hrvatski jezik za nastavnike* u Centru za obrazovanje nastavnika na Filozofskom fakultetu u Zagrebu (nositeljica kolegija: prof. dr. sc. Bernardina Petrović), a u ljetnom semestru akademske godine 2010./2011. kolegija *Jezične vježbe II* na Odsjeku za kroatistiku (nositelj kolegija: prof. dr. sc. Ivo Pranjković).

Stručno se usavršavala u Kölnu (*International Terminology Summer School*) i položila ispit za terminološkoga stručnjaka prvoga stupnja (*ECQA Certified Terminology Manager – Basic*). Usavršavala se na ljetnoj školi generativne gramatike u Wrocławu 2012. (*19th Central European Summer School in Generative Grammar*), školi *2nd NetWordS Summer School on "Words: structure, meaning, acquisition, processing"* u Trondheimu 2014., *PARSEME 1st Training School* u Pragu 2015., školi *Standard tools and methods for retro-digitising dictionaries* u Lisabonu 2015. i seminaru *Analiza podataka u istraživanjima jezika*, ReLDI u Beogradu 2017.

Sudjelovala je kao izlagač i suizlagač na 16 domaćih i međunarodnih znanstvenih i stručnih skupova te objavila 11 znanstvenih radova i nekoliko prikaza. Članica je dviju međunarodnih COST-ovih akcija: *PARSEME: Parsing and Multi-word Expressions* i *European Network of e-Lexicography (ENeL)*.

POPIS OBJAVLJENIH RADOVA

Birtić, Matea, Ivana Brač (2016). „Male surečenice uz glagole *doživjeti* i *doživljavati*”. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 42/2: 229–251 (u tisku).

Brač, Ivana, Ivana Oraić Rabušić (2016). „Određenje instrumentalne imenske skupine kao dopune u psiholoških glagola“. *Jezikoslovlje* 17.1–2: 447–465.

Brač, Ivana, Ivana Matas Ivanković (2016). „Психологические глаголы в хорватском и русском языках”. *Výzkum slovesné valence ve slovanských zemích*, ur. Karolína Skwarska i Elzbieta Kaczmarska, 351–369. Prag: Slovanský ústav AV ČR.

Brač, Ivana, Tomislava Bošnjak Botica (2015). „Semantička razdioba glagola u Bazi hrvatskih glagolskih valencija”. *Fluminensia* 27/1: 105–121.

Bratanić, Maja, Ivana Brač, Boris Pritchard, ur. (2015). *Od Šuleka do Schengena: terminološki, terminografski i prijevodni aspekti jezika struke*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik, Pomorski fakultet u Rijeci.

Brač, Ivana, Maja Bratanić, Ana Ostroški Anić (2015). „Hrvatsko nazivlje i nazivoslovlje od Šuleka do Strune – hrvatski jezik i terminološko planiranje”. *Od Šuleka do Schengena: terminološki, terminografski i prijevodni aspekti jezika struke*, ur. Maja Bratanić, Ivana Brač i Boris Pritchard, 3–26. Zagreb: Institut za hrvatski jezik, Pomorski fakultet u Rijeci.

Brač, Ivana, Sanja Drljača Magić (2014). „The role of verb valency in Croatian and Russian learning at B1 level”. *Linguistics, Culture and Identity in Foreign Language Education*, ur. Akbarov Azamat, 979–989. Sarajevo: IBU Publications.

Bratanić, Maja, Ivana Brač (2013). „Building a Croatian national termbank: Can a single solution fulfill all our responsibilities?” *Terminologen - Språkrådets skriftserie for terminologi og fagspråk* 2: 28–39.

Brač, Ivana, Maja Lončar (2012). „Terminology Planning for the Croatian National Terminology Database STRUNA”. *Proceedings of the 10th Terminology and Knowledge Engineering Conference : New frontiers in the constructive symbiosis of terminology and*

knowledge engineering, ur. Guadalupei Aguado de Cea i dr., 258–269. Madrid: Universidad Politécnica de Madrid.

Petrović, Bernardina, Ivana Brač (2012). „Osnovna morfološka i semantička obilježja jednosložnih imenica u hrvatskome jeziku”. *Bosanskohercegovački slavistički kongres I*, ur. Senahid Halilović, 587–598. Sarajevo: Slavistički komitet Sarajevo, Filozofski fakultet u Sarajevu.

Brač, Ivana (2011). „Jezikoslovni pogled na stomatološko nazivlje”. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*. 37, 1: 264–267.

Petrović, Bernardina, Ivana Brač (2011). „Leksik slavonskoga dijalekta u recepciji zagrebačkih studenata kroatistike”. *Šokačka rič 8 : Zbornik radova sa Znanstvenoga skupa Slavonski dijalekt s posebnim naglaskom na lokalnim govorima vinkovačkoga i županjskoga kraja održanoga u Vinkovcima 12. i 13. studenoga 2010.*, ur. Anica Bilić, 315–332. Vinkovci: Zajednica kulturno-umjetničkih djelatnosti Vukovarsko-srijemske županije.

Brač, Ivana (2010). „Unutarnja i vanjska povijest hrvatskoga jezika u srednjem vijeku”. *Lahor: časopis za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik*, 1, 10: 247–251.

Brač, Ivana (2010). „O važnosti jezika Relkovićeve Satira”. *Godišnjak Matice hrvatske Vinkovci*. 27, 1. 69–84.

Bajić, Daniela, Ivana Brač (2010). Mala ljetna škola hrvatskoga jezika i kulture Croaticuma. *Lahor: časopis za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik*. 1, 9. 109–111.

Brač, Ivana (2010). „O jezičnoj pravilnosti kritički”. *Lahor: časopis za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik*. 1, 9: 103–105.

Petrović, Bernardina, Ivana Brač (2008). „Slavonski dijalekt u udžbenicima hrvatskoga jezika i književnosti”. *Hrvatski, časopis za teoriju i praksu nastave hrvatskoga jezika, književnosti, govornoga i pismenoga izražavanja te medijske kulture*. VI, 2: 169–179.